

TAKSONYI-KELEMEN

SZENTLÉLEK

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT 1971

A SZENTLÉLEK

DR. TAKSONYI JÓZSEF
PLÉBÁNOS

ÉS

DR. KELEMEN VENDEL
KÁPLÁN

A SZENTLÉLEK

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
AZ APOSTOLISZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1971

Nihil obstat.

Stephanus Dr. Kosztolányi
censor

Nr. 2400/1971. Imprimi potest.
Strigonii, die 20. Septembris a. 1971.

Emericus Dr. Szabó
episcopus tit.,
administrator apostolicus

*Minden jog fenntartva
beleértve a bármilyen eljárással való
sokszorosítás jogát is*

A kiadásért felelős: Esty Miklós delegált adminisztrátor

71-6339 Pécsi Szikra Nyomda

F. v.: Melles Rezső

„Az Úr ugyanis Lélek:
ahol az Úr Lelke, ott a szabadság.
Mi pedig mindnyájan,
akik földetlen arccal tükrözzük vissza az Úr
dicsőségét,
dicsőségben fokról fokra hozzá hasonlóvá
változunk át
az Úr Lelke által.”
(2Kor 3,17–18)

„Ahol a szabadság a rend,
mindig érzem a végtelent.”

(József Attila)

TARTALOM

Előszó	9
I. A Szentlélekistenről szóló teológiai tudás kialakulása	11
1. Isten szól a Szentlélekről a szimbólumok nyelvén	11
2. A Szentlélek ismeretének előkészítése az ószövetségben	18
3. A Szentlélekről szóló tanítás az újszövetségben	21
4. A Szentlélekről szóló tanítás egyházi megfogalmazása	26
5. A Szentlélek-eszme fejlődése, a Szentlélek-várás alakulása az egyházon kívül	29
II. A Szentlélek működésének története Jézus életében	37
1. A Szentlélek szerepe Jézus megtestesülésénél	37
2. A Szentlélek szerepe Jézus felkenetésénél	40
III. A Szentlélek működése az egyház életében	71
1. Jézus megígérte és elküldte egyházának a Szentlelket	71
2. A Szentlélek hatására kialakuló új ember	76
3. Mi is a szabadság?	80
4. Milyen eszközöket ad a Lélek az egyház kezébe a szabad emberek kialakításához?	84
5. Az egyház, mint Krisztus titokzatos teste	92
IV. A Szentlélek működése az egyes emberben	99
1. Az ember bekapcsolódása Krisztus testébe (Kereszttség)	99
2. A Lélek ajándékaival segít bennünket, hogy Krisztushoz hasonlónak váljunk	106
3. A krisztusi nagykorúság szentsége (Bérmálás)	115
4. A még tökéletesebb egység szentsége (Oltáriszentség)	121
5. A Test továbbépítőinek szentsége (Egyházi rend)	123
6. A bennünk és velünk imádkozó Lélek	128
V. A Szentlélek a Szentháromság életközösségében	139
1. Az isteni élet hármassága	139
2. A Szentháromság harmadik személye	146
Epilógus	150
Irodalom	153
Beszédvázlatok	155

Előszó

Teológiai irodalmunk nem bővelkedik a Szentlélekről szóló könyvekben, tanulmányokban. Ez korántsem jelenti azt, hogy ilyesfajta könyvekre nincs is szükség, hogy beérhetjük azzal, ha a Szentlélek működésének konkrét területeit és módozatait ismertetjük. Nagyon is hasznos a harmadik isteni személy köré összefoglalni sokfelé ágazó tevékenységét, rámutatni azok szerves egységére és a sokféleségben az egységet meglátva, elmélyíteni a részletekre vonatkozó ismereteinket is.

A 2. vatikáni zsinat nyomán támadt új helyzetben még inkább szükségessé vált a Szentlélek teológiájának újabb, a teológia fejlődésével összhangban álló összefoglalása.

Gondoljunk mindenekelőtt a zsinatnak az egyházzól szóló dogmatikai konstitúciójára, mely a keresztény tanítás szempontjából tekintve kétségkívül a legjelentősebb zsinati dokumentum. Már az első fejezet címe: Az egyház titka – felhívja a figyelmet arra, hogy az egyházat mint misztériumot akarja bemutatni. Ezzel ellensúlyozza a jogi és apologetikai szemlélet egyoldalúságait egyaránt. Mondanivalója lényegében ebben a mondatban össze is van foglalva: „Az egyház Krisztusban mintegy szentsége, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberi nem egységének.” (Egyház 1) Az egyház misztérium – jellegének mélyebb megértése elképzelhetetlen a Szentlélek tevékenységének ismertetése nélkül, amint ez a zsinati dokumentum szövegéből is kitűnik.

De más, a zsinaton szereplő témák is szorosan összefüggnek a Szentléleknek az egyházban, ill. az egyes hívők lelkében végzett munkájával. Így pl. a hívek papsága, a világi hívő az egyházban, keresztények egysége stb.

Ez a könyv kísérlet arra, hogy a fentvázolt feladatot megoldja.

Természetesen nem lehet szó arról, hogy minden, a Szentlélekkel kapcsolatos téma egyforma terjedelemben kerüljön szóba. Az anyag kiválasztásánál a vezérfonalat az a gondolat szolgáltatta: a Szentlélek kialakítja a szabad, Krisztushoz egyre basonlóbbá váló embert. A Lélek nyújtotta szabadság és folytonos tökéletesedés, megújulás gondolatát végigkísérjük a szimbólumokban történt megértéstől Krisztusban való tökéletes megvalósulásán keresztül egészen a jelenig, sőt a végső idő teljességéig.

A könyv végén beszédvázlatokat, prédikációs anyagot is találhat az olvasó, melynek az egyébként is gyakorlati szempontból tárgyalt igazságokat igyekeznek még közelebb hozni a mindennapi élethez és segítséget akarnak nyújtani az igehirdetőknck.

Adja a Szentlélek, hogy ez a könyv is hasznos eszköz legyen a zsinat által megkezdődött lelki megújuláshoz.

Pécs, 1971. szept. 8.

*Dr. Cserhát i József
pécsi püspök*

I. RÉSZ

A SZENTLÉLEKISTENRŐL SZÓLÓ TEOLÓGIAI TUDÁS KIALAKULÁSA

1. fejezet

Isten szól a Szentlélekről a szimbólumok nyelvén

Amint látnivaló, a kérdés tárgyalását Ádámnál és Évánál akarjuk kezdeni. Azt állítjuk, hogy Isten már a szimbólumok révén is előkészítette az emberiséget (tehát nemcsak a választott népet) a Szentlélekisten ismeretére, a róla később adandó pozitív kinyilatkoztatásra.

A szimbólum szó jelentéstartalma rendkívül sokrétű, amint a szimbólumok is sokfélék, aszerint, hogy milyen szoros, természetes a kapcsolat a jelző és jelzett dolog között. Az emberek által önkényesen választott szimbólumok (betűk, matematikai stb. jelek) szempontunkból érdektelenek. A természetes szimbólumok közül kiemeljük a testet, mint a lélek szimbólumát. A lélek van, tényleges, megvalósul, amikor a tőle különböző testet informálva, azaz formaként áthatva élteti és így önmagát is kifejezi. Belső lelki tényeink is természetüktől fogva arra törnek, hogy testi gesztusokban kifejeződjenek és ezáltal – láthatóan kinyilvánulva – valódibbak, igazabban önmaguk legyenek. A kifejezett (szavakkal, gesztusokkal) szeretet, hála, öröm stb. szimbóluma és elmélyítője a belső lelki tartalomnak.

De nemcsak az ember testi és lelki élete között van ilyen kapcsolat. Maguk a természet tárgyai is szimbólumok: nemcsak önmagukat jelentik, hanem valami láthatatlan, lelki vagy akár egyenesen természetfeletti valóságot is. A tárgy tehát kép is: rásegít egy önmagában nem látható valóság megismerésére. Szt. Efrém ezzel kapcsolatban azt írja, hogy mivel Isten mindent Krisztusban, Krisztus által teremtett, magán is viseli a teremtett anyagi világ is Krisztus titkait. „Akárhová téved is tekinteted, mindenütt az Ő szimbólumait látod. Átala teremtetett minden és amikor a földkerekséget alkotta, teremtményeibe beléformázta misztériumait. A földkerekség rátekintett és befogadta képeit, amelyeket Ő kiformált

benne; túlaradó bőségben törtek elő az isteni szimbólumok és előtörték a misztériumok a világ minden részét”.

Vegyük sorra a Szentlélek ősi szimbólumait, vagyis azokat a természeti tárgyakat, amelyeknek segítségével – bizonyára nem a Szentlélek segítségével nélkül – a kinyilatkoztatás előtt vagy annak körén kívül élő népek is eljuthattak a Szentlélek bizonyos fokú ismeretére, fogalmat alkothattak sajátos tevékenységéről.

A g a l a m b

Mi, mai emberek nem is tudjuk elképzelni, mit jelentett a régick számára a galamb. A régészeti leletek beszédes bizonyosságai a galambok iránti nagy, nem egyszer örülséggig fokozódó szeretetnek, rajongásnak. Ez a szeretet nem magyarázható csupán a galamb kellemes tulajdonságaival: szép szemével-tollával, kellemes turbékoló hangjával, közmondásos párszeretetével („úgy élnek, mint a galambok”), vagy szelidségével (amiért azt is állították, hogy nincs epéje).

Mindezen túlmenően vallási gyökerei is voltak a galambkultusznak. Maga az a tény, hogy madár, és mint ilyen, vígan, szabadon szeli a levegőt; ismeretlen messzeségből váratlanul felbukkan, hogy aztán ugyanolyan gyorsan el is tűnjön, felfelé, az ég felé szállva, ahol az istenek laknak – mindez az istenivel rokonították. A nap fényében meg-megcsiláló szárnyai égi lények megjelenését juttatták az emberek eszébe.

A madaraknak és az istenségnek általános kapcsolata konkrét formát ölt a galambban, amelyet ősidőktől fogva kapcsolatba hoztak a keleti anyaistennővel, akit hol Istarnak, hol Atargatisnek, máskor meg Aphroditének neveztek. Elsősorban nagy életcserje, rendkívüli szaporasága miatt volt alkalmas szimbóluma az istennőnek. Különösen nagy hatással volt az emberekre az együttrepülő nagy galambcsapat, ami nem is volt ritka jelenség, hiszen a régi világban ezrével fészkeltek a galambok hatalmas galambtornyokban. A vonuló csapat hatalmas erejű hangjával, csillogó, színes tollával lenyűgöző látványt nyújtott.

Vagyis röviden összefoglalva: a galamb a kötetlenül működő, életadó isteni erő, a hatalmas és mégis könnyed isteni tevékenység szimbóluma volt.

Külön említést érdemel, hogy a zsidóságnak mint Isten választott népének kedvelt szimbóluma volt ugyancsak a galamb.

A szél

Ámbár anyagi létező, mégis láthatatlan. Csak a hatását látjuk. Gyenge, lágy fuvallat is lehet a levegőnek ez az ismeretlen eredő-helyű és végcélú mozgása (nem tudod honnan jön és hová megy), de lehet viharos erejű is, mely öles fákat tép ki tövestől és az emberi kéz hatalmas alkotásait is képes percek alatt romba dönteni.

A régiek kihangsúlyozták, hogy a nehézkes, durva anyagnál különb a levegő, a szél. A föld – mondották – az elemek közül a legnehezebb, legnehézkesebb; mozgékonyabb náia a víz, de még annál is finomabb, „szellembb” a levegő, ill. szél. A négy elem közül a legmagasabb fokon állóhoz, a tűzhöz, ez áll a legközelebb. Damaszkuszi szt. János „kialudt tűz”-nek, vagy „felforrt, áttüzesedett víz gőzének” nevezi.

Az élet elképzelhetetlen levegő és szél nélkül. De nemcsak az ember vagy általában az élő világ számára fontos. Indiában és Iránban így fogták fel a dolgot: a mindenség egy testet alkot, élő testet, és ennek a világtestnek ihellett, légzése a szél. Más népek a főisten ihellették, lélegzetének tekintették a szelet.

A szélvihar kinyilvánítja Isten erejét, az embert félclemmel eltöltő hatalmát. De egyszerűs mind teremtő, termékenyítő erő is a szél. Amint az ember önmagán tapasztalhatja, hogy felpeszdit a friss levegő, megélénkíti vérkeringését, úgy a világmindenségre vonatkozóan is életpezs-dítő erejének tartották a szelet. A mindenségben szunnyadó enrgiákat, életertő a régiek felfogása szerint a szél szítja fel.

Témánk szempontjából különösen is fontos arra rámutatni, hogy a szélnek életadó erejét milyen konkrét funkciókban képzelték el a régiek. Egyrészt: amint az emberi lélegzet az egész életet „egybeszóvi”, egységbe foglalja, úgy a szél is egybefonja a kozmikus életet. Másrészt: a levegő és a szél összekötő is, meg szétválasztó is egyben ég és föld között. Egy-szerre végeznek ellentétes feladatot: tartó, állandóságot biztosító tényezők is, meg a változás, folytonos alakulás hajtómotorjai is.

A zsidó felfogást a Hénoch-könyvből ismerhetjük meg, mely – az egyiptomi, japán stb. elképzelésekhez hasonlóan – a szeleket egyrészt az ég tartóoszlopainak nevezi, másrészt úgy tekinti, mint a kozmikus körforgás rúgóit. „A kocsikat, melyeken a nagy fényesség (a Nap) felemelkedik, a szél hajtja.”

Lehetetlen észre nem venni, hogy mennyire világosan szimbolizálja a régiek számára a szél a Szentléleknek az egész egyházat átható, egység-sítő erejét, továbbá folytonosan megújító, megifjító ténykedését.

A Rigvédában azt olvassuk, hogy még a kozmikus szél keletkezése előtt létezett a lét léhellete: „a lét szél nélkül lélegzett” és ez az őshellet megteremtette képmását a kozmikus szélben. Sokan tekintették a szellet ősanynak, amiből a világ lett. Mások úgy vélték, hogy a szél keletkezett elsőnek az ősvízből és benne rejlenek a megtermékenyítés őserői; minden nemzésnek ez a szél a létesítő oka.

Az ion természetbölcséletben is fellelhető a tanítás, mely szerint a levegő az őseleme a természetnek és az életnek. Anaximenes azt tanítja, hogy amint lelkünk levegő és így tart össze bennünket, az egész világmindenséget is a lehellet (pneuma) és levegő (aer) tartja össze. Ez a felfogás élt tovább a gnózisban is: a lélek tartja a testet, a szél a lelket, a levegőt-szelet pedig az éter tartja.

Az indogermán népeknél el volt terjedve az a nézet, miszerint az újszülötteket a szél „lelkesíti”, azaz úgy kapnak lelket, éltető erőt, hogy a szélből valamennyit belelegeznek. Ez a felfogás tükröződik abban a szokásban is, hogy a görögök házasságkötéskor a szélstenekhez fordultak kérésükkel a gyermekáldást illetően. Aristotelestől tudjuk, hogy a heves északi szélnek a fiúk születését, a lágy, enyhe déli szélnek pedig a lányokét kell tulajdonítanunk. A kezdetnek megfelel a vég is: a halott lelket a szelek veszik szárnyukra.

A levegő nemcsak léleknemző, hanem lélektápláló is. A lélegzés révén bejut a testbe, az erekbe jut tovább, elvegyül a vérbe, az agyvelőbe áramlik és onnan fejti ki hatását, mint pneuma psychikon, éppen úgy, mint a szívből pneuma zotikon-ként irányítja a szervezet életfunkcióit.

Várhatnánk-e többet Lélekből történő újjászületésünk clöképezése, szimbolikus előre-sejtése dolgában? Nem kell-e csodálatosnak tartanunk, hogy a kinyilatkoztatás körén kívül élő emberek a szél képében ilyen jól megsejtették a hitünket-reményünket-szeretetünket, egész természetfeletti életünket éltető Lélek szerepét?

Az ószövetség tanúsága szerint a zsidóság is a lélegzést tartotta az élet alapjának. A szellet és vihart Isten lehelletének (ruah Jahve) nevezi a szentírás, és még inkább Istentől eredőnek, Istenhez tartozónak tekinti az ember lehelletét. A szélben Isten ereje nyilatkozik meg, akár pusztító, akár életet puszditó formában.

Célunk szempontjából nagyon hasznos a jóga felfogását is röviden áttekinteni. Kiváló hazai ismerője, dr. *Baktay Ervin* ezeket írja: „Minden létező alkat az anyagból, ennek elsőleges és cgyetemes formájából, az *úká-sá*-ból bontakozik ki. Az első megjelenés, az anyag általános alapalkata: az atommagban a központi proton körül keringő elektronok örvénylése.

Ebből az alapanyagból épül fel aztán minden elképzelhető alkat . . . Ahhoz, hogy az ákása kibontakozhassék, és az alkati változások, végeláthatatlan sorát hozhassa létre, . . . létesítő erőre volt szükség, mert az ákása magábanvéve még nem mozgás, csak passzív állag, amelyet az erő mozgathat, . . . Az ákását mozgásba hozó és áramlásban, örvénylésben tartó erő nem credhet másból, mint a Létforrásból, az Első Mozdítóéból. . . . Ezt az erőt a hindu bölcsélet *prána* néven ismeri. A prána áradt ki a létforrásból, a prána tölt be mindent, a prána mozdit, mozgat, keringtet mindent az anyagvilágban . . . A prána a legfinomabb, mondhatni elsődleges hordozója vagy burka a *levegő*. . . . A határtalan, mindent betöltő prána áramkörébe . . . a lélegzéscn keresztül kapcsolódunk be.” (*Dr. Baktay Ervin: A diadalmas joga. Pantheon kiadás. 1942. 104. sk. o.*)

„Emitte Spiritum tuum et creabuntur . . .” A világteremtéskor a khánsz felett lebegő és abból kozmoszt formáló isteni lehellet, mely minket is áthat és éltet, így jelenik meg a hindu felfogásban. Ebben az isteni leheltben ismerik fel azt a csodálatos erőt, mely mozgásba hozza és mozgásban tartja, folytonos megújulásra képesíti a mindenséget.

A t ű z

A levegővel-széllel kapcsolatban említettük már, hogy a régiek felfogásában a szél és a tűz testvérek; a szelet a tűz kelti, a tüzet a szél éleszti. A kétarcú: hol barát, hol meg ellenség tűz a régiek felfogása szerint a magasból származik. *Prometheusz*-hoz hasonló, az égből tüzet hozó alakja sok nép mitológiájának van, keletinek és északinak egyaránt. Egyes kozmogóniák nemcsak a tűznek, hanem mindenféle életnek forrását az égi östűzben látták. Szt. Ambrus vázolja fel, hogyan viseli magán ma is a mindenség tűzből való származásának nyomait. Eszerint a lobogó csillagok tüzes tengely körül keringenek; a földet belső tűz hevíti, mely melegíti a források, patakok, tavak vizét, a fákat és vetéseket kisarjasztja; tűzszikra pattan a kőből, ha összeütjük darabjait és a fa táplálja ezt a tüzet. A földön minden élet végeredményben a tűzön alapszik: az embernek és lelkének élete is. Ott van a tűz a vér melegében, az ösztön tüzes hevében, a lélek lángolásában. Az indusok Agni-t, a görögök Héphaisztoszt, meg Hestiát, a rómaiak Volcanust és Vestát, a szlávok Svarog-ot, a germánok Loki-t tisztelték tűz-istenségként. A perzsák szerint Ahura Mazdának, a Legfőbb Lénynek teste csupa tűz, teremtetlen fényből és tűzből álló lobogó láng, a nép nyelvén „Szent Lélc”.

Az oltár tüzeit, mint az istenség kinyilvánulását, megjelenését kultikus tiszteletben részcsítették. Különösen megkapó a szent tűz kultusza a perzsa tűztemplomokban. A kultuszhely központja, a szentek szentje a tűzszoba. Egyébként teljes sötétség honol e szobában, csak az isteni tűz fénye világítja meg, mely négyszögletű kövön ég fémedényben. Emberkéz nem érintheti, de még emberi lehelet sem érheti e szent tüzet, mert megszenteltségtelenítene. Napjában ötször lép be a pap, hogy kanállal-fogóval megigazítsa a tüzet, de kezét kesztyű, száját kendő takarja. Erről a szent tüzről vittek haza új tüzet házukba a családok.

Delphiben is örökös tűz égett, amit a rómaiaknál is megtalálunk; itt a Vesta-szüzek feladata volt ennek őrzése. Az őrzésre rendelt személyekkel szemben támasztott követelmény, hogy ti. szüzek legyenek, azzal magyarázható, hogy a tüzet magát is szüzesnek tekintették. Ez az cszme meglehetősen elterjedt. A spanyol hóditást megelőző időben Amerikában is voltak „Vesta-szüzek”, akiknek feladata a szent tűz őrzése volt, ami igen fontos feladatnak számított, mert hitük szerint a világ fennmaradása függött a tűz megmaradásától.

Ami a nép számára az oltár szent tüze, az volt az egyes családok számára a családi tűzhely tüze. A tűzhely jelentette a családi élet központját. A görögök a hestia-nak nevezett tűzhely körül hordozták az újszülöttet, aki ennek a „Tűzkerészség”-nek révén nyert felvételt a családba. A családi tűz papja a családapa volt, míg fiai a „flamines”, az élesztők, fűjók tisztségét töltötték be a házi tűz-liturgiánál. Minden év március elsején, a római újév napján kioltották a régi tüzet és rögtön újat gyűjtöttek, ami biztosítéka volt a család további életének, hiszen a tűz és az emberi élet titokzatos összefüggésben vagy egymással.

Ezt hangsúlyozza ki az egész földön ismert, a nyári napfordulóhoz kapcsolódó szokás: megújul a nap tüze, megújul az esztendő, ennek örömére fáklyákat és máglyákat gyűjtanak, tüzes kerekeket gurítanak a völgyekbe, patakokba, a fiatalok átugrálják a lángot, nyáját hajtják át a tűzön. Elmúlt a régi, de megkezdődött az új élet, melynek szimbóluma az új tűz. Ilyenkor nem számított bűnnek a tűz eloltása a családi tűzhelyen vagy a templomi oltárokon, hanem ellenkezőleg, dicséretes tett volt, hiszen az előregedett, tisztátalanná vált tűz és élet megsemmisítését jelentette, abból a célból, hogy az helyet adjon az újnak és szeplőtelennek.

A tűz életadó erce összefügg tisztaságával. A tisztaság az ép, friss, új, sértetlen élet velejárója. Nem egyszer a nap sugaraiból, lencse segítségével gyűjtötték meg az új tüzet, mely így égi eredetűnek, valóban tisztának, szeplőtelennek számított.

Mivel a tűz eredete és természete szerint tiszta, ezért képes megtisztítani azt, amivel érintkezik. Ősi tapasztalat, hogy a tüzesítés; izzítás, forralás stb. ártalmas anyagokat tud elpusztítani, tárgyakat képes fertőtleníteni. A láz heve is képes sok betegséget megszüntetni, kórokozókat elpusztítani. Ez a tisztítás nemcsak a testi higiénia szempontjából nagy jelentőségű, hanem a lelki tisztulás végett is. A görögök az újszülöttet háromszor körbevitték a tűzhely körül, mondván, hogy a tűz nemcsak a vasból távolítja el a rozsdát, hanem az emberből is a foltot. Tisztító tűzpróbák ismeretesek a jógikuál éppúgy, mint a szibériai sámánoknál.

A „tűzkeresztység” (mitológiai megfelelője: Demeter egyik homéroszi himnusza szerint egy csecsemőt éjjel tűzbe tesz, hogy ezáltal halhatatlanná tegye) szélsőséges megvalósulási módja az ősi időkben nagyon elterjedt önkéntes tűzhalál volt. Ez a halál a mennyei életre való újjászületés legbiztosabb módjának számított.

A világ végét és azzal kapcsolatban a világítéletet is a mindenséget elemésztő tűz formájában írták le a régiek, aminek nyomát a Genézisben is fellelhetjük. A bűnbeesés után ugyanis e könyv elbeszélése szerint kerub állt lángpallossal a paradicsom kapujába. Ez jelképes cselekedetnek tekinthető, amit így fogalmazhatunk meg: az emberiség csak rúzön át juthat vissza a boldogság és ártatlanság eredeti állapotába. Az újszövetség is ismeri ezt az eszmét, mely szerint tűz vet véget a régi világnak és hozza meg kezdetét az újnak. (2Pét 3,12; Jel 8,7 sk; 11,5; 14,10; 20,9,-15; 21,8).

Összefoglalólag tehát ezeket mondhatjuk: a teremtett világ itt felsorolt elemei szimbólum-jellegüknél fogva alkalmasan készítették elő az emberiséget a Szentlélek működésének megismerésére. Kialakult a fogalmuk Istennek a mindenséget átható, életet lehelletéről, mely más szempontból tekintve tűz is: tisztító, ég felé segítő, halhatatlanná tevő, tehát Isten életében, szentségében, tisztaságában részeltető erő is. Tevékenysége szabad: kiszámíthatatlan és kikényszeríthetetlen.

Ez a rövid, vázlatos áttekintés is fogalmat ad arról, hogy milyen nagy előnyük van a szimbólumoknak a fogalmi gondolkodással szemben és hogy ez utóbbi nem teheti feleslegessé az előbbit. Szavakkal soha nem lehet egészen elmondani, amit egy szimbólum jelent, csak megindítani lehet a megértés folyamatát, mely aztán szinte határtalan, mert – ami szintén kitűnik az előbbi fejtegetésekből – a szimbólumok sokkal jobban tükrözik a valóság egységét, a dolgoknak egymással való összefüggését: egy mindenben és minden egyben.

A Szentlélek vezetésével az egyház egész liturgiájában, tehát szentségeiben és szentelményeiben, igehirdetésében él a szimbólumok nyújtotta

lehetőségekkel és ugyanezen Lélek vezetésével lehetővé is válik számunkra ezeknek a szimbólumoknak egyre mélyebb megértése.

Irodalom. Az itt felsorolt szimbólumoknak és még egyebeknek is bő és alapos kifejtését találhatjuk *Photina Rech: Inbild des Kosmos* c. kétkötetes könyvében. – Otto Müller Verlag, Salzburg–Freilassing. 1966.

A szimbólumokról általában *Karl Rabnérnél* olvashatunk: *Zur Theologie des Symbols* c. tanulmányában. (Schriften zur Theologie., IV. k. Benziger Verlag. Ugyanitt nagyon bő irodalom-jegyzék is található.

2. fejezet

A Szentlélek ismeretének előkészítése az ószövetségben

Az ószövetségi szentírásban a „ruah Jahve” kifejezést meglehetősen gazdag jelentéstartalom jellemzi: Zorell *Lexicon hebraicum et aramaicum*-a magának a ruah szónak nyolc jelentését ismerteti.

Mózes első könyvében (1,2) azt olvassuk: „A föld azonban puszta és üres volt és sötétség volt a mélység színén: de az Isten Lelke ott lebegett a vizek felett”. Az eredetiben az Isten Lelke helyén a ruah Jahve áll. Mit jelent? Szelet? Lelket? Szentlelket? A szél képével, szimbolikájával kifejezhető, titokzatos és felettebb hatékony, világot formáló erőt. A nomád pásztorok és a letelepült földművesek számára egyaránt nagy fontosságú volt az esőt hozó szél, ami máskor meg azért áldás, mert elfújja a kártékony esőfelhőket. „Ekkor megemlékezék az Isten Noéről és minden állatról meg minden baromról, mely vele volt a bárkában, és szelet fuvattott a földre, és elapadtak a vizek és bezárultak a mélység forrásai meg az ég zsilipjei és megszűnt az eső az égből”. (1Móz 8,1) 2Móz 15,10-ben meg ezt olvassuk az egyiptomi kivonulással kapcsolatban: „De lehelt leheleted és tenger borította el őket. Hatalmas vízben, mint ólom, elmerültek”. Tehát a szél az isteni beavatkozás, segítő jószág fontos, gyakran használt eszköze.

De nemcsak az élet fenntartása történik Isten lehelete révén. Maga az élet, amelynek jele a lélekzés, szintén Istentől ered. „Megalkotta tehát az Úr Isten az embert a föld agyagából, arcára lehelte az élet leheletét és élőlényé lett az ember”. (1Móz 2,7) Hasonló értelemben beszélt Jób is: „... míg lélekzet van bennem, s az Isten lehelete van orromban...”

Isten szabadon rendelkezik leheletével: akkor vonja vissza, amikor akarja: „Ha arra irányozná szívét (ti. az Úr), vissza is vonhatná magához leheletét, lélekzetét: akkor kimúlna minden élőlény egyaránt, s az ember visszatérne a porba”. (Jób 34,14–15).

Hasonló értelemben ír a zsoltáros is, csak a természetes megújulásra gondolva, amit azonban az egyház kezdettől fogva a lelki újjászületésre alkalmaz, mely a Szentlélek működésének eredményeként jön létre.

„Ha arcod elrejtet, megháborodnak;
tönkremennek, ha lelkük megvonod,
s porukba visszatérnek.
Ha kibocsátod lelked, újra élnek,
s a föld színét megújítod”. (Zsolt 104,29–30).

Főleg a prófétáknál találkozunk a ruah Jahve harmadik jelentésével: Isten szelleme. Itt nincs még szó arról, hogy külön személy volna: általában egyik ószövetségi író sem vállalkozik arra, hogy Isten Lelkének természetét fogalmilag körülhatárolja. Inkább arra törekszenek, hogy leírják emberileg megtapasztalható hatásait.

Isten Lelke adja pl. a *bölcsességet*. „Alig sejtjük azokat, mik a földön vannak, csak fáradsággal jövünk rá arra, mi szemünk előtt van, az égieket pedig ki tudná kifürkészni? Ki ismerte meg akaratodat, hacsak Te nem ádátál bölcsességet, s el nem küldted szent lelkedet a magasból?” (Bölcs 9,16–17).

De nemcsak bölcsességet tud adni a lélek, hanem *új szívet* is, vagyis a föld színének megújításán kívül az ember bensejének megújítására is képes. „És tiszta vizet hintek rátok, és megtisztultok minden szennyetektől, és minden bálványoktól megtisztítlak titeket. És új szívet adok nektek, és új lelket adok belétek; elveszem testetkeből a kőszívet és hússzívet adok nektek. És az én lelkem adom majd belétek, és gondoskodom róla, hogy parancsaim szerint járjatok, és törvényeimet megtartsátok és megcselekedjétek. És azon a földön laktok majd, melyet atyáitoknak adtam, és ti az én népemmé lesztek, én pedig a ti Istenetekké lesztek. És megszabadítlak titeket minden szennyetektől. . . .” (Ez 36,25–29). Vagyis világosan megmondja a próféta által az Úr, hogy az emberek nem képesek saját erejükből neki adni magukat; tőle kell, hogy kapjanak új szívet, melyet lelke formál, hat át, akkor lesznek majd képesek a neki tetsző életre, a szívből jövő istenszolgálatra.

Az Úr lelke czenfelül állandó *erőforrás* is lesz választottai számára:

„Bátorság, a föld egész népe, úgymond a seregek Ura, ; és tegyétek (mert én veletek vagyok, úgymond a seregek Ura) aszerint, amint szövetséget kötöttem veletek, amikor kijöttetek Egyiptom földjéről, és az én lelkem közöttetek lesz”. (Agg 2,5–6; vö. Zak 4,6).

Különleges módja az Isten Lelke hatásának az *eksztázis*, melyet lelkesült beszéd vagy ének szokatlanul élénk taglejtés stb. kísért, jelzett. Ez a kultikus mozgás, tánc arra is szolgált, hogy előidézze, ill. fokozza az ekzztatikus állapotot. (A későbbi prófétáknál ezzel már nem találkozunk.) Ez a tünet is azt mutatja, hogy a Lélek ott fúj, ahol akar: a prófétát minden előkészület nélkül, váratlanul, sőt nem egyszer akarata ellenére birtokába veszi a Lélek, és Isten szavának közvetítőjévé teszi. A Lélek kötetlensége abban is megmutatkozik, hogy a prófétának nem egyszer várnia kell az Isten szavára. Amikor pl. Jeremiás a hazájukban maradt zsidók számára kér szótatot, üzenetet Istentől, csak tíz nap elteltével teljesül kérese. (Jer 42,4,7).

Nem nehéz észrevenni, hogy azok a tevékenységek, amelyeket az ószövetségi szentírás a Léleknek tulajdonít, mennyire összefüggnek a szabadsággal. Hiszen a Léleknek köszönhetjük, hogy megismerjük Isten akaratát és azt is, hogy megtisztul-megújul a szívünk és ez a tiszta, új szív készséges Isten akaratának teljesítésére. Bűnös múltja nem béklyózza, értetlensége nem bénítja, sőt a próféták által a konkrét helyzetekben szükséges felvilágosítást és buzdítást is megkapja az ember.

Továbbmenve, olyan értelemben is a szabadság biztosítékának tekinthetjük a Lelket, amennyiben éppen a próféták személyében a király és a papság mellé, ill. szükség esetén velük szembe is tanácsadót és bírálót állított és ezáltal csökkentette annak veszélyét, hogy Isten tekintélyére alapozott, arra visszavezetett királyi és papi hatalom birtokosait szeszélyük és önkényességük Isten ügyének ártó viselkedésre ragadja. Ez mindig egyet szokott jelenteni az alattvalók szabadságának felesleges és éppen ezért káros megnyirbálásával. (Gondolunk pl. arra, hogyan beszélt Sámuel Saullal, Nátán Dáviddal).

A zsidó papok és írástudók feladata az áthagyományozott kinyilatkoztatás őrzése volt. A próféta – éppen a Lélek ajándéka folytán a valaha elhangzottat mostanivá, elevenné és elevenbe vágóvá tudja tenni. Egyszeriben eltűnik megszokottsága, avíttága; az ő szájából hallva a jól ismert igazságokat, egyáltalán nem tartják azokat magától értetődőnek és természetesnek. Amit Jézusról, a legtökéletesebb prófétáról mond az evangélista, hogy ti. hatalommal beszélt, nem úgy, mint az írástudók és farizeusok, (Mk 1,22,27), az kisebb-nagyobb fokban a prófétákra is áll. Egészen ter-

mészetes, hogy a papság és a próféták között ellentét feszült, melynek nem kizárólag presztizs-féltés volt az oka. Nagyon is emberi magatartásuk következtében végül is a törvény lett az egyedüli mérvadó, és az atyák hagyományával karöltve teljesen háttérbe szorította a prófétaságot.

Az egyházat is fenyegette a veszély, sőt nem is mindig tudta elkerülni ill. kivédeni a veszélyt, hogy az intézménycs tanítóhivatal a kelletténél nagyobb mértékben meg ne kösse a prófétálás adományával rendelkezők szabadságát. A II. Vatikáni zsinat ezen a téren jelentős változást ígér.

3. fejezet

A Szentlélekről szóló tanítás az újszövetségben

A szinoptikusok közül Máté és Márk a Szentlélek működését elsősorban a rendkívüli eseményekben látják meg, azokban érik tetten Isten csodálatos, nem mindennapi erejét.

Máté leírja, hogy Józsefet azzal nyugtatja meg az angyal: „Ne félj magadhoz venni feleségedet, Máriát, mert a Szentlélektől foganta gyermekét.” (1,20). Elbeszéli hogyan szállt le galamb képében Jézusra az Isten Lelke, (3,16), idézi Jézus szavait, melyeket ellenfeleinek mondott, akik Beelzebullal való cimborasággal vádolták: „Ha én Beelzebub segítségével űzöm ki a gonoszlelkeket, a ti fiaitok kinek a segítségével űzik ki? . . .

De ha én Isten Lelkével űzöm ki a gonoszlelket, akkor elérkezett hozzátok az Isten országa.” (12,27–28) A vitát részletesebben Márk írja le (3,20–30) és lényegét így foglalhatjuk össze: aki észreveszi a Szentléleknek, az Isten erejének működését Jézus tetteiben és mégis vonakodik az igazságot elfogadni, hogy ti. Jézus az Isten küldötte, és ehelyett képtelen feltételekkel igyekszik a tényeket magyarázni, az éppen helytelen lelkülete miatt kizárja magát az Isten országából.

Lukács – evangéliumában és az Apostolok Cselekedeteiben – inkább úgy mutatja be Jézus, mint aki rendelkezik a Lélekkel, birtokában van neki a Lélek, míg a másik két szinoptikus inkább Jézust mutatta be úgy, mint akit birtokába vett a Lélek. Lukács azt mondja, hogy „Jézus a Szentlélektől eltelve otthagya a Jordánt” (4,1), míg ugyancsak Márk így írja le: a keresztlés után Jézus „a Lélek nyomban arra ösztönözte, hogy

menjen ki a pusztába” (1,12), ami a latinban így hangzik: „Et statim Spiritus expulit eum in desertum”, a görögben a megfelelő ige az ekballei, vagyis az ösztönzésnél is erősebb szó mindkettő. Ez a változás, melynek itt tanúi vagyunk, egyáltalán nem lényegtelen: így válik érthetőbbé, hogy az ősegház miért volt tudatában annak, hogy a Szentlélek élteti: nem csupán a Lélek megnyilvánulásai, hanem az a tudat, hogy Jézus rendelkezik a Lélekkel és részesítheti benne követőit is. Részesíti is őket a Lélekben, elsősorban az általa rendelt keresztségben, mely Jánoséval ellentétben nem vízzel, hanem vízzel és Szentlélekkel történik.

Lukács ismételtelen említi a Lélek különböző megnyilvánulásait is az egyház életében: Pütkösdkor „mindannyian elteltek Szentlélekkel és különböző nyelveken beszélni kezdtek úgy, ahogy a Lélek szólásra indította őket.” (Csel 2,4) Ugyanezt az adományt kapták meg – a zsidóból lett keresztények nagy ámulatára – Cezáréában a pogányok is, világos jelül annak, hogy nem szükséges zsidóvá lenniük ahhoz, hogy megkeresztelkedhessenek, (Csel 10,44–48) valamint Efezusban Pál kézrátétele folytán azok a tanítványok, akik eddig csak János keresztségében részesültek. (Csel 19,1–7)

De nemcsak a nyelvek adománya jelzi a Lélek működését: Agabus a Lélek sugallatára előre megmondta, hogy nagy éhség fog támadni az egész földön és be is következett Klaudiusz idején. (Csel 11,28) Ugyancsak Agabusz jövendölt Pál sorsáról is: „Júdeából egy Agabusz nevű próféta érkezett. Odajött, elvette Pál övét és megkötözte vele kezét-lábát. Ezt üzeni a Szentlélek – mondta: Azt a férfit, akié ez az öv, a zsidók így kötözik majd meg Jeruzsálemben és kiszolgáltatják a pogányoknak.” (Csel 21,10–11)

Ananiás és Szafira megdöbbenő esete arra mutat, hogy a Szentlélek adományaként az apostol képes volt a szívek titkos szándékát, gondolatát is megismerni. (5,1–11)

Amit Isten az ószövetségi időkben leginkább a próféták által tudatott: akaratát adott esetekben, konkrét helyzetekben, azt most a Szentlélek igen gyakran közvetlen felvilágosítás formájában adja. Lukács leírja, hogy az etiop királyné udvari tisztje Izaiást olvasta és akkor „a Lélek indítást adott Fülöpnek: Menj és szegődj amellé a kocsí mellé.” (Csel 8,29) Pálnak és Barnabásnak ugyancsak „a Szentlélek megtiltotta, hogy Ázsiában hirdessék az Isten tanítását.” (Csel 16,6)

Bármilyen sokrétű is azonban az a működés, melyet Lukács a Szentléleknek tulajdonít, és bármennyire egyetemes jellegű is, tehát olyan, amiben mindencgyes keresztény részesülhet, e működés nem nevezhető

lényegesnek, döntőnek, nem érinti az üdvözülés lényegét. Nem lelke, életető ereje még – az itt található tanítás szerint – a Szentlélek a keresztény életnek. A legtöbb, a leglényegesebb, amit Lukács a Szentléleknek tulajdonít: az egyház diadalmas terjedése az apostolok bátor igehirdetése által a Szentlélek működésének köszönhető. („Mikor leszáll rátok a Szentlélek, erőt nyertek és tanúim lesztek Jeruzsálemben, meg egész Júdeában és Szamariában, sőt egészen a föld végső határáig.” Csel 1,8) és hogy aki – mint Ananiás és Szafira tette – az egyház vezetőit félre akarja vezetni, az egyházban uralkodó egészséges közszellemet hamissággal, képmutatással meg akarja fertőzni (ez a házaspár látszatra hősies, a Szentlélek-ihlette tettet vitt végbe, mert önként a közösségnek adta át egész vagyonát), tehát az ilyen ember a Szentlélek ellen vét, a Szentlelket akarja becsapni. Ez az egyháznak és a Szentléleknek olyan állandó jellegű összekapcsolása és bizonyos fokú azonosítása, amit a szinoptikusok közül csak Lukácsnál találhatunk és csak ilyen homályosan megfogalmazott formában.

A Szentlélek szerepének igazi tisztázása szt. Pálra várt, A *pneuma*, – amely hol Isten Lelke, hol Krisztus Lelke, máskor meg az Úr Lelke, vagy Szent Lélek – az a valóság, ami nélkül Krisztus nem Krisztus, az egyház nem egyház, a keresztény nem keresztény. Sőt: ami nélkül a háromnak titokzatos, benső egysége nem érthető, nem magyarázható. A rendkívüli jelenségekkel szemben inkább tartózkodó, mint lelkesült: „Az egyházban Isten némelyeket apostollá, másokat prófétává, ismét másokat tanítóvá tett. Adott csodatevő hatalmat, gyógyító erőt, segítőkészséget, kormányzóképeséget, különféle nyelvadományt . . . Törekedjete az azonban értékesebb adományokra. (1Kor 12,27 sk) Elsősorban „törekedjete szeretetre, de igyekezzete a lelki adományokat is elnyerni, különösen azt, hogy prófétálhassatek. Aki ugyanis az elragadtatás nyelvén szól, nem emberekhez beszél, hanem az Istenhez. Senki sem érte, hiszen a Lélektől indíttatva titokzatos dolgokat mond. Aki viszont prófétál, emberek épülésére, buzdítására és vigasztalására beszél. Aki az elragadtatás nyelvén szól, csak a maga lelki épülését szolgálja, aki azonban prófétál, az egyházat építi vele. Szeretném, ha mindnyájan szólnátok az elragadtatás nyelvén, de még inkább azt, hogy prófétáljatek.” (1Kor 14,1 sk) Sokkal fontosabbnak tartja tehát a közösség épülését, mint a rendkívüli, izgalmas, de kevés lelki hasznot jelentő dolgokat. Kevesebbet ér az, ami által csak nyilvánvalóvá válik, hogy a Lélek működik, erőt fejt ki az egyházban, mint az az adomány, amely át is alakít, a Lélekkel át is itat, kedvezményezettet és a megajándékozottságnak tanúit egya-

ránt. Ezért adja a következő figyelmeztetést: „Aki tehát az elragadtatás nyelvén szól, imádkozzék, hogy meg is tudja magyarázni. Ha ugyanis elragadtatásban imádkozom, lelkem ugyan imádkozik, de tudatom nem kapcsolódik bele. . . . Hálát adok Istenemnek, hogy mindnyájatoknál jobban tudok az elragadtatás nyelvén szólni, a közösségben azonban inkább szólok öt érthető szót, azért, hogy másokat tanítsak, mint tízezer szót az elragadtatás nyelvén.” (1Kor 14,13 sk) Nyilván nem dicsekvésből említi, hogy mindenkinél jobban tud az elragadtatás nyelvén szólni, hanem azért, hogy elhárítsa az esetleges gyanút, miszerint azért ócsárolja ezt az adományt, mert ő maga nem rendelkezik vele.

Az épülést, a lelkickben, vagy mondhatjuk: Léleekben való gyarapodást tartja tehát fontosnak és annak nem a rendkívüli adományok a leghatékonyabb eszközei. „Akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai.” (Ro 8,14) Általa szabadultunk ki a szolgaságból és jutottunk el Isten fiainak dicsőséges szabadságára, és benne, a fiúság Lelkében kiáltjuk bizalmasan: Abba, Atya!

A Lélek – az apostol felfogásában – elsősorban nem a rendkívüli, feltűnő jelenségek által mutatja meg erejét, hanem a mindennapok feltűnő nélküli áldozatvállalásában:

„A Lélek gyümölcsei: . . . szeretet, öröm, békesség, türelem, kedves-ség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás.” (Gal 5,22–23) Hiszen tulajdonképpen arról van szó, hogy a Lélek erejében Krisztussal, az Úrral kerülünk életkapcsolatba: alapvetően a keresztség révén, melyet tovább építenek a többi szentségek és ami kiteljesedik az Isten akarata szerinti keresztény életben.

Szt. János elsősorban úgy mutatja be a Szentlelket, mint aki hatékonyan teszi az apostolok igehirdetését. „Mikor pedig eljön a Vigasztaló, akit én küldök nektek az Atyától, az igazság Lelke, aki az Atyától származik, az tanúságot tesz rólam. Ti is tanúságot tesztek majd rólam . . .” (Jn 15,26–27) és ennek a kettős tanúságtételnek credményeként sokan hisznek majd Krisztusban. Magukat az apostolokat is a Szentlélek vezeteti majd rá a teljes igazságra, Krisztus tanításának és életének mélyebb és teljesebb értelmére. Másik Vigasztalónak is nevezi a Szentlelket (14–16), amivel arra utal, hogy földi életében Jézus tartotta össze a tanítványok szűkebb körét, míg mennybemenetele után, az egyre jobban terjedő egyházban jelenlétének és bátorításának új módjára lesz majd szükség, amit a Szentlélek által valósít meg.

Péter első levelében cseket írja: „Ezt az üdvösséget keresték és kutatták a próféták, akik a nektek szánt kegyelemről jövedöltek. Töpreug-

tek rajta, vajon milyen időpontra vagy milyen korra mutat rá Krisztusnak bennük működő Lelke, előre megmondva a Krisztusra váró szenvedéseket és a nyomukba lépő dicsőséget. Kinyilatkoztatást kaptak, hogy ne maguknak, hanem nektek legyennek szolgálatotokra azzal, amit az evangélium hirdetői most közölték veletek az égből küldött Szentlélek erejéből. Ezekbe (az igazságokba) bepillantani maguk az angyalok is vágyanak.” (1,10–12)

Második levelében is arról beszél, hogy „az Írásnak egyetlenegy jövődölése sem származik önkényes értelmezésből. Hiszen sohasem keletkezett jövődölés emberi akaratból, mindig csak a Szentlélektől sugalmazva beszéltek az Isten megbízottaiként a szent emberck.” (2,20–21)

Ha Péter önkényes értelmezésről beszél, melyet kizárt a Szentlélek működése, akkor tulajdonképpen azt mondja: nem emberi vágyak és igények szerint, nem az emberi lét korlátai közé szorítva történtek ezek a jövődölések, hanem a korlátokból kiszabadulva – a Szentlélek által biztosított nagyobb, tágasabb körben. Megszabadult az ember önnön korlátaitól és új „egyet”, új távlatot, tágasabb horizontot szerzett. Ez a nézőpont még az angyalokénál is magasabb, így ők is szeretnék megismerni.

Más szempontból ez azt is jelenti, hogy a jövődölések nem emberi vágyak kivetítései, (hiszen azoknak soha nem is felelnek meg egészen), hanem valóban a Szentlélek, az ember szívénél nagyobb Lélek ösztönzésére jöttek létre. A próféta azt mondta, amit – nagyon sok esetben – nem szívesen mondott, vagy ő maga sem értett (legfeljebb akkor, amikor már be is teljesedett), az emberck nagyon sok esetben azt hallották, amit nem szerettek hallani, sőt egyenesen ellentétes volt azzal, amit hallani szerettek volna. Mégis biztos cél felé tört ez a folyamat, mert a Szentlélek irányította.

A Szentlélekről szóló tanítás egyházi megfogalmazása

A Szentlélek személyi mivoltát a Szentírásból nem kiolvasni, hanem inkább kikövetkeztetni lehet. Első olvasásra úgy tűnik, hogy nem egyéb a Szentlélek, mint az Atya és Fiú mindent átható nagy ereje, melynek (és nem akinck) főleg az emberek megszentelésében és üdvözítésében van szerepe.

Ennek ellenére az első századokban sokkal világosabban állt a hitudósok előtt a Szentlélek személy-volta, mint istensége. Ezidőtájt az érdeklődés homlokterében a Fiú istenségének kérdése, az Atyával való egylénység állt. Justinus mártír *Dialogus cum Tryphone* c. munkájában fejtegeti a Szentlélek hét ajándékát, Tertullianus is szól a Szentlélekről, de csak mellékesen, a Praxeas eretnek elleni harc kapcsán. Calixtus pápa elítélte a ditheistákat, akik tehát csak az Atya és a Fiú istenségét ismerték el. Sokáig tisztázatlan maradt az isteni személyek egymáshoz való viszonya. A subordinatianizmus, az isteni személyek, jelesül a Fiú és a Szentlélek alárendelt szerepét valló felfogás az arianizmusban nyerte el legradikálisabb megfogalmazását, mely szerint a Fiú és a Szentlélek teremtett, közbeeső lények Isten (Atya) és a világ között. Ha ugyanis – szerintük – az Atya küldi a Fiút és a Fiú a Szentlelket, ezt csak úgy érthetjük, hogy az utóbbiak alárendelték és teremtmények. A Szentlelket pl. azonosították Gábor főangyallal.

Az ariánusok, ill. a belőlük kivált macedóniánusok (Macedonius konstantinápolyi püspök követői) ellen a számkivetésben élő szt. Atanáz írta meg a Szentlélek első monográfiáját Serapion, thmuisi püspökhöz intézett négy levelében. Az I. konstantinápolyi zsinat 381-ben bevette pótlólag a niceai hitvallásba (mely csak az apostoli hitvallás szavait ismételte meg a niceai Szentlélekkel kapcsolatban): „Hiszek . . . a Szentlélekben, aki Úr és Elevenítő, aki az Atyától származik, aki az Atyával és Fiúval egyenlő imádásban és dicsőítésben részesül, aki szólt a próféták által.”

A Szentléleknek az Atyával és Fiúval való egylénységét fejtegeti Nagy szt. Vazul *De Spiritu Sancto* c. művében, míg Nazianzi szt. Gergely és Nisszai szt. Gergely a szentháromsági vonatkozásokat, valamint a Szentléleknek az Atyától és Fiútól való származását fejtegetik. Szt. Ágoston „*De Trinitate*” c. művében minden eddiginél nagyobb alapos-sággal tárgyalja a Szentlélek teológiáját.

A többi szentatyák – keleten és nyugaton – a keresztség, bérmálás és megszentelés kérdésével kapcsolatban sokat írnak a Szentlélekről. Két kérdésben azonban nem sikerült egyetértésre jutni. Az egyik a Szentlélek származása – ebben a keleti és nyugati felfogás áll szemben egymással –, a másik a Szentlélek üdvtörténeti jelentősége, melynek megítélésében a nyugati teológusok sem egységesek.

A Szentlélek származását a keletiek úgy fogalmazzák: az Atyától származik a Fiú által, míg a nyugatiak szerint: az Atyától és a Fiútól származik. A Filioque beiktatását a nicea-konstantinápolyi hitvallásba a VII–VIII. sz.-ban Róma is ellenezte eleinte. Photius konstantinápolyi pátriárka inkább politikai okokból, mint teológiai megfontolások alapján szegült szembe a később mégis változtató Rómával és szakadt el végül tőle 867-ben, ill. Caerularius Mihály pátriárka 1053-ban. Bár az is igaz, hogy a felfogásuk szerint értelmezett „eredés” nehezen egyeztethető össze a nyugati formulával. Szemükben ugyanis az eredés fogalom-párja az őselv, vagyis olyan princípium, mely eredés nélküli. Ebből adódik számukra, hogy amennyiben a Szentlélek az Atyától és Fiútól származik, a Fiú eredésnélküli, őselv, amit persze a nyugati teológia sem állít. A nyugati teológusok vallják, hogy mielőtt a Fiú az Atyával együtt egyetlen elvként, princípiumként lehelné a Lelket, az Atyától veszi eredetét.

A skolasztika korában már nem annyira monográfiák, mint a summák megfelelő helyére illesztett tractatusok mélyítik el egyre jobban – főleg szt. Ágoston nyomdokain haladva – a Szentlélekre vonatkozó tanítást. Egy kérdésben azonban továbbra sem sikerült egységes álláspontot kialakítani: a Szentlélek üdvtörténeti jelentőségének megemlítésében. Bár az uniós zsinatok, főleg a II. Iyoni (1274) és a firenzei (1438–45) még jobban körülírták a Szentlélek származását, nem született döntés arra a vitatott kérdésre, hogy a Szentléleknek az Egyházban, ill. az egycs hívő lelkében kifejtett működése kizárólagos sajátja-e neki, a Léleknek vagy a közös a három isteni személlyel, csupán neki tulajdonítjuk. Nagy általánosságban azt mondhatjuk, hogy az atyák, főleg a keletiek inkább hajlottak az első felfogás felé, hogy tehát a megszentelés a Szentlélek propriuma, míg a nyugatiak inkább az appropriatit részcítik előnyben, vagyis a tulajdonítást. A kérdés összefügg azzal, hogy hogyan értelmezzük a megszentelést, ill. megszentelődést, melynek a Szentlélek révén részesevé válik az egyház, ill. az egycs ember. Ha a Szentleket a megszentelődés formai okának tekintjük, akkor kézenfekvőbb a proprium feltétele-

zése, míg ha létesítő oknak fogjuk fel a Szentléleket, akkor inkább az appropriatio látszik elfogadhatóbbnak. Erről lesz még később szó.

A szociniánusok racionalista-protestáns szektájával szemben 1555-ben IV. Pál kiadott „Cum quorundam” kezdetű konstitúciója nevéket nem említ. A mozgalom már 1565 óta létezik, bár nevét csak a 17. sz.-ban kapta (előzőleg antitrinitáriusoknak, unitáriusoknak stb. nevezték követőit.) A szociniánusok a szentháromságot, mint az ésszel ellentétes állítást, visszautasították. Az Atyát ismerték el egyedül igaz Istennek. A Lengyelországban keletkezett, de onnan egy 1658-as keletkezésű állami határozattal lényegében elűzött (halálbüntetés várt azokra, akik 3 éven belül nem lépnek be a katolikus egyházba) szociniánusok – hasonló irányzatokkal együtt – az unitárius vallás kialakulásához járultak hozzá.

Különös, hogy sem a tridenti, sem a két vatikáni zsinat lényegesen újat nem fogalmazott meg a Szentlélekkel kapcsolatban, jöllehet éppen a szociniánusok eszméi: racionalista alapbeállítottságuk, racionalista teizmusok, társadalom – és államkritikájuk nagyban hozzájárult a felvilágosodás kialakulásához, eszméinek kiformalódásához és együtt haladtak azokkal, akik – a következő fejezetben lesz szó róluk – éppen a Szentlélekre hivatkozva – teljesen profán embereszmény megvalósulásában látták az emberlét csúcsát, az értelem és akarat kiművelésében a természetfeletti, a kegyelem reális értékű felváltóját. Amint a következő fejezetben látni fogjuk, a világi bölcselek egészen konkrét elképzeléseket dolgoztak ki az új korról és új emberről, az ember fokozatosan megvalósuló önmegváltásáról. Úgy tűnik, egyházi részről kevés történt ennek el-
lensúlyozására és a Szentlélek-korszak reális megvalósulási lehetőségeinek, módozatainak konkrétabb felvázolására.

*A Szentlélek-eszme fejlődése, a Szentlélek-várás alakulása
az egyházon kívül*

Nagyon tanulságos legalább vázlatosan áttekinteni azokat a gondolkodókat, akik jórészt az egyházon kívül, vagy legalábbis az egyház hivatalos tanításától elszakadva a Szentlélekre hivatkozva és korszakát várva igen nagy hatással voltak az európai gondolkodásra, sőt történelemre.

Ennek a folyamatnak első kiemelkedő képviselője *Joachim a Fiore* ciszterci apát (1131–1202). Ernst Bloch szerint „a keresztény középkor legnagyobb ígéreteinek egyike ő, akinek még ma is központi jelentősége van.”

Kíséreljük meg röviden összefoglalni az apát gondolatait, amelyeknek lényegét – saját elbeszélése szerint – egy pünkösdi éjféltor kapott természetfeletti megvilágítás révén ismerte meg. Elgondolása szerint az emberiség fejlődése három lényeges szakaszon megy át: az első a tudomány, a második a részben kiteljesedett bölcsesség, a harmadik a teljessé lett ismeret, kiérett bölcsesség. Más szavakkal-képekkel: az első a rabszolgák szolgasága, a második a fiak szolgasága, a harmadik a szabadság. Az első félelemben telik el, a második hitben valósul meg, míg a harmadik a szeretetben. Az első a gyermekek, a második a férfiak, a harmadik az idősek korszaka. Az elsőt a csillagok fénye világítja meg, a másodikat a hajnalpír, a harmadikat nappali fény ragyogja be. Az első: tél, a második: tavasz, a harmadik: nyár. . . . Az első az Atyával áll kapcsolatban, a második a Fiúval, a harmadik a Szentlélekkel, akiről azt mondja az apostol: „Ahol az Úr Lelke van, ott a szabadság.” (2Kor 3)

Felfogásának újszerűsége legfőképpen abban állt, hogy az újat és végérvényeset nem a világtörténelem befejezése utáni időre, a történelmen kívüli időre tette, hanem még a történelmen belül jelölte ki megvalósulásának idejét és módját. Az „új kor” (tőle származik egyébként ez az elnevezés) nem más kor a szó teljes értelmében, hanem a világ ezen korszakának, vége előtti idejének része.

Igen érdekesen mutat rá *Wolfdieter Theurer* arra az összefüggésre, mely Joachim apát istenképe és a történelem fejlődéséről alkotott képe között fennáll. (Das Programm Gott, 58–59 o.) „Quoniam quaedam summa res est Pater, et Filius et Spiritus Sanctus, et illa non est generans,

neque genita, neque procedens – vagyis: mert valami felettéb nagy dolog az Atya, a Fiú és a Szentlélek, és ez sem nem nemző, sem nem nemzett, sem nem származó – quaternitásnak minősíti. A maga részéről unitas collectiva-ról, vagyis olyasfajta egységről beszél, amilyen a hívek körében valósult meg az ősegyházban a szentírás tanúsága szerint: „A sok hívő mind egy szív- egy lélek volt.” (Csel 4,32), ill. amilyenek megvalósulását Jézus kérte az Atyától: „Én átadtam nekik a dicsőséget, melyet nekem adtál, hogy egy legyenek, mint mi egy vagyunk: én öbennük és te énbennem, – hogy így tökéletesen egy legyenek.” (Jn 17,22–23)

Tehát az emberiből, az emberek körében megvalósuló egységből akarja érteni a szentháromsági egységet. Szerinte az isteni személyek egysége a szeretet és egyetértés révén, hasonlóság által jön létre. Téves felfogásának megfelelően alakította ki történelemszemléletét is. Ez sem igazi, hanem csak mintegy kollektív egység. A krisztocentrikus felfogásban a három személy igazi egysége valósul meg felénk irányuló tevékenységben, húsvét titkában. A Szentlélek által, aki kiáradt szívünkbe, részeseivé válunk az egy isteni életnek, melyet Jézus Krisztus szerzett meg nekünk, amikor testvéreivé, az Atya gyermekeivé tett bennünket is. A három isteni személynek egymást követő tevékenysége: teremtés-megváltás-megszentelés tehát valódi egységet, megbonthatatlan egyet alkot, míg Joachim apát felfogásában a korszakok váltják egymást igazi folytonosság és egység nélkül. Olyannyira, hogy a Szentlélek korszakában a lelki egyházban maga a Szentlélek lesz Isten megismerésének eszköze, közvetítője és ennek következtében már itt a földön tükör és homály nélküli ismeret jön létre, ami magyarul mondva azt jelenti, hogy a teljes érettség korára jutott ember elvet minden misztikumot, titkot és misztériumot és azt fogadja el csupán, amit értelmével át tud fogni. Megszűnik az egyház, mint intézmény, feleslegessé válnak a szentségek, hiszen ezek ebben az állapotban már csak akadályai az igazi istenismeretnek. Végeredményben arról van tehát szó, hogy az értelmi fejlettségnek bizonyos szintjére eljutott emberiség egésze – foglalja össze Ernst Bloch Joachim tanítását – viszi végbe az átmenetet a Krisztus-formájú létbe, vagyis a teljes értékű emberségbe; sem a kegyelem, sem főleg a törvény nem szükséges már továbbá.

Nem szükséges tovább időznünk Joachim apátnál, mert a következő gondolkodók bőven kifejtik eszméit.

Mivel Joachim apát számításokat is végzett és tett közzé a Szentlélek korszakának időbeli rögzítésére vonatkozóan, természetesen akáitak emberek, akik, ha jeles személyek léptek fel a történelem színpadán,

szükség esetén módosítva a számításokat, ezekben látták az új kor előfutárát. Így pl. Assisi szt. Ferencet úgy tekintették, mint az új kor nagy alakját, szellemiségének megtestesítőjét, és a két koldulórendet is hasonlóképpen értékelték.

1254-ben a franciskánus Borgo San Donnino-i *Gerhard* „Liber introductorius ad Evangelium aeternum” c. művében Joachim írását örök-evangéliumnak nevezi, Assisi szt. Ferencet mint az új korszak vezérét üdvözli és meghirdeti a Szentlélek hat éven belül megkezdődő korszakát.

Ez az írás persze nem maradt visszhang nélkül: a koldulóbarát professzorok iránt amúgyis ellenséges érzelmű párizsi egyetemi tanárok felémelték szavukat ellene. A ferences rendben magában is szakadás állt elő: a mérsékeltebb, ortodox irányzat Bonaventura köré csoportosult, míg a másik csoport változatlanul kitartott az új és dicső korszak közeledtének hirdetése mellett. Így pl. Johannes Petrus *Olivi* is, aki Dante tanítója volt. Meg is található Dante Isteni színjátékában a joachimizmus nyomai. Assisi szt. Ferencről pl. a következőket írja:

„E lejtőn ott, hol némileg megenyhül
meredek, egy nap jött e világra,
egy nap, minőt a Ganges partja nem szül.

Azért, ki e helyről beszélni vágya,
ne mondja *Ascesi*, mert nem igazság,
mert *Napkelet* név illik ily csodákra.

— — —

Mint egy király, Incének tudtul adja
kemény szándékát s első szent pecsétjét
rendjénck tőle nyomban elfogadja.

.....

Gondold el most, ki volt, micsoda jellem,
méltó társ Péterként vezetni bárkánk
a biztos jel felé mély tenger ellen.

Ő volt az épen, a mi pátriárkánk . . .

(Paradicsom, XI. é.
Babits M. ford.)

Amint látjuk, szt. Ferencet vezérnek nevezi (egyenértékű kifejezések a király és Péter), akinek születése új korszak kezdetét jelentette, sőt a „méltó társ Péterként vezetni bárkánk” mintha burkoltan az új egyház fogalmára is célozna.

A XII. ének végén ott látjuk az üdvözültek között Joachimot:

„ . . . és Joachim bölcs apátot
Calabriából, nézd még tündökölni,
ki jós lelkével a jövőbe látott.”

Joachim apát eszméi Cola di Rienzo-t politikai programja kialakításában befolyásolták jelentősen: amit szt. Ferenc és Domonkos tettek az egyház megújításáért, azt akarta ő a birodalom újjáteremtése érdekében tenni. (Később kibékült a pápával és egyszeriben a „lelki egyház” vált szemében a „sátán egyházává.”)

(Inkább az érdekesség kedvéért, de nem is haszontalanul érdemes szót ejteni arról a Löwith által említett plakátról, ill. fasiszta röpcéduláról, mely ékes bizonyosága annak, hogy Joachim apát eszméi mennyire tovább élnek ma is: az irat Mussolini küldetését szentferenci küldetésnek nevezi és Giotto képének reprodukciója mellé, melyen szt. Ferenc látható, amint a madaraknak prédikál, Mussolininek egyik olyan fényképét illeszti, melyen a Duce nőstény oroszlánt simogat. A fasiszták által hangoztatott „harmadik Róma”, „új Róma” elnevezések szintén erre a joachimi függésre utalnak.)

Főleg *Petrarca* hatására a reneszánsz szellemi vezetői korukat mint a „harmadik kort” kezdték tekinteni a „sötét középkor” után (míg végül a XVII. sz.-ban kialakult a nyelvhasználat: ókor-középkor-újkor). Ennek a kornak jellemző termékei az utópiák: Morus Tamás, Campanella stb. művei, amelyeknek közös vonásuk, hogy abból, amit a biblia mint a végső állapot tökéletességét ír le, itt a földön többé-kevésbé megvalósulva mutatnak be.

Az ember önbizalma mérhetetlenül megnövekszik: sem a törvény, az Istentől kijelentés formájában tudomásul vett, pozitív rendelkezés nincs ínyére, sem a kegyelemre való rászorultság nem tetszik neki: természetének adottságait, igényeit figyelembe véve észszerűen, a maga erejéből próbálja megvalósítani azt, amit elődei Istentől ajándékba vártak.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy már ezen a fokon visszautasítanak mindenféle hitet, úgy is, mint ami eszmét, elgáztatást ad az életben. Morus Tamás Utópiájában pl. ezt olvassuk: „Így vélekednek erényről

és gyönyörűről és szerintük emberi ésszel igazabbra bukkanni nem lehet, hacsak a hit nem sugall valami magasztosabbat égi kinyilatkoztatásból.”

Alapvető tétele azonban, hogy az Utópiában megvalósuló nagyszerű, imponáló fegyelemnek alapja az emberi akarat szabad önelhatározása.

Müntzer Tamás és Lessing nem kevésbé elkötelezettjei Joachim apátnak, mint az eddigi említettek.

Igazán jelentős hatóerővé azonban *Kant* munkássága révén válik Joachim apát eszméje az újabb korban. *Kant* felfogása szerint a történeti egyházi hit helyébe az észvallás lép. Ez szerinte nem más, mint „Isten Lelke, aki elvezet bennünket minden igazságra.” Ennek a vezetésnek célja az erkölcsös közösségi lény kiformalása. Nagy áldás a felvilágosodás – véli *Kant* – mert a hit és kegyelem irracionális feltevéseit elhagyva, a keresztény hit lényegét tisztán, hozzá méltó formában mutatja kifejezésre. Isten szava nem holmi kinyilatkoztatás révén jut el hozzánk, hanem a lelkiismeret szavában ismerjük meg. A Lessing által vallott programot *Kant* teljes mértékben magáévá teszi: a szellem világa, az erkölcsi autonómia van hivatva pótolni a történelmi, kinyilatkoztatott vallásokat.

Már itt meg kell állnunk egy kicsit és rá kell mutatnunk arra az alapvető félreértésre, mely a lélek, szellem szó értelmezéséből fakad.

A Szentírásban a Lélek Isten erejét, életet keltő és serkentő erejét jelenti, melyet ha az ember megkap, benne is új élet fakad, a görögre való fordítás során a szöveg értelme is elgörögösödött és az élet megérő helyett elsősorban az értelem, szellemiség és társaik jutnak az olvasó eszébe, amikor lelket olvas és így mintegy a kinyilatkoztatásból vél indítást kapni arra, hogy a magasabbrendű, szellemi lét, az értelem és akarat, a szellemiségből fakadó szabadság világának autonóm megvalósulását lássa előre megmondva a Lélekről szóló ígéletben. Mintha az emberek egyszerre megfelcdkeznének a lélegzés és a szél ősi, jelképi erejű valóságáról és helyette az elvont, hűvös, racionális értelmi tevékenység jut eszébe. A lélek, mely valamikor az eksztatikust is jelentette, a legjözsnabb, számítöbb elvvé válik az emberben.

Ám térjünk vissza Kanthoz és hallgassuk meg, hogyan jellemzi és értékeli működését *Fichte*. „... Most végre szentté képes lenni a szellem-lélek (nun erst vermag der Geist ein heiliger zu werden) és mindent meg tud mondani a keresztényeknek, rá tudja őket vezetni minden igazságra, tanúskodni tud a történelmi Jézusról, akivel szemben önállóvá lett, tanúskodni tud róla és meg tudja világítani. Ez a korszak (ti. melyről maga Jézus jövendölt a Szentlélekkel kapcsolatban) korunkkal veszi kez-

detét, és általa teljesebben be tökéletesen az a jövődőlés.” Ezek után nem lehet csodálkozni azon, hogy Fichte saját filozófiáját Paraklétosként, Vigasztalóként jellemzi egyik barátjának intézett levelében.

Túlságosan sok helyet venne igénybe, ha a joachimi eszme további felbukkanását bölcselőknél, írónál és költőknél fel akarnók sorolni. Annyit kívánunk még megjegyezni, hogy három valóban lényeges bővítést, ill. legalábbis módosulást jelentő gondolkodó is akad.

Schelling a három korszakot Péter, Pál és János apostolok személyével hozza kapcsolatba, ill. történelmileg tekintve az első a törvényt hangsúlyozó római katolikus egyház korszaka, a második a protestantizmusé, a harmadik az a tisztán értelmi, kinyilatkoztatást nem igénylő megismerésen alapuló vallási korszak, melynek eljövételét várták.

Ennek a párhuzamba-állításnak nyilván az az alapja, hogy szent Jánosban a szeretet és szabadság, kötetlenség megszemélyesítőjét látta, aki halálos ágyán is unalomig azt hangoztatta, hogy szeretni kell egymást és ez elég. Figyelműen kívül hagyta Schelling, hogy éppen szent János az, aki evangéliumában Jézus szavait és tetteit nem egyszerűen csak közli és észszerűen magyarázza, hanem minduntalan jelképekkel, misztikus jelentőségű adatokkal, nehezen érthető célzásokkal szövi át evangéliumát. Valóban a Szentlélek evangéliuma, de elsősorban azért, mert a Lélek vezetésével Jézus életének és szavainak mélyebb értelmét is feltárja.

A három korszak *Hegelnél* is fellelhető, ha a határok máshol húzódnak is. De ami ennél is fontosabb: „talpára állítva” a marxizmus révén minden eddiginél nagyobb erővel képviseli és valósítja meg a régi eszmét: itt a földön, nyilván van a beteljesedés, valósul meg az az ember és az a világ, melyet a vallás tanítása szerint a túlvilágtól, Istentől kell remélnünk. Fokozatosan megszűnik az elidegenedés: az emberiség saját magában fedzi fel ill. valósítja meg az egyre tökéletesebb tudást, a mindentudást, az egyre tökéletesebb hatalmat, a mindenhatóságot, amiket eddig Istenre ruházott, önmagától elidegenítve. A gazdasági és társadalmi alap megváltoztatása magával hozza az új ember kialakulását, aki értelmét és szabadságát felhasználva egyre boldogabb életet teremt a maga számára itt a földön és lemond arról, hogy a túlvilági élet boldogságának ígéretével-reményével vigasztalódjék.

Ez a vázlatos ismertetés is meggyőz bennünket arról, hogy éppen a Szentlélekről szóló kinyilatkoztatás szolgált alkalmul arra, hogy az ember önmagába vetett hitét és reményét, az evilági teljesség, boldogság képét megformálja.

Ennek a vázlatos ismertetésnek az volt a célja, hogy a kontraszt foly-

tán még világosabban álljon előttünk, mi az, amit a Szentlélek tényleg adott és adni akar; melyik az az út, amelyik az új ember és új világ kialakulásához vezet; mi az, ami ezekből a reményekből már megvalósult és merre kell keresnünk a további, teljes megvalósulás útját.

Más szavakkal úgy mondhatjuk: éppen ez a vázlatos áttekintés mutathatja meg, mennyire aktuális a Szentlélek-probléma, mennyire nem pusztán elméleti jelentősége van.

Vallásunk nem elmélet, ideológia, hanem tényekről való tanúskodás, miután élő hittel elfogadtuk őket. Ennek megfelelően a következőkben is azokra a tényekre akarunk rámutatni, melyekben máris megmutatkozott a Szentlélek ereje, új embert és új világot formáló ténykedése és amelyek megalapozzák a jövőre vonatkozó reményünket is.

II. RÉSZ

A SZENTLÉLEK MŰKÖDÉSÉNEK TÖRTÉNETE JÉZUS ÉLETÉBEN

1. fejezet

A Szentlélek szerepe Jézus megtestesülésénél

„József, Dávid fia, ne félj magadhoz venni feleségedet, Máriát, mert a Szentlélektől foganta gyermekét. Fiút fog szülni, kit Jézusnak nevezel, mert népét ő szabadítja meg bűneitől. (Mt 1,20–21) Lukács, akinek evangéliumában többet szerepelnek az asszonyok, azt is elmondja, hogyan tudatta Gábor főangyal Szűz Máriával, hogy a Megváltó édesanyjának szemelte ki Isten. „A Szentlélek száll rád és a Magasságos ereje bűnre árnyékával, Ezért a születendő Szentet is az Isten fiának fogják hívni.” (1,35)

A Szentlélektől fogantatott Jézusban megjelent a tökéletes, szabad ember, az eszményi ember, az új világ első darabja. Isten ereje hatékonyra vált és új élet fakadt működése folytán, a szó teljes értelmében vett új élet. Isteni élet emberi testben, emberi természetben.

A valóban új ember, aki az új világot is meg tudja teremteni, élni kezd.

Felvetődik a kérdés, miért éppen a Szentléleknek tulajdonítjuk Jézus fogantatását?

Hivatkozhatunk arra, hogy a megtestesülés a szeretet műve. Isten nem volt köteles a megváltás művét végrehajtani, nem volt köteles a már elhatározott megváltásnak ezt a módját választani . . . egyszerűen: a megváltás valóban a legteljesebb értelemben vett szeretet műve. Márpedig a három isteni személy közül a Szentlélek képviseli a személyes isteni szeretetet, ő kapcsolja össze egymással az Atyát és a Fiút is. Amikor tehát a szentírás azt mondja, hogy Jézus a Szentlélektől fogantatott, ezzel is kihangsúlyozza, hogy ez a fogantatás a szeretet ingyenes ajándéka, melyre jogcímet semmiképpen nem formálhattunk.

Továbbá azt is mondhatjuk, hogy a szeretet természete szerint egyesít, összeforraszt. Ha tehát arról volt szó, hogy az isteni és az emberi termé-

szet megbonthatatlan egységben forrjon össze, ennek mesteréül csakis a Szentlélek jöhetett számításba.

Azt is megfontolhatjuk ezen felül, hogy Jézus küldetésének célja az ember és a világ megszentelése. Természetesnek kell tehát tartanunk, hogy a mindent megszentelő Léleknek köszönheti emberi életét.

De még mélyebbre kell tekintenünk. A világ teremtésének leírásánál azt olvassuk, hogy Isten lelke lebegett a vizek felett. Az életet, lendületet közlő lehet. Szél, mely felpeszdit, lehet, mely életet ad. Ha Isten új ember, új világ teremtését határozza el, mely a réginél nagyobb mértékben viseli magán az ő bélyegét, mi sem természetesebb, mint az, hogy ennek az első új embernek, aki személyében a Fiú, nem lehet más élet-tője, mint az isteni Lélek.

Kézenfekvő, de ugyannyira megtévesztő is Jézus Szentlélektől történt fogantatását párhuzamba állítani a különböző mitológiákban ismert, isten és földi nő nászából született emberekkel. Jézus esetében ugyanis nem önmagában érdekes – mint itka, csodálatos esemény – a Szentlélektől történt fogantatás, hanem a fentemlített tény hitelesítése, alátámasztása miatt, ill. annak igazolása miatt, hogy Jézus Dávid sarja, akiben teljesebben a messiási ígértek és reménységek. Máté és Lukács hivatkozik a Szentlélektől való fogantatásra. Máté azt említi ki, hogy Jézus megszabadítja a népet bűnctől; születésében ill. fogantatásában is a prófétai szöveg teljesebbé válik: „Mindez pedig azért történt, hogy beteljesedjék, amit az Úr mondott a próféta által:

Íme a Szűz méhében fogant és fiút szül.
Neve pedig Emmánuel lesz,
Ami annyit jelent: Velünk az Isten.” (Mt 1,21 sk)

Lukács inkább a dávidi származást hangsúlyozza: Mária Józsefnek, egy Dávid házából való férfinak volt eljegyezve. Amikor az angyal belépett hozzá, hogy a fiú születését hírül adja, közli, hogy akit a Magasságos Fiának hívnak majd, örökölni fogja atyjának, Dávidnak trónját. (Lk 1,26 sk)

Amikor azt mondja az angyal Szűz Máriának, hogy a Szentlélek száll rá és a Magasságbeli ereje árnyékozza be, e mondat második részével a szent sátor felett lebegő felhő képét idézi, mely jelezte, hogy a sátorban Isten van jelen: teljesebben, elérhetőbben, mint a világ többi pontján. Az angyal szavai tehát azt is kifejezik, hogy e fogantatás következtében Mária a szent sátorhoz hasonlít: Isten lakik benne. A kö-

szöntés előző része tehát azt jelenti ki, hogy Isten éltető Lelke, a harmadik isteni személy élteti azt az emberpalántát, aki szíved alatt formálódik, vagyis Szűz Mária nem egyszerűen szentély, akiben Isten közelebb jött, elérhetőbb, hanem a szíve alatt formálódó élet miatt valóban Isten lakóhelye.

Szűz Mária lényéből nem magyarázható, hogy miért éppen őt választotta Isten erre a nagyon fontos és megtisztelő szerepre. Alapvetően az az igaz, hogy Máriát nem azért választotta Isten, mert ilyen volt, hanem Mária azért lett ilyen, mert Isten erre a szerepre, méltóságra kiválasztotta. Mi azt szeretjük, aki olyan, amilyennek elképzeljük szívünk választottját; Isten választ valakit, és olyanná teszi, amilyennek akarja szíve választottját.

Jézusban valósult meg először az, amiről szent János evangéliumában olvasunk: nem a vérnek vagy a testnek kívánságából, s nem a férfi akaratából, hanem Istentől született. (1,13) Az emberi születés rugója rendszeres körülmények között a szülők egymás iránti szeretete. Ez testesül meg a gyermekben és erősödik általa. Ilyen szempontból is természetesen kell tartanunk, hogy a „Kisded Atya nélkül” a személyes Szeretettől fogantatott. Mégsem jelenti ez a fogantatás az ösztönös szeretet elvetését, lebecsülését, hanem megváltását.

Az ösztönök a szeretetet megzavarhatják, igazi mivoltából kiforgathatják, eltorzíthatják. A szeretet felszabadítása és érvényre juttatása, hogy ti. a szeretet emelje fel, nemesítse meg az ösztönöket, – ez egy egész életre szóló feladat.

Jézus embersége a legtisztább, legmagasztosabb szeretet gyümölcse. Nekünk is erőt ad a Szentlélek által, hogy fel tudjuk szabadítani szeretetünket: be ne szennyezhezzék, el ne fojthassák-torzíthassák uralomra törő ösztöneink.

A szeretetben kell újjászületnünk. Akkor újulunk meg, akkor születünk újjá, amikor egész valónkat áthatja, felmagasztosítja a szeretet. Amikor tetteink, sőt szavaink és szándékaink sem csupán ösztönös vagy ésszerű reagálások, hanem a szeretetből fakadnak. Nem egyszerűen a lélek, hanem Isten Szentlelke hatja át. Olyan az élet, amilyen a lélek, mely élteti. Hosszú folyamat, míg a Lélek erejében Krisztus kialakul bennünk.

A Szentlélek szerepe Jézus felkenetésénél

a) A felkenetés

»Jézus megjelent Galileából a Jordán mellett Jánosnál, hogy megkeresztelje. De János e szavakkal tiltakozott: „Neked kellene engem megkeresztelni és te jössz hozzám?” Jézus így válaszolt neki: „Hagyd el most ezt! Úgy illik hozzánk, hogy teljesítsünk mindent, ami elő van írva.” Erre felhagyott az ellenkezéssel. Miután Jézus megkeresztelkedett, rögtön feljött a vízből. Akkor megnyílt az ég és látta, hogy az Isten Lelke, mint galamb, leszállt és föléje ereszkedett. Egy hang szólt az égből: „Ez az én szeretett fiam, akiben kedvem telik.”« (Mt 3,13–17; vö. Mk 1,9–12; Lk 3,21–22; Jn 1,31–34)

A fenti elbeszélés lényegét maga Jézus mondja el a názáreti zsinagógában. »Mikor Názáretbe ért, ahol nevelkedett, szombaton szokása szerint bement a zsinagógába és olvasásra jelentkezett. Izaiás próféta könyvét nyújtották neki. Szétbontotta a tekercset és épp azon a helyen akadt meg a szemé, ahol ez volt írva:

„Az Úr Lelke van rajtam, mert felkent engem.
Elküldött, hogy jó hírt vigyek a szegényeknek,
S a foglyoknak hirdessem a szabadulást,
a vakoknak a látást,
Hogy felszabadítsam az elnyomottakat,
és prédikáljam: az Úr esztendeje elérkezett.”

Összetekerte az írást, átadta a szolgának, és leült. A zsinagógában minden szem részegeződött. S elkezdte beszédét: „Ma beteljesedett az Írás, amit az imént hallottatok.”» (Lk 4,16–21)

A Jordánnál történt eseményt tehát úgy kell tekintenünk, mint Jézus felkenetését messiássá, azaz pappá, prófétává és királlyá. Az égből hallatszó szózat azt jelenti ki, hogy Jézus az az Ebed Jahve, Isten szenvedő szolgája, akiről a próféta jövendölt:

„Íme az én szolgám, akit támogatok,
Az én választottam, akiben kedvemem találok.
Reá adtam lelkemet,
Igazságot visz majd a nemzeteknek.
Nem kiált ő majd és nem lesz személyválogató,
Szava nem hallatszik az utcán;
A megtört nádszálat össze nem zúzza
S a füstölgő mécsbelet ki nem oltja;
Hűségesen visz igazságot,
El nem lankad és kedvét nem veszíti,
Míg igazságot fel nem állít a földön.”

(Iz 42,1-4)

Ahhoz, hogy ezt a feladatát (és a többit is, melyekről az Ebed-Jahve dalok szólnak: megváltó szenvedését és halálát majd megdicsőülését 52,13-53 stb.) végre tudja hajtani, ahhoz szüksége van arra, hogy felkenje a Szentlélek, emberségét eltöltse az isteni erő.

Amennyire gyakran beszéltünk arról, hogy Jézusban az isteni személy birtokosa a két természetnek, Jézus tettei tehát isteni tettek, annyira kevéssé emlegettük a Szentlélek szerepét Jézus életében, fogantatását leszámítva. A következő részben arról lesz szó, mit jelent Jézus szent embersége számára a Szentlélek, mit kapott a Lélektől, mennyiben volt erre szükség.

b) A Szentlélek ajándékainak szerepe Jézus életében

Világosan le kell szögeznünk először is azt, hogy az unio hypostatica, vagyis az Ige és a felvett emberi természet között megvalósuló személyi egység, melynek következtében a második isteni személy az alanya, felcélós hordozója e természet minden megnyilatkozásának, tevékenységének, nem zárja ki annak lehetőségét, sőt szükségességét, hogy ezt a természetet a Szentlélek is felruhazza ajándékaival.

Miért van ez így? Azért, mert az általa felvett emberség, egyszerűbben: az ő embersége nem különbözött a miénktől semmiben sem. Az ő természete is éppen úgy a kegyelem által vált alkalmassá a természetfölötti életre, mint a miénk, bárkié.

Mivel pedig az Igével való személyes egység révén minden más emberi természetet felülmúló mértékben rendeltetett Istenu szolgálatára, önfelcél,

Istenre ráfeledkezett életre, következésképpen mindenki másnál nagyobb szüksége volt a Szentlélek ajándékaira, azaz az ihletései iránti fogékonyságra.

Szent Tamás a Summa Theologica-ban a következőképpen világítja meg az ajándékok szerepét. (I–II q. 68.) Mindannak, amit mozgatnak, alkalmasnak kell lennie – méghozzá a mozgatóhoz illő fokban – a mozgatásra. (Hasztalan próbál a legtehetségesebb tanár is magasabb szintű ismereteket nyújtani annak a diákjának, akiben sem fogékonyság, sem jóakarát nincs.) Az embert az erényes életben részint az értelme mozgatja, részint meg az Isten. Értelmével belátja, mi volna a helyes, Isten is indítja a helyes megítélésre. Ám természettől fogva az ember nem elég készséges, hajlamos az Isten indításainak követésére. Ezt a hiányt pótolják az ajándékok. Még inkább kitűnik az ajándékok szükséges volta, ha meggondoljuk, hogy a cél, melynek elérésére Isten mozgat bennünket, természetfeletti, azaz természetünket minden szempontból, mindenképpen felülmúlja.

A szentírás az ajándékokra vonatkozólag a következőket tanítja:

„Vessző kél majd Jessze törzsökéből,
És virág nő ki gyökeréből.
És rajta lesz majd az Úr lelke:
A bölcsesség és az értelem lelke,
A tanács és az erősség lelke,
A tudás és a jámborság lelke,
És eltölti őt az Úr félelmének lelke.”

(Iz 11,1–3a)

Az előző versekben a próféta az asszír sereget erdőhöz hasonlítja: sokan vannak és erősek. Ám diadaluk nem végleges:

„Ekkor az Úr, a seregek Ura
Rettentő erővel összetöri az ágakat,
És kivágásra kerülnek a sudár növésű fák,
És ledőlnek a magasak.
És vassal kivágatik az erdő sűrűsége,
És hatalmas cédrusaival együtt elbukik a Libanon.”

(Iz 10,33–34)

Ezeknek az életerős fáknak pusztulásával ellentétben Jessze (=Dávid őse) élettelennek látszó törzsökéből vessző, hajtás kél. Ami a világ szemében hatalmas, azt megalázza az Isten. Ami viszont a világ szemében semmi, élettelennek látszó törzs, azon életet fakaszt.

Ha a próféta nem is említi kifejezetten, mégis méltán foghatjuk fel úgy a dolgot, hogy nemcsak az ajándékokkal való elárasztás a Lélek műve, hanem maga az életrekeltés is. (Vö. Ádám teremtése, ill. Ezekiél látomása az életre kelő csontokból, 37,1-14)

Az ajándékok arra szolgálnak majd, hogy királyi tisztét jól tudja betölteni a Dávid-ivadék. A szentírás egyéb fontos személyiségekkel kapcsolatban is említést tesz hasonló ajándékról; Lélek-áradásról: jeles hadvezérekről, mint pl. Gedconról, mondja, hogy megszállta az Úr Lelke (Bír 6,34), továbbá prófétákról, mint pl. Izaiás saját magáról: „az Úr lelke van rajtam” (61,1), sőt álomfejtőkről is, mint pl. Józsefről azt mondja a fáraó: „Találhatnánk-e olyan férfiút, mint ez, aki az Isten Lelkével teljes?” (1Móz 41,38) A messiási korra vonatkozóan pedig Izaiás is (32,15), Joél is (3,1 sk) azt állítja, hogy a Lélek gazdag kiadásának ideje lesz.

Az itt megjövendőlt királynak különleges, páratlan szerepe kétségtelenné teszi, hogy az ajándékok mértéke is egyedülálló.

Mik ezek az ajándékok az öszövétség, a jövendölés fényének világánál? Kétségtelen, hogy összetartoznak, egységet alkotnak és így bár nem szinonimák, élesen elhatárolni sem lehet jelentésüket.

A *bölcsesség* (melynek egyébként külön, tekintélyes irodalma van a szentírásban) az embernek azt a képességét jelenti, melynek révén a dolgok igazi valóját és lényegét képes meglátni. Nem csupán elméleti ismeretről van szó, hanem a gyakorlati életre, a magatartásra is kiható meglátásról, mely annyira mélyreható és gyakorlati egyszerre, hogy a dolgot nem csupán önmagában és földi vonatkozásaiban tekinti, hanem Istennel való kapcsolatában is. Az előtte viselt felelősség tudata, a készség az Ő törvénye szerinti magatartásra – ezek is velejárói az igazi bölcsességnek.

Az *értelem* sok tekintetben azon tárgyra irányul, mint a bölcsesség. Többlete, sajátossága az a képesség, hogy az ember (itt jelesül a király) igazmondás és hazugság, jó és rossz között biztonsággal tud különbséget tenni.

A *tanács* ajándéka főleg bírói tisztének gyakorlásával segíti a királyt. Nem könnyű feladat bíraskodni, az általános elvet, a törvényt adott esetben alkalmazni, túlzott szigor, életellenes merevség és a túlságos engedé-

kenység, a törvény tekintélyét aláásó, a rossznak bátorítást adó gyengeség között a helyes középutat megtalálni.

Iz 9,5-ben a Messiás címei között a Csodálatos tanácsadó is szerepel. Ugyanott olvashatjuk az Erős Isten címet is, mely az itt szereplő

erősség-gel áll kapcsolatban. Ez az ajándék képessé teszi a királyt arra, hogy amit helyesnek ismert meg, azt következtetesen végre is hajtsa, saját érdekét, sőt életét sem tartva előbbre a helyes, Isten akarata szerinti döntések megvalósításánál.

A *tudomány* ajándékát talán a Jeremiásnál olvasható, Joachim királynak címzett fenyegetésből érthetjük meg legjobban: „Nemde, atyád, amint evett és ivott, úgy szolgáltatott jogot és igazságot is? De jól is ment a dolga! A szegény és szűkölködő ügyét az ő javukra ítélte meg; nemde azért, mert ismert engem? – úgymond az Úr.” (22,15–16) Vagyis Isten ismerete, a szerető Atyaé és igazságos bíróa, akinek akarata a jogok és kötelességek forrása és aki az erkölcsi rend őre és fennmaradásának biztosítója.

A *félelem* ajándéka különösen az utóbbi irányban tökéletesíti az embert: nem szegi meg könnyelműen az Isten alkotta törvényes rendet, mert tudja, hogy az Úr a jókat megjutalmazza, a rosszakat pedig megbünteti.

A *jámborság* ajándékát a héber szöveg nem említi. A kétszer is előforduló jir'at Jahweh kifejezést fordítja a görög és a latin szöveg egyszer jámborságnak, máskor istenfélclemnek. Bármilyen legyen is ennek az indítéka, annyit biztosan mondhatunk szent Ambrussal, és szent Ágostonnal, hogy Jézus a Szentlélek ajándékainak teljességét kapta meg – a hetes szám a teljesség szimbóluma –, hiszen csak így lehetett alkalmas az Atyától rábízott nagy feladat végrehajtására.

Ha az ószövetségi, prófétai jóvendölésekre általában érvényes, hogy beteljesülésükkor válnak igazán világossá, igaz ez a Szentlélek ajándékaival kapcsolatban is. A próféta királyról beszélt, földi király alakja lebegett szeme előtt és nyilván ehhez igazodtak az ajándéokra vonatkozó elgondolásai is, akárcsak olvasóié.

Érdemes nemcsak a jóvendölés homályos fényében, hanem a beteljesedés ragyogásában is szemügyre vennünk – tehát Krisztus alakjában: szavaiban és tetteiben – ezeket az ajándékokat.

A *bölcsesség* megmutatkozik abban az alapállásban, melyet Jézus a teremtményekkel szemben elfoglal és amelynek következtére hallgatóit is felszólítja: „Keressétek először az Isten országát és annak igazságát, a többi hozzáadatik.” (Mt 6,33) Rádöbbsenti hallgatóit, hogy semmit sem használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, örök életét viszont

elveszíti. Mindent úgy látott, mint a mennyei Atya szeretetének megnyilatkozását, mindenben Őt látta és szerette. Hallgatóit megragadta az az erő, mely szavaiból áradt, mert ő nemcsak mondta, hogy a mezei liliumot a mennyei Atya öltözteti, még a verébre is gondja van, hanem ez valóságos találkozás volt részéről a mennyei Atyával.

Az *értelem* révén rögtön leleplezte a hamis szándékkal hozzá közeledő írástudókat és farizeusokat, látszatjóságuk mögött rejtőző ürességüket és viszont felderítette a bűnös tettek és látszólag teljesen istentelen-erkölcstelen élet rongyos külseje alatt meghúzódó jóra való készséget. A házasságtörő asszony felmentése és a kövezésre készülők távozásra készítése beszédes bizonyítéka a Jézusban meglévő értelemajándéknak.

A *tanács* ajándéka segítette Jézust, hogy a törvény merev, farizeusi, éltellessen értelmezése helyébe, a betű helyébe a lelket, életet állítsa. A Léleknek ez ajándéka révén rá tudta vezetni az emberket arra, hogy a törvény szellemét nézzék.

Az *erősség* nem engedte csüggedni akkor sem, amikor látta tanítványai értetlenségét, földhözragadottságát, a tömeg hűtlenségét, a vezetők magtallakodott ártó szándékát, szóval mindazt a hatalmas és emberileg legyőzhetetlen akadályt, mely működése elé tornyosult. Ugyancz az adomány vált hatásossá benne mindjárt nyilvános működése kezdetén is, amikor a sátán hármassal kísértéssel próbálta megváltói hivatásáról, eltéríteni és a földi sikerek, karrier látomásával megszedíteni. Ennek mintegy ellentéte az Olajfák hegyi keserves látomása a rá váró megaláztatásról, keserves szenvedéséről és végül a halálról.

Az *istenfélelem* ajándékával kapcsolatban Horváth Sándor O. P. cze-
ket írja: „A szolga megteszi ura parancsát, mivel különben levonják bé-
rét, vagy másként büntetik. A derék honpolgár kötelességérzetből enged-
elmeskedik a törvényeknek. A jó gyermek azonban kedvében akar járni
atyjának, mikor minden kívánságát megcselekszi. Mind a három fél va-
lamitől. Az első büntetéstől. Ezért szolgálai a félelme. (timor servilis)
A második félti önértetének, becsületének elvesztését. Ez a kötelesség-
érzet félelme, a timor initialis. A harmadik végül félti atyja személyét,
akit a nagyság és szeplőtlenesség nimbusza vesz körül szemében. Ez a fiúi
tisztetet, a hódolat félelme, a timor filialis vagy reverentialis .II–III
Qu. 19.)

Az elsővel közeledünk Istenhez, mikor a pokol vagy egyéb bünteté-
sek félelme ösztönöz bennünket parancsainak megtartására és az előtte
való meghajlásra. *Ez a szolgálai félelem jó és helyes, de tökéletlen*, mivel
hiányzik belőle a szeretet, az Istenhez való barátságos érzület és tele van

még önző mozzanatokkal, a magunk személyére való tekintetekkel. A második már jóval tökéletesebb, illetőleg a tökéletesség kezdete. A bűntétstől való félelem háttérbe szorul s helyet enged egy magasabb erkölcsi indítóoknak: *a keresztény öntudatnak és becsületérzésnek*. Istennel szemben kötelezettségeim vannak. Teljesítenem kell azokat, hogy szeplőtlenül álljak önmagam előtt és hogy tartozásomat vele szemben lefizessem, köteleességemet megtegyem. Magasabb erkölcsi motívumok ezek, de még mindig hiányzik belőlük a baráti jóakarát és szeretet. Ennek az útján vannak, de még nem közelítik meg. Ezért mondjuk ezt az igazi félelem kezdetének, timor initialisnak. Mikor végül semmi más nem vezet bennünket, csak az Isten iránti tisztelet és hódolat, mikor már parancsainak megtartásával semmi mást nem akarunk, mint neki kedvében járni, akkor eljutottunk az önző indítóokok és a köteleességérzet túlsúlyától megszabadított *Isten nagysága és fölsége előtti hódolatos félelemhez*. Ez a tökéletesség csúcspontja, sőt még a mennyei boldogságban sem hagy el bennünket. Az előttünk álló nagy fölségű vagy kiválóságú személyekkel való érintkezésnél elengedhetetlen fegyver ez, amely megóv a köteles tisztelet megsértésétől és egész valónk megfelelő hódolatát kényszeríti ki lelkünkéből. Ezért nem jelenhet meg teremtett lény anélkül Isten előtt, sem itt, sem túlnan. Mert a teremtett erő enged s ha egy pillanatra meg tudja is adni Istennek a köteles hódolatot, állandóan erre nem képes: mint a kifeszített húr, előbb-utóbb meglazul. Hogy tehát ezt a hódolatot megadhassuk, méltó módon és állandóan adhassuk meg Istennek, emberfölötti energiákra van szükségünk – a Szentlélek ihletésére és a hűrt folyton feszülten tartó erejére. Ezt teszi az istenfélelem ajándéka, amelynek segítségével sohasem felejtkezünk meg a köteles tiszteletről és hódolatról. Ha ezzel közeledünk Istenhez, akkor a fiú érzelmei visznek az atya elé, a teremtmény hódolata kíséri a Teremtő trónjához. Ilyen Krisztus hódolata az Atya előtt az Olajfák hegyén, mikor kérte a szenvedés kelyhének elvételét azzal a hozzátétellel: ne az én, hanem a Te akaratom legyen! Ezzel mutatta be keresztáldozatát, mikor fölkiáltott: kezeidbe ajánlom lelkemet. Az ily „nagy kiáltásnak és könnyhullatásnak” meg kellett hallgatatnia, hiszen abból a hódolatból indultak ki, amelyet Krisztus annak mutatott be, aki „megszabadíthatá őt a haláltól.” (Zsid 5,7) Megváltásunk művét Krisztus istenfélelmének és hódolatának köszönhetjük. Ezt pedig a Szentlélek művelte lelkében.” (Krisztus királysága. 194–194 o.)

c) Jézus emberségének tökéletes erkölcsi egysége az Igével

Az elmondottakat más szempontból így is összefoglalhatjuk: Jézus emberségében a Szentlélek által jut el önmagához. A szentháromsági, belső életben az Atyától és a Fiútól származik a Szentlélek: mindenét, amije van, az Atyától és a Fiútól kapja. A megtestesült Igének ajándékba adja a Szentlélek mindenét, amije van és ezáltal lesz a második személy által felvett emberség valóban alkalmas eszköz, hűséges társ, mely habozás és ellenkezés nélkül felzárkózik a személy döntései mögé, teljes harmóniába tud jönni az isteni személlyel. Ha a Jézusban levő egyetlen személy halálig engedelmessé válik, akkor embersége, mely visszaborzad ugyan a szenvedéstől és a haláltól, nem futamodik meg, hanem erős lélekkel, halálos szeretettel megy a keresztre.

A Lélek működésének, ajándékának következménye a teljes, tökéletes szabadság. Semmi le nem tudja nyugózni – az Atyán kívül, aki kimondhatatlan szeretettel csüng, akinek akaratát teljesíteni az életet jelententi számára, mert az élte, az az eledele. Semmi a világon el nem tudja téríteni az Atya akaratát által kijelölt úttól. Ez a teljes szabadság, melynek vértjét, alighogy elkészült, csata hevétébe vitte ki a Lélek.

A keresztesítés után „a Lélek kivitte Jézust a pusztába, hogy megkísértse az ördög.” (Mt 4,1. Vö. Mk 1,12–13; Lk 4,1–13) Ami a földies gondolkozású zsidók vágyálma volt: a földi messiási ország, annak képét vetíti Jézus elé is az ördög, kedvező visszhangot remélve. Am Jézus nem akar kenyéradó messiás lenni, ha szaporított is később kenyeret, nem akarja hatalmát fitogtatni, és nem akar világbirodalmat alapítani. (Az első kísértés emellett konkrét és nagyon is érzett ember szükséglet kielégítését is szorgalmazta: a negyvennapos böjt után Jézus nagyon éhes lehetett.) Am Jézus annyira ura lelke, idegzete minden rezdülésének, hogy egy pillanatra sem tágít Isten mellől: „Meg van írva: Nemcsak kenyérral él az ember, hanem minden igével, mely Isten szájából jön . . . Az is írva van: Ne kísértsd Uradat, Istenedet. . . Uradat, Istenedet imádjad és csak neki szolgálj. (Az első felelet értelme ez: az élethez nemcsak kenyér kell, hanem Isten iránti engedelmesség is.)

Az ördög a hamis szabadság képét állítja Jézus elé: szabadon, az Atyától függetlenül állapítsd meg életed célját, ne rendeld magad alá senkinek. Tehát az új Ádámot mindjárt pályája kezdetén erre a hamis szabadságra akarja csábítani, mint a régivel is tette: az önistenítésre, ami éppen azért nem lehet szabadság, mert nem hasonlít Istenre az ilyen magatartású ember. Aki olyan akar lenni, mint Isten, annak le kell vet-

nie önzését. Isten ugyanis állandóan adja önmagát: a szentháromsági élet a folytonos önátadás élete, a szeretet szüntelen áradása a három személy között; de kifelé is adja, árasztja jóságát az Isten. Természetes és természetfeletti ajándékait egyaránt bőven osztja teremtményeinek és utóbbiban igazán önmagát adja. Minél jobban hasonlítani akar az ember az Istenre – amivel természetesen a szabadság egyre magasabb foka is velcjár – annál inkább kell ezt a lelkületet magáévá tennie.

A kísértés határozott visszautasítása, a szabadságnak ez a magas foka feltétlenül összefügg a tisztalátásnak azzal a rendkívüli élességével, mely a Szentlélek ajándéka folytán Jézus emberi értelmét elárasztotta. Az igazság megszabadította: az igazság világos ismerete, látása megőrizte szabadságát, nem csett áldozatul a látszat hazug vonzásának. Az igazság és a szabadság összefügg egymással: csak az lehet igazán szabad, aki a dolgokat valódi értéküknek megfelelően becsüli.

Amikor tehát az istenség ősi szimbólumának, a galamb-madárnak képében a Szentlélek leszállt Jézusra, ez jelezte, hogy embersége is valóban isteni ízlésűvé formálódott. Ami már létének első pillanatától fogva elkezdődött benne, az most kiteljesedett.

d) *Jézus megszentelődése a Szentlélek által*

Még egyebet is jelent a Szentlélek leszállása. Jelenti Jézus felszentelését. Ha a megtestesülést templomépítésnek nevezzük, templomszentelésnek kell mondanunk a Szentléleknek azt a tevékenységét, mellyel Jézus emberségét a belé árasztott kegyelem révén megszenteli, isteni szentséggel tölti el. Ez követelmény, melyet az emberi természetnek az Igével való személyes egysége támaszt.

A mi helyzetünk fordítottja Jézusénak: mi a kegyelem, a megszentelés révén válunk egyre jobban eggyé Istennel, míg az Ő embersége személyes egységben van Istennel, a Fiúval és ennek követelménye a kegyelemmel és szentséggel való elárasztás.

A szentség és megszentelés fogalmát egy kissé bővebben is ki kell fejtenünk annál is inkább, mivel a Szentléleknek éppen ez a szó van a nevében és tevékenységét is megszentelésnek nevezzük.

A szentség Istennek egészen sajátos jellemzője, amit a világból kiindulva megérteni és róla fogalmat alkotni nem tudunk. Isten szentsége elsősorban azt jelenti, hogy ő egészen más, mint a világ. Hasonlíthatatlanul nagyobb, feltehetően áll, abszolút transzcendens, – egyszóval: Isten. Ami

a legsajátosabb Istenben, az éppen szentsége. Ha Istennek páratlan gazdagságú léte, egészen más volta a teremtett világban megmutatkozik, akkor beszélünk dicsőségről. Istennek az a szándéka, hogy a teremtett világból minél többet – végül az egész mindenséget – szentségének körébe vonjon, a világot deprofanizálja. „Azon a napon még a lovak zabláin is ez lesz: „Szent az úr számára.” És a fazekak az Úr házában olyanok lesznek, mint a csészek az oltár előtt. És Jeruzsálemben és Júdában minden fazék szent lesz a seregek Ura számára.” (Zak 14,20–21) Szent nép sem csak a zsidó lesz, hanem minden népre kiárasztja Lelkét az Úr. „Aztán pedig kiöntöm Lelkemet minden emberre, és prófétálni fognak fiaitok és leányaitok . . .” (Joel 2,28) Szentségének kiárasztása tehát a Lélek közlése révén történik.

Van a szentségnek természetesen erkölcsi tartalma is, de nem azonos azzal: a szent Isten akaratával megegyező, ahhoz igazodó élet. Ennek kialakulását elő akarja segíteni Isten Szentlelke által. Amikor a Miatyánkban azért imádkozunk, hogy szenteltessék meg Isten neve, azaz: mutakozzék meg Isten szentsége, akkor lényegében azt kérjük, hogy segítségével átforgalmazott erkölcsi életünk legyen bizonyosság Istennek a rossz feletti erejéről, és a rosszal szembeni magatartásáról.

Izaiás 6,1–7-ben Isten szentségének egy látomásban történő megmutatkozásáról olvassunk.

„Abban az esztendőben, amikor meghalt Óziás király, láttam az Urat; magas és kiemelkedő királyi széken ült, és ruhájának szegélye eltöltötte a templomot. Szeráfok lebegtek felette; mindegyiküknek hat-hat szárnya volt; kettővel befődték arcukat, kettővel befődték lábukat, és kettővel lebegtek, és kiáltottak és mondták egymásnak:

Szent, szent, szent az Úr, a seregek Istene!
Dicsőségével tele van az egész föld!

És megrendültek a küszöbök alapjai a hangos kiáltástól, és a ház betelt füsttel. Ekkor én így szóltam: Jaj nekem, végem van, mert tisztátalan ajkú ember vagyok, és tisztátalan ajkú nép között lakom, s a Királyt, a seregek Urát láttam szememmel! Erre az egyik szeráf odarepült hozzám, kezében izzó kőszén volt, melyet csípővassal az oltárról hozott, és megérintette szájjamat és így szólt:

Íme azzal, hogy megérintette ajkadat,
Eltűnt a te gonoszságod,
És bocsánatot nyert bűnöd.”

Ebben a látomásban együtt jelenik meg a magas és kiemelkedő királyi trón, valamint a templomot eltöltő ruhaszegély képében Isten mérhetetlen nagysága, mely nem fér bele a világba. Az a nagyság, melyre a magasrendű szellemi lények, a szeráfok sem mernek tekinteni, lábukat is eltakarják, mondhatjuk úgy is: még ők is zavarban vannak előtte, annyival különb, magasztosabb náluk. Nem is tudnak egyebet mondani, mint a szent-szent-szent-et: szentségének megrendítő élménye tölti be őket.

A szentség egyik mozzanata a mérhetetlen hatalom: erre utal a „seregek Ura” kifejezés; kisugárzását, a világban való megmutatkozását közli egyrészt a szeráfok szózata: „Dicsőségével tele van az egész föld”, másrészt jelképezi a füsttel betelő ház.

Ugyanez a látomás azt is megmutatja, hogy a szentség mennyire öszegegyeztetetlen a bűnnel. Isten szentségének kinyilvánulása a prófétának bűnösségét juttatja eszébe és ezért válik még nehezebben elviselhetővé számára Isten közelsége. Hasonló élményben volt része Péternek a csodálatos halfogás alkalmából: „Uram, menj el tőlem, mert bűnös ember vagyok.” (Lk 5,8–9) Mindazt a helyet, tárgyat, személyt, amellyel Isten szentsége kapcsolatba került, szentnek neveztek. (Kultikus szentség) Így szent volt a szent sátor, a templom stb. Ide tartoznak a különféle tisztasági előírások is, melyekkel főleg a Leviticusban, Mózes harmadik könyvében találkozunk. A tisztátalan állatokra vonatkozó törvény számunkra teljes egészében nem érthető, összefüggéseit felderíteni talán soha nem sikerül egészen. Annyi bizonyos, hogy nem szükségképpen üresedett formássá a kultikus előírásokkal egyetemben igen sok esetben. A tiltott állatok minden bizonnyal szoros kapcsolatban álltak a kánaáni vegetációs isteneknek nyújtott kultusszal. Nem volt könnyű dolog a helyi ősi istenek kultuszát teljesen felszámolni és helyébe Jahve kultuszát állítani. Ennek a küzdelemnek emléke ez a tilalom, vagyis végelemzésben – a rituális szentség-törvényekkel egyetemben – a belső, erkölcsi szentséget volt hivatva szolgálni.

A szentség „fajtái” lényegében azonosak az ó- és újszövetségben; az utóbbi az előbbinek szerves folytatásaként tekinthető. Az újszövetség is szentnek nevezi a prófétákat, (Lk 1,70) akárcsak az apostolokat (Ef 3,5), vagy – igen sok helyen – a hívők közösségét. Ez a szentség adottság és feladat egyben. Szt. Pál azt mondja: „Titeket, akik azelőtt távol jártatok, és ellenséges érzületűek voltatok gonosz tetteitek következtében, most benneteket is kiengesztelt emberi testében (ti. Jézus) a halál árán, hogy szentté, szeplőtelené és feddhetetlenné tegyen színe előtt.”

(Kol 1,21–22) Hasonló értelemben ír az efezusiaknak is, (1,3–4). Az ajándékba kapott szentség az alapvető. Ez Isten ültetése a szívünkben. Felnevelése, gondozása azonban már a mi feladatunk is. „Testvérek, az Isten irgalmára kérlek benneteket; adjátok testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Ez legyen szellemetek hódolata.” (L. még Ro 12,1–2; 1Thessz 3,11–13)

E kitérő után visszakanyarodva a megszentelés művéhez, melyet a Szentlélek Jézus emberi természetén végzett (megjegyezzük: a felvett emberi természet az Igével való személyi egység miatt is szentté lett), azt mondhatjuk, hogy a megszentelés tulajdonképpen előfeltétele volt a megtestesülésnek. Csak azáltal vált ez az emberi természet alkalmassá arra, hogy felvételt nyerjen a szentháromsági életközösségbe, hogy az Atya és a Fiú közös lelke megszentelte. Jézus embersége a világ első teljesen deprofanizált, Isten szolgálatára lefoglalt darabja. Tele van malaszttal és igazsággal, el van telve szentséggel. Szentségének az is jellemzője – mint Isten szentségének is –, hogy ki akar áradni: „Mi mindnyájan az ő teljességéből részesültünk, mégpedig kegyelmet kegyelemre halmozva.” (Jn 1,16) A Jézus emberségének nyújtott megszentelés a világ megszentelésének útján tett legdöntőbb lépés. Az Ige ugyanis mindennek ősmintája, minden benne áll fenn.

„Ő a láthatatlan Isten képmása, minden teremtmény elsősülötte. Mert benne teremtett mindent a mennyben és a földön: a láthatókat és láthatatlanokat, a trónusokat, uralmakat, fejedelemségeket és hatalmasságokat. Mindent általa és érte teremtett. Ő előbb van mindennél és minden benne áll fönn.” (Kol 1, 14–17)

Krisztus tehát a világ feje, vagy ha tetszik: központja. Akit isteni léteben ilyen fontos szerep illet meg a világgal kapcsolatban, annak a megtestesülés, azaz a világgal való legközelebbi kapcsolatteremtés utáni megszentelése döntő jelentőségű a világ egésze számára. Nem a maga számára szentelődik meg csupán, hanem azokért is, akiknek feje, ősmintája.

e) Az új szövetség – a Lélek korszakának – megalapítása. Felkenetés főpappá

A zsidókhöz írt levél Jézust az újszövetség főpapjának nevezi. Ezt az elnevezést a szinoptikusoknál nem találjuk meg, bár kétségtelen, hogy az általuk megrajzolt Jézus-kép főpapi vonásokat is visel: áldozatot

mutat be, mely új szövetséget létesít Isten és az emberiség között. A zsidókhoz írt levél tanítását tehát úgy tekinthetjük, mint a szinoptikusoknál inkább burkoltan megmondott igazság bővebb kifejtését. „Krisztus . . . a ránk váró javak főpapjaként jelent meg s belépett abba a nagyobb és tökéletesebb sátorba, amelyet nem ember keze alkotott, vagyis nem ebből a világból való. Nem a bakok vagy borjak vérével, hanem saját vérével lépett be egyszer s mindenkorra a Szentélybe és örök megváltást szerzett. Ha ugyanis a bakok és bikák vére meg az üsző hamva a tisztátalanokat hintve külsőleg tisztára szenteli őket, mennyivel inkább megtisztítja lelkiismeretünket a holt cselkedetektől Krisztus vére, aki az örök Lélek által saját magát adta tiszta áldozatul Istennek, hogy az élő Istennek szolgáljunk.

Ezért ő új szövetség közvetítője. Előbb azonban a régi szövetség korában elkövetett bűnök megváltásáért el kellett szenvednie a halált, hogy a meghívottak elnyerjék az örökké tartó örökséget.” (Zsid 9,11–16)

Hogy Krisztusnak, mint az új szövetség szerzőjének szerepét tisztában és sokoldalúbban lássuk, tekintsük át röviden a régi szövetségeket, amelyek mind ezt a végérvényeset formázták és készítették elő.

Vegyük először a Noéval kötött szövetséget. Isten víz által eltörölte a bűnnel fertőzött emberiséget és egy új Ádám, Noé által új emberiséget alapított. Noé Krisztusnak, a valóban új Ádámnak előképe, a víz meg a keresztségé, mely eltörli, megsemmisíti a bűnnel szennyezett embert és új életre szüli. A vízőzön idején a bárka volt a közelgő isteni ítélet jele és egyben a szabadulás eszköze. Újszövetségi megfelelője az egyház, mely itt épül, fejlődik a világban és valóban – mint az I. és II. vatikáni zsinat is hangsúlyozta – *signum elevatum in nationes*, a nemzetek elé emelt nagy jel. De egyszersmind az üdvözülés eszköze is, mert általa menekül meg mindaz, aki megmenekül. Az egyházatyák összekapcsolják a világ teremtésekor a vizek, a kaosz felett lebegő madarat Noé galambjával, (ill. a Jordán folyónál Jézusra leszálló galambbal) és a világ teremtésénél és újjáteremtésénél egyaránt tevékeny isteni erő, a Szentlélek szimbólumát látják benne.

Ebben a szövetségben Isten azt garantálja, hogy a világ kozmosz, azaz elrendezett marad és nem züllik ismét káosszá: elválasztva maradnak a felső és alsó vizek, a szárazföld és a tenger. Új világ alakult ki tehát, új ember; mintha tényleg lemosta volna a rengeteg víz a régi világ minden szennyét, hogy megtisztulva, felfrissülve, az új élet hírét-ígéretét hozó galambbal, mely felette röpköd a szebb jövő zálogaként, kezdje meg az új életet. Szemre, fiára Isten áldását kéri Noé és valóban az

ő ivadéka lett a Megváltó. Mindenesetre ebben a szövetségben még több szó esik az új világról, mint az új emberről.

Az Ábrahámmal kötött szövetség még tökéletesebb előképe az új szövetségnek, hiszen alapja az volt, hogy *hitt* Ábrahám az Istennek. Élete alapjává tette Isten szavát. Ígéret alapján, nem a természetes crök eredményeképpen született fia, Izsák, akit – bár a világ reménysége volt, hiszen benne kellett áldást nyernie a föld minden népének – fel kellett volna áldoznia.

A beteljesülés korszakában Isten Egyszülöttje, a világ reménysége („Azt reméltük pedig, hogy meg fogja váltani Izraelt” – Lk 24, 21 – mondták az emmauszi tanítványok), akit ártatlan bárányként fel kellett áldozni. Olyan hite volt Ábrahámnak, melyre életet alapozott és amelyből élet fakadt, Izsák élete, aki az ígéret gyermeke volt, akiről analógiásan el lehet mondani azt, amit a János-prológosban a kegyelemből újjászületett emberekről olvasunk, hogy ti. nem a test ösztönéből, a férfi akaratából, hanem Istenből született. (Jn 1,13)

De más szempontból is előképe volt az Ábrahámmal kötött szövetség az újszövetségnek: míg Noé megmenekülése inkább érdemeinek jutalma – hiszen ő és családja maradt csak igaz a hitetlen és erkölcstelen világban – addig Ábrahámtól elsősorban hitet kíván Isten (bár érdemei nem vitathatók, erkölcsi élete példaszzerű: békesség- és vendégszeretete stb.). Minden további ajándék ennek a hitnek viszonzása, jutalmazása.

Ábrahám is új nemzetség ősapja, új Ádám, mint Noé, de már nem testi értelemben, mert mindazok fiai, akik követik a hitben. „Az ígéret (amit ti. Isten Ábrahámnak tett) minden utód számára biztos; nemcsak azok számára, akik alá vannak vetve a törvénynek, hanem azok számára is, akik Ábrahám hitéből valók.” (Ro 4,16)

Az új ember körvonalai egyre világosabban rajzolódnak ki. Jézus „Ábrahám leszármazottait karolta fel” (Zsid 2,16) és ezt azért tette, hogy „felszabadítsa azokat, akiket a haláltól való félelem egész életükre rabszolgává tett.” (Zsid 2,15) Az Ábrahámmal kötött szövetség szellemében nevelkedett, élő emberek nagyon alkalmasak voltak a Krisztus által hozott megváltás befogadására, mert az alapvető beállítottságuk, a hitre való készség megvolt.

A Mózes által kötött, Sínai-hegyi szövetségről ezeket írja szt. Pál: „Mire való volt a törvény? A törvényszegések miatt kaptuk, míg el nem jön a leszármazott, akinek az ígéret szólt. Angyalok által lett érvényes, közvetítő révén . . . Ellentétben áll tehát a törvény Isten ígéretével? Egy-

általán nem. Ha a törvénynek lett volna éltető ereje, akkor valóban a törvényből fakadna az igazzá válás. De az Írás mindent bűnösnek nyilvánított, hogy a hívők a Jézus Krisztusba vetett hit folyamányaként részesüljenek az ígéletben. Mielőtt a hit elérkezett, a törvény fogott össze és őrzött meg minket a hitnek, amelynek kinyilatkoztatása a jövőre várt. Így a törvény nevelőnk lett Krisztusra, hogy a hitben megigazuljunk. A hit eljövételével azonban kikerültünk a nevelő keze alól. Hiszen az Isten fiai vagytok a Jézus Krisztusba vetett hitben. Mert mindannyian, akik megkeresztelkedtetek, Krisztust öltöttétek magatokra . . . Ha pedig Krisztuséi vagytok, akkor Ábrahám utódai is, s az ígélet szerint örökösök.” (Gal 3,19)

Tehát úgy is jellemezhetnénk a törvény korszakát: egy lépés hátra. Végérvényesen járható útnak ugyanis nem ez bizonyult, hanem az, amelyen Ábrahám indult el. A mózesi törvénynek éppen az volt egyik leglényegesebb szerepe, hogy rádöbentse az embereket arra, hogy nem képesek megtartani a törvényt és így jogot sem formálhatnak az üdvösségre. A pogányok a szívükbe írt törvény alapján, a zsidók a Sínai-hegyen kapott törvény alapján láthatták, mennyire eladósodik csak napról-napra az ember.

Az az embereszmény, amit magunktól kialakítunk, nagyjából meggyezik azzal, amit a mózesi törvény – szövetség vázol fel. Az ember megismer követelményeket, igyekszik is azoknak eleget tenni. Nagyon is kérdéses, hogy mi keresztények, mennyire tudunk megszabadulni ettől a képtől és valódi újszövetségi felfogásra eljutni.

Ha az Ábrahám-féle szövetség előképe az igazinak és végérvényesnek, úgy a mózesi inkább negatívja annak. A mózesi szövetség nem is hozott létre lényeges különbséget zsidó és pogány között. Isten „kinek-kinek tettei szerint fizet: örök élettel annak, aki a jócselekedetekben kitarva dicsőségre, tiszteletre és halhatatlanságra törekszik; haraggal és megtorlással annak, aki haszonleső s nem hajlik az igazságra, hanem a gonossággal tart. Mindekit, aki gonoszat művel, utolér a kín és a gyötirelem; elsősorban a zsidót, azután a pogányt. Viszont dicsőség, tisztelet és békeesség vár mindenkire, aki jót tesz, elsősorban a zsidóra, azután a pogányra. Isten ugyanis személyválogatás nélkül ítél. Az, aki úgy vétkezett, hogy a törvény nem kötelezte, a törvény nélkül vész el, aki pedig a törvénynek alávetve vétkezett, a törvény alapján nyeri el ítéletét . . .” (Ro 2,7 sk)

Tulajdonképpen arra kellene rádöbentenie bennünket a mózesi törvénynek, hogy igaz voltunkat nem önmagunknak köszönhetjük; azt

az embert, aki megfelel a követelményeknek, saját erőnkől nem tudjuk produkálni. „Az Isten előtti megigazulás . . . a Jézus Krisztusban való hitből ered. . . mindnyájan vétkeztek és nélkülözik Isten dicsőségét. Megigazulásukat azonban ingyen kapják, Isten kegyelmének erejéből, Jézus Krisztus megváltása árán.” (Ro 3,22 sk)

A Krisztus által hozott új szövetségnek lényege tehát az, hogy az ember vétkeiért nem saját tetteit kínálja engesztelésül, hanem Krisztus vérért; elégséges volta az Isten előtt kedvessé váláshoz nem önmagából fakad, hanem Krisztusból, aki kész bennünk élni, ha a hit által átadjuk magunkat neki.

Visszatérve az zsidókhöz írt levélre, azt olvassuk tovább, hogy Jézus az örök Lélek által hozta áldozatul magát. Ez egyrészt utalás arra, hogy Jézus áldozata teljes szabadsággal, önkéntességgel végrehajtott áldozat, mert embersége annyira fel volt szerelve a Lélek ajándékaival, hogy teljes szabadsággal, kényszeredettség nélkül ajánlta és áldozta fel magát Istennek; másrészt a Lélek által újra megelevenítve örök áldozat, folytonos közbenjáró. „ . . . Melkizedek módjára más pap lép föl, aki nem a testi leszármazás törvénye alapján lett azzá, hanem a halhatatlan élet erejéből. . . . Ők nagy számban voltak papok, mivel a halál következtében nem maradhattak meg. Ő viszont örökre megmarad és így papsága örökre tart. Ezért mindörökre üdvözítheti is azokat, akik általa járulnak az Isten elé: hisz örökké él, hogy közbenjárjon értünk.” (Zsid 7, 16.23-25) Azt is jelenti továbbá ez a kifejezés, hogy Krisztus az Isten személyes, örök szeretetének indítására vállalta ennek a tökéletes, hibátlan áldozatnak végbevételét, mely valóságos, belső tisztulást eredményez, „megtisztítja lelkiismeretünket a holt cselekedetektől” (Zsid 9,14) vagyis mindattól, ami a földi és örök halálnak kiszolgáltatta bennünket, mert Istentől, az élt és szeretet forrásától eltávolít. Krisztus áldozata üdvözít, mert megtisztít és erőt ad a példája szerinti, szeretettől hajtott életre.

Itt van tehát az új és örök szövetségben az új ember, aki ajándékból, kegyelemből, azaz szeretetből fakadt étellel rendelkezik és ezt az életet tovább tudja és akarja adni másoknak is önmaga feláldozásával.

Krisztusnak Szentlélektől formált egyénisége valóban annyira gazdag, annyira páratlanul magasrendű, annyira híjjával van benne a fény az árnyéknak, hogy az új ember típusának megformálásához keresve sem találhatnának jobb mintát. Annak, amivé az általa alapított szövetségben az embernek egyre inkább lennie kell, vonzó és örökvényű példáját adja.

f) *Jézus mint a tökéletes ember mintája*

Jézus teljesen szabad ember. Szabad az önzés bilincseitől. Sem hírnévre nem vágyott (ameddig lehetett, titkolni igyekezett csodás hatalmát) sem gazdagságra (gyógyító hatalmával mesés gazdagságot gyűjtgetett volna össze), sőt még az elérhető általános „polgári” kényelmet is rendszeresen megtagadta magától (nem volt hely, hol fejét lehajtsa); étkezésben, ruházatban stb. a legigénytelenebb, anélkül, hogy megsavanyodott, az élet örömei iránt érzéketlen ember lett volna (ellenfelei eszomszom embernek csúfolták).

A bűn idegenebb volt tőle, mint a tűz és víz, de a bűnösökhöz senki sem volt megértőbb nála. Nem az elvi követelményeket szállította le; azt mondta, hogy a mennyei Atya tökéletességét kell követendő célként magunk elé tűzni, de mindig megértéssel volt azok iránt, akik törekvéseikben hajótörést szenvedtek és fel tudta emelni őket, vagyis közelebb segíteni mégiscsak a célhoz.

Modern, szociális lelkületű ember: dolgozik – sokszor étlen-szomjan – legjobb képességei szerint és a javakból részesedni legminimálisabb mértékben akar. Bátor vakmerőség nélkül, kritikus elfogultság nélkül, személyét teljesen háttérbe szorítva az Isten ügyét, az Atya akaratát tekinti legfőbbnek, legszentebbnek. Ha azt kérdezi tanítványaitól, hogy kinek tartják az emberek, azt nem hiúságból teszi, hanem őket is, a többieket is rá akarja vezetni az igazságra, konkrét esetben azzal, hogy Péterrel kimondatja, amit az Atya felvilágosítása alapján tudott, hogy ti. Jézus az Isten Fia. Félelmet nem ismer: sem a háborgó tenger, sem a nagyhatalmú és tekintélyű főpap, sem a ravasz és erkölcstelen, mindenre kapható Heródes nem rettentí meg.

Amikor azt állítjuk, hogy Krisztusban megjelent a felülmúlhatatlan új ember, nem túlzó a kijelentésünk. Minden kor megtalálja Jézus egyéniségében, jellemében a neki szóló tanítást és példát, de minden emberi kategória is. Jézustól a király megtanulhatta, hogyan kell alattvalóival szemben viselkednie, de az alattvaló is megtanulhatta, hogyan kell viszonyulnia feletteseihez. Ha szent Pál azt írja a galatáknak, hogy „nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert mindannyian eggyé lettetek Krisztus Jézusban” (Gal 3,28), ezt nyugodtan vehetjük erkölcsi értelemben is: Krisztus minden rendű és rangú ember számára örökérvényű életpélda. A rabszolga tőle tanulhatja meg, milyennek kell lennie, de a gazda is; a férfi is, meg a nő is, a zsidó is, meg a pogány is, az ókor embere éppúgy, mint az atomkorszaké.

Azt mondhatjuk: Jézusban az értékek abban a mélységükben és gazdagságukban vannak meg, amikor még nem váltak szét, nem ágaztak el. Ahogyan Istenben is teljes egységben van meg a világ sokféle tökéletessége. Jézus Szíve „minden erény mélysége” olyan fokban, ami minden emberi elképzelést meghalad.

Egyéniségének csodálatos volta csak fokozódik azzal, hogy mégsem utánozhatatlansága, különössége révén rendkívüli. Rendkívüli módon rendkívüli. Nem azzal lett rendkívüli, hogy olyasmit tett, ami csodálatot kelt, mert különös ismeretet, erőt vagy képességet tétel fel. Keresztelő János szélsőségesen aszkéta volt; egyeseket rendkívüli nagy tudások vagy különlegesen nagy bűneik és azt követő arányos bünbánatok tett rendkívülivé. Jézus keresztthalála nélkül is rendkívüli egyéniség, de nem csodái és szokványos értelemben vett rendkívüliségei miatt.

Sajnálatos körülmény, hogy a szentek rendkívüliségeik miatt keltették fel az esetek nagyobb részében a hívők érdeklődését és még szerencsének tarthatjuk, hogy általában megfogadták a bölcs tanácsot: csodálni, de nem utánozni. A Lélek creje sokkal hitelesebben, megbízhatóbban mutatkozik meg a rendes, köznapi dolgok következetes, nagylelkű teljesítésében, mint a rendkívüliségekben, melyekben sokkal könnyebben húzódhat meg az éppen nem szent lélek.

Egyébként az emberiségnek ez az ösztönös vonzódása a rendkívüli iránt, a szentség és rendkívüliség összekapcsolására való nagy hajlama egész világosan mutatja, hogy Jézus alakja nem költött. A hit Krisztusa inkább elmarad a történelmi Krisztus mögött, semmint felülmúlná azt. Nincs a világnak annyi könyve, amely Krisztus egész gazdagságát be tudná fogadni. (Jn 21,25)

Nem hiányoznak az elragadtatott nyilatkozatok Krisztus páratlanul csodálatos személyéről. Goethe azt mondta: „A Krisztus személyéből kiáradó nagyság olyan isteni, amilyen módon csak valaha is megjelent az isteni.”

Rousseau: „Élete és halála nem egy emberé, hanem Istené.” „Lehet-e az a személy, akinek történetét az evangéliumok közlik, pusztán csak ember? Milyen szelídség, az erkölcsnek minő tisztasága, tanításának milyen megható varázsa! Elveinek milyen fenséges volta! Milyen bölcsesség beszédeiben! Milyen lélekjelenlét, milyen talpraesettség és igazságos bátorság válaszaiban. Milyen erő szenvedélyei felett . . . Igen, ha Sokrates élete és halála egy bölcselő volt, Jézus Krisztus élte és halála egy Istené.”

Hasonló elismerés hangján szól a híres bölcsele, Spinoza is: „Jézus halálában épügy, mint életében a rendkívüli életszentség mintaképe.”

David Strauss, aki tagadta Krisztus istenségét, a csoda lehetőségét, az evangéliumok történeti hitelességét, nem habozott elismerni, hogy „Krisztus az erkölcsi nagyságnak soha el nem érhető, felül nem múlható mintaképe.”

Jézus vonzóereje a mai napig sem szűnt meg. A *Fêtes et saisons* c. francia havi folyóirat két számában is ismerteti a legkülönfélébb emberek nyilatkozatait arra vonatkozólag, kicsoda számukra Krisztus.

Gilbert Cresbon, a híres író pl. ezt válaszolta: A „fájdalom férfiai” vagyok és a részvété; leginkább a harmadik boldogság . . . elérése kecsegtet: „Boldogok, akik sírnak.” Hogyan lehet elfogadni, hogy a Szeretet jegyében álló teremtés megnyomorodhat a bajban, szenvedésben, félelemben, igazságtalanságban, erőszakban, halálban? Történt valami, de mi az? Ami magyarázatot adnak, nem elégít ki. De miért fogadják el az ateista bölcselek a saját tudományukban a misztériumokat és miért utasítják vissza ezen a területen? Azt mondják: „A mi titkaink csak ideiglenesek. Egy napon majd tudni fogjuk . . .” Erre én azt felelem: Egyszer majd én is tudni fogom a választ.

Isten a Szeretet; életem útja Jánosnak egy másik szavával foglatható össze: „Találkoztunk a Szeretettel és hittünk benne.” A Szeretettel találkozni: ez a kegyelem; hinni benne: ez a hit. Nem békés és biztonságos hit. Olyanok vagyunk, mint az emmauszi tanítványok: bizonytalanok, boldogtalanok. De amikor alkonyodik, egy harmadik társ feldehíti őket, mert megmagyaráz nekik mindent.”

A. *Suraki*, jeruzsálemi egyetemi professzor, miután kijelenti, hogy a zsidók számára Krisztus nagyon hosszú időn át nemcsak Keresztrefeszített volt, hanem Keresztrefeszítő is, amikor Krisztus tanaival, szellemével ellentétben üldözték a zsidókat, rámutat: „Jézus: kapocs Izrael és a Nemzetek között, aki amilyen mértékben szétválaszt, olyan mértékben össze is köt. . . . Amint mindenki láthatja, Jézus egyedülálló zsidó a zsidóságban. Egyetlen, lényegében és sorsában egyaránt. Létrejött és létezése egyaránt páratlan. Egyedülálló a kisugárzása és az ellentét, melyet kovászként létrehoz a nemzetek testében.”

Arthur Rubinstein: „Számomra Jézus Krisztus régóta a legmagasztosabb létező, eszményi csúcsa mindannak, amit az emberiség létrehozott – és az is marad. Mint zsidó, büszke vagyok arra, hogy fajtájabeli vagyok. Léte, szavai, áldozata és hite a világnak a legnemesebb ajándékot adta, amit valaha is kapott világ; a szeretetnek, a szegény szeretetének,

a szánakozásnak, alázatosságnak és általában mindazoknak az érzelmeknek ajándékát, melyek megnemesítik az emberi életet.” Jézust nem tekinti Istennek mindezek ellenére sem: „Jobban szeretem úgy szeretni, úgy imádni, mint a Legfelsőbbrendű Embert.”

g) Az új szövetség kapcsolódása a régivel Krisztus áldozatában

Az előző fejezetben a szövetségek során tekintettünk végig és kísértük figyelemmel az új ember eszményének – és Krisztusban a valóságnak – kialakulását. Ezt az üdvtörténeti folyamatot – ugyancsak Krisztus pap-ságához kapcsolódva – tekintsük most át más szempontból.

Izaiásnál is, Ezekielnél is szerepel a szőlő képe. Izrael Isten szőlője, melyet gondozott, mindent megadott neki, ami szükséges ahhoz, hogy gyümölcsöt teremjen, és csalódnia kellett.

„Hadd énekeljem el kedvesemnek
Az én szerelmesemnek énekét szőlőjéről.
Szőlője volt szerelmesemnek
Igen termékeny hegytetőn
Sövénnyel körülvette,
A köveket kiszedte belőle,
És szépen beültette;
Közepén tornyot épített,
És sajtót vágott ki benne;
És várta, hogy szőlőt hozzon,
És vadszőlőt hozott.

Nos hát, Jeruzsálem lakói
És Júda férfiai:
Tegyetek igazságot köztem és szőlőm között!
Mit kellett volna még tennem szőlőmmel,
És nem tettem meg vele?
Talán, hogy azt vártam, hogy szőlőt hozzon,
És vadszőlőt hozott?

Most íme tudtotokra adom,
Mit teszek majd szőlőmmel:
Lerontom sövényét, hadd tapossák össze.
És elhagyottá teszem:

Nem metszik meg és nem kapálják meg,
Hadd verje fel a bozót és a tövis.
És meghagyom a felhőknek,
Hogy esőt ne hullassanak rá.

Bizony, a seregek Urának szölleje Izrael háza,
És Juda férfiai az ő gyönyörű ültetése;
Azt vártam, hogy cselkedete igaz legyen, és íme gonosz,
Hogy igazságot szolgáltatson, és íme jajveszékeltést okoz.”
(Iz 5,1-7)

Ugyancsak Izaiás azt is megjövendöli, hogy a szőlő megtisztul majd és színbort terem.

„Azon a napon
Megéneklék majd a színbort termő szőlőt,
Melynek én, az Úr, vagyok az oltalmazója . . .
A jövőben gyökeret ver majd Jákob,
Virágozik és hajt Izrael,
És betölti terméssel a földkerekség színeit.”

(Iz 27,2-3.6)

(A terméketlen szőlőről, melynek termés híján semmi haszna, l. Ez. 15.)

Jézus átveszi a szót a prófétáktól és szőlőtőnek nevezi magát, tanítványait pedig szőlővesszőnek, ugyanannak a szőlőnek. Jánosnak evangéliumában, aki – az evangélisták közül egyedül – elbeszéli a kánai menyegzőn történt borsodát.

Ez a csoda az ő evangéliumában nyitánya Jézus megváltói művének. A nyitány tartalmazza a mű lényeges motívumait. Itt az új bor, a szőlő termése, mert itt az új szőlőtő. Amit Izraelről, a jövőbeli Izraelről jövendölt a próféta, az Jézusban kezd beteljesedni. Ő mintegy a szent maradék a régi szőlőből, és alapja az új szőlőnek, melyben épp azért nem csalódhat az Úr, mert Ő, a Fiú az alapja, a tőkéje, életforrása ennek a szőlőnek. Krisztus az összekötő kapocs a régi és az új szőlő között, a régi és az új Izrael között.

(A kánai menyegzőn végbevitt csoda jelképi kiteljesedése az Ózias prófétánál található jegyes-szimbólumnak is, mely különben érdekesen kapcsolódik a szőlő képével. Jézus jelenléte és csodája a kánai menyeg-

zön tehát azt jelenti: itt van a hűséges, új jegyes, aki teljes odaadással ragaszkodik hitveséhez, az Atyához. Krisztus és a belé testesülő egyház soha nem fog teljes egészében elpártolni az Atyától.)

Ha pedig végül az utolsó vacsora termére tekintünk: Jézus kezébe veszi a kelyhet, benne a bor, a termés, az engedelmesség és odaadás jelképe, mely ekkor a jelképből valósággá lesz: Jézus kiontott vérévé, haláláig engedelmes áldozatának valóságává.

Olyan új közösség, nép gyűlik tehát Jézus köré, mely a valódi jócselekedet színborát képes teremni a tökétől kapott erővel, hűségben meg tud maradni isteni jegyese iránt. Mindez a Szentlélek erejében válik lehetővé, aki Krisztus Lelke és bőven kiáradva a Titokzatos Test tagjait is eltölti.

Az eddig elmondottak összefoglalásaként és kaput nyitva a következőkre, álljon itt a II. vatikáni zsinat idevonatkozó tanítása:

„Krisztus, az új ember

Az ember titka csak a megtestesült Ige titkában világosodik meg igazán. Ádám, az első ember ugyanis előképe volt az eljövendőnek, azaz Krisztus Urunknak. Krisztus, az új Ádám, amikor kinyilatkoztatja az Atya titkát és szeretetét, ugyanakkor az embernek is egészen megmutatja, hogy mi az ember, és feltárja előtte magasztos hivatását . . . Egyáltalán nem meglepő tehát, hogy az imént előadott igazságok Krisztusból forrásznak és benne valósulnak meg legtökéletesebben. (ti. az emberi méltóságról mondtak.)

Ő a „láthatatlan Isten képmása” (Kol 1,15), ő a tökéletes ember, aki Ádám leszármazottainak visszaadta Istenhez való hasonlóságukat, mely az első bűn óta eltorzult. Krisztus magára öltötte, nem pedig megsemmisítette az emberi természetet, és az emberi természet ezáltal bennünk is roppant méltóságra emelkedett. Épp az Isten Fia egyesült ugyanis, megtestesülése folytán valamiképpen minden emberrel. Emberkézzel dolgozott, emberi értelemmel gondolkodott, emberi akarattal cselekedett, és emberi szívvel szeretett. Szűz Máriától születvén valóban egy lett közülünk: mindenben hasonló hozzánk, a bűnt kivéve.

Mint ártatlan Bárány, önként kiontott vérével kiérdemelte számunkra az életet, és Isten őbenne engesztelődött ki irántunk, és békített ki bennünket is egymással; kiragadott bennünket a sátán és a bűn rabszolgaságából, hogy mindegyikünk elmondhassa az

apostollal: »Isten Fia szeretett engem, és önmagát adta értem.« (Gal 2,20) Értünk szenvedvén nemcsak példát mutatott arra, hogy kövessük nyomdokait, hanem újra megnyitotta az utat is, amelyen jártunkban életünk-halálunk megszentelődik, és új értelmet kap. A keresztény ember olyan, mint a Fiú képmása, aki az elsősülött a sok testvér között. Részesül tehát a »Lélek zsengeiben« (Ro 8,23) és így teljesíteni tudja a szeretet új törvényét. Ez a Lélek »örökségünk záloga« (Ef 1,14), bensőleg megújítja az egész embert »a test megváltásáig« (Ro 8,23): »Ha bennetek van annak Lelke, aki feltámasztotta Jézust halottaiból, ő, aki Jézus Krisztust halottaiból feltámasztotta, életre kelti a ti halandó testeteket is bennetek lakó Lelke által« (Ro 8,11). A keresztény ember persze nagyon is kénytelen, sőt köteles is, sok gyötörődés közepette küzdeni a rossz ellen, és el kell szenvednie a halált is, de részesedik a húsvét titkában, mert a halálban Krisztushoz válik hasonlóvá, és a reményből erőt mérítve jut el a feltámadásra.

Mindez azonban nemcsak a keresztény hívőkre vonatkozik, hanem minden jószándékú emberre is, akinek szívében láthatatlan módon működik a kegyelem. Mivel Krisztus mindenkiért meghalt, és mivel az embernek valójában csak egy végső hivatása van, tudniillik az isteni, hinnünk kell, hogy a Szentlélek mindenkinek módot ad, – Isten tudja, hogyan, a húsvét titkában való részesedésre.

Ilyen szép és ilyen nagy az ember titka, így tündöklük a hívők előtt a keresztény kinyilatkoztatás fényében. Krisztus által és Krisztusban fény derül tehát a szenvedés és a halál rejtélyére, amelynek súlya alatt összeroskadunk az ő evangéliuma nélkül. Krisztus feltámadt, halálával legyőzte a halált, és bőkezűen étellel ajándékozott meg bennünket, hogy mint fiak a Fiúban, kiáltsuk a Lélekben: Abba, Atyám” (Lelkipásztori rendelkezés az egyházzól a mai világban. 22.)

A zsinatnak e hosszabban idézett tanítása már részben átmenet a harmadik nagy részhez: a Szentléleknek az egyházban végzett működéséhez. Krisztus a benne megvalósult új, tökéletes emberséget az embereknek is át akarja adni, valóban új Ádám akar lenni; ez azonban azt is jelenti, hogy elsősorban nem egyénileg, hanem az egyház közösségén keresztül, mint a Krisztus által alapított új emberiség tagjai részesülünk ajándékában. Erre utal a szülő hasonlata is.

Amint a fentidézett zsinati tanításból is világosan kitűnik, a Szentlé-

lek működése nem korlátozódik az egyház tagjaira. Működésének ez a területe és annak módja azonban nem tárgya a kinyilatkoztatásnak. A következőkben csak az egyházban kifejtett működésről beszélünk, anélkül, hogy ezt kizárólagos értelemben vennénk.

h) Az ó- és újszövetség kapcsolata Krisztus tanításában és törvényeiben

Krisztust a Lélek nemcsak Főpappá, hanem Profétává azaz Tanítóvá és Királlyá is felkente. Ezt a II. vatikáni zsinat sem mulasztja el hangsúlyozni. (Pl. Vilá. ap. 2.10.)

Az új embernek, akit Krisztus ki akart alakítani, szüksége volt az élet igéire. Péter mindannyiunk nevében vall: „Uram, kihez menjünk? Tied az örök élet tanítása és mi hittünk és megismertük, hogy Te vagy az Istennek a Szentje.” (Jn 6,69) Az egyszerű nép is megérezte Jézus szavaiban a Lélek erejét: „... a tömeg csodálkozott tanításán. Mert úgy tanította őket, mint akinek hatalma van, nem pedig úgy, mint az írástudók.” (Mt 7,28–29) Az értelmet tökéletesítő ajándékai révén a Szentlélek tökéletes tanítóvá formálta Krisztust, Ő pedig az igazság tökéletes hirdetése révén a világ világossága lett, úgy, hogy aki őt követi, nem jár sötétségben, hanem övé az élet világossága. (Jn 8,12)

Az igazság megismerése szoros kapcsolatban áll a szabadsággal. Jézus ... azt mondta a benne hívő zsidóknak: „Ha megmaradtok tanításomban, valóban az én tanítványaim lesztek, megismeritek az igazságot és az igazság föl szabadít titeket.” Ők azonban tiltakoztak: „Ábrahám leszármazottai vagyunk és soha senkinek nem szolgáltunk. Hogyan mondhatod tehát azt, hogy: szabadok lesztek?” „Bizony, bizony mondom nektek – válaszolt nekik Jézus –, hogy mindaz, aki bünt cselekszik, szolgálja a bűnnek. A szolga pedig nem marad mindig a házban, de a fiú ott marad mindvégig. Ha tehát a Fiú szabaddá tesz titeket, akkor lesztek valóban szabadok. Tudom, hogy Ábrahám leszármazottjai vagytok, de az életemre törtök, mert az én tanításom nem fog rajtatok. Én azt hirdetem nektek, amit Atyámnál láttam, ti pedig azt teszitek, amit a ti atyátoknál tanultatok.” A mi atyánk Ábrahám! – vágta közbe ők. Jézus így folytatta: „Ha Ábrahám fiai vagytok, tegyétek is azt, amit Ábrahám tett! Ti viszont életemre törtök, aki pedig az igazságot hirdetem nektek, melyet Istentől hallottam. Ábrahám ezt nem tette. Ti azt cselekszitek, amit atyátok tett.” Ők azonban tovább erősködtek: „Mi nem születtünk házasságtörésből, a mi egyetlen atyánk az Isten.” Jézus

azonban megállapította: „Ha Isten volna az atyátok, szeretnétek engem, mert én Istentől való vagyok, és tőle jöttem. Én nem magamtól jöttem, hanem ő küldött engem. Miért nem értitek meg az én beszédemet? Mert képtelnek vagytok meghallgatni szavaimat. A ti atyátok az ördög és atyátok kívánságát akarjátok megvalósítani. Ő kezdettől fogva gyilkos volt s nem maradt meg az igazságban, mert nincs benne igazság. Amikor hazudik, a sajátjából beszél, mert hazug ő és a hazugság atyja. Nekem viszont, aki az igazságot hirdetem, nem hisztek.” (Jn 8,30–45)

A szabadság abban áll, hogy az embert semmi nem tudja megakadályozni igazi valója megvalósításában, igazi élete megélésében és viszont nem is kényszer hatására teszi azt, amit kiteljesedéséhez szükséges, hanem belátásból, önkéntesen, belülről fakadóan.

Mivel pedig ténylegesen az ember az Istennel való életközösségre hivatott, minden önelégültség, Istentől való elfordulás megcsönkítése saját lényegünknek és egyben szabadságunk megnyirbálása is. Az ördög azt hazudja az embernek, hogy elég önmagának. Krisztus feltárja az ember előtt az igazságot: az Atya szeretetét, egyáltalán atya-voltát és fiú-voltunkat és olyannak mutatja Istent, hogy az emberben feltámad a hajlandóság az Istenhez fűződő szeretet-kapcsolat felvételére ill. elmélyítésére. Olyan magas és imponáló, szívet vidámító az, amit az Atya szeretetéről és a ránk váró örökségről mond, hogy tanításának fényében az ember egyre jobban megszabadul a dolgok lebilincselő bűvköréből és kiszabadul a sátán karmaiból.

A zsidók arra hivatkoznak, hogy ők szabadok, mert politikai függetlenségük elvesztése ellenére is szabadon gyakorolhatják vallásukat, azt tethetik ilyen szempontból, amit akarnak. Feleletükből világosan kitűnik, hogy büszkéek rá: ezt a szabadságot önmaguknak köszönhetik.

Hogy szabadságuk mennyire nem igazi, azt az is mutatja, hogy az igazságot hirdető, Istentől küldött Jézust meg akarják ölni. De még mélyebben rejlik a hitre kész Ábráhámmal való ellentét: Ábrahám hit által igazult meg és lett szabad mindenféle kötöttségtől, vagyis szabadságát *ajándékba* kapta. A zsidók maguk akarják szabadságukat biztosítani, nagyra vannak vélt szabadságukkal, pedig „ha a Fiú szabaddá tesz titeket, akkor lesztek valóban szabadok”. Ábrahámmal hasonlóan hinniük kell, akkor jutnak el az igazi szabadságra. Más szavakkal: ha a Fiúba hit által ti is valóban – Ábrahám örököseiként, nemcsak leszármazottai-ként – fiak, gyermekek lesztek, akkor juttok el a Fiúéhoz hasonló szabadságra.

Jézus előre megmondta övéinek, hogy az általa hirdetett, szabadságot

termő igazság teljes megértését majd a Szentlélek adja meg nekik. „Mikor pedig eljön a Vigasztaló, akit én küldök nektek az Atyától, az igazság Lelke, aki az Atyától származik, az tanúságot tesz rólam.” (Jn 15,26–27) „Mikor eljön az Igazság Lelke, rávezet titeket a teljes igazságra, mert nem magától beszél, hanem azt mondja, amit hall és a jövődöt hirdeti nektek.” (Jn 16,23)

Krisztus tanítását Ábrahám hitével kell fogadni, mert különben az ember szolga marad: Izmael és nem Izsák sorsára jut. (Gal 4,21 sk)

A Krisztus-nyújtotta szabadság a törvénytől való szabadulást is jelent, erről később bővebben lesz szó.

Krisztus felkenetése következtében király, azaz törvényhozó is. Hangsúlyozza, hogy nem eltörölni jött a törvényt, hanem beteljesíteni (Mt 5,17 sk), és maga is megtartja a törvény előírásait, sőt élete igazában a törvény legtokéletesebb teljesítése, az Atya akaratának tökéletes, maradéktalan megvalósítása. Olyan nagyfokú teljesítése, amilyenre mi képtelnek vagyunk és ezen a helyzeten csak az segít, hogy Krisztus nekünk ajándékozza tökéletes törvényteljesítését. Az egyes parancsokat tökéletesíti, nagyobbra szabja a velük kapcsolatos követelményeket (nemcsak a gyilkosság bűn, hanem az engesztelhetetlen harag is, nemcsak a házasságtörés, hanem a bűnös kívánság is stb.).

Törvényhozói ténykedése csúcspontját az új parancsban éri el. Ez magában foglalja a régi tökéletesítést is, amit Mt 5 részletez. „Új parancsot adok nektek, hogy szeressétek egymást; amint én szeretlek titeket, úgy szeressétek egymást ti is. Arról ismer meg majd mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt.” (Jn 13,34–35)

Arról van itt szó, hogy Jézus példája szerint, vele egyesülve, a tőle kapott erővel kell szeretnünk egymást, Isteni szeretet ez, mert úgy szeretjük felebarátunkat, ahogy Krisztusban az Atya szeret bennünket, ami azáltal válik lehetővé, hogy ugyanaz a Lélek, aki Krisztust eltölti, minket is birtokba vesz.

A Krisztus példája szerinti felebaráti szeretet szükségképpen Istenre is irányul, hiszen Jézustól tudjuk, hogy felebarátunk lelkében is Isten lakik, a Szentlélek temploma az ember. A szeretet ősfarmája, isteni, tökéletes módja Jézus szeretetében nyilvánult ki a világban; valóban új, felülmúlhatatlan. Nincs és nem is lehet nagyobb szeretet annál, amikor az ember akár életét is kész feláldozni a másik emberért, pusztán annak javát, üdvösségét tartva szem előtt, önmagának bármiféle előnyéről (hírnév stb.) teljesen megfedkezve. Amint bennünket Krisztus szere-

tete üdvözít, úgy belefoglalta embertársainkat üdvözíteni akaró jóságába Isten a mi szeretetünket is. Ennyiben is igaz, hogy úgy kell szeretnünk egymást, ahogy Krisztus szeret minket.

Aki a szeretetnek ezt a fokát, mélységét elérte, az az igazi szabad ember. Aki Krisztus szeretetét szívébe fogadva teszi az Atya akaratát és kész Véle áldozattá válni, az jutott el az emberi tökéletesség magaslatára. Nem az a döntő, mit tesz az ember, hanem az, hogy milyen lelkülettel, milyen lélektől hajtva teszi. A leghősiesebb cselekedetek is fakadhatnak helytelen lelkületből. „Szétooszthatom mindenemet a nélkülözők közt, odaadhatom testemet is égő áldozatul, ha szeretet nincs bennem, mit sem használ nekem.” (1Kor 13,3; vö. Lk 9,55)

i) A Szentlélek szerepe Jézus megdicsőülésében

Ha a Szentlélek erejéből fogantatott Jézus, ha ő ruházta fel emberségét azokkal az ajándékokkal, amelyekre megváltói művének végrehajtásához szüksége volt, természetesnek kell tartanunk, hogy művének befejezésekor meg is dicsőítette Jézus szent emberségét. A megdicsőülésnek „clózetese” volt a színeváltozás.

Jézus megjövendölte, hogy a jelenlevők közül lesznek, akik meglátják Isten hatalommal bíró országának eljövételét, kinyilvánulását. Ez elsősorban feltámadására, de következményesen egyházának terjedésére is vonatkozott. Három kiválasztott számára pedig a színeváltozást is jelentette.

Kijelentése után ugyanis „hat nap múlva Jézus maga mellé vette Pétert, Jakobot és Jánost, s csak velük felment egy magas hegyre. Ott átváltozott előttük. Ruhája olyan ragyogó fehér lett, hogy a földön ványoló sem képes így ruhát kifehéríteni. Egyszerre Illés meg Mózes megjelent nekik és beszélgettek Jézussal. Péter ezzel fordult oda Jézushoz: „Mester! Olyan jó itt lenni. Hadd verjünk három sátrat: Egyet neked, egyet Mózesnek és egyet Illésnek.” Nem is gondolt rá, mit mond, annyira meg volt ijedve. Ekkor felhő ereszkedett le s árnyéka rájuk vetődött. A felhőből szózat hallatszott: „Ez az én szeretett Fiam, rá hallgassatok.” Mire körülnéztek, senkit sem láttak a közelükben, csak Jézust.

A hegyről lejövet megparancsolta nekik, hogy senkinek ne mondják el, mit láttak, amíg az Emberfia a halálból fel nem támad. (Mk 9,2–9; vö. Mt 17,1–9; Lk 9,28–36)

Maga az a tény, hogy Jézus magas hegyre (minden valószínűség sze-

rint a Tábor hegyére) ment a kiválasztott három apostollal, arra utal, hogy az Istennel akart találkozni, ill. kiválasztottai számára ilyen találkozást létesíteni. A hegy Isten lakóhelyének számított, vagy fogadóhelyének, ahol közli akaratát, elfogadja az emberek hódolatát, áldozatát. Másrészt a hegy Isten rendíthetetlen hűségét is jelképezte, továbbá hatalmas erejét. Jézus is a hegyi beszédben hirdette meg az új ország törvényeit, (ha nem is tekinthetjük a hegyi beszédet tanítása foglatának) és életének jelentős eseményei is hegyen játszódtak le: megkísértetése és győzelme, törhetetlen Isten-hűségének kinyilvánulása a kísértés hegyén, véres-verejtékes küzdelme a halálfélelemmel, a szenvedéstől való irtózással az Olajfák hegyén; hegyen jelent meg Galileában apostolainak feltámadása után. Szívesen választotta imádsága helyéül a hegyeket.

Ennek ellenére világosan megmondta, hogy aki Istennel találkozni akar, az újszövetségi időben ne érezze magát megkötve semmiféle hellyel, mert Isten azt akarja, hogy lélekben és igazságban imádják és ha így tesz az ember, akkor teljesen mindegy, hogy Jeruzsálemben vagy a Garizim hegyén, vagy a föld bármely más pontján imádkozik-e. (Jn 4,20–24: beszélgetés a samariai asszonnal.) Hiszen a keresztény ember a Szentlélek temploma. Itt mindenestre még a régi keretek szerepelnek: a hegynek kiváltságos szerepe van az Istennel való találkozás szempontjából.

Az a görög szó (metamorphose), amellyel az evangelista a színváltást jelöli, ismert és használatos volt a pogányok körében és részint az a belső (!) átalakulást jelentette, mely végbemegy az emberben azért, hogy részesedik az isteni életben, másrészt pedig a láthatatlan isteni lények látható alakban való megjelenését. (Vö. Csel 14,8–20: Lisztrában Pál talpraállított egy sántát. Amikor a tömeg ezt látta, felkiáltott: Az istenek szálltak le hozzánk emberi alakban.)

Jézus esetében a szó mindkét jelentése találó: emberségét eltölti az isteni élet teljessége és ennek látható jele a színváltozás, mely mintegy előre vetett fénye a végső dicsőségnek; de az is igaz, hogy az Isten jelent meg látható, emberi alakban Jézusban, ill. cöben a jelenetben az isteni élet gazdagságáról ad hírt a Jézusból áradó fény. A ruha fehérsége is, amilyent földi eszközökkel előállítani nem lehet, a jelenség égi voltát hangsúlyozza. Mózes és Illés az ószövetségi üdvtörténet legjelentősebb alakjai. Megjelenésük kifejezi, hogy Jézusban elérkezett a teljesség; az ő fényében érthető Mózes és Illés szerepe is igazán.

Péter annyira a látomás hatása alá kerül és annyira ténylegesnek tekintti a látomást, hogy végérvényes lakást akar készíteni. Ami csak előképe volt a végső időnek, azt ő már a beteljesedésnek tekintette.

A leereszkedő felhő Jézust és a két ószövetségi alakot beburkolta, az apostolokat beárnyékolta. A felhő az istenség szimbóluma. Szintén arra mutat tehát, hogy az istenség nyilvánítja ki magát.

A színeváltozásban tehát a Szentlélek előre vetíti a végső megdicsőülés képét. Ez azért természetes, mert az ő feladata Jézus megváltói művének gyümölcseit a világgal közölni, abban érvényre juttatni.

Ezzel kapcsolatban érdemes már itt felvetni a kérdést, hogy vajon a Fiú többet tud-e adni a Szentléleknek, mint amennyit a megváltás végrehajtása nélkül adni tudott volna. Az látszik valószínűnek, hogy igen. Vagyis: a Szentlélek az Atyától és a Fiútól származik, kapja az isteni létet. Nekik köszönheti azt, amije van, más szóval: ami, mert az isteni személyeknél ez a kettő egybeesik. Amit a Fiú a megváltás révén szerzett, azt sem tartja meg magának, hanem közli a Lélekkel, vagyis a Lélek is gazdagabb lett azzal, hogy a Fiú a megváltást végbevitte. A fényes felhő tehát, mely általában az istenség szimbóluma, jelen esetben elsősorban a Szentlelket jelenti, aki Szűz Máriát is beárnyékolta, hogy Jézus anyja lehessen és aki most folytatja művét Jézusban, hogy aztán Jézus megváltásának gyümölcseivel gazdagodva képes legyen az egész világot átítatni isteni élettel.

A Lélek tevékenységének tehát három lényeges fázisát különböztetjük meg, nemcsak Krisztus életében, hanem az egyház, ill. az egyes hívő életében is.

a) fogantatás, életfakasztás. Ez teljesen rejtett, az ember számára hozzáférhetetlen folyamat. Sem a kívülálló, sem az, aki részesült benne, nem bizonyosodhat meg róla tapasztalás révén.

b) tettekben való megmutatkozás. Jézusban is megnyilvánult az isteni erő: betegeket gyógyított, halottakat támasztott fel, stb., de ezekben a lényeg még láthatatlan és nem zár ki olyan magyarázatokat sem, melyek ezt a lényegét tagadják. Az egyház szentjei, csodálatos elterjedése és fennmaradása, tanítása stb. jelei a benne működő isteni erőnek, de olyan jelek, melyek nem kényszerítik ki az értelem elfogadó ítéletét, meghagyják a téves magyarázat lehetőségét is.

c) a megdicsőülés, amikor a belső a lehető legnagyobb fokban külsővé is lesz.

Az Atya szózata, mellyel szeretett fiának ismeri el Jézust, összefüggésben áll az 5Móz 18,15-ben olvasható jóvendöléssel, mely szerint: „Profétát támaszt neked az Úr, a te Istened a te saját nemzetségedből s a te testvéreid közül, úgy, mint engem; arra hallgass.”

A Szentlélek ajándékai folytán Jézus valóban a legteljesebb mérték-

ben szeretett fia lett az Atyának: nemcsak személyében, hanem az emberi természet készségében is. Jézus természettől fogva szeretett Fiú; a Szentlélek által azzá is lett új, más módon is. Az Atya mindig olyan ragyogónak, az isteni élet és erények szépségében tündöklőnek látja Jézus emberségét, mint ahogyan fényesnek látták most az apostolok.

Aquinói szt. Tamás a Jordánál keresztelést az első újjászületés misztériumának nevezi, a színeváltozást pedig a második újjászületés szentségének (sacramentum secundae regenerationis) és azt mondja, hogy az utóbbinál is a teljes Szentháromság nyilatkozott meg, akárcsak az elsőnél: az Atya a szózatban, a Fiú az emberben, a Szentlélek a fényes felhőben; „mert amint a kereszttségben megadja az ártatlanságot, amit a galamb egyszerűsége jelképez, éppen így a feltámadásban megadja választottainak a dicsőség fényét és minden bajtól való mentességét, melyeket a fényes felhő jelképez.” (III, qu. XLV. a. 2. ad 2.)

Jézus feltámadásában még inkább megmutatkozott a Lélek ereje. Pál apostol azt írja: „Ő (ti. Jézus) test szerint Dávid nemzetségéből született, a szentség Lelke szerint azonban a halálból való feltámadásával az Isten hatalmas Fiának bizonyult.” (Ro 1,4) Vagyis az a Jézus, aki emberré születve kiüresítette önmagát, szolgálai alakot vett fel, feltámadása révén ismét mint Isten hatalommal rendelkező Fia mutatkozik, és pedig hatalma istenemeri hatalom és minden teremtményre vonatkozik. Ezt a hatalmat nem örökölte, mint az első, az Isten Fiát megilletőt, hanem a Szentség Lelke által eltelve a tökéletes engedelmesség által szerezte. A Lélek erejében végbevitt áldozata nemcsak a maga számára, hanem minden ember számára is megszerezte a feltámadást és megdicsőülést, azaz a testnek azt az állapotát, amelyben félreismerhetetlenül ott ragyog a Lélek ereje és szépsége, egészen áthatva a testet. „Az Úr ugyanis Lélek: ahol az Úr Lelke, ott a szabadság. Mi pedig mindnyájan, akik földetlen arccal tükrözzük vissza az Úr dicsőségét, a dicsőségben fokról-fokra hozzá hasonlónak változunk át, az Úr Lelke által.” (2Kor 3,17-18)

Vagyis a Krisztusba vetett hit által, hirdetése által bennünk is végbe megy egy folyamat, melynek végső kifejelete a Krisztus mintájára történő átalakulás, az övéhez hasonló dicsőség. Ennek a folyamatnak hajtó ereje a Lélek, aki a törvény betűi által szándékolta valóságot, életet létre is tudja hozni bennünk.

Pál apostol másutt is kifejti a feltámadt test szellemi-lelki voltát:

„Romlásra vetik el – romlatlannak támad föl.
Dicsőtelenül vetik el, – dicsőségben támad föl.

Erőtlenségben vetik el, – erőben támad föl.
Érzéki testet vetnek el – szellemi test támad föl.

Ha van érzéki test, van szellemi is. Ahogy az Írás mondja: „Ádám, az első ember elő lényé lett”, az utolsó Ádám pedig éltető lélekké. De nem a szellemi az első, hanem az érzéki, aztán következik a szellemi. Az első ember földből való, földi; a második ember a mennyből való. Amilyen a földből való, olyanok a földiek is, s amilyen a mennyből való, olyanok a mennyeiek is. Ezért, hogy a földi ember alakját magunkon hordoztuk, a mennyeknek az alakját is magunkon fogjuk hordozni.” (1Kor 15,42–49) Eltűnik tehát a feltámadt testből az anyagi-testi léttel járó minden fogyatékoság, helyettük a szellemi lét kiválóságai tüntetik ki.

Mielőtt a Szentléleknek az egyházban kifejtett működését vennénk szemügyre, foglaljuk össze röviden az eddig elmondottakat.

Isten már a szimbólumok nyelvén is kezdte tanítani az embereket arra, hogy van Szentlélek, aki a világot megszenteli, Isten lehelleterével élteti, szeretetével áthatja, felmagasztosítja.

Az ószövetségi kinyilatkoztatás is lényegében ezeket mondta el a Lélekről: új szívet ad, mellyel közelebb lehet jutni Istenhez, szabadabban lehet őt szeretni. Egyre teljesebb, gazdagabb élet árad szét az emberi szívben és a világban a Lélek kiáradása révén.

Az újszövetség bemutatja a Szentlélek sokrétű működését Jézusban és az egyházban, melyet az egyházi tanítóhivatal rendszeresen kifejt. Ezzel párhuzamosan fejlődik egy világi Szentlélek tan, melyben az ember önmegváltásának reménye fejeződik ki.

Ezzel szemben a valódi keresztény felfogás tényekre alapoz: rámutat Krisztus alakjában a tökéletes, Lélektől áthatott emberre, akinek alakja még ma is páratlan vonzóerőt jelent milliók számára és nyugtalanító, serkentő tényezőt mások számára. Benne úgy mutatkozik meg a tökéletes ember, hogy követésre is lelkesít és képesít. Élete nem emlék, nem is távoli, túlvilági valóság csupán, hanem a világban rejtve létező, működő, mindenki számára hozzáférhető erő.

Krisztus a tökéletesen szabad ember, aki szabadságának bizonyítására a halálnál is erősebbnek mutatkozott. Bennünket is egyre szabadabbá akar tenni, egyháza révén, mely életének, erejének, kegyelmének letéteményese és osztogatója.

III. RÉSZ

A SZENTLÉLEK MŰKÖDÉSE AZ EGYHÁZ ÉLETÉBEN

1. fejezet

Jézus megigérte és elküldte egyházának a Szentlelket

a) *Az ígéret*

„Ha szerettek engem, tartsátok meg parancsaimat. Én pedig kérni fogom az Atyát, hogy más Vigasztalót küldjön nektek, aki veletek marad mindörökkre: az igazság Lelkét. A világ nem kaphatja meg Őt, mert nem látja és nem ismeri, de ti ismeritek, mert nálatok lesz és veletek marad. Nem hagylak árván titeket, visszajövök hozzátok. Rövid idő múlva a világ nem lát engem, ti azonban láttok engem, mert én élek és ti is élni fogtok. A Vigasztaló, a Szentlélek pedig, akit az Atya küld az én nevemben, majd megtanít titeket mindenre és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek.” (Jn 14,15 sk; 26) (L. még 15,26; ahol Jézus szerepel mint a Szentlélek küldője; 16,12 sk: Jézus fogja megdicsőíteni a Lélek, Jézusából kapja amit hirdet az apostoloknak.)

Feltámadása után megjelent apostolai körében: „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket” E szavak után rájuk lehelt és így szólt hozzájuk: „Vegyétek a Szentlelket. Akinek megbocsátjátok bűneit, azé bocsánatot nyernek, akinek pedig megtartjátok, azé megmaradnak.” (Jn 20,21-23)

Később, mennybemenetele előtt „amikor együtt evett velük, megparancsolta nekik, hogy ne hagyják el Jeruzsálemet, hanem várjanak az Atya ígéretére, melyről – úgymond – „tőlem hallottátok: János csak vízzel keresztelt, de ti néhány nap múlva a Szentlélekben nyeritek el a keresztiséget. . . . mikor leszáll rátok a Szentlélek, erőt nyertek, és tanúim lesztek Jeruzsálemben, meg egész Júdeában és Szamariában, sőt egészen a föld végső határáig.” (Csel 1,4 sk)

A Vigasztaló – a görögben segítő, ügyvéd, szószóló – Jézust helyettesíti majd. Eddig Jézus tartotta össze a kis közösséget önmagával és egymással, ezután a Szentlélek fogja ezt a feladatot elvégezni. Eddig Jézus tanította hallgatóit a szabaddá tevő igazságra, ezentúl a Lélek végzi ezt.

Vagyis Jézus azért megy el, hogy ezentúl más módon, a Lélek által legyen övéivel. Mivel a Lélek által hatolnak be egyre jobban az igazság mélységébe, hiszen ráillik az „Igazság Lelke” elnevezés azt is mondhatjuk: Jézus elmegy, hogy közelebb legyen övéihez. Őket is áthatja majd a Lélek, amikor megkeresztelkednek általa és ez kimondatlanul is azt jelenti: mivel Krisztussal, és egymással egyaránt összeköti őket a Lélek, ők alkotják majd továbbra a földön élő Krisztust. Eszükbe juttat mindent a Lélek: minden korban, helyzetben – előbb vagy utóbb – rájönnek arra a megoldásra, amit Jézus adna, ahogy tanítását, törvényét, most magyarázná, alkalmazná, mindig maivá tenné.

Jézus apostolaira lehelve ujjáteremti őket (itt meg kell jegyezni, hogy a pünkösdi Lélek-áradás nem egyetlen közlése a Szentléleknek; nem az eljövetele, hanem a legszembeszökőbb közlés melyről nemcsak az apostolok szereztek tudomást, hanem a világ is, és amelyben teljességét érte el a Szentlélek közlése).

Jézus szájában a szokásos köszöntés: Békesség nektek! most igazi teljes értelmét nyeri el. Megteremtette már halálával és feltámadásával a lehetőséget minden ember számára, hogy Istennel életközösségen éljen, a legfőbb jót elérje és meg is tartsa. Nem kénytelen vele senki, hogy továbbra is a bűnnek, a sátánnak szolgája maradjon, hanem felszabadulhat az Isten szeretetére. Minden emberhez elküldi követéit Jézus, hogy szabadulást, békét hirdető üzenetét elvigyék. A küldetés végső soron az Atyától jön, végső célja pedig az, hogy az Atyához vezesse el az embereket. Megadja egyházának a bűnbocsátó hatalmat – melynek gyakorlása a keresztségben és a bűnbánat szentségében meg is történt kezdettől fogva – és valahányszor élnek ezzel a hatalommal, mindannyiszor Jézus oszt új és isteni életet általuk.

b) A teljesülés

„Amikor eljött pünkösöd napja, ugyanazon a helyen mindnyájan együtt voltak. Egyszerre olyan zúgás támadt az égből. mintha csak heves szélvész közeledett volna, és egészen betöltötte a házat, ahol egybegyűltek. Majd lángnyelvek lobbantak és szétoszolva leereszkedtek mindegyikükre. Mindannyian elteltek Szentlélekkel és különböző nyelveken beszélni kezdtek úgy, ahogy a Lélek szólásra indította őket.” (Csel 2,1–4) A zúgásra nagy tömeg verődött össze és csodálkozva tapasztalták a különböző anyanyelvű emberek, hogy az apostolokat ki-ki saját nyelvén hallja be-

szélni. Egyesek gúnyolódtak: „tele itták magukat édes borral”. Péter azonban megadja az események helyes magyarázatát: „Nem részegek ezek, . . . hanem ez az, amiről Jólé proféta szolt:

Az utolsó napokban, úgymond az Úr, kiárasztom lelkemet
minden emberre

Fiaitok és leányaitok jövendőlni fognak,
Az ifjak látomásokat látnak,
Az öregek álmokat álmodnak.
Még szolgálaimra és szolgálóimra is
Kiárasztom lelkemet ezen a napon, hogy profétáljanak.
Csodákat tesztek fenn az égben,
És jeleket adok lenn a földön:
Vért, tüzet és gomolygó füstöt.
A nap árnyékba a hold vérbe borul,
Mielőtt eljön az Úrnak
Nagy és nyilvánvaló napja.

Ezután tanúskodott előttük Jézus feltámadásáról az Atya által, amit már Dávid is megjövendölt. Jézus, „azután, hogy az Isten jobbja fel-emelte, kiárasztotta az Atyától megígért Szentlelket, ahogy látjátok és halljátok . . . E szavak szíven találták őket. Megkérdezték Pétert és a többi apostolt: „mit tegyünk hát, emberek, testvérek?” „Tartsatok bűnbánatot – felelte Péter – és keresztelkedjék meg mindegyiktek Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára. Így megkapjátok a Szentlélek ajándékát. Mert az ígéret nektek és fiaitoknak szól, meg azoknak, akiket bár távol vannak, meghívott a mi Istenünk. (Csel 2,1 sk).

Lukács elbeszélésének sokkal több szava bírt jelentőséggel, mint azt első, felületes olvasásra gondolnánk.

Kezdjük mindjárt a pünkösöd ünnepével, az ötvenedik nappal. Ezt olvassuk 3Móz 23, 15–21-ben: „Számáljátok a szombatot követő naptól, amelyen a zsenge kévét bemutattátok, hét teljes hetet, a hetedik hét eltelte után következő napig, azaz öven napot s akkor mutassatok be új eledeláldozatot az Úrnak minden lakóhelyetekről: két zsenge kenyeret két tized kovászos lisztlángból sütvé, zsengeül az Úrnak. Mutassatok be továbbá a kenyerekkel együtt hét hibátlan egyesztendős bárányt meg egy fiatal bikát a csordából, meg két kost, egészen elégő áldozatul, a hozzájuk tartozó étel- és italáldozattal együtt, kedves illatul az Úrnak, és készíttetek el egy kecskebakot, bűnért való áldozatul, meg egy kézeszten-

dős bárányt békeáldozatul. Utóbbiakat ajánlja fel a pap a zsengekenyekkel együtt az Úr előtt s aztán legyenek az övéi. Magát ezt a napot pedig nagynek és szentnek hívjátok: semmiféle szolgálai munkát se végezzetek rajta. Örök törvény legyen ez minden lakóhelyeteken, nemzedékről-nemzedékre közöttetek.”

Maga az ötvenes szám is a teljességet szimbolizálja, meg a betakarítási ünnep is, mely a zsidók harmadik főünnepé volt. A húsvét volt az aratáskezdeti hálaünnep, a pünkösöd meg az aratásvégi. Jézus befejezte a megváltás nagy művét, a Szentlélek a foglalata mindannak amit számkra szerzett; kiárasztása tehát azt jelenti, hogy Jézus áldozatából mindannyian részesülünk.

Ha nem is állapítható meg minden kétséget kizáróan, hogy már a pünkösdi események idején is a Sinai-hegyi törvényadást is ünnepelték a zsidók (Kr. u. 270 k. írja Eleázár rabbi, hogy mindenki egyetért avval, hogy nagy örömnapp ez mindannyiunk számára azért is, mert ezen a napon adta Isten a Tórárt), mégis jelentősége van, Istentől szándékolt jelentősége ennek az egybeesésnek, hiszen a későbbi zsidóság számára már biztosan ilyen tartalmú ünnep is volt a pünkösöd, ami nagyon megkönnyítette számukra a keresztény pünkösöd jelentőségének megértését. Az új törvény a szeretet törvénye, melynek megértése, megtartása a Szentlélek által válik lehetővé számunkra.

Továbbá: a zsidóság ezen a napon, a szövetségkötés napján lett igazán Isten népe, ezen a napon lép a világ elé az új Isten-népe is. A zsidó hit-tudósok azt is tanították, hogy pünkösdkor, a szövetségkötéskor kihirdetett törvény az egész emberiséghez szólt. A kereszténység is ezen a napon ébredt a tudatára annak, hogy küldetése az egész emberiségre vonatkozik. Az eseményt kísérő szimbolikus körülmények a korabeli zsidók számára magától értetődők voltak. Az egyháznak is feladata, hogy az igazságot mindig a kor emberének felfogásához mérten hirdesse.

A szél és a tűz (melynek jele a füst) a Sinai-hegyi szövetségnél is Isten jelenlétét volt hivatva tudatni a néppel: „Mikor aztán eljött a harmadik nap és felvirradt a reggel, íme mennydörgések kezdtek hallatszani, vilámok cikázni és felette sűrű felhő fogta el a hegyet és egyre erősödő harsonazengés zúgott (ez a megfelelője a Lukács által említett szélzúgásnak), úgy, hogy megrémült a nép, mely a táborban volt. Erre Mózes kivezette őket a táborhelyről az Isten elébe s ők odaállának a hegy tövébe. Az egész Sinai hegy pedig füstölgött, – mert az Úr tűzben szállt le reá, – és szállt belőle a füst felfelé, mint olvasztókemencéből, úgyhogy rettenetes volt az egész hegy. És a harsonazengés hassankint mindinkább

növekedett, s egyre erősebben szólott, Mózes beszélt és az Isten válaszolt neki." (2Móz 19,16–19)

Amikor Illésnek jelent meg az Úr, akkor is először nagy és erős szélvész vonult el, mely hegyeket képes felforgatni és sziklákat összezúzni, majd földrengés, és a földrengés után a tűz (1Kir 19,11 sk). Mózesnek az égő csipkebokor hívta fel a figyelmét Isten jelenlétére. (A tűz sokoldalú szimbolikus jelentését az első részben tárgyaltuk).

A lángnyelvek a zsidó hagyományban Isten mennyei lakásának tartozékai voltak (amint ezt tanúsítja a Kr. e. 1. sz.-ből való Hénoch-könyv.) A tüzes lángnyelvek leszállása tehát azt is jelenti: Isten az emberek közt vesz lakást. Ennek végső megvalósulásáról a Jelenések könyve beszél (21. f.). A lángnyelvek egyben előre jelzik a nyelvcsodát is.

A nyelvcsoda által Isten azt adja tudtára az egybegyűlteknél és rajtuk keresztül az egész emberiségnek, hogy minden emberre jogot formál, nemre, fajra stb. való tekintet nélkül. Mindenkihez szól. A Lukács által felsorolt népek a szélrózsa minden irányából valók és így az egész emberiséget képviselik. A csoda egyébként úgy érthető, hogy a Szentlélek az apostolokat és a hallgatókat egyaránt birtokába vette. Az apostolokon előadó öröm (amit rosszakarattal részegségnek lehetett magyarázni) és a hallgatókban csodálatosan jelentkező értés az Ő műve. Így van ez most is az egyház életében. A Szentlélek sugallta igehirdetés akkor válik igazán eredményessé, termékenyvé, ha a hallgatóság sem zárkózik el a Szentlélek felvilágosító kegyelmétől.

A nyelvcsoda a bábeli nyelvzavar ellentéte. Ott az Istennel szembe került emberek egymással is szembekerültek, megszűnt közöttük a megértés, míg itt az Istennel békére jutottak egymáshoz is közelebb kerülnek.

Péter beszédében rámutat, hogy a Jóél próféta által (a szöveg a Kr. e. 4. sz.-ből származik) megjövendőlt isteni ajándék árad ki most. Mostantól fogva nem kivételes emberek, kivételes alkalmakkor részesülnek a Lélek kiáradásában, Isten életében, hanem még a rabszolgákra is, általában minden emberre kiárasztja Szentlelkét az Isten. A befejező versek idézése – melyek a korabeli, apokalipszisok nyelvén, képeivel írják le a végső idők eseményeit – bizonyára arra utal Lukács, hogy Krisztussal elközelgett a végső idő.

A Szentlélek batására kialakuló új ember

Nézzük, milyen változást vitt végbe a Lélek azokban, akikre kiáradt? Maga az a tény, hogy az előbb még félnék, életükért remegő apostolok ki mertek állni a nép elé, jelzi a beléjük költözött erőt. De Péter beszéde is arról tanúskodik, hogy teljesebb lett benne a megértés, de hallgatóiban is a készség a megértésre. Most már nem azon problémázik, amiről olyan lehangolóan kérdezte Jézust még a mennybemenetelkor is, „Most állítod helyre Izrael országát?” Most Isten országának ügye lebeg a szeme előtt: „Engedjétek, hogy kimentsünk benneteket ebből a romlott nemzedékből” (Csel 2,40) és a választottak új közösségéhez vezessünk titeket is, „akiket bár távol vannak, meghívott a mi Urunk, Istenünk.” (Csel 2,39)

De valóban nemcsak a kiválasztottak, a kevesek életében mutatkozott meg a Szentlélek ereje. „Állhatatosan kitartottak az apostolok tanításában és közösségében, a kenyértörésben és az imádságban. . . . A hívek mind összetartottak és közös volt mindenük. Birtokaikat és javaikat eladták s az árát szétosztották mindazok között akik szükségét szenvedtek. Egy szívvel – egy lélekkel mindennap összegyűltek a templomban. . . . Dicsőítették az Istent és az egész nép szerette őket. Az Úr pedig napenként vezetett hozzájuk olyanokat, akik hagyták magukat megmen-teni.” (Csel 2,42–47)

A Lélek tehát valóban áthatotta őket és közösséget, egységet formált belőlük. Önzetlen szabad közösségi embereket, akik vagyonukról is kések voltak önként lemondani (mert ez mindig önkéntes maradt, amint Ananias és Szafira esetéből is tudjuk). Megszabadultak az önzés szűk ketrecéből, mert a Lélek révén Krisztus töltötte el őket, hozzá váltak egyre hasonlóbbá. Hallgatták az apostolok tanítását, akiken keresztül Krisztus tanította őket, kitartottak a közösségben, hiszen Krisztusban testvérek lettek, és Krisztus mérhetetlen szeretetét akarták viszonzni az egymásnak tett szeretetszolgálatban, Krisztus jelenlétét élték meg a kenyértörés közösségében, akár egyszerű vacsoráról volt szó, melyet mégis a szeretet légköre hatott át (a gazdagabbak megosztották a magukét a szegényebbekkel), akár az eucharisztikus lakománál, melyben újból és újból az Úr vendégeinek érezték magukat, és hatékony ösztönzést kaptak áldozatos, önzetlen szeretetének követésére.

A környező világ saját tapasztalásából jött rá, hogy valóban új ember

jelent meg a földön. A szabadság légköre lengte körül ezeket az embereket. Az apostoloknak és külön is Péternek a börtönből való szabadulása („A főpap és akik vele tartottak . . . féltékenységükben felléptek ellenük. Elfogatták az apostolokat és nyilvános börtönbe vetették őket. De az Úr angyala éjszaka kinyitotta a börtön ajtaját, kivezette őket és így szólt hozzájuk: „Menjetek, álljatok ki a templomban a nép elé s hirdessétek ennek az életnek igazságait” Csel 5,17 sk. – ill. a közismert történet Péter csodálatos szabadulásáról Csel 12.) csak külső, látható megnyilvánulása annak a szabadságnak, mely lelkükben volt, és félelem, érdek stb. sem tudta megbéklyózni őket és visszatartani az Ige, Krisztus hirdetésétől. A főtanács elé idézték őket, de nem ijedtek meg, pedig azok akkora „haragra gerjedtek, hogy ki akarták végezni őket”. (5,33) Amikor pedig meg is vesszőzték őket, „boldogan távoztak a főtanácsból, mert méltók lettek rá, hogy Jézus nevéért gyalázatot szenvedjenek. Továbbra is mindennap tanítottak a templomban és a házakban, hirdették Jézus Krisztust.” (5,41–42) Istvánt ezt a „Lélekkel eltelt bölcs férfit” (6,3) hamis tanúk vádjai alapján a főtanács elé állították. Tették ezt annál is inkább, mert a Lélektől kapott erővel még csodákat is tett, és jeleket művelt a nép előtt. Ám amint ők nem tudtak helytállni „bölcsességével és a Lélekkel szemben, amellyel beszélt” (6,10), úgy a főtanács tagjai sem. Haraguk és fogvicsorgatásuk nem félemlítette meg Istvánt. Aligha volt kétséges előtte, hogy életével játszik, sőt az, hogy a biztos halál elé néz. És mégis fölüeny érveléssel, az igazság erejével bizonyosságot tesz Krisztus mellett. Nem dac, gyűlölet, megvetés és egyéb negatív, bilincseket jelentő érzelem tölti el, és ad erőt neki. „A Szentlélekkel eltelve fölnézett az égbe, és látta az Istent és Jézust az Isten jobbán állva” (7,54 sk). Teljesen Jézus Lelke és lelkülete töltötte el: ellenségeinek szeretete, mert azok is gyermekei a mennyei Atyának. „Uram ne ródd fel nekik bűnül” (7,60) kiáltott térdre esve. Mintha csak Jézust hallanánk, aki azt kérte, hogy bocsásson meg ellenségeinek az Atya. A szabadságnak igen magas foka az, amikor ember arra a gyűlöletre is szeretettel tud válaszolni, mely az életétől fosztja meg. A legerősebb, az életöztön sem tartja fogva, annál is erősebb a szeretet, melyből szabadság fakad.

A szabadság sajátos oldalát mutatja meg szt. Pál a korinthusiakhoz írt levelekben.

„Azt mondom tehát, testvérek: az idő rövid, azért akinek van felesége, úgy éljen, mintha nem volna; aki sír, mintha nem sírna; aki örül, mintha nem örülne; aki vásárol, mintha meg sem tartaná; s aki felhasználja e

világ dolgait, mintha nem élne velük, mert ez a világ elmúlik.” (1Kor 7,29–31) Tehát egyetlen feltétlen kötöttséget ismer: azt amely Krisztushoz láncol bennünket. Szavai nem az élet értékének nem ismerését, nem becsülését mutatják, hanem a helyes, tárgyilagos rangsorolást. Krisztus közelinek vélt és bármikor bekövetkezhető volta miatt mindig közeli második eljövetele – amelybe vetett hitet a Szentlélek tartja ébren szívünkben – teszi könnyebbé ennek a lelki szabadságnak megvalósítását. Úgy érzi magát a keresztyény, mint akit természeti katasztrófa fenyeget, és számbaveszi, mi a legfontosabb, amit menekülés esetén feltétlenül magával kell vinnie. Ezzel a tanáccsal csak az a célja az apostolnak (akár csak az itt felvetett konkrét problémával: meg kell-e házasodni, vagy pártában kell-e maradni a jó keresztyény lánynak): „hogy feddhetetlen életre és az Úrhoz való osztatlan ragaszkodásra segítsek titeket.” (1Kor 7,35)

Az apostol önmagán mutatja be, hogyan fokozza az Isten az apostoli sors által czt a Szentlélek adta szabadságot. Egyrészt azzal, hogy az önzésnek még a legkisebb maradványait is kitisztítja szívükből a nagy áldozatokkal, türelemmel járó apostoli szolgálat által. „Nagy türelmet tanúsítva a megpróbáltatásban, a szükségben, a szorongatásban, ha vernek . . . ha elfáradunk . . . ; tisztességesen, megértőn, béketűrően és jószágon, a Szentlélekben és az őszinte szeretetben megmaradva; az igazság hirdetésében kitartva, az Isten erejével, az igazság támadó és védő fegyverzetében.” (2Kor 6,5–7)

A legjámorabb, legistenesebb ember tevékenysége is fakadhat nem kifogástalan indítékokból, amikor az ember nagy lelkesülésében rabja valaminek: hiúságnak, gőgnek, parancsolgatási vágyak, stb. A nem valódi szabadságból végzett szolgálat vagy terméketlen vagy ráadásul ellen-szenvet is vált ki. Ha az ígét hirdető, Isten országát építő pap nem szabadságból fogant apostolkodással teszi, amit tesz, akkor lehet népszerű, elkönnyelhet sok áldozást, elsópénteket stb. de igazi eredményt vajmi keveset, mert ahol nincs szabadság ott nincs Isten Lelke, ahol pedig nincs Isten Lelke, ott élet nem fakad. Minél inkább áthatja az ígehirdetőt a Szentlélek, minél inkább a Szentlélek beszél általa (az ige hirdetésénél bizonyos fokig feltétlenül a Szentlélek beszél és kíséri is az ige hirdetését tevékenységével a hallgató lelkében) annál eredményesebb a munkája.

De más módon is örzi és fejleszti a Szentlélek az apostolok és általában a keresztyények lelkében a szabadságot. Minden párosával tehát ellentétével együtt jelentkezik életünkben.

„akár dicsőség, akár megszégyenülés (ér),
akár gyalázat, akár jóhírnév jut osztályrészül:
mint csalók és mégis igazat mondók,
mint ismeretlenek és mégis jól ismertek
mint akiket halálra szántak és mégis élnek,
megkínóztak de belé nem haltak,
mint szomorúak és mégis vidámak,
mint szűkölködők és mégis sokakat gazdagítók,
mint akiknek semmijük sincsen, de mégis mindenük megvan.”
(2Kor 6,7–13)

Sokan voltak akik magasztalták, mások annál jobban ócsárolták. Így Isten gondoskodott arról a külső körülményekkel is hogy se a dicséret el ne kapassa, se a gyalázkodás kedvét ne szegje. Ha a hívek nagyrabecsülése iránta, mint igazságot hirdető, igazat mondó apostol iránt, túl sokat jelentene számára, lehüti ellenfeleinek gyalázkodása, és nem tulajdonít nagy jelentőséget az emberi vélekedéseknek. Azok, akiknek számára a kereszt igéje ostobaság, halva született dolognak tartják a keresztnységet, és halálra ítéltéknek Krisztus követőit, főleg apostolait. Mégis él, benne van a Megfeszített és Feltámadott diadalmas élte. De ez azt jelenti, hogy élcét nem érezheti biztonságban, nem élvezheti zavartalanul, mint akit semmi veszély nem fenyeget, és az életbe belckényelmesedve megfedkeznek arról, amiért érdemes élni. A veszélyek között is megmaradt élet nem olyan szilárd valami, amire az ember minden reménységét alapozni akarná. Meg is kínozták, de ez sem a halálra szolgált, hanem eszébe juttatta bűnösségét, megmenekülése pedig megváltottságát.

Ennek a kettőnek együttes tudata a szabadság légkörét crósi benünk. Aki csak az egyiket veszi komolyan, annak lelke elveszíti dinamizmusát. Csak az tudja igazán nagyra értékelni megváltottságát, az Isten szeretetét, aki nem feledkezik meg bűnös voltáról és arról a sorsról, melyet ezért érdemelt volna. Szomorúsága sem szintiszta szomorúság, hanem mélyén ott csillan az öröm fénye. Szomorúság és öröm, bánat és derű: az erős és szabad lélek kovácsolói. Az apostol együtt szomorkodott és sírt a kesergőkkel, reálisan látta, hogy a megváltás után is mennyi könny, bánat, gyász marad a világon, csak éppen nem vigasztalan, mert legsűrűbb sötétségükön is átvilágít az örök élet világossága. Aki csak örvendezik, az nem ismeri az életet, az önző módon elzárkózik mások bajai és gondjai elől, illúziókban ringatja magát, öncsalás áldozata. Aki csak szomorkodik, annak keze meg azért bénul meg, mert úgyis

reménytelennek lát minden mentési, segítő kísérletet. Az az igazi öröm és vidámság, mely a szomorúság és bánat felhőjét is át tudja törni, azon átragyog. Szükölködő, mert nélkülözi a világ javait, koldulni sem restell a maga és mások részére, ha a helyzet úgy kívánja, de ugyanakkor gazdagságának is tudatában van, annak, hogy amit ő adott másoknak szeretetben, áldozatban, az valóban olyan érték, hogy bőkezű ajándékozónak érezheti magát. Olyan, mint akinek semmije nincs és mégis minden az övé. Ebben a világban kivetetlen, nincstelennek számít, és csak Isten ígéretében érzi gazdagnak magát.

Íme, ez az új és szabad ember létének, lényegének alapképlete, melynek különböző szintű megvalósításai lehetségesek. Minél inkább belelát az ember mindkét pólus mélységébe, igazságába, minél inkább felméri, átéli a köztük feszülő ellentétet és minél inkább feloldja életével, annál jobban képes folytonosan megújulni és a szabadságban kiteljesedni.

Ugyanezt a gondolatot fejtegeti az apostol a levél másik helyén is: „kincsünk . . . cserépedényben van, hogy a nagyszerű erőt ne magunknak, hanem Istennek tulajdonítsuk. Mindenfelől szorongatnak minket, de össze nem zúznak, bizonytalanságban élünk, de kétségbe nem esünk. Üldözést szenvedünk, de elhagyottak nem vagyunk. Földre terítenek bennünket, de el nem pusztulunk. Testünkben folytonfolyvást viseljük Jézus szenvedését, hogy egyszer Jézus élete is megnyilvánuljon testünkön. Életünkben állandóan ki vagyunk téve a halálnak Jézusért, hogy majd Jézus élete is nyilvánvaló legyen testünkön.” Minden negatívum pozitívumot hordoz, takar. Honnan tudja ezt Pál? Onnan, hogy Jézusért Jézussal szenved és ha része van szenvedésben, része lesz megdicsőülésben is. Jézus alakjáról, sorsáról olvassuk le, mit jelent életünkben. Aki ebben a tudatban szenved, az rablánc és bilincs súlya alatt görnyedve is szabad.

3. fejezet

Mi is a szabadság?

Eddig jobbara a szabadság fenomenológiáját adtuk meg. Most próbáljuk meg a kérdést elvontabban és mélyebben tekinteni. Az eddigiekből is kiderült annyi, hogy amikor a szentírás (és itt csak az újszövetség jön számításba) szabadságról beszélt, az idézett helyek nem politikai sza-

badságrol, nem is akaratszabadságról, egyszerűen (azt feltételezi), hanem a szabadságnak olyan értelméről van szó, mely egy bizonyos szempontból üdvösségünk egész valóságát fejezi ki.

Szent Pál teológiájában összefügg a szabadság a mózesi törvénytől, valamint a büntől, haláltól való függetlenséggel.

Az első, a mózesi törvénytől való szabadság rengeteg vitára adott alkalmat. A zsidók felfogása szerint ugyanis az ember azáltal nyeri el az életet, hogy megtartja a törvényt. Pál meggyőző érvekkel mutatja ki, hogy ezen az úton senki se jut az életre. „Tehát némuljon el minden száj és az egész világ vallja magát Isten előtt bűnösnek. Mert a törvény szerinti tettek senkit sem tesznek előtte igazzá, hiszen a bűn megismerésének is a törvény az alapja.” (Ro 3,19–20) „Mi azt valljuk, hogy az ember a hit által válik igazzá, a törvény cselekedetei nélkül.” (uo. 3,28) A törvény erőt nem ad, csak elmélyíti bennünk bűnösségünk, elégtelenségünk tudatát. Különben pedig a keresztény ember Krisztustól, mint szenvedésének és halálának gyümölcsét ajándékba kapja üdvösségét.

A törvény tehát csak nyomasztóbbá és valóban is súlyosabbá tette szolgátságunkat a bűnnel és a halállal szemben. Az ember ugyanis ki volt szolgáltatva Krisztus nélkül a bűn és a halál hatalmának.” Tudjuk, hogy a törvény lelki, magam testi vagyok, és a bűn rabja. Azt sem tudom mit teszek, hiszen nem azt teszem, amit akarok, elismerem a törvényről, hogy jó, és valójában nem is én cselekszem, hanem a bennem lakó bűn. Tudom ugyanis, hogy semmi jó nem lakik bennem, azaz testemben, mert kész vagyok ugyan akarni a jót, de arra, hogy tegyem is, nem vagyok képes. Hiszen nem a jót teszem, amit akarok, hanem a rosszat, amit nem akarok. Ha pedig azt teszem, amit nem akarok, akkor nem is én cselekszem, hanem a bennem lakó bűn. Így ezt a törvényt látom: bár a jót szeretném tenni, a rosszra vagyok kész. A belső ember szerint Isten törvényében lelem örömet, de tagjaiban más törvényt érzek, és ez küzd az értelem törvénye ellen és a tagjaiban levő törvényénc rabjává tesz. Én boldogtalan! Ki vált meg engem e halálra szánt testtől? Hála Istennek, Urunknak, Jézus Krisztus által! Értelemmel tehát Istennek szolgálok, de testemmel a bűn törvényének.” (Ro 7, 12–25)

Világosan látja tehát az ember, hogy mi a helyes, a jó értelem – legalábbis az esetek nagyobb részében – biztosan ítél arról mi az erkölcsös, mi az erkölcstelen, sőt hajlandóság is van az emberben a jóra: kedvvel tudná tenni. De ez a lényünk legbelsejében megfogalmazott jó elhatározás nagy akadályokba ütközik: az eredeti bűn következtében eleve adva van a diszharmónia a belső és a külső ember között, ill. egyáltalán adva van

belső és külső ember, megosztottság van. Az ember elidegenedett önmagától: Saját személyes bűnei csak fokozták ezt a megosztottságot. E megosztottság maga is halál; a következményként említett testi és örök halál csak látható megjelenítése és végérvényessé válása ennek a megosztottságnak, kettéválásnak. Babits Intelem vezeklésre c. versében tulajdonképpen a meg nem váltott ember drámáját rajzolja meg megrázó erővel:

„erényeid elhagynak, mint ifjúság,
de bűneid utánnad jönnek, mint hű kutyák

...

nyugodtan, mintha mondanák: nem menekülsz.

...

ezer bűn nyelve lobog benned, mint a tűz
és lelked már nem is egyéb, mint ez a tűz:
te csak a bűn teste vagy, mely lábon jár
s viszi és rejti, mint legmélyebb lényegét
s önbelsejét, az önzést és rossz vágyakat,
mint a bélpoklos poklát, mely benne rohad
és őt is elrohasztja – viszi, mint az örület
vak égését, ezt a sivár belső tüzet,
amelyben minden bölcs erő és fiatal
erény úgy illan el, mint tűzben az olaj . . .”

Isten Szentlelke által szabaddá tesz bennünket. Ezt a szabadságot nem úgy kell érteni, hogy tehetünk amit akarunk, semmi nem köt bennünket. A bűn és a halál hatalma nem köt bennünket. Szabadok vagyunk, azaz dönthetünk Isten mellett. Amennyiben a bűn mellett, az Isten ellen döntünk, megint szolgaságba süllyesztjük magunkat. Ezt magyarázza Szent Pál a korintusiaknak: „Minden szabad nekem, de nem minden hasznos. Minden szabad, csak ne váljak semminek rabjává. Az étel a gyomorért van, a gyomor az ételért, de Isten mindkettőt elpusztítja. A test azonban nem a kicsapongásért van, hanem az Úrért, az Úr pedig a testért. Isten ugyanis feltámasztotta az Urat és hatalmával minket is feltámaszt. Nem tudjátok hogy testetek Krisztus tagja?” (1Kor 6,12-15)

Aki tehát az evés ivás dolgában, akár a nemi dolgok terén szabadjára

engedi vágyait, megint szolgává válik. Hasztalan felelik erre ellenfelei, hogy hiszen (a gnosztikus felfogás szerint) a test csak lakás, ideiglenes tartózkodási helye a léleknek, a vele kapcsolatos magatartás, természetes igényeinek kielégítése nem érinti az ember lényegét – Pál azt feleli, hogy éppen Jézus feltámadása mutatja, hogy az ember nem megosztottan, csak lelkével hivatott az örök életre. A test is az Úrhoz tartozik, az Úr azt is fel akarja támasztani. Ne ámítsuk magunkat, hogy igazi szabadságunkat, emberségünket nem csökkenti a testi vágyak féktelen, szabados kielégítése.

Ugyanerre az igazságra figyelmezteti a galatákat is: „Testvérek, a meghívástok szabadságra szól, csak ne éljetez vissza a szabadsággal a test javára, hanem szeretettel szolgáljatok egymásnak. Mert az egész törvény ebben a mondatban teljesedik be: szeresd embertársadat, mint saját magadat.” (Gal 5,13–14) Ez azt jelenti: aki biztos akar lenni abban, hogy valójában szabadságban él és nem került ismét szolgaságba, az szinte rab-szolgai készséggel, alávetettséggel szolgálja, szeresse embertársait. Ezt a lelkületet nyilvánította ki Krisztus által a szentháromságos Isten önmagáról a lélek erejében. Annál biztosabbak lehetünk, hogy valódi szabadságban élünk, minél önfeláldozóbb szeretettel szeretjük embertársainkat.

Nekik is világosan megírja, hogy e két erő ellentétes egymással, kizárják egymást és az embernek döntenie kell. „Kérlek tehát benneteket, hogy a Lélek szerint éljetez, s akkor majd nem teljesítetek a test kívánságait. A test ugyanis a Lélek ellen tusakodik, a Lélek pedig a test ellen. Ellen-tétben állnak egymással, így nem azt teszitek, amit szeretnétek, Vezessen benneteket a Lélek, akkor nem vagytok alávetve a törvénynek.” (16–18)

Az igazi szabadság megvalósításának módja: Isten Szentlelkének szolgálóivá tenni magunkat. Az abszolút értelemben vett szabadság nem létezik, illúzió csupán. Ami szabadságnak látszik a megromlott szemű, megzavart látású ember számára, az valójában szolgaság és már maga az is része a szolgaságnak, hogy ezt szabadságnak látja: míg a szolgaságnak, a szabadság sokszor fájdalmas korlátozásának tűnő Lélek szolgálat igazában a szabadság. A Lélek a test ellen kívánczik: az összhang csak a test halálával valósulhat meg. Mivel mindegyik hatalom meg akarja akadályozni, hogy azt tegyük amit a másik ösztönzése szerint tenni szeretnénk, döntenünk kell. Aki a Lélek mellett döntött, az már nem a törvény járszalagján vezetettve halad az Istentől kijelölt úton, nem a félelem és be nem teljesülhető remény sarkallja, hanem az Isten melletti döntéssel benne kiteljesedő, hatékonyvá váló isteni erő.

Nyilvánvaló tehát, hogy itt nem az ember két összetevőjének a testnek és léleknek harcáról van szó. A test Szt. Pál szájában most az egész meg nem váltott embert jelenti.

4. fejezet

Milyen eszközöket ad a Lélek az egyház kezébe a szabad emberek kialakításához?

a) Az igazságra tanító hivatal

Az Egyház Krisztus titokzatos teste, életének részese és folytatója, az általa szerzett kegyelem letéteményese. Őszentségének nevezzük, mert minden szentség az egyházban elraktározódott kegyelmet bontja izekre és juttatja el az emberekhez. A szentségek leghatékonyabb, de nem kizárólagos kegyelem-cszközök, életcsatornák.

Az isteni élet közlésének egyik alapvető, minden mást megelőző módja, ill. eszköze az Isten igéjének hirdetése.

Az egyházban tanítóhivatal van; részesedik – Krisztus másaként, – a prófétaság Szentlélek adta adományában.

Csak az igazság képes megszabadítani az embert. A tévedés nem csupán az értelem vesztesége, hanem az egész emberé, az életé. „A tanításnak célja a tiszta szívből, jó lelkiismeretből és őszinte hitből fakadó szeretet. Ettől némelyek eltérnek, és üres fecsegésre adták magukat. Törvénytánítók szeretnének lenni, de nem értik, amit mondanak és amit oly csökönyösen állítanak . . . (Isten) azt akarja, hogy minden ember üdvözljön és eljusson az igazság ismeretére . . . az élő Isten egyháza az igazság oszlopa és biztos alapja.” (1Tím 1,5 sk; 5,15) A téves tanítást úgy jellemzi a szentírás, mint az emberi szabadságnak megnyírbálását. Ez nemcsak a törvény hiábavaló szolgálatához való visszatérésben jelentkezik (Gal). Ha tehát Krisztussal meghaltok a világ elemeinek, miért vállaltok magatokra oly kötelezettségeket, mintha a világban élnétek, hogy ti.: »Ne fogd meg, ne izleld, ne érintsd« Hiszen ezek mind arra valók, hogy használat közben elpusztuljanak. Csak emberi parancsok és tanítások, melyek a bölcsesség látszatát keltik önkényes vallási gyakorlataik-

kat, »alázatosságukkal« és önsanyargatással, de valójában nincs semmi értékük, csak a test kielégítésére szolgálnak.» (Kol 2,20-23)

Krisztus megígérte egyházának, hogy a Szentlélek elvezeti majd minden igazságra, eszükbe juttat mindent és örökérvényű tanítását a mindenkori szükségleteknek megfelelően érteti meg velük. Később lesz még szó arról, hogy a Lélek úgy élte az egyházat, mint az emberi lélek élte a testet. Ezt a hasonlatot továbbvive azt mondhatjuk, hogy amint az egyes szerveknek sajátos feladata van a szervezetben, úgy a Lélek is a test bizonyos tagjainak sajátos szerepet szán. Az egyház testében is van fej, melynek feladata analóg az ember fejének, eszének használatával: az igazság megismerése, egyre mélyebb, gazdagabb feltárása, a tévedés felismerése és kiküszöbölése. Amint az emberi életben az értelmi belátás tisztasága, a tévedés elkerülése, alapja a szabadságnak, úgy a tanítóhivatal igazságörző tevékenysége is.

Maga az a tény, hogy *van* ilyen hivatal, megmenti az embert az önkényesség rabságától. Ha a Szentlélek nem akarta – amint hogy nem akarta, mint Jézus esetében sem – szükségtelenül felbontani az emberi élet kereteit, hanem azokba akarta beleilleszteni ajándékait, akkor nem hagyatkozhatott arra, hogy mindenkit külön felvilágosít. Tapasztalatból és nyilvánlatkoztatásból egyaránt tudjuk, hogy vannak isteni felvilágosítások. De azt is tudjuk, hogy ezeknek a felvilágosításoknak elkülönítése a vágyaink, reményeink diktálta vélekedésektől nagyon nehéz. Gyakorlatilag lehetetlen minden esetben elkerülni az önzés, önigazolás, projekció stb. csapdait. Viszont az a tény egymagában is, hogy az ember eleve számol azzal: nem egyedül, nem csupán a maga részére vagy crejéből jut el az igazság birtokába éppen a leglényegesebb kérdésekben, tehát a függetlenségnek ez a korlátozása nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy az ember szabad és egyre szabadabb legyen.

Az ajándékba kapott léthez természetsszerűleg tartozik az ajándékba kapott ismeret is. Ez pedig, az ismeret ajándék-jellege – mely utal az egész lét ajándék-jellegére is – sokkal jobban kifejezésre jut és tudatosodik bennünk akkor, ha hivataltól, Szentlélek által megbízott és vezetett emberektől kell elfogadnunk az igazságot, mint ha saját magunk erejéből juthatunk hozzá.

A tanítóhivatal vezetése által tehát a Szentlélek az igazság közösségi jellegét is kihangsúlyozza. De itt még egy további tényre is érdemes felfigyelnünk. Az igazságnak közösségi jellege van annyiban is, hogy a Szentlélek, mint mondtuk, az egész testet élte és ez valódi életet, melynek eredménye fejlődés, érettebbé válás. Az egyház az igazság bir-

tokosa, letéteményese, de ugyanakkor harcolnia is kell annak egyre mélyebb megértéséért. Az egyház éli azt, amit hirdet. Az üdvösség misztériuma az egyház élete folyamán bontakozik ki egyre jobban. Az egyház élete, fejlődése során válik ismeretessé („... hogy most az Egyház által az Isten szerfölött sokrétű bölcsessége nyilvánvalóvá legyen a mennyei hatalmasságok és fejedelemségek előtt . . .” Ef 3, 10 sk) Amint az egyes ember élete értésben – önmaga és a világ értésében – való állandó gyarapodás is, úgy van ez az egyház esetében is. A fej azt fogalmazza meg, teszi tudatossá, ami az egész testben végbemegy. Az egyházi tanítóhivatal nem légtüres térben végzi feladatát, nem is csupán a Szentlélekkel keresve és tartva a kapcsolatot, hanem mint az egyháznak, a folyton növekvő, fejlődő egyháznak feje. Amivé az egyház lett, amivé megért, aminek megértésére megérett, annak tévedésmentes megfogalmazása, tudatosítása a feladata a tanítóhivatalnak.

b) *Szentírás, szent hagyomány*

Az egyház és benne a tanítóhivatal a tanítását a szentírásból és a Szent hagyományból meríti. A szentírás a Szentlélek sugalmazó tevékenysége révén jön létre, ennek a következtében Isten könyve, Isten a könyv elsődleges szerzője és mint ilyen, biztos kalauz, tévedésmentes vezető az örök életre.

Inspirált, sugalmazott írás azt is jelenti: lelkesített írás, lélektől áthatott írás. Minden írás egy másik, idegen világot tár fel számunkra. Az emberi szavak alkalmasak arra, hogy bevezessenek bennünket akár az írónak, akár hőseinek saját világába. A Szentlélek sugalmazása, lelkesítése folytán a szentírás, mely ember műve is, mégis alkalmassá válik arra, hogy Isten világába vezessen el bennünket. Valami olyan légkör és olyan ismeret árad felénk a szentírásból, mely valóban Isten sajátos világának bizonyos mértékű megismerését, mondhatni megtapasztalását és elsajátítását teszi lehetővé számunkra.

Persze itt is érvényes az elv, hogy számunkra az az igazán jó regény, amiről úgy érezzük, hogy rólunk szól, mi is meg tudtuk volna írni. Vagy más fogalmazásban: az igazi credményes műélvezés majdnem akkora tehetséget tételez fel, mint megírása. Esetünkre vonatkoztatva ez azt jelenti, hogy amennyiben átadjuk magunkat a Szentlélek ösztönzésének, vagyis engedjük, hogy gazdagon áradjon bennünk az ajándékba kapott

életet, akkor valóban rólunk szól a könyv, akkor engedjük konzseniálissá tenni magunkat a szerzővel, a fő és elsődleges szerzővel.

Isten légkörének, világának megérezése egyet jelent a szabadság, szeretet, önkéntesség felszításával.

Hozzátehetjük azt is, hogy az egész szentírás Krisztust hirdeti, vonásait rajzolja meg egyre világosabban és vonzóbban. A megtestesülés is a Lélek műve volt, a sugalmazás is a Lélek műve és a kettő kiegészíti egymást, annak érdekében, hogy minél jobban kialakuljon bennünk Krisztus, ami szintén a Lélek műve. A kölcsönhatást nagyjából így vázolhatjuk fel: az ószövetségi szentírás jövendölt Krisztusról és a végső teljességről. Jövendölési Krisztusban beteljesedtek, igazolást nyertek és így Krisztus élete megerősíti a szentírás tekintélyét. Másrészt a szentírás közli Jézus életét: szavait és tetteit. De ennek mélyebb értelmét is feltárja, mely azok előtt rejtve maradt, akik szemlélői voltak az eseménynek. Feltárja számunkra az Írás – a Lélek erejében – az események lelkét, értelmét. Új emberré alakulásunknak rendkívül hatékony eszköze így.

Továbbá a szentírás a személyesség jellegével bír, általa nem csupán megtudjuk mit tanított Jézus, hanem valóban *szól hozzánk* az Isten. Az olvasást a Szentlélek kegyelme kíséri. Állásfoglalásra szólít fel. Lendít a jóra, mert valóban a Szeretet szava szól hozzánk.

Sematikusan így is lehetne fogalmazni: értelmünknek világosság, akaratunknak indítás. De ennél – ebből – szempontból is – többről van szó: mintegy a Lélek tölti be a lélek szerepét életünkben, hiszen magasabbrendű értelmi világosságot és akaratunk számára magasabbrendű indítékot nyújt.

Az egyházi tanítás másik forrása a szenthagyomány. Maga a sugalmazottság, tehát a szentírás isteni eredete is csak a hagyományból ismerhető meg. Tény, hogy az apostoli hagyomány megelőzte a szentírást; erről maga a szentírás tanúskodik. Ezt olvassuk pl. az újszövetségi szentírás elsőnek keletkezett darabjában, a tesszalonikaiakhoz írt első levélben: „Ha Jézus, mint ahogy hisszük, meghalt és föltámadt, akkor Isten vele együtt föltámasztja azokat is, akik Jézusban hunytak el. *Az Úr tanítása alapján* ugyanis azt mondjuk nektek: Mi élők, akik az Úr eljöveteleig megmaradtunk, nem előzzük meg az elhunytakat. A parancsszóra, a főangyal kiáltására, Isten harsonazengésére az Úr maga száll le a mennyből. . . . Vigasztaljátok tehát egymást ezzel a tanítással.” (4,15–18)

Az evangélium szóbeli hirdetése megelőzte az evangéliumok keletkezését. Erre mutatnak az egyes újszövetségi könyvekben található, az igehirdetéssel kapcsolatosan kialakult hitvallásformulák is. Ilyen pl. a

Ro 2,24-ben olvasható mondat is: „Nekünk is üdvünkre van, ha hiszünk abban, aki a halottak közül feltámasztotta Urunkat, Jézust, aki vétkeinkért halált szenvedett és megigazulásunkért feltámadt.” Vagy ugyanennek a levélnek elején: „Pál, Krisztus Jézus szolgája, meghívott apostol, akit az Isten kiválasztott evangéliumának hirdetésére, amelyet prófétái által a szent iratokban előre megígért, Fiáról, Jézus Krisztusról, a mi Urunkról. Ő test szerint Dávid nemzetségéből született, a szentség lelke szerint azonban a halálból való feltámadásával az Isten hatalmas Fiának bizonyult.” (Ro 1,1–4) Hasonlóképpen 1Pét 3,18: „Mert Krisztus is egyszer meghalt a bűnökért, hogy az Istenhez vezessen minket. Test szerint ugyan megölték, de a Lélek szerint életre kelt.”

Az apostolok által áthagyományozott igazság nem merev, élettelen tételrendszer, hanem az eredetileg kapott kinyilatkoztatás kifejtése. Az evangelistáknál pl. – Márkot kivéve – ha nem is központi szerepet játszik az Ebed Jahve-eszme Jézusra való alkalmazása, mégis többé-kevésbé kifejezetten megtalálható. (Vö. O. Cullmann: Die Christologie des N. T. 68 sk.) Igaz, Máté nem az izajási gondolat lényegét ragadja meg, hanem 8,16- sk-ban a beteggyógyításokkal kapcsolatban idézi a prófétát: „Gyengeségünket magára vette és betegségünket ő hordozta.” Persze lehet jól is érteni, az őskeresztény igehirdetés egészébe illesztve a megváltással kapcsolatba hozni a dolgot, amennyiben ti. úgy tekintjük a beteggyógyítást, mint a végső szabadulás, az üdvösség elővételezését. Cullmann rámutat, hogy bár Máté gyakran és szívesen idézi az ószövetséget, soha nem idézi Izaiás 53. fejezetét, a szenvedő Isten-szolgájáról. 12,18–21-ben idézi az Iz 42,1-ben található Ebed-Jahve dalt, de megint csak az a mellékes körülmény érdeklí, hogy Jézus meghagyta a meggyógyított betegeknek, hogy gyógyulásukról senkinck se beszéljenek.

Szt. János nem idézi ugyan kifejezetten Izaiást a szenvedő szolgálattal kapcsolatban, de az eszme fellelhető nála. „Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja juhaiért.” (10,11) Majd: „Ezért szeret engem az Atya, mert odaadom életemet, hogy újra visszavegyem azt. Senki sem veheti el tőlem, én magam adom oda, mert hatalmam van odaadni és hatalmam van visszavenni.” (17. v.) Amikor Keresztelő János azt mondja Jézusról, hogy ő az Isten báránya, aki elveszi a világ bűneit, (1,29), ebben nyilvánvaló utalás van Iz 53-ra. Igen valószínű, hogy az „Isten báránya” kifejezés mögött arám szavak húzódnak meg, amelyek egyaránt jelentettek Isten bárányát és Isten szolgáját. Mivel másrésről az Isten báránya elnevezést az ószövetségben nem szokták használni a húsvéti báránnyal.

kapcsolatban, igen valószínű, hogy a szerző elsősorban Isten szolgájára gondolt, amikor ezeket a szavakat leírta.

Ezt az eredeti, a jeruzsálemi egyházból eredő Isten-szolgája krisztológiát felváltotta – szt. Pál működése következtében – a Kyrios-krisztológia. Ennek eszméje már Péter pütkösi beszédében is megtalálható, de igazi egyeduralomra szt. Pál révén jutott. Péter ezt mondta: „Tudja meg hát Izrael egész háza teljes bizonyossággal, hogy az Isten azt a Jézust, akit ti keresztre feszítettetek, *úrrá és messiássá* tette.” (Csel 2,36)

Szt. Pál világosan kizárja azt a magyarázati lehetőséget, miszerint a feltámadt Krisztust Isten fiává fogadta, mert azt írja a filippieknek: „Ugyanazt a lelketet ápoljátok magatokban, amely Krisztus Jézusban megvolt. Ő mint Isten, az Istennel való egyenlőséget nem tartotta olyan dolognak, amelyhez föltétlenül ragaszkodnia kell, hanem szolgai alakot öltött, kiüresítette magát és hasonló lett az emberekhez. Külsejét tekintve olyan lett, mint egy ember. Megálázta magát és engedelmeskedett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig. Ezért Isten fölnagaszta és olyan nevet adott neki, amely fölötte van minden névnek, hogy Jézus nevére hajoljon meg minden térd a mennyben, a földön és az alvilágban s minden nyelv hirdesse az Atyaisten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Ur.” (2,5–11)

Itt tehát az apostol világosan tanítja, hogy Jézus isteni létben létezett megtestesülése előtt és felmagasztaltatása révén eredeti állapotába került vissza; szolgai állapotba önként vállalt sors volt.

A hagyomány tehát nem a megmerevített tanítás továbbadását jelentette. Az apostolokban működő Szentlélek azt akarta, hogy a végbement üdvösségszerző tettek minél sokoldalúbb, egyre mélyebb és átfogóbb kifejezését adják meg az ige hirdetése során.

Pál az 1Kor 7,25-ben azt írja: „A szüzeket illetően nincs külön parancsom az Úrtól, tanácsot azonban adok, mint olyan, aki az Úr irgalma folytán hitelt érdemel. . . . Ez a tanácsom és hiszem, hogy az Isten Lelke szerint beszélek.” (40) Pál mint apostol, tudatában van tehát annak, hogy a Szentlélek működik benne, ezért nyilatkozhat tekintéllyel olyan kérdésben, melyről az Úr nem nyilatkozott.

Ezen a módon szervesen, törés nélkül tovább fejleszti a hagyományt. A Lélek a garancia arra, hogy valóban azt fejt ki az apostol a hagyományból, amit Krisztus mondott volna, ill. mondana ezzel a kérdéssel kapcsolatban.

A hagyomány új szakasza kezdődik az apostolok halálával. Az *egyházi hagyomány* (mely tehát nem azonos az apostoli hagyománnyal) már

nem rendelkezik az apostolok önállóságával, szabadságával, bár nem nélkülözi a Szentlélek segítségét. Feladata az apostoloktól ránk hagyományozott igazságok megértése és tanítása, nem pedig kiegészítése. Az apostolok halálával a kinyilatkoztatás lezárult.

A szentírásban és szenthagyományban megtalálható kinyilatkoztatás hirdetése és őrzése tanítóhivatal feladata, amelyet munkájában a Szentlélek irányít. Ennek a ténynek már az első jeruzsálemi zsinatot alkotó apostolok tudatában voltak: „A Szentlélek is, mi is úgy láttuk jónak, hogy ne rakjunk rátok több terhet a szükségesnél, . . .” (Csel 15,28) Ugyanezt a meggyőződést fejezik ki a későbbi zsinatok is.

A pápa ex cathedra elhangzó nyilatkozataiban, a püspökökből a pápa vezetése alatt alakult zsinat a rendkívüli tanítóhivatalt alkotják; mindkettőt a Szentlélek irányítja, hogy tévedésbe ne vigyék az egyházat. De ugyancsak a Szentlélek támogatását élvezve az ún. rendes tanítóhivatal is, az egyház térben és időben általánosan megvalósuló tanítása.

Az egyház igehirdetését hallgató ember pusztán emberi jóakarattal nem képes a hitet elfogadni, hitre eljutni. Ehhez szüksége van az egyházban működő Lélek segítségére, belső megvilágosítására.

Már a II. Orange-i zsinat elítéli azokat, akik nem kegyelmi ajándéknak tekintik a hitben való gyarapodást éppen úgy, mint a hit kezdetét, első lépését ill. a hívő érzületet (pius credulitatis affectus). Leszögezi a zsinat, hogy a Szentlélek sugallata igazítja helyre akaratumkat, elsegítve a hitelenségből a hitre. Hivatkozik szt. Pál tanítására: „Bízom is benne, hogy aki megkezdte bennetek a jót, Krisztus Jézus napjára be is fejezi. . . Nektek az a kegyelem jutott, hogy ne csak higgyetek Krisztusban, hanem szenvedjétek is érte.” (Fil 1,6.29) Vagyis Isten kezdte meg bennük a jót; ő adta azt is, hogy hinni tudjanak Krisztusban, azt is, hogy szenvedjenek érte. Hasonlóan ír az efezusiaknak is: „Kegyelemből részesültetek a megváltásban a hit által, cz tehát nem a magatok érdeme, hanem Isten ajándéka.” (Ef 2,8)

Ugyanez a zsinat kimondja azt is, hogy a kinyilatkoztatással ellenkezőt állítanak azok, akik szerint esdeklő imánk, őszinte törekvésünk stb. Istent könyörületre hangolja és megféleldezik arról, hogy maga ez a könyörgés, törekvés stb. is a Szentlélek ajándéka folytán van bennünk. Megint szt. Pálra hivatkozik: „Mid van, amit nem kaptál?” (1Kor 4,7) „Nem mintha magunktól képesek volnánk valamit is kigondolni, mintegy a saját erőnkéből, hiszen alkalmasságunk Istentől való.” (2Kor 5)

A hitet igazoló külső tények (jövendölések teljesedése, csodák stb.) a Szentlélek belső megvilágosító kegyelmével együtt sem kényszerítik az

embert a hit elfogadására, hanem meghagyják szabadságát. Úgy is mondhatjuk: kibővítik az ember szabadságát. Kegyelem nélkül, a Szentlélek felvilágosítása nélkül nem rendelkezik az ember a szabadságnak azzal a fokával, hogy valóságosan el tudja fogadni Isten kinyilatkoztatását. Isten nem kikényszeríteni akarja állásfoglalásunkat, még logikai kényszerrel sem. Szabad, valóban emberi állásfoglalást kíván tőlünk.

c) A keresztség, mint a hit elfogadásának szentsége

A hit elfogadását kell, hogy kövesse a keresztség. Jézus így szólt felátadása után apostolaihoz: „Menjetek el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki hisz és megkrisztelkedik, üdvözülni fog, aki nem hisz, az elkárhozik.” (Mk 16,15–16)

Ilyen értelemben beszélt Péter is pünkösöd napján a szélzúgásra összehozott embereknek, akik „megkérdezték Pétert és a többi apostolt: „Mit tegyünk hát, emberek, testvérek?” „Tartsatok bűnbánatot – felelte Péter – és keresztkedjék meg mindegyiktek Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára. Így megkapjátok a Szentlélek ajándékát.” (Csel 2,37–38)

A keresztség hatásait így foglalhatjuk össze: megkapjuk a megszentelő kegyelmet, a természetfeletti erényeket, új teremtménnyé alakulunk, az egyház tagjaivá válunk, elnyerjük bűneink bocsánatát (az eredeti bűntől is, személyes bűneinktől is megszabadulunk, sőt a büntetéstől is, mely jár értük, ezért nem is kell a megkrisztelt emberre elégtételt kiszabni), eltörölhetetlen jegyet nyom a lélekre.

A keresztséget tökéletesíti a bérmálás. Az egyházi rend szentségében a papok hatalmat kapnak – a Szentlélek vétele révén – a bűnök megbocsátására és általában a szentségek kiszolgáltatására, Isten igéjének hirdetésére és a szentmiseáldozat bemutatására. Ezekről lesz szó a következő fejezetekben. Ezekben a szentségekben mutatkozik meg leginkább a Szentlélek munkája lelkünkben, melynek révén Krisztus alakul ki bennünk napról-napra jobban, tökéletesebben.

Az egyház, mint Krisztus titokzatos teste

Mielőtt a szentségek és általuk közölt kegyelmek ismertetésére rátérnénk, tekintsük összefoglalóan az egyház titkát, mint a továbbélő Krisztust. Működésének lényege ugyanis így válik egyre mélyebben érthetővé számunkra.

Az egyháznak, mint Krisztus titokzatos testének jellemzése szt. Pálnál található és bár e tannak alapvető fontossága miatt azt várna az ember, hogy az apostol – akárcsak pl. a megigazulás vagy a törvénytől való szabadulás témáját – önindításból, önmagáért kifejti, valójában csak alkalmoszerű tanításokról van szó az első korintusi, a római, az efezusi és a kolosszei levélben.

A korintusiaknak abból az alkalomból fejtegette az apostol ezt az igazságot, amikor viszálykodás tört ki köztük a különböző kegyelmi adományokkal kapcsolatban:

„Nem akarom, testvérek, hogy a lelki adományokat illetően tudatlanok maradjatok. Emlékeztek, hogy amikor még pogányok voltatok, hogyan hajszoltak benneteket ellenkezést nem tűrve a néma bálványok elé. Ezért értetekre adom, hogy aki Isten Léleke által szól, az egy sem mondja: „Átkozott legyen Jézus”. De azt sem mondja senki: „Jézus az Úr”, csak a Szentlélek által.

A lelki adományok különfélék, a Lélek azonban ugyanaz. . . . A Lélek ajándékait mindenki azért kapja, hogy használjon vele. Az egyik ugyanis a bölcsesség ajándékát kapja a Lélektől, a másik a tudás adományát ugyanattól a lélektől . . . Mindezt azonban egy és ugyanaz a Lélek műveli, tetszése szerint osztva kinek-kinck.

A test ugyan egy, de sok tagja van, a testnek ez a sok tagja azonban mégis egy test. Így Krisztus is. Mi ugyanis mindnyájan egy Lélekben egy testté lettünk a keresetséggel: akár zsidók, akár pogányok, akár rabszolgák, akár szabadok. Mindannyiunkat egy Lélek itatott át. Mert a test nem egyetlen tagból áll, hanem sokból. . . . A szem nem mondhatja a kéznek: „Nincs rád szükségem”, vagy a fej a lábnak . . . Ha szenved az egyik tag, valamennyi együtt szenved vele, s ha tiszteletben van része az egyik tagnak, mindegyik vele örül. . . . Ti Krisztusnak teste vagytok s egyenként tagjai. Ám az egyházban Isten némelyeket apostollá, másokat prófétává, ismét másokat tanítóvá tett. . . .” (1Kor 12)

A Lélek által tehát Isten csodálatos egységet valósít meg a sokaságban. Ez az egység a test tagjainak, szerveinek életegységéhez hasonlítható. Minél differenciáltabb az egyes szervek munkája, annál csodálatosabb, gazdagabb egység valósul meg együttműködésük folytán. Leinti az apostol azokat, akik az egységet az egyformaságban látják biztosítva ill. tökéletesen megvalósulva.

A rómaiakhoz írt levélben újabb szemponttal gazdagítja a titokzatos testről szóló tanítását. „Mert ahogy egy testben több tagunk van s más a szerepe minden tagnak, sokan egy test vagyunk Krisztusban, egyenként azonban tagjai vagyunk egymásnak. (Ro 12,4–5)

Ugyanezt a gondolatot megpendíti már 1Kor 6,15-ben: „Nem tudjátok, hogy testetek Krisztus tagja?” Az efezusiaknak pedig azt írja: „Egy a test és egy a Lélek, mint ahogy hivatástok is egy reményre szolt.” (4,4) (L. még Kol 3,15)

A hívők tehát organikus közösséget alkotnak, mely Krisztushoz tartozik, Krisztusé. Krisztushoz is, egymáshoz is élet-közösséggel tartoznak az egyház tagjai.

Továbbmenve azt is tanítja az apostol, hogy Krisztus ennek a testnek éltető feje, aminek következtében ez a közösség Krisztus teste. Krisztusnak e titokzatos teste állandóan fejlődik, gyarapszik. Gyarapszik, mert folyton új és új tagokat kapcsol össze Krisztussal; fejlődik, mert a Krisztusban levő teljesség egyre jobban kibontakozik az egyházban.

„Mindent lába alá vetett (ti. Isten Krisztusnak), őt magát pedig az egész egyház fejévé tette ez az ő teste és a teljessége annak, aki mindenben mindent teljessé tesz.” (Ef 1,22–23)

Krisztusban, *az emberben*, az új emberiség fejében teljesedik be igazán, az amit az emberiségnek szánt és ígért Isten: mindent lába alá vetett.

„Az angyalok alá csak kevéssel alázta,
dicsőséggel és díszsel koronáztad!
Hatalmat rendeltél neki kezéd minden műve felett,
lába alá vetél mindeneket:
minden marhát, minden barmokat,
azonfelül a mező vadjait,
ég madarait, tenger halait,
mind, amik tengerek ösvényein keringenek.”

(Zsolt 8,6–9)

Az uralom azonban, amit Krisztus szerzett, a főség, melynek részese lett, nem az elnyomás, a zsarnoki bánásmód eszköze, hanem arra szolgál, hogy az embert az isteni élet- és szeretetközösségben részesítse.

Krisztusnak az egyházhoz való viszonya képe annak az új viszonynak, amelyet Isten az emberiséggel létesít. Az efezusi levélben mondja a legmélyebbet az apostol az egyházzól. Nemcsak organizmus, melynek parancsoló ura és éltetője Krisztus, hanem az egész mindenséget átfogó élet-egység, melynek végső kiteljesedése az igék (=teremtett, létrehívott dolgok) bensőséges, megbonthatatlan egysége. A megváltás műve igazi kiteljesedését abban éri el, hogy Krisztussal az egész mindenség egységet alkot (ennek előképe és hajtó motorja az egyház) és a mennyi Atyának egy partnere marad végül is: Krisztus, aki az egész mindenséget magában foglalja. (G. Schiwy)

Ha helyesen értjük ezeket, nyilvánvaló lesz számunkra, hogy Krisztus nem egyszerűen tanításával, törvényeivel, példájával, segítségével irányítja és vezeti egyházát, hanem az élet forrása számára. G. Schiwy merész hasonlatot mond erre: az anyaméhben fejlődő magzat lehet a természetes példa arra, hogy valaki másnak a teste lehetünk, anélkül, hogy egyéni különállóságunkat elveszítenénk.

Ezt az alapvető igazságot szépen fejezi ki az eukarisztikus lakoma: Krisztust vesszük magunkhoz a kenyér színében, belőle élünk, vele és asztaltársainkkal életközösséget alkotunk és benne mint *fiát* fogad el bennünket az Atya.

Hasonló sejtések, vágyak más vallásokban is éltek. Krisztusban és egyházában ezek valósággá lettek.

Serapis egyiptomi isten pl. így beszél: „Olyan istent ismerek magamban, amilyennek most elmondom magamat: Lám, fejem a világ ege, testem a világtenger, lábam a föld, az éterben nyugszik a fülem, és fénylő szemem a ragyogó nap fénye.”

A görög *Aratos* pedig (240 k. Kr. e.) így ír: „Zeus a mindent kormányzó értelem és a világmindenség lelke és minden csak annyiban él, amennyiben benne része van, még a kövek is. Ezért nevezik „elevennek” is; de „okozónak” is hívják, mert ő mindennek az oka és ura. A világnak lelke van és Isten az irányító elve és a mindenség lelke.”

Poseidonos ebből így következtetett: „A lélek (szellem) az istenek felé törekszik; azért törekszik oda, mert nem felejt, honnan való. Nem elkapottság, ha megpróbál oda visszajutni, ahonnan idekerült. Miért ne tételezhetnénk fel, hogy abban, ami az istenség egy részét képezi, valami

isteni létezik? Ez az egész, ami összetart bennünket, egység és Isten: részesei és tagjai vagyunk.”

Seneca pedig ezt írja: „Egyik ember legyen szent a másik szemében. . . . A mindenség, amit látsz, ami összefogja az isteni és emberi világot, egységet alkot; mi egy nagy testnek vagyunk tagjai.”

(Mindezeket idézi *G. Schiwy*: *Weg ins Neue Testament*. III. 320. o.)

Isten életteljessége, határtalan életgazdagsága Krisztusban megjelent a földön és az egyház révén ezt a teljességét a világgal egyre nagyobb mértékben közli.

A titokzatos testről szóló szentpáli tanítást nagyon jól kiegészíti az ugyancsak nála található kép: az egyház a Szentlélek temploma. (Más kifejezéssel: lelki templom, az Isten temploma, épülete, háza.) Tulajdonképpen megmagyarázza, hogy mi által, vagy inkább ki által kerülnek a hívők Krisztussal is, egymással is olyan szoros és bensőséges egységbe; a Szentlélek által. „Nem tudjátok, hogy Isten temploma vagytok s az Isten Leleke lakik bennetek? Aki pedig Isten templomát lerontja, azt Isten elpusztítja. Isten temploma ugyanis szent, ti vagytok az.” (1Kor 3,16–17) Másutt így ír: „Már nem vagytok idegenek és jövevények, hanem az Isten országának polgárai és családjának tagjai. Apostolokra és prófétákra alapozott épület vagytok s a szegletkő maga Krisztus Jézus. Ő tartja össze az egész épületet, belőle nő ki az Úr szent temploma. Ti is benne épültök egybe a Lélek közreműködésével az Isten hajlékává.” (Ef 2,19–22)

Vagyis a Szentlélek az egyházat egyre tökéletesebben Krisztus mintája szerint alakítja. Ő az a hajtóerő, melynek segítségével egyre jobban eltelik a test Krisztus teljességével. Aranyszájú szent János ezt így fejezi ki: „Mi a lélek egysége? Ahogyan a testben egy lélek van, amely a különböző tagokat összetartja, és egységbe olvasztja, ugyanígy van itt is. A Szentlélek azért küldött, hogy a nemből és adottságokban különbözőket egyesítse. Öreg és fiatal, szegény és gazdag, ifjú és felnőtt, nő és férfi és mindenki egy valamivé válik.” Alexandriai szent Cirill pedig így ír: „Mi mindannyian az egy és ugyanazon ajándékba kapott Lélek, vagyis a Szentlélek által valamiképpen egyesülünk egymás között és az Istennel. Habár különállva sokan vagyunk és az egyesekbe Krisztus a mennyei Atya és a saját Lelekét küldi, mégis egy és osztatlan a Lélek, aki mindenkinek a lelkét egységbe foglalja saját maga által, hogy mindannyiunkat mint egy valamit képviseljen saját magában.” Legvilágosabban szent Ágoston fejti ki ezt a hasonlatosságot: „Szellemünk, amely minden egyes embert éltet, a lélek nevét viseli. És lássuk, mit tesz a lélek a testben? Az

összes tagokat élteni: a szem által lát, a fül által hall, az orr által szagol, a nyelvvel beszél, a kezekkel cselekszik, a lábakkal jár. Minden tagban jelen van, hogy azok élhessenek; mindegyiket élteni, és különböző feladatokat jelöli ki számunkra. . . . Ami pedig a lélek az emberi test számára, ugyanazt jelenti a Szentlélek Krisztus teste számára, ami az egyház. A Szentlélek azt cselekszi az egyházban, amit a lélek a test mindenegyres tagjában." (A szentatyáktól vett idézetek megtalálhatók *dr. Cserháti József*: Az egyház c. könyvének 508–509. oldalán.)

Ha azt mondjuk, hogy a Szentlélek az egyháznak, Krisztus titokzatos testének élető lelke, akkor képet, hasonlatot mondunk és nem bölcséleti tételt fogalmazunk meg. A félreértések elkerülése végett világosan meg kell vonnunk a határt, ameddig a kép és a valóság fedik egymást és amittől kezdve eltérnek egymástól.

Az emberi lélek a testtel szubsztanciális egységet alkot és egységük folytán új, harmadik valóság keletkezik. A Szentlélek és az egyház állandó tevékenységi egységben vannak, de a test és lélek kapcsolatához hasonló lényegi egységet nem alkotnak. A tevékenységi egységet úgy kell érteni, hogy amint az emberi lélek tevékenységre képesíti a testi-lelki szerveket, úgy a Szentlélek is megértet, meggyőz.

XII. Pius pápa *Mystici corporis* kezdetű körlevelében arra a különbségre is rámutat, hogy míg a természetes testben az egységesítő elv olyan mértékben kapcsolja össze a tagokat, hogy saját önállóságukat (subsistentiájukat) elveszítik, addig a titokzatos testben, bár bensőséges a tagok közötti kapcsolat és összeköttetés, minden tag megőrzi személyi különállását.

„Ami a Szentléleknek az egyes lelkck javára kifejtett tevékenységét illeti, tudnunk kell, hogy a Lélek mindenkiiben szüntelenül *a megszentelő kegyelemmel való felruházást* akarja elérni és ezáltal a lélekben való sajátos bentlakást biztosítani. A kegyelem és a Szentlélek bennünk lakása által valósul meg bennünk az istengyermekség teljessége. Ebből mégsem következik az, hogy a Szentlélek csak a „kegyelmi állapotban lévő tagok összességének a lelke.” A halálos bűnben élő hívek is az egyházban vannak, és az egyházhoz tartoznak, bár beteg tagok . . . a misztikus testben. A Szentlélek az egyház minden tagját magába foglaló közösség lelke, tehát *a súlyos bűnösök is*, habár hiányzik náluk a megszentelő kegyelem, üdvös istenfélelemre, imára és bánatra indító megvilágítások révén mégis állandóan *a Szentlélek befolyása alatt állnak*. Ameddig a lélekben a hit és remény forrásai nem szikkadtak el, addig a Szentlélek ismét el tud bennünket vezetni a tökéletes istenszeretethez. A kevésbé tökéletes bánat-

hoz vezető istenfélelem bennünk a tridenti zsinat szerint „nem a bentlakó, hanem a kívülről mozgó Szentlélek hatásának” tulajdonítható. (D 898) Tízhat még a halálos bűnbe esett emberben is marad valami a természetfeletti életből, ahogyan az enciklika mondja: „Nem is távozik el minden élet azoktól, akik, bár vétkekkel a szeretetet és az isteni kegyelmet elvesztették és ezért természetfeletti érdemeket nem szerezhettek, de a hitet és a keresztyén reményt megtartják, és kiket a Szentlélek tanácsai és ösztönzései mennyei fényrel megvilágosítva üdvös félelemre indítanak, valamint imára és bűnbánatra serkentenek.” (Dr. Cserbáti József: Az egyház. 516. o.)

IV. RÉSZ

A SZENTLÉLEK MŰKÖDÉSE AZ EGYES EMBERBEN

1. fejezet

Az ember bekapcsolódása Krisztus testébe (Kereszttség)

Az egyház igehirdetését hallgató embereket a Szentlélek bensőleg ösztönzi tehát a hirdetett igazság elfogadására. Aki hisz és megkeresztelkedik, az temploma lesz a Szentléleknek (neki tulajdonítjuk különösképpen a bentlakást, bár a teljes Szentháromság vesz lakást a szívünkben), aki megtisztítja, megszenteli és élteti lelkünket.

a) Keresztény életünk megalapozása a három isteni erény

A tridenti zsinat a következőket tanítja megigazulással kapcsolatban: „Bár senki sem lehet igazzá, hacsak hozzá nem jut a mi Urunk Jézus Krisztus érdemeihez és ez akkor történik, amikor a bűnös megigazul és Jézus szent szenvedésének érdeméből a Szentlélek által kiárad az Isten szeretete azoknak a szívében, akik megigazulnak és bennük is marad. Így tehát a megigazulásban a bűnök bocsánatával együtt ezeket is megkapja az ember Jézus Krisztus által, akibe beoltatik: a hitet, reményt és a szeretetet. A hit ugyanis, ha nem társul hozzá a remény és a szeretet, sem nem egyesít tökéletesen Krisztussal, sem nem tesz testéncz eleven tagjává.” (*Denzinger-Schönmetzer: 1530-31*)

A hit, remény és szeretet képezik a keresztény élet alapját. A hit által az ember lemond arról, hogy saját magában lássa életéncz *alapját*; igazi énjét úgy akarja megvalósítani, hogy teljesen Krisztussal akar azonosulni. A hit által megindul egy folyamat az emberben, melynek végső állomása: már nem én élek, hanem Krisztus él bennem.

A reményt röviden úgy is jellemezhetjük, mint ennek az új létmódnak megfelelő törekvést, az általa kívánt javakat: amivé lettem, aszerint módosulnak törekvéseim, aszerint keresem életem értelmét, kibontakozásomat, boldogságomat.

A természetes, pusztán emberi lét is magában rejt bizonyos lehetőségeket, melyek kibontakoztatása, gyümölcse érelése az élet feladata. A természetfeletti lét, melyet ingyen kaptam, új lehetőségeket, kezdeményeket rejtett belém és most már ezek kibontakoztatása lesz életem célja és feladata. Annyira, hogy amennyiben ezek szárba nem szökkennek, gyümölcse nem érnek, torzó maradok, mert nem lettem azzá, aki vagyok.

A szeretet ugyanennek az új viszonyoknak harmadik és nagyon lényeges mozzanata: ezt az új létet valakitől, a háromszemélyű Istentől kaptam és ebben a létben való tökéletesedésem egyet jelent a Vele való életközösségben való növekedéssel. Igazi énem egyre tökéletesebb megvalósulása egyet jelent a Vele való hasonlóságban való növekedéssel; a magam igazi szeretése egyet jelent az Iránta való szeretettel; minél jobban hasonlítok Hozzá, annál jobban leszek igazi önmagam.

A három isteni erőny a bennünk levő természetes ismerő és akaró képesség felemelése a Szentlélek által. Hasonló módon felemeli a Lélek természetes crényeinket is a természetfeletti, isteni létrendbe, hogy ezek gyakorlása révén, a bennük való tökéletesedés révén istengyermeki mi voltunkban váljunk egyre tökéletesebbé érettebbé.

A lelket hajlamosak vagyunk – főleg a görög bölcsélet hatására – elsősorban a szellemisség és ehhez kapcsolódóan az ismeret és akarat fogalmával összekötni, mint legfőbb jellemzőjével. A szentírásban azonban a lélek elsősorban erő, energiaforrás. Az ajándékba adott Lélek újfajta, magasabbrendű tevékenység forrása. A természetes emberi lélek forrása, lendítő ereje bennünk a természetes emberi életnek, míg az ajándékba kapott Lélek lendítő ereje a természetfeletti, istengyermeki életnek. Csak Vele leszünk képesek az Isten fogadott gyermekéhez illő, valódi keresztény életet élni. Tchéat végredményben mindazt, amit Isten mérhetetlen jóságából ajándékba kaptunk, a megalapozástól egészen a végső kibontakozásig, a Szentlélek által kapjuk; ő Isten személys *ajándéka*, minden ajándékának foglalata.

b) *Krisztus életének folytatása Lelke erejében*

A Szentlélek Krisztus Lelke, akit azért küld híveibe, hogy saját életével töltsé el őket, azzal éltesse, abba kapcsolja be híveit. Ugyanaz a Lélek, aki Jézus emberségét felkente és készséggé tette az Atya akaratának teljesítésére, formál, alakít bennünket is, közös nevezőre hozza éle-

tünket Jézusával. A Lélek műve az, hogy – Rahnerrel szólva – keresztlevelünk Jézus élettörténetének egy lapja. Ha szt. Pál boldogan dicsekszik azzal, hogy már nem ő él, hanem Krisztus él benne, ez csak a Lélek munkájának eredménye.

Az emberi lélek képes arra, hogy a szerves vagy szervetlen anyagokat, melyek az emberbe kerülnek, szintén hatáskörébe vonja, informálja és az egy emberi élet körébe kapcsolja. Valami hasonlót gondolhatunk el Krisztussal és a keresztténnyel kapcsolatban is. Krisztus Lelke átvéve a természetes lélek szerepét, ill. annak feladatköréhez hasonlóra vállalkozva, áthatja a megkeresztelt embert és Krisztus életének körébe vonja.

Próbáljuk hasonlaltal más oldalról is megközelíteni ezt az igazságot. Az ember születéskor magával hoz öröklési anyagként sok hajlamot, tehetséget. Őseinek élete nem csupán biológiai síkon, a pusztá élet átadása folytán folytatódik benne, hanem bizonyos mértékben a „lelki” élet is átöröklődik, a biológiainál, pontosabban a vegetatívnál több élet is folytatódik benne. Krisztus Lelke valami hasonlót hoz létre bennünk, amikor az új Ádámmal életkapcsolatba hoz bennünket. Krisztus élete valóban folytatódni akar bennünk, nem egyszerűen azzal, hogy tovább tart, itt a földön, mert továbbadta nekünk is, hanem valódi folytatásként.

c) *A Lélek pecsétje*

Érdekes megfigyelni a szentírás szóhasználatát. A hívőnek Krisztussal való kapcsolatát beoltásnak, belétestesülésnek nevezi (Jézus mondja, hogy ő a szőlőtő, mi vagyunk a szőlővessző), míg a Szentlélekkel való kapcsolatunkat megpecsételtetésnek, megbélyegzésnek nevezi.

„Isten az, aki minket veletek együtt megerősít és fölken Krisztusban. Pecsétjével megjelölt minket és foglalóul szívünkbe árasztotta a Lelket.” (2Kor 21–22) Hasonlóképpen ír az efczusiaknak: „Szolgáljunk hát fönsége dicsőségére, mi, akik korábban is Krisztusba vetettük reményünket. Benne kaptátok meg ti a megígért Szentlélek pecsétjét, miután hallottátok az igazságról szóló tanítást, üdvösségtetek evangéliumát, hittetek benne. Ő a foglaló örökségünkre, arra, hogy teljesen megváltva az övéi legyünk az Isten fölségének dicsőségére.” (1,13–14)

Régen a katonák, hadifoglyok, rabszolgák viseltek bélyeget testükön, a császár vagy tulajdonosuk nevével. Hasonlóképpen egyes istenségek hívei, az isten iránti odaadásuk jeléül az istenség bélyegét viselték testükön. Hasonló megjelölésről olvasunk Ezekiel profétánál és tőle függően

a Jelenések könyvében is. (Ez 9,4–6; Jel 7,3; 9,4; 14,1) A Szentlélek tehát bennünk való működése révén jelzi, hogy Isten lefoglalt magának bennünket és egyben biztosíték, zálog is arra nézve, hogy az örök üdvösséget, az Istennel való életközösséget végérvényes formában elérjük, hiszen erőt jelent, tettekre ösztönző és képesítő erőt.

Isten tehát a Lélek által egyre teljesebben birtokába vesz bennünket és lesz ő is egyre jobban és biztosabban a miénk. Amíg a pogányok által és általában az emberek által használt pecsétek csak jelzik az illetőnek hovatartozását, – akár a tulajdonos nevének, akár képének kifejezése által – addig a Szentlélek Isten képét egyre határozottabban ki is alakítja lelkünkön, mi magunk leszünk általa képmásává.

Ez más szóval annyit is jelent, hogy a Szentlélekkel történő megpecsételés nem egyszerűen a tulajdonviszonyt fejezi ki, Istené vagyok, de nem mint rabszolgája, zsoldos katonája, hanem mint gyermeke. A Szentlélek, mint pecsét, mint jel, nemcsak emlékeztet erre az igazságra, hanem szívünkbe is adja a gyermeki lelkületet. Ő a fogadott fiúság lelke, aki arra biztat bennünket, hogy Istent bizalmas, gyermeki módon édes jó apánknak szólítsuk. (Ro 8,14–16) Vagyis nem úgy fordulunk csak hozzá, mint a mindenség teremtő és fenntartó Urához, aki gondunkat viseli és kötelességének ismeri a velünk, teremtményeivel való törődést, hanem mint életének részesei, folytatása, atyánkat ismerjük és szólítjuk meg benne. „Már nem vagytok idegenek és jövevények, hanem az Isten országának polgárai és családjának tagjai.” (Ef 2,19)

d) *A Lélek: crő a barca*

A Lélek uralma nem egyszerre megvalósuló egycduralom, hanem tartós és kudarcokkal is tarkított harc credménye. A Szentírás nem akarja, hogy illúziókba ringassuk magunkat. Új emberré lettünk a Lélek által, de ez állandó feladatot is jelent, hogy valóban azzá váljunk, amivé a keresetségben lettünk.

„Nem vagyunk a testnek lekötelve, hogy test szerint éljünk. Mert ha test szerint éltek, biztosan meghaltok, de ha a lélekkel elfojtjátok a test cselekedeteit, élni fogtok.” (Ro 8,13) A bennünk lakó Lélek sem mentesít bennünket a kemény és áldozatokkal járó harc kötelezettsége alól. „A testi ember bizony testiekre vágyik, a lelki ember ellenben lelkiekre törekszik. De a test kívánsága halálra vezet, a lélek vágyódása ellenben életre és békére. A test vágya ellene mond Istennek, nem veti

magát alá Isten törvényének, sőt nem is képes rá. Ezért aki test szerint él, nem nyerheti el Isten tetszését. De ti nem test, hanem lélek szerint éltok, ha valóban Isten Lelke lakik bennetek.” (Ro 8,5-9)

A galatáknak fel is sorolja a test és lélek cselekedeteit az apostol: „A test cselekedetei nyilvánvalók: kicsapongás, tisztátalanság, fajtalanság, bálványimádás, babonaság, ellenségeskedés, viszálykodás, vctélkedés, harag, veszekedés, szakadás, pártoskodás, irigykedés, gyilkosság, részegeskedés, tobzódás és czekekhez hasonlók. Mint már előbb mondtam, most ismét kijelentem: Akik ilyeneket művelnek, nem öröklük Isten országát. A Lélek gyümölcsei viszont: szeretet, öröm, békeség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás.” (Gal 5, 19-23)

Érdemes felfigyelnünk rá, hogy a „test” cselekedetei egyáltalán nem a mi szóhasználatunk szerinti testi cselekedetek, hiszen nemcsak a részegség vagy fajtalankodás, de a babonaság és bálványimádás is ott szerepel. A földies, bűnnek élő ember, az evilágiságban megrekedt ember magatartását fejezi ki a „testiség”. Az is figyelemreméltó, hogy míg a testiséggel kapcsolatban a test *cselekedeteiről* beszél, addig a lelki emberrel kapcsolatban a lélek *gyümölcseiről* tesz említést, melyeket a Szentlélek melege érlel. A Szentlélek olyan lelkiületet, mondhatni belső légkört alakít ki bennünk, melyben kitermelődik az a háromszor három erény, melyet az apostol itt felsorol. Isten szeretetéről való meggyőződésünk, bizonyosságunk felfakasztja szívünkben az örömet és békeséget, hajlamossá tesz a türelemre és kedvességre: türelemre önmagunkkal szemben éppen úgy, mint felebarátainkkal szemben, hiszen nagy a bizalmunk: Isten végül is teljes, érett formájára, tökéletességre segíti el világmunkát. Istennek ezzel a folyton tökéletesítő munkájával együttműködve gyakoroljuk mi az önmegtartóztatást és elhárítunk minden akadályt a szívünkben, mely Isten uralma egyre tökéletesebb megvalósulásának útjában áll.

e) *Erkölcösség és szentség*

(Vö.: A Szentlélek megszenteli Jézus emberségét)

A keresztyén erkölcsiségnek – a keresztségben kapott új állapotnak megfelelő magatartásnak, életvitelnek – lényeges jellemzője a *szentség*.

A Szentlélek nem kizárólag arra törekszik, hogy objektíve helyes, Isten akaratával összhangban álló cselekedeteket csiholjon ki szívünkben. Ez csak következmény. Elsősorban szentté akar tenni: Istenhez akar kap-

csolni egyre bensőségebb, elszakíthatatlanabb kötélekkel. „Az az Isten akarata, hogy szentek legyetek.” (1Thessz 4,3) „Hiszen az Úr nem büns életre hívott meg bennünket, hanem szentségre. Aki tehát ilyen dolgokat (ti. különböző erkölcsi parancsokat, melyek az érzékiség megfékezését, a kapzsiság kerülését stb. írják elő) megveti, nem az embert veti meg, hanem az Istent, aki ránk árasztotta a Szentlelket.” (7–8) „Az Isten kezdettől fogva kiválasztott benneteket, hogy a Lélek megszentelő erejéből és az igazságban való hit által megváltást nyerjete.” (2Thessz 2,13)

Azt jelenti ez, hogy az erkölcsi tisztaságnak, kifogástalanságnak célja: az ember egészen Istené lehessen, aki szent, akihez a bűn árnyéka sem fér. Nem az erkölcsi hibátlanság a végső cél, hanem az Istennek-szenteltség, a teljes odaadás iránta, egyesülés vele.

„Testvérek, Isten irgalmára kérlek benneteket: Adjátok testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Ez legyen szellemetek hódolata. Ne hasonuljatok a világhoz, hanem gondolkodástokban megújulva alakuljatok át, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a helyes, mi a kedves előtte, és mi a tökéletes.” (Ro 12,1–2) Vagyis arra biztatja híveit az apostol, hogy amint Isten Fiában egészen nekünk adta magát és áldozattá tette őt, tekintsük mi is magunkat úgy, mint akik tartoznak azzal Istennek, hogy testüket, életüket áldozatként felajánlják neki: *szent*, szeplőtlen, tiszta áldozatként. Megint azt mondja tehát – most az áldozat képével fejezve ki gondolatát –, hogy az erényes, erkölcsös élet célja: az ember egészen odaadhassa magát Istennek, neki szentelhesse magát. A világ erői ellenkező irányba akarnak hatni az ember tökéletességét az erkölcsi kifogástalanságban akarják láttatni velünk. Ám a valóban tökéletes ember az, aki Istennek szenteli magát, a szent Isten dicsősége akar lenni. Ez Jézus egyéniségének is alapvonása és enélkül a kiindulópont nélkül az emberi élet problémáját sem helyesen látni, sem megoldani nem lehet.

f) *A szabadság és szeretet erkölcse*

Ha a megváltozott ember állapotát úgy jellemeztük, hogy annak sajátos vonása a szabadság, vagyis a jónak önkéntes, benső ösztönzésén alapuló követése, ugyanúgy mondhatjuk azt is, hogy ez az élet a szeretet élete. Méghozzá nem akármilyen szereteté, mert Isten személyes, örök Szeretete válik szívünknek lendítő erejévé. Az a szeretet, amellyel az Atya és Fiú szereti egymást.

Így érthetjük meg jobban, mit jelent az, hogy a Szentlélek bekapcsol

bennünket a Szentháromság életközösségébe. A hitben valamiképpen közli velünk Isten önismeretét és csakis ennek révén leszünk képesek megismerni Őt és akit küldött. Jézus Krisztust, a szeretetben pedig abba az áramba kapcsolódunk bele, mellyel az Atya és Fiú fordul egymás felé és így jutunk a szabadságnak legmagasabb fokára. Isten teremtetlen összeretetében ott található a szabadság is, az igazi és hamisítatlan szeretet mindenkori jellemzője. Isten úgy adja meg nekünk az igazi szabadságot, hogy saját szeretetét önti szívünkbe a Szentlélek által. „A nekünk ajándékozott Szentlélekkel kiáradt szívünkbe az Isten szeretete.” (Ro 5,5)

Ez a szabadság összefügg a reménnyel is. Isten a Szentlélek által bizonyossággal és vágyat keltve ismerteti meg velünk azokat az ajándékokat, melyeket a mennyci Atya készített számunkra. „Szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szív föl nem fogta, amit Isten azoknak készített, akik őt szeretik. Nekünk azonban föltárta a Lélek által. A Lélek ugyanis mindent átlát, még Isten mélységeit is. Ki ismeri az ember benső dolgait, ha nem a benne lakó emberi lélek? Hasonlóképpen Isten titkait sem ismeri senki, csak Isten Lelke. Mi nem a világ lelkét kaptuk, hanem az Istentől credő Lelket, hogy megismerjük, amit az Isten nekünk a kegyelemben ajándékozott.” (1Kor 2,9-12)

A hit, remény és szeretet tehát úgy jelenik most meg előttünk, mint szabadságunk alapja, tökéletesítője. Valamennyit pedig úgy kell tekintenünk, mint keresztény, erkölcsi életünk tökéletesítőjét. Az az erkölcsös magatartás, melynek nem ezek a lelkesítői, éltetői, igazában csak utánezat.

*A Lélek ajándékaival segít bennünket,
hogy Krisztushoz hasonlóvá váljunk*

a) *Az ajándékok helye lelki életünk organizmusában*

Jézus emberségét is elárasztotta ajándékaival a Lélek, ezt teszi a mi emberségünkkel is. Ismételjük el és bővítsük ki, amit ezzel kapcsolatban Jézus emberségének megajándékozásáról mondtunk.

Isten a keresztségben lelkünkbe önti-ülteti életét. A földi, pusztán természetes élet kibontakozását bizonyos ösztönök, hajlamok stb. szolgálják. Az igazság megismerésének vágya, szeretetvágy és képesség a szeretetre, alkotásvágy, bizalom és remény és még nagyon sok más hajtóerő szolgálja teljesebb emberségünk kibontakozását.

A természetfeletti létbe való felemeléssel Isten a természetes hajtóerőket arra tette képessé, hogy istengyermeki létünket, kiteljesedésünket szolgálják. Akár eszünk, akár iszunk, akár bármi mást teszünk, mindent tchetünk és tennünk kell Isten dicsőségére, vagyis szentebbé válásunk érdekében.

Amint bennünk van a természetes élet fejlődésre képes organizmusa, úgy önti belénk a természetfeletti élet fejlődésre törő erőit is Isten a keresztségben.

De ez még nem elég. A világevővé átalakított rádiókészülék is csak akkor nyújtja azt, amire képes, ha olyannak a kezében van, aki ezt a lehetőséget ki is akarja használni.

A valóságra fordítva a szót: a Szentlélek ajándékai arra valók, hogy az ajándékba kapott természetfeletti képességek ne maradjanak kihasználatlanul, hanem ellenkezőleg: az emberit meghaladó mértékben, a Szentlélek ösztönzését követve egyre gyakrabban kerüljenek felhasználásra.

Szabatosabban – a skolasztika fogalmaiban gondolkodva – így fejezhetjük ki a tényállást (mely a hittudósok többségének véleménye): a természetfeletti élet (erényélet) alapvető szabályozója a természetfeletti sikra emelt, ilyen működésre képessé tett prudentia (okosság), melynek szavát, irányítását készségesen követik a természetfeletti sikra emelt erények. De van ennél magasabb, értékesebb szabályozó is: a szívünkben

lakó Szentlélek. Az ajándékok révén az ember arra válik készséggé, hogy a szívében lakó Szentlélek útmutatásait kövesse. Ezen az úton természetesen magasabbra jut, mint akár a természetfeletti okosság segítségével is.

b) Az egyes ajándékok

Aqiunói szt. Tamás nyomán így rendelhetjük egymáshoz az ajándékokat és az eredményeket:

A *bölcsesség* azt eredményezi, hogy az isteni dolgoknak ízét érezze az ember. Úgy tudjon gondolkodni róluk, gondolni rájuk, hogy a helyzetet így lehessen jellemezni: a természet úgy reagál ezekre a dolgokra, mint hozzá tartozókra, mint őt legbensőbbben érintőkre. A megszeretett, természetesnek, hozzám tartozónak érzett isteni dolgoktól a földi dolgok felé fordul aztán figyelmünk és mindenben Isten elgondolását látjuk megvalósulva; mintegy Isten szemével, szemszögéből tudjuk tekinteni és megítélni a dolgokat.

A bölcsesség nem csupán elméleti, szemléző magatartás, hanem a gyakorlatot is irányítja, sőt annyira gyakorlati, hogy „a keserűség a bölcsesség miatt édességgé változik, a munká üdüléssé.” (S. Th. II-II qu. 45. a. 3.)

A bölcsesség arra is képesít, hogy a Teremtő Atya szívének jóságával, szeretetével tudjunk egymásra és a világra tekinteni. Semmit sem gyűlöl Ő abból, amit alkotott. Azt szereti bennük, ami valóban méltó a szeretetre és tartós alapot biztosít hozzá.

Ez a bölcsesség sugárzik Assisi szt. Ferenc Naphimnuszából:

...

„Áldott légy Uram, s minden alkotásod,
Legfőképpen urunk-bátyánk a nap,
Aki a nappalt adja és aki ránk deríti a te világosságod
És szép ő és sugárzó, nagy ragyogással ékes:
A te képed, Fölséges.

Áldjon Uram, téged hold nénénk és minden csillaga az égnek
Őket az égen alkotta kezéd, fényesnek, drága szépnek
Áldjon, Uram, tégedet szél öcsénk,

Levegő, felhő, jó és rút idő,
Kik által élteted minden te alkotásod.

...

Áldjon, Uram, tűz bátyánk;
Vele gyújtasz világot éjszakán.
És szép ő és erős, hatalmas és vidám.
..."

Az Istennel egyesült lélek a bölcsesség révén, mely szeretettől fogantott, mindenben megtalálja Őt. Minden Róla beszél neki; kezenyomatát látja, jelenlétét érzi mindenütt. Ő öltözteti a liliumokat, alkot varázslatos szépségű tájakat, száll tova a szelek szárnyán.

Anélkül hogy bővebben kifejtենék, korunk egyik legbájosabb könyvéből, *Antoine de Saint-Exupéry*: A kis herceg c. művéből ideiktatunk néhány sort mondanivalónk illusztrálására.

A róka mondja: „Ha megszelídítesz, megfényesedik tőle az életem. Lépések neszt hallanám, amely az összes többi lépés nesztől különböznék. A többi lépés arra késztet, hogy a föld alá bújjak. A tiéd, mint valami muzsika, előcsalna a lyukamból. Aztán nézd csak. Látod ott azt a búzatáblát? Én nem eszem kenyeret. Nincs a búzára semmi szükségem. Nekem egy búzatábláról nem jut eszembe semmi. Tudod, milyen szomorú ez? De neked olyan szép aranyhajad van. Ha megszelídítesz, milyen nagyszerű lenne! Akkor az aranyos búzáról rád gondolhatnék. És hogy szeretném a búzában a szél susogását... Jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan.”

A bölcsesség ajándéka felvértez az ostobasággal szemben, mely inkább az érzékiségből fakad. Az tudja ugyanis – éppen mivel a legnagyobb gyönyört képes okozni – a legjobban a földbe meríteni az ember lelkét. Érdemes szöszert is idézni szt. Tamást: „... per luxuriam, quae est circa maximas delectationes, quibus anima absorbetur.” (II-II qu. 46. a. 3.)

Könnyű belátni, milyen szoros összefüggés van a bölcsesség ajándéka és a szabadság között. Aki a fent vázolt módon tudja Isten terveit, akaratát nézni, az megszabadul minden kényszeredettségtől és valódi „egyetértéssel” tudja elfogadni és tenni mindazt, amit Isten vár tőle.

Az *értelem* ajándéka a hit crényét tökéletesíti azáltal, hogy a hitigazságok értelmét, összefüggéseit, mélyebb tartalmát, élet-igazságát meg-

láttatja az emberrel. Úgy láttatja meg, hogy ez a belátás gyümölcsöző legyen.

„Nyilvánvaló, – mondja szt. Tamás – hogy minél erősebb az értelem fénye, annál mélyebbre hatol a dolgok felszíne alá. Ám értelmünk természetes fénye véges erejű: csak valameddig juthatunk el vele. Természetfeletti fény kell tehát az embernek, hogy mélyebbre hatolva azokat is megismerhesse, amelyeket a maga erejéből nem ismerhetne meg. Ezt nevezzük az értelem ajándékának.” (II-II qu. 8. a. 1.) Nem marad azonban csupán elméleti értékű ez az ajándék, mert – amennyiben a végső és örök eszmék szabályozzák őket – gyakorlati magatartásukat is irányítja, eligazít bennünket.

A *tudomány* ajándéka szintén a hit erényét támogatja. Arra képesíti az embert, hogy mellőzve a hosszás bizonygatást, okoskodást, megszábadulva kételyek, véget nem érő problémáztatások keresztjétől, ösztönös bizottsággal ismerje fel a jót és a rosszat, az igazat és a hamisat. Az egyházas érzület (sentire cum ecclesia) elsősorban ennek az ajándéknak gyümölcse.

„Istenben biztos igaz ítélet van következtetés nélkül, intuitív módon . . . czért az isteni tudás . . . abszolút és egyszerű. Ehhez hasonló az a tudás, amelyet a Szentlélek ajándékaként említünk: annak részelő hasonmása.” (II-II qu. 9. a. 1. ad 1.)

A *tanács* ajándéka az okosság erényét tökéletesíti. Olyan az okosság mellett, mint a hajón a kormányos és a kapitány mellett a vevőkészülék, melynek segítségével szükség esetén vehető a földről kapott utasítás. Tehát a választást teszi könnyűvé az eszközök, lehetőségek között, melyek az örök üdvösségre segíthetnek bennünket. Mi volna jobb, helyesebb, célszerűbb, nekem, az én adottságaimnak megfelelőbb, mi szolgálná inkább Isten dicsőségét és a felcbarát javát. Ennek eldöntése és ezt követően a lelki nyugalom: jól döntöttem – ez a tanács ajándékának lényege.

Mt 10,19 szerint maga Jézus mondja, hogy lesznek helyzetek tanítványai életében, amikor nem lesz elég még a természetfeletti okosság sem, hogy meg tudjanak felelni ellenfeleiknek. „Nem ti lesztek, akik beszéltek, hanem Atyátok lelke szól belőletek.”

Mindenkinek szükséges a Szentlélek tanácsát kérni, arra figyelni. Nem biztos, hogy mindig a nehezebbet vagy merészebbet tanácsolja. Gyakran csak becsvágyunk, hiúságunk sugallja a maximalista választásokat.

A *jámborság* ajándéka folytán Istenben valóban atyát látunk, őt atyaként szeretjük és ez a szeretet természetesen kisugárzik azokra is, akiket az Atya szeret. Ez az ajándék a vallásosság erényét teszi tökéletesebbé

bennünk: nem engedi, hogy unalmas illendőségi akcióvá silányuljon imádságunk és szentmisén való részvételünk segít leküzdeni az aggályosságot, mert „amikor meghajolsz Isten fölsége előtt, átérzed vele szemben való semmiségedet s mintegy fölolvadva benne, elismered uradnak, de egyszersmind atyádnak is”, ilyenkor „nem a magad érzelmeit tolmácsolod,, hanem a Léleknek hálás érzületét (pietas), aki kimondhatatlan sóhajtasokkal imádkozik benned és általad.” (Horváth Sándor OP. im. 187. o.)

Van-e a köznapi értelemben vett jámborságnak köze ehhez az ajándékhoz? Feltétlenül és nagyon időszerű és sürgető feladat az itt található félreértések, ill. tévedések kiigazítása, tisztázása. Elgondolható, hogy valaki kéri a bölcsességet, a Szentlélektől vagy a lelki erősséget, de a jámborságot aligha. Még azok sem, akik szívük mélyén jámborok. Nem egyszerűen arról van szó, hogy gúnyos mellékízt kapott a jámborság és még a valódi jámborok is meghunyászkodnak a közvélemény lebecsülő ítélete előtt. Valójában tényleg idegen a mai ember számára a jámborságnak az a fajta, amit a régebbi ember természetesnek és magától értetődőnek tartott. A Szentlélek irányítja az emberiség lelki fejlődését; az emberek nem tehetnek arról, hogy valamit egyszerűen nem képesek a régi emberekhez hasonlóan látni, élni, érezni, vagyis a Szentlélek által szándékoltnak kell tartanunk azt a változást, ami ezen a téren gyökeresen végbe ment.

Miről is van szó tulajdonképpen? Arról, hogy a régi lelkiség túlságosan polarizálta a valóságot, Istent és a világot és valódi jámborságnak az számított, hogy az ember önmagát, világát, munkáját jelentéktelennek tartja, lényegében akadálynak a tökéletesség útjában, melynek csúcspontja a csak Istenre irányuló tekintet, csak érte égő szív.

Bizonyíték és illusztráció gyanánt álljon itt – mint e lelkiség legpregnansabb és legelterjedtebb képviselője: Kempis Tamás: Krisztus követségének III. k. 3. f.-c: „Minden teremtménytől le kell mondanunk, hogy a Teremtőt megtaláljuk.

1. Uram, még igen nagy kegyelemre van szükségem, ha annyira akarok jutni, hogy nekem se ember, se egyéb teremtmény többé akadályul ne szolgáljon. Mert amíg valami dolog békóban tart, nem bírok egészen szabadon hozzád repülni. . . . Ugyan mi nyugodtabb a tiszta, nem tétozó szemnél (Mt 6,22) és ki szabadabb annál, ki a földön mit sem kíván? Tehát minden teremtett lényen felül kell emelkednem, magamról tökéletesen megfeledkeznem s a lélek elragadtatásában annak tudatára kell jutnom, hogy te, mindezek alkotója, a teremtményhez semmiben sem ha-

sonlítász. S hacsak a teremtett lényektől valaki meg nem szabadul, az az égiekre szabadon nem törekedhet.

Azért is értenek oly kevesen az elmélkedő életmódhoz, mivel kevesen tudnak a mulandó teremtményektől teljesen megválni. . . . Ha az ember lelkileg föl nem emelkedik s minden teremtménytől meg nem szabadul és Istennel nem egyesül, bármilyen legyen, nem sokat ér.

Soká tökéletlen marad és alant jár annak lelke, aki az egyedüli mérhetetlen, örökkévaló jóságosan kívül más egyebet is nagyra tart. Mert ami nem Isten, az mind semmi és semminek kell tartani."

Hasonlóképpen I. k. 3. f.: „A legnagyobb szentek lehetőleg kerültek az emberek társaságát, és inkább szerettek rejtekben Istennel élni.

Azt mondta valaki: mindig rosszabbá váltam, ahányszor emberek között voltam. Ezt magunk is tapasztaljuk . . . aki tehát a belső lelki tökéletességre akar eljutni, annak Jézussal az emberi tömegeket kerülnie kell."

Azt mondhatjuk, hogy a mai ember nem képes cnnyire kívül maradni a saját hitén, cnnyire „tárgyaltanná”, „személytelessé” nem válhat a hite. Az is tény, hogy a választott népet sem ilyen hitre nevelte az Isten. A választott nép vallásosságának, istenhűségének alapvető élménye az a bizonyosság volt, Isten irányítja az életét, jutalmazza és bünteti, hitet és tevékeny ráhagyatkozást kíván tőle. Ábrahám elhagyja a biztos otthont, mert Isten hívja és erre az isteni szóra alapozza egész életét, jövőjét, mert nem kételkedik az ígértben, ami képe a lelki ajándéknak, az örök élet javainak is. A mi helyzetünkben ezt így élhetjük meg: az emberi tudás révén új és új világ valósulhat meg, annak a mérhetetlen gazdagságnak következtében, amit lehetőségként a világba rejtett az Isten. Munkatársai vagyunk, a tevékenységünkkel egyre jobban feltárulnak annak a mérhetetlen lehetőségnek távlatai, amit Isten formálhat meg a világból és benne az emberből ill. az emberből és rajta keresztül a világból. Az igazi, mai jámborság nem ellentétet lát Isten és a világ szeretete között, mert mélységesen átérzi, hogy Isten lelke áthatja és az egyház révén egyre jobban át akarja hatni és alakítani a világot. Az emberi szellem világot átalakító tevékenysége szimbóluma annak az átalakításnak, amit Isten lelke visz végbe a világban. Erre vonatkozóan írja *Teilhard de Chardin*: „Egymás után átalakul minden; szellemi összeolvad az érzékletessel; az individuális univerzalitássá bővül, az anyag összeszerkesztett (strukturált) szellemmé." Az a szellem tehát, amely a jámborságnak új módját is meghatározza, és amely fellelhető a II. vatikáni zsinat okmányában, azt a világban végbemcncő, a Szentlélek tevékenységére visszavezetendő változást tükrözi, amelyet ha nem vennénk tudomásul, és makacsul elzárkóz-

nánk előle, vétkessé tennék magunkat Isten előtt és egyben lehetetlen, kudarcra ítélt feladatra vállalkoznánk.

Ezt a szellemet, egyik lényeges vonásával úgy is jellemezhetjük, hogy nem annyira a világot teremtő és fenntartó Istenre tekint és vele tartja a kapcsolatot, hanem inkább a világ fejlődésének végpontjánál álló és a történelmet önmagából kiemelő, transzcendáló céllal, akiben minden egy lesz. Nem annyira a mindent magában foglaló forrásra, mint inkább a mindent befogadó óceánra gondolunk.

A zsinat így tanít erre vonatkozóan: „A világnak ez az állapota, amire a bűn rávetette árnyékát, elműlik. De azt is tudjuk, hogy Isten új lakóhelyet, új földet készít, amelyen igazságosság honol s az kielégíti, sőt túlszárnyalja az emberi szívnek a békeesség utáni vágyát. . . . Az új föld várása nem gyengítheti bennünk a földi élet munkálásának felelősségét . . . bár a földi haladást az Isten országának növekedésétől határozottan meg lehet különböztetni, annak mégis nagy a jelentősége az Isten országa számára, hiszen hozzájárul az emberi társadalom jobb elrendezéséhez . . . a természetnek és saját fáradásunknak jó gyümölcseit, mint az emberi méltóságnak, a testvéri közösségnek és szabadságnak javait az Úr szellemében és parancsának megfelelően a földön gyarapítani kell. Egykor majd minden szennyből megtisztítva, megnemesedve és megdicsőülve újra megtaláljuk őket. (Egyház és világ. 39.)

Ennek az új jámborságnak jellegét van hivatva megadni a világi értékek elismerése is: „Mindaz, ami az evilági rendhez tartozik, vagyis az élet és a család javai, a kultúra, a gazdasági élet, a művészet, foglalkozási ágak, az állami intézmények, a nemzetközi kapcsolatok és más effélék, továbbá ezeknek a fejlődése – nem csupán segédeszközök az ember végső céljához, hanem Istentől elgondolt saját értékekkel rendelkeznek, akár önmagukban tekintjük őket, akár úgy, mint az evilági berendezés részeit. . . . Úgy tetszett ugyan Istennek, hogy mindent – a természetes a természetfeletti dolgokat egyaránt – Krisztusban foglaljon össze . . . ez a rendeltetés azonban nem fosztja meg az evilági dolgokat autonómiájuktól, saját céljuktól, törvényeiktől, módszereiktől és az ember számára való fontosságuktól. Sőt inkább tökéletessé teszi jelentőségüket, önértéküket és egyszersmind hozzászabja őket az ember teljes földi hivatásához.” (Világi ap. 1.)

A *lelki erősség* a hasonló nevű crényt tökéletesíti bennünk és ennek eredményeként az ember képes véghezvinni a jót; amit elkezdett azt akkor sem hagyja abba, amikor a természetes kezdeti lendület alább hagy, az újdonság varázsa megtörik és esetleg komoly, nagy akadályok tor-

nyosulnak a megvalósulás útjába. Sőt az akadályok inkább megacélozzák az akaratot, mert az ember éppen annak jelét látja ezekben a nehézségekben, hogy a gonosz lélek valódi jót akar megakadályozni, melynek tehát komoly esélyei vannak a megvalósulásra.

Az erkölcsi tökéletesedés a jóban való megszilárdulás, a készségek, azaz az erények kialakulása: igazmondás, mértékletesség stb.

A testi szokások (járás, írás stb.) kialakulásának mintájára szoktuk felfogni az erkölcsi habitusok kialakulását is, jó és rossz irányban egyaránt. Rá lehet nevelni a gyermeket az őszinteségre, a rendszeres imára, segítőkészségre, de rászokhat az ismételt cselekvések révén a hazudozásra, durvaságra stb. is.

Ami azonban legalábbis az erényeket, tehát a második természetünké vált jótetteket illeti, valami lényeges szempontot nem szabad szem elől tévesztenünk. A szokás teheti könnyűvé, természetessé a törvény szerinti cselekedeteket, de ki is üresítheti. Éppen a megszokás, gépiesség rejti azt a veszélyt, hogy az ember cselekvése lélektelen lesz, abszurd szóval: erkölcsi automata.

A Szentlélek ajándékai, belátást és lelkesültséget adó illetei teszik számunkra lehetővé ennek a veszélynek elkerülését. A meg-megújuló szeretettel karöltve járó belátás, Istennel való azonosulás izmosítja szabadságunkat.

Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy óvakodnunk kell nevelésben és önevelésben egyaránt az egyoldalú voluntarizmustól; felbecsülhetetlen fontosságú az ima az elmélkedés, a Lélek sugallataira való csendes figyelés. Ha azt mondjuk is, hogy a bérálás Krisztus katonáivá avat bennünket, tudatában kell lennünk annak, hogy egyáltalán nem katonás engedelmességről van szó, ha mégoly imponáló is ez sokak szemében. A katona nem kérdezi, miért, neki csak a parancs megértése és tökéletes végrehajtása a fontos. Jézus nem szolgáinak tekint bennünket, hanem barátainak; a szolga nem tudja, mit tesz ura és mit miért rendel. De Jézus nekünk Szentlelke által egyre teljesebb mértékben tudunkra akarja adni. A katonának nem lényeges a parancsadó személye; a kereszténynél a lényeg a parancsadó személyéhez való viszonyán fordul. A katonaság szellemét a bajtársiasság jellemzi; a keresztények kapcsolatának ennél bensőségesebbnek kell lennie. A katona csak úgy védi hazáját, ha az elleneséget elpusztítja. A mi mintaképünk és vezérünk feláldozva győzött.

A Szentlélek ajándékai természetesen nemcsak az egyház egyes tagjainak szükségesek, hanem az egyház egészének, sőt – mint minden kegyelmi ajándékot – az egyes hívő azt is az egyházon keresztül kapja. Az ősegyház-

ban ezeknek az ajándékoknak közösségi megfelelőjeként gyakoriak voltak a különböző karizmák: „A lelki adományok ugyan különfélék, a Lélek azonban ugyanaz . . . Az egyik . . . a bölcsesség ajándékát kapja a lélektől, a másik a tudás adományát ugyanattól a Lélektől, a harmadik a hitet kapja ugyanabban a Lélekben, vagy pedig a gyógyítás adományát ugyanabban a Lélekben. Van, aki csodatevő hatalmat kap, van akinek a prófétálásnak vagy a szellemek elbírálásának képessége jut osztályrészül. Más különféle nyelveket vagy pedig a nyelvek értelmezését nyeri el ajándékol.” (1Kor 12,4 sk)

Az ősegyháznak a kezdeti nehézségek miatt még igen nagy szüksége volt ezekre a rendkívüli adományokra. Az apostolok mellett, akik tanúi voltak Krisztus feltámadásának, szükség volt prófétákra is, vagyis olyan kiváltságos emberekre, akik konkrét helyzetekben eligazítással szolgáltak a tekintetben, mi az Isten akarata és így kiegészítették az apostoloknak adott kegyelmet; a tanítókat arra tette alkalmassá a Lélek, hogy a hittanulókat meggyőzően és megnyerően ismertessék meg a hit igazságával és a már kialakult szokásokkal. Inkább a kívülállók megnyerése szempontjából lehetett jelentősége a csodatevő hatalomnak vagy gyógyító erőnek és a többi feltűnő, csodálkozást keltő adománynak.

A karizmatikusoknak minden időben megvan a szerepük az egyház életében. A Lélek koronkint más és más adománnyal visz új életet, pezsgést az egyházba. Assisi szt. Ferenc és szt. Domonkos, Loyolai szt. Ignác és Don Bosco és a többi kanonizált szent vagy szentéletű ember beszédes bizonyítéka a Lélek kimeríthetetlen gazdagságának, folyton újat teremtő tevékenységének.

A II. vatikáni zsinatot is karizmatikusok hosszú sora készítette elő, ill. rajtuk keresztül a Szentlélek. Cardijn, Teilhard, Congar, Chenu . . . hogy csak az ismertebb nevek közül említsünk néhányat: korunk karizmatikusai.

*A krisztusi nagykorúság szentsége
(bérmálás)*

„Mikor a Jeruzsálemben maradt apostolok meghallották, hogy Szarmaria elfogadta az Isten tanítását, elküldték hozzájuk Pétert és Jánost. Amikor megérkeztek, imádkoztak értük, hogy szálljon rájuk a Szentlélek. Mert még egyikükre sem szállott le, csak meg voltak keresztelve Urunk Jézus nevére. Rájuk tették hát kezüket és megkapták a Szentlelket.” (Csel 8,14–17)

„Míg Apolló Korintusban tartózkodott, Pál a felső tartományokon át Efezusba érkezett. Itt néhány tanítványra akadt. Megkérdezte tőlük: „Megkaptátok a Szentlelket, amikor megtértetek?” Nem is hallottunk, hogy van Szentlélek – felelték. Milyen keresztségben részesültetek? – kérdezte ismét. Ezt válaszolták: János keresztségében. János a bűnbánat keresztségével keresztelt – magyarázta Pál, a népet meg arra tanította, hogy higgyenek abban, aki nyomába lép, azaz Jézusban. Ezt hallva megkeresztelkedtek Jézus nevére. Ezután Pál rájuk tette a kezét és leszállt rájuk a Szentlélek, megkapták a nyelvek adományát és prófétáltak. Ezek az emberek együttvéve voltak vagy tizenketten.” (Csel 19,1–7)

A szentírás tanúsága szerint tehát az apostolok koráig visszanyúló gyakorlat, hogy a már megkeresztelteknek kézföltétel és imádság kíséretében átadják a Szentlelket. Ami a keresztségben kezdetét vette, az elérte teljességét a bérmálásban.

Mi volt a célja ennek a teljességnek? Miben különbözik a két szentség egymástól? Mélyebb megértése a Krisztustól tanult igazságoknak, nagyobb bátorság a hit megvallására, és mindez elsősorban nem csupán vagy főleg a saját tökéletesedése érdekében, hanem azért, hogy építse, gyarapítsa Krisztus testét, az egyházat. „Ő némelyeket (Szentlelke által) apostollá, másokat prófétává . . . pásztorrá és tanítóvá tett, hogy szolgálatuk betöltésére neveljék a szenteket és fölépítsék Krisztus testét, amíg mindnyájan el nem jutunk a hitben és az Isten Fia megismerésében az egységre és meglett emberré nem leszünk, elérve a krisztusi teljességet. Akkor majd nem leszünk éretlenek, akiket a megtévesztő emberi tanítás és a tévedésbe ejtő álnokság minden szele magával sodor. Inkább igazságban kell élnünk és szeretetben, hogy egyre inkább összeforrjunk a Fővel: Krisztussal. Ő az, aki az egész testet egybefogja és összetartja a kü-

lönféle izületek segítségével, hogy a tagok betöltsék az erejükhöz szabott feladatkört. Így növekszik a test és építi fel saját magát a szeretetben.” (Ef 4,11–16)

Ezt a szöveget úgy tekintjük, mint amely a bérmlás egyéni és közösségi jellegét egyaránt világosan összefoglalja. Mindenkinnek van valami szerepe mások hitének nevelésében, érettségre segítésében, hogy alkalmassá váljanak annak a szerepnek betöltésére, melyet Krisztus a saját testében szánt nekik. Egyénileg tekintve a Szentlélek ajándéka a meglett emberré válást segíti elő, a krisztusi teljesség elérését, ami – egyebek közt – abban is megnyilvánul, hogy az ember szilárdan ki tud tartani az igazság mellett, mert rendelkezik annyi szabadsággal és önállósággal, hogy a hamis, bár tetszetős nézeteket felismeri és el is tudja utasítani.

A felnőtté válás, érettség, tehát az élet továbbadásának az életért való felelősségvállalásnak korszakát is jelenti. A tanúskodás, a bizonyosságtevés elsősorban az étellel, a tettekkel – erről van itt szó és egészen természetesnek kell tartanunk, hogy erre a Szentlélek teszi képessé az embert, aki ismételten úgy szerepel, mint Krisztus tanúja. „Mert nem ti beszéltek, hogy Atyátok Lelke szól bennetek.” (Mt 10,20) „Mikor pedig eljön a Vigasztaló, akit én küldök nektek, az igazság Lelke, aki az Atyától származik, az tanúságot tesz rólam.” (Jn 15,26)

Más szavakkal is megfogalmazhatjuk ezt az igazságot: a bérmlás úgy is, mint tény, mint önkéntes vállalkozás következménye, és úgy is, mint erőforrás a hitvalló életre, éppen a szabadság dokumentálásával tesz hatékony tanúságot Krisztus ügye mellett. Tagadhatatlan, hogy a vallással kapcsolatban sok megkötöttség befolyásolja az embert és a vallásos, egyházi életnek egyes megnyilatkozásai éppen azért nem rendelkeznek általában a tanúságtétel erejével, mert nem látszik minden esetben biztosítva a teljes szabadság, vagyis nem az egyén felfogása, döntése, állásfoglalása nyilvánul meg egy-egy tényben, hanem a család, rokonság, általában a milió. Minden erővel azon kellene lennünk, hogy a bérmlkozás valóban az legyen, aminek Krisztus rendelkezése folytán lennie kell.

A felnőtté válást jól megérthetjük az ajándékok kapcsán is, amelyeket a bérmlásban a keresztségnél nagyobb fokban áraszt lelkünkbe a Lélek. Azt is mondhatjuk, hogy a keresztségben ezeket az ajándékokat azért kaptuk, hogy a velük való együttműködés révén a magunk részéről is alkalmasabbá váljunk azoknak felnőtt méretű befogadására a bérmlás szentségében. Bölcsesség, tanács, lelki erősség stb. mind-mind a felnőtt ember magatartásának jellemzői.

Ennek a tanúskodásnak –, amely éppen a szabadság révén teljes értékű, valóban hiteltérdemlő tanúskodás – ilyen foka Krisztus próféta tiszteben való részesedésünkkel függ össze. (A prófétálás elsősorban nem a jövő felvilágosítását jelenti az Istentől kapott felvilágosítás alapján, hanem valakinek képviselőjét, ügyének szorgalmazását stb.) Amint Krisztus azért jött, hogy kinyilvánítsa, megismertesse a világgal az Atyát (Fülöp, aki lát engem, az Atyát is látja – mondta Jézus.) A bérmálás révén bennünket is tanúvá tesz az Atya éppen általa, hogy magához egyre hasonlóbbá tesz. Jézuson keresztül valóban Atyánkhoz vezet az út. Szentleke által magához hasonló prófétává, hiteles tanúvá tesz bennünket, ami viszont az Atyával való hasonlóság kifejlődése révén lesz teljessé. Mintha azt mondaná Jézus: aki láttat engem az emberekkel, a világgal, az Atyámat is láttatja, mert aki hasonlóvá lett hozzám, az hasonlóvá lett Atyámhoz is.

Másként úgy is jellemezhetjük ezt a folyamatot: a keresztség részesít bennünket Jézus megváltói halálában és feltámadásában, a bérmálás a pünkösdi Lélek-áradásában. Feltétlenül igazat kell adnunk Piet Fransennek, aki azt mondja, hogy a bérmálás szükségessége felöli kérdés egyet jelent a pünkösöd szükségessége felöli kérdéssel. Jézus megváltói szenvedése és feltámadása után szükség volt-e a Szentlélek eljövételére, hogy czekek a szerzeményeket a világ elnyerje? Éppen annyira szükséges a bérmálás (ha nem is a bérmálkozás) abban az életkorban, amikor az ember nagyon is hajlik arra, hogy önmagát keresve elzárkózzék, a magatérmette eszmék szerint, a maga teremtette világban éljen, külön szentséggel enged, hogy Isten szeretetének Lelke által teljesen lefoglalja őt magának, megpecsételje. jelet tegyen rá: te az enyém vagy és egyben a közösség szolgálatára rendelje: az egyház testének építésére. A keresztség a családiaság szentsége; a család határozott és döntött az újszülött helyett és nevében és ennek következtében egy nagyobb családunk lett kedves, szívesen fogadott tagja. A bérmálás bizonyos értelemben családfővé teszi az embert, vagy legalábbis a család felelősségtudattól áthatott, a gondokból és az áldozatokból is részt kérő és vállaló tagjává.

A bérmálás szentségének léte figyelmeztetés és jel az egyház vezetői és tagjai számára egyaránt. Van szentsége a keresztyén nagykorúságnak. Mit jelent ez a hívő részére? Azt a felszólítást, hogy nem csupán engedelmességre van hivatva, nem maradhat örökké gyerek, hanem önállóságra is, felelősségvállalásra is az egyház, ill. a szűkebb egyházközség életében. Éppen ez a külsőségessé fajult szentség volna hivatva arra, hogy az egyházi életünkben oly gondtalan, felelőtlen, csak magukkal törődő (gyakran még legközelebbi családtagjaik lelkeüdvét is figyelmen kívül

hagyják) keresztények rádöbbenjenek felelősségükre. Ma is osztja karizmáit a Lélek, de a mai kornak megfelelő formában. Nem elragadtatott beszédekkel, nyelveken való szólással, hanem . . . de – nos, éppen ez az, amit előre roppant nehéz megmondani, hogyan, mert a szabad Lélek nem köti magát emberi elképzeléseinkhez, múltból ismert sémákhoz, mert a jövőt akarja alakítani általunk olyan gazdagságban, hogy az egyház részére valóságos megújulás, folytonos újjászületés legyen.

Úgy tűnik, a fiatalabbak fogékonyabbak a Szentlélek ihletéseire, és ha a konzervatív idősebbek meg is mosolyogják őket, ők lesznek mégis bizonyoságai annak, hogy az éltető Lélek működik az egyházban, és ugyanazt az igazságot mai, a kor emberéhez szóló módon is megtanít elmondani bennünket. A hitletéteményhez való hűség, az egyházi tanítóhivatal iránti teljes engedelmesség szellemében kell átadni magunkat a Szentlélek ihletésének. Itt is érvényes mutatis mutandis amit az apostolok mondtak: inkább kell engedelmessé válni az Istennek, mint az embereknek. (Csel 4,19) Az egyház embercsemből áll és az emberi sokszor jelent visszahúzó erőt a Lélek ösztönzésével szemben. Látnivaló volt éppen a II. vatikáni zsinattal kapcsolatban, hogyan kellett a Lélcknek a nagyon is emberi ellenállásokat letörnie, melyek a valóban új szellem kialakulásának útját állták és tudjuk, hogy ez a folyamat a zsinattal nem zárult le. Mindenesetre óriási eredmény, hogy kialakult az egyházban a dialógus szelleme és gyakorlata. Ez annak az elismerése, hogy a Szentlélek az egyház minden tagjában működik, őket is készíti arra, hogy az egyház egészének gondját viseljék és a vezetőknek az egyszerű tagokkal folytatott párbeszéde – anélkül, hogy ez a legkisebb mértékben is kérdéssé tenné hivataluk isteni eredetét – alkalom és hatékony eszköz lehet a Szentlélek kezében akaratának tudtulatására.

A püspöki szinódus, a papi szenátus, a világiak több fórumon és formában történő megkérdezése és véleményük komolyan vétele az egyház Lélek által történő megújulásának és folytonos megifjodásának hatékony eszköze.

Karl Rahner mutatott rá „Das freie Wort in der Kirche” c. írásában, hogy milyen nagy jelentősége és fontossága van annak, hogy a világiak is hallassák szavukat az egyházban. Nemcsak azok, akiket karizmatikusoknak nevezhetünk, hanem az egyszerű hívők is hivatottak arra, hogy tudtára adják az egyház hivatalos vezetőinek azt a helyzetképet, szituációt, mely számukra – éppen felülállásuk következtében – nehezebben észrevehető, és aminek ismerete nélkül nem várható valóban jó irányítás. Ehhez a szituációhoz az is hozzátartozik, ami az embereknek, az egyház

tagjainak szabad döntéséből alakul ki. Az egyház egyes rendelkezéseit az emberek különféleképpen értékelik és a hierarchiának fontos tudnia azt, hogy hogyan értékelik. Nem egyedül az a döntő, hogy egy döntés objektíve helyes-e, hanem arra is feltétlenül tekintettel kell lenni, hogy milyen reakciót vált ki a hívekből. Rahner konkrét példaként a nagyszombati liturgiát említi. Nem lehetetlen, – mondja, – hogy a hívek nagyszombat reggel a legnagyobb áhítattal képesek végigcsinálni a liturgiát, teljesen megfélelmezve arról, hogy nem húsvét éjszaka, hanem szombat reggel van. Nem csupán azt kell figyelembe venni, hogy objektíve melyik időpont helyes, hanem arra is tekintettel kell lenni, hogy a hívek többsége mit akar időpontnak elfogadni. Semmiesetre sem helyes elrendelni az ilyen felfogás megváltoztatását, ami egyébként sem kecsegtet sok eredménnyel.

Arra is rá kell mutatni, hogy a „tanuló egyháznak” is van biztosítéka a Szentlélektől arra nézve, hogy az egészében nem térhet el a kinyilatkoztatott igazságtól.

Annak ellenére tehát, hogy az egyházban a vezetők nem a néptől származtatják jogukat, hanem Krisztustól, az ő kegyelméből, mégis érvényesülnie kell az egyházban is a közvéleménynek. Paradoxnak tűnhet, de éppen XII. Pius pápa mutatott rá erre 1950-ben, a nemzetközi katolikus sajtókongresszus résztvevőihez intézett beszédében, ahol többek között azt mondta, hogy abban a társadalomban, ahol nem tud kinyilvánulni a közvélemény, vagy ahol ki sem alakult, valami nincs rendben. Ezt a hiányt betegség-tünetként kell tekinteni. Hasonló a helyzet a katolikus egyházban is – fűzte hozzá a pápa – bár ezen bizonyára csodálkoznak azok, akik az egyházat rosszul ismerik. Hiszen az egyház is élő testület, melynek hiányoznék valami az életéből, ha nem lenne közvélemény.

Ebből gyakorlati következményként levonható, hogy a pápának, zsinatnak, püspöknek nemcsak a teológusokkal kell tanácskoznia, mielőtt hitbéli, erkölcsi, jogi vagy liturgikus kérdésekben állást foglal, hanem az egyházi közvéleményt is meg kell ismernie. Valóban mint a test fejének kell döntenie a hierarchiának és gondosan kerülnie kell egyrészt minden klerikalizmust, azaz a szó sajátos, eredeti értelmében vett önfejűséget, amikor tehát a fej maga, a tagokra való kellő tekintet, a velük való igazi közösség nélkül akar döntenie, másrészt a titkos eretnokségek kialakulását.

Erre a veszélyre is rámutat Rahner említett tanulmányában. Nem lebecsülendő veszély. Amikor ugyanis a közvéleménynek (vagy a közvéleményt kialakítani, formálni akaró egyéni véleménynek) nincs lehetősége

a megnyilatkoztatásra törvényes keretek között, tehát anélkül, hogy ezzel feletteseivel eleve összeütközésbe kerülne, akkor a higgadt és tárgyilagos problémafeltárás és megvitatás helyett titokban alakulnak ki és terjednek a téves nézetek. Titokban, de annál szívósabban és a helyesbítés lehetőségétől szinte teljesen megfosztva.

Valóban egészséges családi légkört kell kialakítani az egyházban. Ez nemcsak a vezetők feladata, hanem a vezetetteké is. Az egészséges légkörű családban lehet ellentmondani, nézeteket kifejezni anélkül, hogy engedetlenség, tiszteletlenség, egységbontás szándéka vagy veszélye forogna fenn. Ez az igazi szabadság légköre, amely egyedül alkalmas arra, hogy valóban bőséges legyen a termés.

Természetesen szó sem lehet a biztosan kinyilatkoztatott hitigazságok kérdésessé tételéről. Az ilyen szabadság pusztítana: az igaz hitet, Krisztus egyházát létben támadná. Így nem képezheti vita tárgyát nemcsak a Szentháromság hittétele, de az egyház hierarchikus szerkezete sem.

De a kinyilatkoztatott, biztos hitigazságok helyesebb és egyre mélyebb megértéséről és sok más kérdésről kellene vitatkozni. Vagyis: kellene törekedni arra, hogy még tisztábban, még árnyaltabban lássuk a kérdéseket, még egyetemesebb érvennyel tudjuk megfogalmazni a tételeket.

Nemcsak papok egymásközi ügyének kell tekintenünk a hitigazságok megvitatását, azaz újra átgondolását, korhoz alkalmazását és az így született eredmények összemérését. A teológus nem jelenthet egyet a klerikussal. Minden megbérmálnak kötelességének kell éreznie hitének alaposabb megismerését. Legyen ennek érdekében is egyre katolikusabb, azaz mindenkire szólóbb a teológiánk. A laikus teológiának tűnjön el minden rossz mellékíze. Legyen laikus teológia és jelentse ez azt, hogy a világiak a maguk eszével, problémalátásával, érdeklődésével szólnak hozzá hitünk nagy kérdéseihöz. A szó legjobb értelmében vett műkedvelő teológusok, akik a maguk eszével-szemével látják a hitrendszeret, tegyék változatosabbá, maibbá, általánosabb érvényűvé a teológiát.

Ha a II. vatikáni zsinat ki merte jelenteni az eddigieknél egyértelműbben, világosabban a világiak papságát és nagykorúságát és ezzel mondhatni meghirdette a Szentlélek újabb korszakát, szűnjék meg az eddiginél sokkal nagyobb mértékben a válaszfal klérus és hívek, teológusok és laikusok között. A papi hatalom, melyet az egyházi rend szentsége közvetít, nem teremt nagyobb különbséget papok és hívek között, mint amekkora egységet és a fentvázolt munkára való egységes rendeltetést létesít a keresztség és a bérmálás.

*A még tökéletesebb egység szentsége
(Oltáriszentség)*

A keresztséget és bérmálást méltán tekintjük beavató szentségeknek. A közösségnek még tökéletesebb megvalósítója az oltáriszentség, melynek a Szentlélekkel való kapcsolatát szeretnénk a következőkben vázolni.

Jn 6-ban olvassuk, hogy a csodálatos kenyérszaporítás után Jézus megígérte az oltáriszentséget, a zsidók nagy botránkozására. „Bizony, bizony mondom nektek, ha nem eszitek az Emberfia testét (húsát) és nem isszátok az ő vérért, nem lesz élet tibennetek. Aki eszi az én testemet (húsomat) és issza az én véremet, annak örök élete van és én föltámasztom őt az utolsó napon. Az én testem (húsom) ugyanis valóságos étel, s az én vérem valóságos ital. Aki eszi az én testemet (húsomat) és issza az én véremet, énbennem marad és én öbenne. Amint engem küldött az élő Atya és én az Atya által élek, úgy aki engem eszik, az majd énáltalam él. Ez az a kenyér, mely a mennyből szállott le, nem olyan, amelyet atyáitok ettek, de meghaltak: aki ezt a kenyeret eszi, örökké él . . . Jézus pedig jól tudta, hogy tanítványai zúgolódnak emiatt s ezért azt mondta nekik: „Ez megbotráncoztat titeket? Hátha majd látjátok, hogy az Emberfia fölmegy oda, ahol azelőtt volt? A lélek az, ami életet, a test (hús) nem használ semmit: az én hozzátok intézett tanításom lélek és élet. Vannak azonban köztetek, akik nem hisznek.” (Jn 6, 53 sk)

Jézus a kenyérszaporítást követően tehát – a manna emlékéhez is kapcsolódva – az égi kenyérről beszél, melynek élvezése révén az örök, isteni étellel kerül kapcsolatba az ember. A földi kenyér az ember földi életét képes fenntartani, crósíteni, az égi kenyér, ezzel ellentétben, az égi, isteni életet rejt magában és közli az emberrel. Jézus és a testét evő, vérért ivó hívő között életközösség jön létre (egymásban élnek), mely az Atya és a Fiú életközösségéhez hasonlít.

Hallgatói ellenkezését azzal szereli le, hogy ő az égből jött és látni fogják, amint az égbe tér majd vissza mennybemenetelekor, vagyis égi küldött, kinyilatkoztatást hoz, a Szentlélek erejében beszél és a Lélek, az életető fényében kell szavait érteni. Természetesen nem a test egymagában életet, hanem a Lélek, aki a testen keresztül szól és hat, és aki tökéletes áldozat bemutatására is készségessé tette ezt az cmberséget. Az él-

tető Léleknek köszönhető tehát az a hatás is, melyről testének evésével, vérének ivásával kapcsolatban Jézus beszél.

Éppen azért, mivel a Lélek erejében történő éltetésről van szó, természetesen az is, hogy csak aki hittel közeledik felé, az lesz részese ennek az éltető erőnek. A pusztán fizikai, hit nélküli evés nem ér semmit; pusztán a testek érintkezése révén nem jön létre éltető, lelki hatás.

Vegyük figyelembe azt is, amit a Zsidókhoz írt levélben olvasunk: „Krisztus azonban a ránk váró javak főpapjaként jelent meg s belépett abba a . . . sátorba, melyet nem ember keze alkotott . . . Nem a bakok vagy borjak vérével, hanem saját vérével lépett be egyszer s mindenkorra a Szentélybe és örök megváltást szerzett. Ha ugyanis a bakok és bikák vére meg az üsző hamva a tisztátalanokra hintve külsőleg tisztára szenteli őket, mennyivel inkább megtisztítja lelkiismeretünket a holt cselekedetektől Krisztus vére, aki az örök Lélek által saját magát adta áldozatul az Istennek, hogy az élő Istennek szolgáljunk. (Zsid 9,11 sk)

A Szentlélek által felszentelt krisztusi emberi természet a személyes isteni szeretettől ösztönözve és teljes önátadásra képesítve megteremtette a lehetőséget arra, hogy valódi, lelki tisztaságra tegyünk szert, megszabadulva a holt és halált hozó cselekedetektől. Jézust a Lélek kente fel főpappá, hogy tökéletes áldozatát bemutathassa: a Lélek formálta testét feláldozhassa.

Áldozatát folytatja egyházában, melyben szintén a Lélek erejében tesztült meg.

Az oltáriszentség összekötő kapocs a kettő között; Krisztus kereszten feláldozott teste és az egyház között. Jézus áldozata az új szövetséget megalapozó áldozat; az áldozati lakoma is ezt a közösségi jelleget hangsúlyozza: már az utolsó vacsorán maga köré gyűjti annak a közösségnek magját, melyet élete folytatásának tekint. Az oltáriszentség, a szentmise-áldozat az egyház kebelében jön létre és egyszerre áldozata Krisztusnak és egyházának. Egyaránt erősíti Krisztushoz és egymáshoz való tartozásunkat.

Az tud igazán bekapcsolódni Krisztus áldozatába és azt saját áldozatává is tenni, akit a Szentlélek képessé tesz erre, ill. aki a Szentléleknek erre való készítésével együttműködik. Aki átadja magát a Szeretetnek, és kész arra, hogy áldozatként felajánlja magát a mennyei Atyának, annak számára gyümölcsöző igazán a szentmisén való részvétel, mert az egyesül igazán Jézussal.

*A Test továbbépítőinek szentsége
(Egyházi rend)*

„Figyelmeztetek, éleszd fel magadban Isten kegyelmét, amely kézföltételem folytán benned él.” – írja szt. Pál kedves fiának, Timóteusnak. (2Tim 1,6) „Hiszen Isten nem a csüggedtség, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét adta nekünk.” (L. még: 1Tim 4,14)

Az apostol felszólítja tanítványát, hogy a hamu alatt izzó parázshoz hasonló kegyelmet – mely tehát nem átmeneti, hanem állandó jellegű – szítsa fel és ennek a kegyelemnek crejében erővel, szeretettel, józansággal lássa el lelkipásztori feladatát.

Az egyházi rend szentségében a Szentlélek a három főfunkcióra képesíti az embert: a szentmiseáldozat bemutatására, a szentségek kiszolgáltatására és az Isten igéjének hirdetésére. Így foglalja ezt szavakba a tridenti zsinat: „Az áldozat és a papság Isten rendelkezéséből úgy összetartozik, hogy mindkettő létezik mindkét törvényben (ő- és újszövetségben). . . . A katolikus egyházi hagyomány mindig vallotta a szentírásra támaszkodva, hogy az új, látható, külső papságot Üdvözítőnk alapította és az apostoloknak valamint a papságban utódaiknak átadta a hatalmat, hogy testét és vérét konzekrálják, felajánlják és kiszolgáltassák, valamint, hogy bűnöket bocsássanak meg és tartsanak meg.” (Denz 957)

A szentelendőkre a Szentlelket hívja a szentelő püspök, hiszen nemcsak mint a kegyelmek közlöje illetékes Ő, hanem úgy is, mint azoknak a tevékenységeknek lelkesítője, éltetője, amelyekre Isten a papot kiválasztja.

Ha Jézus a Szentlélek által adta tökéletes áldozatul önmagát, akkor természetesnek kell tartanunk, hogy ennek az áldozatnak megújításához szintén a Szentlélek közreműködésére van szükség. Krisztust a Lélek tette pappá; papságának teljesértékű folytatóit is csak a Lélek teheti alkalmasakká szolgálatukra.

A pap a Szentlélek kegyelme folytán Krisztust is, a híveket is képviseli; papi karaktere folytán olyan kitüntetett pontja a kegyelmi „erőtérnek”, amelyen keresztül az isteni erő messzemenő változtatásokat és egyesítéseket visz végbe: a kenyér és bor átlényegül, Jézus áldozata megjelenül; ami a miénk, az Jézusé lesz, és ami az övé, az a miénk. A tagok egymásközi, ill. a Fővel történő egymásban-léte is a Lélek által valósul meg.

Analógiaként hivatkozhatunk az emberi lélekre: a minden szervben teljes valójával jelenlevő lélek kapcsolja igazán össze egymással a test részeit és teszi, hogy ha szenved az egyik tag, vele szenved a másik is, és fordítva: ha erőre kap, előnyhöz jut az egyik tag, javára az a másiknak is. Sőt tovább vihetjük az analógiát: a lélek nemcsak a tér, hanem az idő korlátait is képes többé-kevésbé áttörni: életünk eseményei nem pusztá egymásutániságot alkotnak, hanem egységet, aminek következtében a múlt sem lesz egészen múlttá, hanem meg is marad, bele is épül egyéniségünkbe. Nem bábu az én, amelyre különböző hangulatok, vágyak, élmények ruháit adja az élet vagy egy nagyhatalmú rendező, hanem folyton alakuló valóság, aki valóban lesz valakivé, aki a történetek elmúltával nem tud már az lenni, aki előzőleg volt, nem tud úgy cselekedni, mintha nem történt volna meg az, ami megtörtént; $x + 1$ -edik tette tartalmazza az x tettet.

Jézus egész élete, minden tette, szenvedése, imája jelen van szívében-lelkében nemcsak a természetes lélek működése következtében, hanem legfőképpen a Szentlélek erejében, aki a legnagyobb fokú egységet, folytonosságot, tér és idő korlátain felülemelkedő létet tud biztosítani.

A Szentlélek által összegyűjtött hívő közösség – amely élő egységet alkot a világ más részén élő hívekkel is – a pap szavai, a neki adott szentségi kegyelem révén intenzív kapcsolatba kerül Krisztussal és vele egyesülve, érdemeiben, sőt életében közösködve fel tudja ajánlani magát a mennyei Atyának és ez a tette meghatározójává válik további tetteinek is. A valóban hittel, reménnyel, szeretettel ünnepelet szentmise Jézus életét életünké, múltunkká és így jövőnk alakítójává teszi. Hiszen az a Lélek hat át bennünket, aki Krisztust is éltette, áthatotta és akinek működése révén Jézus egész élete együtt van.

Jézus élete tehát valóban folytatódik a hívekben, legfőképpen a szentmisében. Mégpedig azért, mert a szentmise Jézus életének lényegét fejezi ki és jeleníti meg. Minden tettének, szavának végső értelme és célja a feláldoztatás, önfeláldozás.

Illusztrációként álljon Illyés Gyula néhány sora:

„volt, ki attól élt, hogy más helyébe halt.
Valld: ki csak magáért szenved és jaját
úgy csörgeti, mint fősvény aranyát
legtöbbet magából dörén az pazarol.
Szenvedj te, míg szenved a világ s akarj
még több szenvedést és valld, hogy a halál

az is átváltozás és nem akadály,
akár a mesében, hol boldog király
az lesz, aki próbát legtöbbet kiáll.
Amit még meg kellene írni:
Old és könnyít a te könnyed is talán
a világra vetett penitencián,
mert nincs hasztalan kín, számadás ha lesz;
vállald a szégyenfát, úgy lehet kereszt.”

(A betegség értelméről)

Az ember a szabadságról álmodik, a szabadságot keresi, mert Isten saját képére és hasonlatosságára teremtette, azaz szabadnak, szabadságszeretőnek. De a jelenlegi helyzetben a szabadsághoz egy járható út vezet: az önfeláldozás útja. Erre bizonyoság Krisztus példája, ami azonban nemcsak példa, hanem biztosíték, reménységünk alapja is.

Ha azt kérdezzük, miért rendelte Krisztus a papságot, vagy a rendelt papságot miért tüntette ki ilyen szereppel áldozata megújításánál, akkor egyik okként méltán hivatkozhatunk arra, hogy ezúton is fenn akarja tartani híveiben annak tudatát, hogy neki köszönhetik, hogy szenvedésük érdemszerző, szabadító, világot megváltó szenvedés. Ha elég volna pusztán a közösségnek összegyülekezése és máris megújulna Krisztus áldozata, talán könnyen merülne feledésbe, hogy nem a közösség ereje az, ami a megváltást szerzi, hanem Jézusé, aki életének-testének közösségébe vont bennünket.

Az egyházi rend szentségében a bűnök megbocsátára való hatalom is átadásra kerül. Jézus feltámadása után adta át tanítványainak ezt a hatalmat. Megjelent nekik és így szólt: „Békesség nektek, Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket. – E szavak után rájuk lehel és így szólt hozzájuk: Vegyétek a Szentlelket. Akinek megbocsátjátok bűneit, azé bocsánatot nyernek, akinek pedig megtartjátok, azé megmaradnak.” (Jn 20,21–23)

Az éltető Lélek rájuk lehelésével közli velük, létre hozza bennük azt az új emberséget, mely feltámadása óta benne megvan és egyben arra is hatalmat ad nekik, hogy ezt másoknak is átadják, ill. azokban, akik elvesztették, visszaállítsák. Az ember a bűn és halál állapotában van, a szolgaság megalázó helyzetében. Krisztus felszólítja és Lelke által ösztönzi is az élet és béke (ami minden jónak bőséges szolgálata) befogadására.

A Lélek nem úgy veszi birtokába az embert, mint valami ellenállha-

tatlan, nagy erő, hanem személyes állásfoglalást vár, szabad döntést, mely azonban nem önmaga megszabadítása, hanem csak annyit jelent, hogy elfogadja, akarja a felkínált megváltást és ennek az elfogadásnak a lehetősége is a felkínáló által van biztosítva. A Lélek szabadsága utal tehát arra is, hogy szabad állásfoglalást vár és Lelke által képessé is tesz rá Isten.

A gyónást megelőző lelkiismeretvizsgálathoz a Szentlélek segítségét kérjük. Ez természetes, ha meggondoljuk, hogy nem egyszerűen emlékeznünk kell és erkölcsileg minősítenünk tetteinket, hanem a csak a Szentlélek fényében felismerhető élet-károsodásnak megdöbbentő felismerése, elítélése és a jóvátétel őszinte keresése szükséges. Az eltékozolt értékeket igazán sajnálni, keresésükre indulni csak a Lélek indításából leszünk képesek, aki lelke ennek az életnek.

Éppen a Szentlélek megvilágosítása kellene, hogy létrehozza bennünk a bűn valóságnak megfelelő szemléletét. Túlságosan jogi a legtöbb keresztény bűn-szemlélet: a bűnt olyan cselekedetnek tekinti, amely ellenkezik Isten akaratával, előírásával és ezért büntetést érdemel. Ha nem lenne Isten, vagy ha valamiképpen titokban lehetne tartani tetteinket clótte, akkor a dolog sok esetben nem is volna olyan tragikus.

Bizonyára nem kevés azoknak a száma, akik igazában azért igyekeznek minden erővel megszabadulni Istenbe vetett hitüktől, hogy a lelkiismeretfurdalásnak ettől a kellemetlen érzésétől megszabaduljanak és zavartalanul élvezhessék a bűn nyújtotta örömeket. Ez azt a szintet jelenti, mint amikor az alkoholista vagy a kábítószeres rabja csak azért tekinti helyzetét hátrányosnak és átkozottnak, mert a hatóságok előbb vagy utóbb beleavatkoznak emiatt az életébe, kellemetlenségeket von maga után ez az állapot. Bizonyára gyakran ábrándozik egy olyan országról vagy majdan bekövetkező állapotról, amikor ezt a visszaélést nem üldözik, elvonókúra nem létezik és zavartalanul hódolhat szenvedélyének. Aki még nem jutott el annak felismerésére, hogy az életét károsítja azzal, ha rendetlen szenvedélyének hódol és azt adja oda, amivel semmi más fel nem ér, az életet, annak kiteljesedését – aki tehát ennek a felismerésére nem jut el, az igazában nem gyógyul meg, ha meg is undorodik ideig-óráig az alkoholtól vagy kábítószerrel.

A bűn mindig az igazi élet megfogyatkozása bennünk. Az ember ölni tud testi és lelki életet egyaránt, de az élet elszállott lehetőségét visszahozni nem tudja. Az éltető Lélek Isten ajándéka, erős és éltető szeretetének ingyenes adománya. Csak az ő erejében tudjuk bűneinket úgy bánni, azoktól úgy elfordulni, hogy valóban újjáéledjünk és ráataláljunk az élet

útjára. Éppen azért, mert nem egyszerűen helytelen cselekedet a bűn, amelyet sajnós számontartanak és megtorolnak. És azért, mert a megtérésben nem arról van szó csupán, hogy egyik vagy másik tettünktől elfordulunk, azokat elítéljük. Önmagunktól kell elfordulnunk, hittel ellentétes alagra épített világunkat kell elhagynunk a megtérésben.

A súlyos bűn nem csupán egyszeri cselkedet, hanem egy hibás, lényegesen és alapvetően elhibázott életfelfogásnak konkrét megnyilatkozása, megtestesülése. A megtérés ennek az egész hamis világnak lebontása, és az igazságnak megfelelő magatartás kialakítása.

A kapzsi a harácsolás nélkül, a buja a kéj nélkül nem látja értelmét életének; a három isteni erénynek szomorú paródiája valósul meg a bűnbe merült ember viselkedésében. Hit, remény, szeretet élteti a kapzsit is, buját, gőgöset is, de milyen? Hit abban, hogy ez az élet értelme, ez a legtöbb, amit el lehet érni: a gazdagság, az élvezet, a hatalom; remény abban, hogy ezen az úton igazán meg is találja a boldogságot (pedig hány-szor tapasztalta, hogy nem így van); szeretet, de olyan, mely nem felszabadít, hanem megköt, nem gazdagít, hanem kifoszt, nem összeköt, hanem elválaszt. A szegénytől, a kizsákmányolttól, az élvezeti tárggyá züllesztett embertől, az alattvalótól. Végül önmagamtól.

Hamis világunk lebontása, önmagunkkal való szembeállításunk egyik jelentős lépése a bűnvallomás. Másrészt az is kifejeződik az egyház képviselője előtt tett bűnvallomásunkkal, hogy elismerjük az egyház közösségével szembeni vétkeiségünket is. A testnek tagjai, a templomnak építő kövei vagyunk és bűneinkkel nemcsak saját magunkat szennyeztük be, hanem ezt a szentegyházat is (a szó kettős értelmében), melyet az Isten Szentlelke lakásává avatott.

*A bennünk és velünk imádkozó Lélek**a) Az imádság, mint a kegyelmi élet megnyilvánulása*

„Akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai. Nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis, hogy ismét félelemben éljetez, hanem a fogadott fiúság Lelkét nyertétek el, általa kiáltjuk: Abba, Atya! . . . Gyöngeségünkben segítségünkre siet a Lélek, mert még azt sem tudjuk, hogyan kell helyesen imádkoznunk. A Lélek azonban maga jár közben értünk, szavakba nem önthető sóhajtozásokkal. S ő, aki a szíveket vizsgálja, tudja, mi a lelkünk kívánsága, mert Isten tetszése szerint jár közben a szentekért.” (Ro 8,14–16; 26–27)

Csodálatos mélységű sorok. Rávilágítanak a keresztyén élet egyik alapvető fontosságú tényének, az imádságnak lényegére. Világosan kell látnunk, hogy keresztyén életünknek nemcsak a tettek, tehát Isten akarátának megfelelő cselekedetek lényeges részei, hanem az imádság is, melynek lényegét nem is olyan könnyű megfogni, ha mégoly sokan hiszik is, hogy ez sikerült nekik.

A hit – remény – szeretet hármasságára támaszkodó és azokban gyökerező keresztyén élet természetes és szükségszerű kifejeződése az imádság. Az ember a hit által megismeri és elfogadja Isten szeretetét és reméli a neki szánt üdvösségi ajándékokat. Ez egyet jelent természetfeletti életének kiteljesedésével az Istennel való boldog és soha meg nem szűnő életközösségben.

Az imádság misztériuma abban van megalapozva, amit az apostol a Lélek szerepéről mond az imádságban, sőt egész kegyelmi életünkben. Mi magunktól nem tudjuk, hogyan kell helyesen imádkoznunk. Tehát nem azonos az imádság az emberek közötti: szülő és gyermek, férj és feleség, barát és barát között végbe menő beszélgetéssel.

Elsősorban nem azért, mintha mi mindig tudnánk, mit is akarunk a másiktól; a gyermeknél jobban tudja a szülő, mit is kellene igazán kérnie. Az is gyakran előfordul, hogy kimondatlanul is megértjük, mit kér és vár tőlünk a másik; tudjuk azt is, hogy amit érzünk, szavakba önteni sokszor nem lehet.

Az igazán sajátos vonása az imádságnak az, hogy abban legalább any-

nyira Isten fordul önmaga felé, mint amennyire mi fordulunk feléje: hogy tulajdonképpen az isteni életbe való bekapcsolódás az ima. Az Atya és Fiú kölcsönös, örök szeretettel szereti egymást a Szentlélekben. Amikor a Fiú ebben a Lélekben azt mondja: Abba! – ebben kifejeződik teljes önátadása, fiúi ragaszkodása, feltétlen készsége az Atya akaratának megvalósítására. A keresztény imádságban elhangzó Abba! ennek az Ige szívéből fakadt fiúi hódolatnak visszhangozása emberi szívben, emberi ajkon és igazában azért nem tudjuk, mit is kell kérnünk, mert minden kérésnek arra kell irányulnia, hogy ebben a szeretet-közösségben megerősödjünk és egyre jobban, igazabban azzá legyünk, akivé Isten akaratából lennünk kell, mert az a természetes megvalósulási formája énünknek. Csak a Lélek tudja, életünknek ebben a szakaszában, helyzetében mi visz közelebb ehhez a célhoz.

Vagyis amennyire lehetetlen, hogy a Fiú ne irányuljon egész lényével az Atyára – és éppen azáltal lesz az, aki – éppen úgy lehetetlen, hogy akik fiúságának részesei, ne irányuljanak szívük minden szeretetével – legalábbis erre törekedve – az Atyára. Keresztény voltunk, istengyermeki életünk feltétlenül megsínyli ezért is az imádság hiányát: ennek az életnek ugyanis alkotóeleme az Atyára való szerető irányulás, figyelés.

Az Atya atyasága és a Fiú fiúsága rendkívül nagy mértékben különbözik az emberi atyaságtól és fiúságtól. Valaki édesapává lehet és aztán elveszítheti gyermekét és érintheti ez őt mélyen, de lényegi változás nem megy végbe benne; valaki elvesztheti apját és így megszűnhet valakinek a fia lenni, ez nem érinti lényegében létét. Sőt az emberi élet természetes fejlődéstörvénye szerint az ember elhagyja apját és anyját és feleségéhez ragaszkodik, azaz egyre kisebb jelentőségű lesz életében apjához való viszonya, még akkor is, ha az apa életben marad.

Ezzel szemben a szentháromsági életközösségben a személyek mindent jelentenek egymás számára; az egymásra való irányultság jelenti számukra a személyi létet, vagyis az életet. A Fiúnak az Atya iránti odaadásában mondhatni léthelyzete nyilatkozik meg; annyiban van, amennyiben ilyen az Atyához való viszonya. Minél inkább Fiú – amennyiben az isteni személyek esetében ilyen fokozásról egyáltalán beszélni lehet – annál inkább önmaga, annál inkább van; az Atya minél inkább közli magát a Fiúval szeretetben, annál inkább önmaga; annál többet kap, minél többet ad; egészen megnyeri önmagát, mert egészen adja.

Ebben az életközösségbe kapcsolódik bele az ember a hit és a keresztység révén és ennek a lelkiületnek kell tükröződnie az imádságban. Jézus fiúságát, a mennyei Atyaságát kell szem előtt tartanunk, amikor az

Atya fiának valljuk magunkat; nemcsak életünk forrása, hanem végső célja is (ami földi apa nem lehet) és csak a minél teljesebb felé fordulás, rá irányulás révén leszünk igazán azzá, amivé lennünk kell.

b) *Az imádság az ószövetségi ember tapasztalatában*

Az imádságra vonatkozó megfontolások, elvi kijelentések mellett nagyon hasznos áttekinteni az imádkozó ember fejlődését, imádságában szerzett tapasztalatait és így konkrétan tekinteni az imádság szerepét lelki életünkben, összefüggését lelki életünk érettségével, fejlettségével, a benne megvalósuló szabadsággal.

Az ószövetségi ember üdvtörténeti helyzete imádságában is tükröződik. Döntő jelentőségű a *szövetség*, melyet Isten a *néppel* kötött. Az imádság elsősorban ennek a szövetséges népnek aktusa, aki tehát a tulajdonképpeni partnere Istennek. Amint a szövetségkötés isteni kezdeményezésre történt, úgy az imádságra való ösztönzés is Istentől indul ki: Isten szól a néphez és a nép felel Istennek. Ám ezt a feleletet is Isten teszi lehetővé, ő teszi képessé rá a népet.

Amint *F. Wulf* rámutat (*Handbuch theologischer Grundbegriffe*, I.) az 1Móz 12,1–3-ban leírt isteni szöveget mintának tekinthetjük az isteni megnyilatkozásokra. „Mondta pedig az Úr Ábrahámnak: Eredj ki földedről, rokonságod közül és atyád házából és menj arra a földre, melyet majd mutatok neked. És nagy nemzetté teszek, és megáldalak s nagygyá teszem nevedet és áldott leszel, – megáldom azokat, akik áldanak téged, s megátkozom azokat, akik átkoznak téged s benned nyer áldást a föld minden nemzetsége.”

Vagyis Isten követelményeket támaszt s egyben ígéretet is tesz; valami jót helyez kilátásba arra az esetre, ha az ember kívánságát teljesíti majd. Nem csupán a tett, a parancsteljesítése a fontos, hanem a szív odaadása, a lelkület készsége volta.

Az ószövetségi imádság lényegét így foglalhatjuk össze: „az Isten hívó szavában kinyilvánuló isteni üdvözítő szándék magasztalva történő elfogadása.” (*F. Wulf*)

„Áldott vagy, Uram, légy nekem
mondásaidban mesterem!
Ajkaim hirdetik
szájadnak minden rendeléseit.

Parancsaidnak útján nagyobb a vígasságom,
miképpen mindennemű gazdagságon.”

(Zsolt 119,12)

Vagyis a jámbor izraelita nem nehéz igának érzi az Úr parancsait, hanem örömet lel bennük, hiszen nem zsarnoki önkény nyilatkozik meg azokban, hanem Isten atyai jósága és hűsége. Igaz, néha másként érez a gyenge, esendő emberi természet: fél hallani az Úr ígét, mert attól tart, hogy nagy követelményeket támasztanak vele szemben. De amikor bizakodó lelkülettel tudtak Istenre tekinteni, irgalmában bíztak, akkor még a büntető ítéletekben megnyilvánuló igazságosságért is halát tudtak adni és megerősödött Isten igazságosságába és irgalmába vetett bizalmuk.

Amikor az ember elismeri, hogy igazság szerint sújtott rá Isten büntető keze, amikor magasztalja Istent igazságosságáért, egyben azt köszöni meg, hogy a büntetéssel megtisztította, újjá formálta és ezzel végcredményben imádságra tanította, tette képessé. Vagyis az az igazság derült itt ki, hogy az imádság a kegyelem műve, az Isten ajándéka az ember szívében.

„Számba adott új éneket,
Istenünknek dicséretet.”

(Zsolt 40,4)

„Isten, új dalt éneklek majd neked,
tízúrú lanton mondok éneket.”

(Zsolt 144,9)

(L. még Iz 42,10). Az imádságot az ószövetségi szentírás nem egy helyen úgy tekinti, mint Isten üdvözítő művének részét. Maga Isten szól az imádkozó szája által. Magában az imádságban válik tehát megtapasztalhatóvá, kézzelfoghatóvá az ember számára az üdvösség.

Az izraelita vallásosságnak és imádságnak feszültségét Isten közelségének, közvetlenségének és felséges, magasztos voltának együttes tudata adta.

A vallásos izraelita mélyen átérezte, hogy Isten közel van hozzá; apai sőt anyai jósággal fordul felé. „Hát megfélekedzhetik-e gyermekéről az asszony, hogy ne könyörüljön méhe fián? De még ha az meg is feledkezne, én akkor sem feledkezném meg rólad.” (Iz 49,15) „Mint akit anyja becéz, úgy vigasztallak meg én titeket.” (Iz 66,13) De ugyanakkor meg-

maradt és élénken élt lelkében Istennek szent volta, mérhetetlen fensége is, mely egyencsen életveszélyt jelentett az ember számára. Mózes eltakarta arcát és félt Istenre tekinteni (2Móz 3,6), Izaiás is attól tartott, hogy baja lesz abból, hogy tisztátalan ajkú ember létére Istent látta. (Iz 6,5)

E két tapasztalás kiegészíti egymást: a közeli és mégis oly távoli, az irgalmas és végtelenül szent Isten megtapasztalása. Ez a kettőség helyenkint Isten megnyilatkozásában is kifejezésre jut: „A fiú tiszteli atyját és a szolga urát. Ha tehát én atya vagyok, hol az én tisztelem, és ha én Úr vagyok, hol a félelem tőlem? – mondja a scregék Ura nektek, papok, kik megvetitek nevemet.” (Mal 1,6)

Amíg kézzel foghatóan mutatkozott meg Isten keze a nép sorsának irányításában, sem a közösségi, sem az egyéni ima nem jelentett igazi problémát a választott nép fiai számára. De a VII–VI. sz. fordulóján, a királyok korának végén súlyos válságba került a hit és vele együtt az imádság is. Nem látszott tovább semmi értelme sem annak, hogy Jahvét segítségül hívják, hiszen nyilvánvalóan elhagyta népét. A ránk maradt imákban az imádkozó percl az Istennel. Előbb Izrael, aztán Júda is elveszett, az egyéni sors került az előtérbe, melynek viszontagságait, csalódásait, megpróbáltatásait nem ellensúlyozta a nép sorsában megmutatkozó isteni gondviselés. Az imádkozó – Sion pusztulása után – teljesen egyedül áll szemben Istenével. Kérdések tolnak fel benne; melyekre nem tud választ adni és amelyekre Isten sem válaszol. Miért szenved a jámbor, gúnyolják az istentelenek, akiknek viszont jól megy a soruk?

A száműzetés és fogság korának zsoltáiraiban gyakran találkozunk ezekkel a kérdésekkel; ilyenkor fordult Jeremiás is az Úrhoz: „Neked lesz igazad, Uram, ha vitába szállok veled; mégis perbe szállok veled; Miért sikeres a gonoszok útja? miért van jó dolga minden törvénszegőnek és gonosztevőnek? Elülteted őket és ők gyökeret vernek, felnőnek és gyümölcsöt hoznak, közel vagy a szájukhoz, de távol a szívüktől”. (Jer 12,1–2) Hitbeli kételyek is gyötrik az imádkozót és nem tud szabadulni tőlük, mert Isten elrejtí clőle arcát, hallgatásba burkolózik.

„Szemem elsovrad ínségem miatt,
Nap-nap után, Uram, hozzád kiáltok;
Tehozzád tárom karomat.

...

Imám eléd száll kora hajnalon.
Miért veted el, Uram, lelkemet?
Arcod előlem miért elrejtetted?”

(Zsolt 88,10 sk)

Mi lehetett Isten célja ezzel? Minden bizonnyal az, hogy az egyesek imádságbeli tapasztalatai révén személyesebb istenviszonyra, az üdvösség lelki felfogására és általában lelki, szellemi jámborságra nevelje választottait. Minél inkább veszték el azok az értékek, amikben eddig Isten áldását látták, (haza, ellenségekkel szembeni védelem, népes utódsereg, hosszú élet stb.) annál inkább kényszerült a hívő arra, hogy lelki javakban lássa üdvösségét. Belsősegebbé vált az imádság és az áldozat, soha nem látott virágzása következett az egyéni imának. Az imádkozó egyedül áll az Úr színe elé. Magányossága és elhagyatottsága készíteti arra, hogy kiöntse szívét. Ennek a kornak jellemző imája a siralom. Nyomon lehet követni, hogyan találja meg a választ kérdésére és terem megint béke a szívében. Az ilyen imádság eredménye, annak átélése, belső megtapasztalása, hogy Istennel bensőséges, megbonthatatlan közösség fűzi össze, ami még a halált is túléli. Itt mutatkozik már az imádság jelentősége a lelki élet fejlődése szempontjából.

„Szolgáddal jóságosan cselekedtél,
Uram, miképpen ígéretet tettél.
Ítéletre és tudásra taníts meg,
Mivelhogy bizom rendeléscidben.
Tévelyegtem, míg meg nem aláztattam,
De megmaradok immár te szavadban.
Jó vagy és jóságosak tetteid,
Tárd fel nekem kijelentéseid,
A gőgösök cselet szőnek ellenem,
De én teljes szívből rendelkezéscid őrizem.

Szívük, miképp a háj, olyan kövér lett:
De énnekem gyönyörűség törvényed.
Jó énnekem, hogy megalacsonyultam,
Hogy rendelésed megtanuljam.
Szádnak törvénye nékem többet ér
Aranynak és ezüstnek ezrinél.”

(Zsolt 119,65 sk)

„Uram, nem dőlyfös a szívem,
Nem hordom fenn szemeim gögősen,
Nem kergetek nagy dolgokat,
Magamnál magasabbakat.
Inkább lelkelem lesimogattam
És elnyugtattam csendesen,
Mint elválasztott kiseded anyja keblén,
A lelkelem bennem úgy pihen,
Remélj az Úrban, Izrael,
Most és örökre, szüntelen!

(Zsolt 131)

A zsidók nem ismerték a szó teljes értelmében vett halhatatlanságot, csak az árnyszerű létet a sehol-ban. Azonban éppen az imádságban megélt, megértett Istennel való közösség megértette velük azt, hogy ez a közösség, Istennel való együttlét nem bomolhat fel, nem szűnhet meg. *A bizonyan* ismeretlen előtte, talán nem is törli túlságosan a fejét rajta.

„Áldom az Urat, mert tanácsot adott énnékem,
Még éjjel is mind erre int szívem.
Szemem előtt az Úr mindenkoron,
Nem inoghat meg, ő áll jobbomon.
Azért örvend szívem és lelkelem énekel,
Sőt testem is békében nyugszik el.
Mert nem hagyod lelkelem az alvilágnak,
Szentedet nem engeded rothadásnak,
Megmutatod nekem az élet útját,
Az örömelem telijét nálad,
És jobboldon örök gyönyörűséget.”

(Zsolt 16,7 sk)

Hasonlóan bensőséges kapcsolatáról tanúskodik a 76. sz.

„De én mindig veled leszek;
megragadtad jobbkezemet;
Tanácsoddal nekem utat mutatsz,
S a dicsőségbe majdan befogadsz.

Mert mim van nekem kívül az égben?
s ha veled vagyok, nem kell a föld nékem.
Testem, szívem bár szétenyésszen:
Isten az én szívem sziklája és mindörökre osztályrészem.”
(Zsolt 73,23–26)

Eltölti az imádkozót a bizonyosság, hogy

„ám énnekem az alvilágból megmenti Isten lelkemet,
mert magához vont engemet.”

(Zsolt 49,16)

Ez tehát az alapja a halál utáni életben való reménykedésnek. Az imádságban erősíti Isten ezt a vágyat és teljesedésébe vetett bizakodást. Az imádság olyan magaslatot, misztikus bensőséget ér el, és a hitnek olyan tisztaságából fakad, ami igazán csodálatraméltó. Amikor Isten útjai, rendelkezései teljesen áttekinthetetlené válnak az ember számára, amikor az egyes ember magára van hagyatva: hitére, imádságára, valóban váratlan az imádságnak ez a magas színvonala. Ennek a kornak hőselkű imádkozóira, akik tehát semmi tényszerű igazolását nem látták hitüknek és reményüknek, ráillik a zsidókhoz írt levél szava: „Mind hitben hűnytak el, de anélkül, hogy ígéret teljesedését megérték volna, csak messziről látták és üdvözölték, elismerve, hogy vándorok és jövevények a földön.” (11,13)

Talán a 130. zs. szavai fejezik ki legszebben ennek a kornak imádságos lelkületét, lelki világát:

„Az Úrban van az én reményem,
reménykedik a lelkem igéjében.
Lelkem eseng az Úr után,
jobban, mint éji őr a virradat után.”

(Zsolt 130,5)

Az *újszövetség* ima-értését és ima-élményét Jézus tökéletes önátadása határozza meg. Amint az ószövetségnél rámutattunk, az imádság felelet Isten felszólítására. Az újszövetségben ezt a feleletet Jézus Krisztus adja, nemcsak a saját, hanem az egész emberiség nevében. Nemcsak az újszövetségi, tehát kortársi és következő nemzedékek, hanem az ószövetségi emberek nevében is. Jézusban éri el igazi teljességét és magaslatát az

imádság; az ószövetségi imákból is ami jó volt, és valóban meghallgatásra talált, az Jézus imájának erejében lett ilyen.

Tehát Jézus imája is azzal jellemezhető, hogy odafigyelt az Atya szavára, hívására és szeretettől áthatott választ adott rá. Úgy tűnik az evangéliumok elbeszéléséből, hogy bizonyos alkalmakkal, konkrét helyzetekben hívta Jézust az Atya, szólította, azaz tudtára adta, hogy itt van már a cselekvés ideje, vagy éppen ellenkezőleg, még nem jött el az óra. Ilyen esemény volt pl. 12 éves korában, amikor ott maradt a templomban a bölcsék és az írástudók között. (Lk 2,49), vagy amikor keresztelése után a pusztaban ment a Lélek ösztönzésére, vagy nyilvános működésének lezárásakor Jeruzsálemben: „Eljött az óra, hogy megdicsőüljön az Emberfia.” (Jn 12,23), vagy főpapi imájában: „Atyám, eljött az óra, dicsőítsd meg fiadat, hogy fiad is megdicsőítsen téged.” (Jn 17,1) Az imádság arra is szolgál, hogy kifürkésze az Atya akaratát: „Kiment a hegyre imádkozni. Az egész éjszakát Isten imádásában töltötte. Amikor megvirradt, odahívta magához tanítványait és kiválasztott közülük tizenkettőt és elnevezte őket apostoloknak.” (Lk 6,12 sk) Az Olajfák hegyén azt kérte az Atyától: „Vedd el tőlem ezt a kelyhet. De ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogy te.” (Mk 14,36)

Mindig az Atya akaratára figyel, tőle akarja ellesni, mit kell tennie. „Nem tehetek én önmagamtól semmit sem. Amint hallom, úgy itélek, az én ítéletem igazságos, mert nem a magam akaratát keresem, hanem annak akaratát, aki engem küldött.” (Jn 5,30) „A Fiú semmit sem tehet magától, csak azt, amit az Atyától lát, amiket ugyanis ő cselekszik, azokat műveli ugyanúgy a Fiú is. Az Atya ugyanis szereti a Fiút és mindent megmutat neki, amit cselekszik.” (Jn 5,19–20) Tanítványainak azt a tanítást adja át, amit az Atyától hallott: „Most megismerték, hogy mindaz, amit nekem adtál, tőled van, mert azt a tanítást, melyet nekem adtál én közöltem velük.” (Jn 17,8)

Tehát Jézus imája is felelet az Atya szavára. Az engedelemesség felelete: azért jöttem, azért lettem ember, hogy teljesítem akaratodat, Atyám. Imáját döntően meghatározza az a tény, hogy úton is van, meg célba is ért már. Mint Örök Ige, ott él a szentháromsági életben az Atya ölen, teljes szeretet-egységben vele; másrészt viszont úton is van, egyre közelebb jut a teljes önfeláldozás megvalósításához. Minden ténye az életének világosabbá teszi számára, mit is jelent az, hogy teljesen kiszolgáltatja magát az Atyának. „Földi életében hangos kiáltással, könyvek között imádkozott, könyörgött ahhoz, aki meg tudta menteni a

haláltól és hódolatáért meghallgatásra talált. Annak ellenére, hogy ő volt a fiú, szenvedésből engedelmisséget tanult.” (Zsid 5,7)

Vagyis az engedetlenség miatt az emberiség távol került Istentől, az élettől és így sorsa a halál lett. Annak, aki őket ebből az Isten-távolságból meg akarja menteni, vállalnia kell önként a halált, tehát a teljes engedelmisséget, önátadást és amennyiben az Atya ezt a gesztust elfogadja, megtörténik a jóvátétel, a megváltás. Az Atya Jézus áldozatát elfogadta, ezt mutatta feltámadása. Jézus engedelmissége, felelete a legtökéletesebb, melyet többé-kevésbé megközelíteni lehet, de túlszárnyalni nem. Az engedelmisségnek lényeges vonása az elszenvédeése annak, amit Isten ránk küld. Nem mi magunk választjuk ki azt, amiben Isten akaratát meg akarjuk tenni, esetlegesen hősies fokban teljesíteni akarjuk, hanem teljesen rábízunk, miben akarja, hogy megmutassuk iránta való hűségünket.

Ez az engedelmes magatartás adja meg az alaphangját Jézus minden imájának. Kérő imája mindig az Atya akaratának teljesedését célozza, köszönete annak hálás elfogadása, amit az Atya kitűzött, magasztalása annak a dicsérete, amit az Atya öröktől fogva elhatározott és általa vagy egyéb szolgálói által meg is valósított. Vagyis imádsága is az Atyával való tökéletes azonosulásnak kifejezése és eszköze.

A keresztény ember imája Jézushoz vagy Jézuson keresztül az Atyához irányul. Jézushoz azért imádkozunk, hogy segítségével az Atyához, az Atya országába juthassunk, az Atyához Jézus lelkületével fordulunk, ha azt akarjuk, hogy imánk meghallgatásra találjon. Jézus megtanította imádkozni övéit és ebben első helyre az Atya nevének megszenteltetését, országának eljövételét, akaratának teljesedését helyezte. Ezzel lelkületüket is formálni akarja.

Lelkületünknek a sajátjához való formálása azonban leghathatósabban a Szentlélek által történik. Legfőképpen az ő tevékenységének az eredménye, hogy imáinkban mint egy személy állunk az Atya elé az egyház közelségében, hiszen mindannyian egygyé lettünk Krisztusban. (Gal 3,28) Krisztus, a fő, nevünkben veszi tudomásul az Atya üdvözítő szándékát és felel is rá nevünkben. Imádságunk ennek a Krisztus által adott feleletnek a magunkévá tétele. Leginkább egyesülünk fejünkkel és egymással az eukarisztiában, a teljes önfeláldozás szentségében. Ez a leg-sajátosabb keresztény imádság és az Istennel való egyesülés csúcspontja. Azért, mert általa Jézus életébe és halálába illeszkedünk. Felelet Isten szerető hívására – a legnagyobb szeretet hangján és erejében. „Az ember egyéni üdvösségtörténete imádságának története” – írja P. Wulf.

Az eddigiekből eléggé nyilvánvaló, hogy milyen nagy szerepe van az

imádságnak szabadságunk, teljes értékű emberségünk kialakításában. Összefoglalólag azt mondhatjuk: az imádság Istentől kiinduló kezdeményezés, Isten szabadságunkra hivatkozó és azt erősítő felszólítására adott válasz, mely természetfeletti létünk, fejlődési fokunk tudatossá válása és annak megfelelő, azt tükröző reagálás, amely egyúttal magában rejti a magasabbra jutás lehetőségét és az arra való ösztönzést is. Az imádság időbeni, fejlődő tény, amely fejlődésének iránya önmagunktól Isten felé, saját akaratunktól Isten akarata felé, önszeretetüinktől és kötöttségüinktől Isten szeretete és szabadsága felé vezet.

Vigasztaló, sőt felemelő az a tudat, hogy lelkünk-szívünk kifürkészhetetlen mélyében, az ott ható erők között ott van a Szentlélek is, Isten szeretete, aki kiáradt a szívünkbe és ki nem mondott, meg nem fogalmazott kéréseink és vágyaink között, sőt azokat átfogva ott van az Ő ereje és óhajtó vágya is, és tudatunk körén kívül maradván is formál bennünket és egész valónkat, valónknak számunkra is áttekinthetetlen részét is Istennek, az Atyának szenteli.

V. RÉSZ

A SZENTLÉLEK A SZENTHÁROMSÁG ÉLETKÖZÖSSÉGÉBEN

I. fejezet

Az isteni élet hármassága

a) *A helyzet bonyolulttá válik*

A Szentlélek működését tekintettük át eddig a maga sokféleségében, gazdag változatosságában. A lényeg mindig az volt, mit tesz a Szentlélek: Krisztusban, az egyházban, az egyes hívő lelkében. Most már arról is szólnunk kell, ki is az a Szentlélek, aki mindezt művelte és műveli; nemcsak tevékenységét, hanem életét, lényegét, személyét is meg kell kísérelnünk megközelíteni.

A Szentlélek a szentháromság harmadik személye és ha isteni életének közvetlenségében ismerni akarjuk, amennyire ez egyáltalán lehetséges, beszélünk kell magáról a szentháromságról is.

A zsidóság nagy igazsága az egyisten-hit volt; ezt őrizték, ápolták a próféták és ezt a hitet nevezhetjük természetesnek, magától értetődőnek, hiszen a legnagyobb, a legerősebb, leg... csak egy lehet; ezt az ember hajlamos elfogadni.

Az újszövetségi kinyilatkoztatás ezt az egyszerű, természetes helyzetet meglehetősen összebonyolította, amikor a Fiúról is, a Szentlélekről is kijelentette hogy mindegyik Isten, anélkül azonban, hogy az egyisten-hitből engedett volna. Természetesnek kell tartanunk, hogy a kinyilatkoztatás adatait sokan hajlamosak voltak úgy magyarázni, hogy ezt az ellentmondásosnak tűnő helyzetet felszámolják egyik vagy másik pólus tagadásával vagy lényeges elgyengítésével.

Nézzük a kérdést kissé részletesebben. „A zsidók . . . üldözték Jézust, azért mert szombatot gyógyított. Jézus azonban azt mondta nekik: »Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, ezért én is munkálkodom.« Emiatt aztán a zsidók még inkább életére törtek, mert nemcsak megszegte a szombatot, hanem Istent az Atyjának mondta és egyenlővé tette magát az Istennel. Jézus pedig tovább folytatta: »Bizony, bizony mondom nektek: A fiú semmit sem tehet magától, csak azt, amit az Atyától lát,

amiket ugyanis ő cselekszik, azokat műveli ugyanúgy a Fiú is. Az Atya ugyanis szereti a Fiút és mindent megmutat neki, amit cselekszik; sőt ennél nagyobb dolgokat is mutat majd neki, hogy ti csodálkozzatok. Amint ugyanis az Atya föltámasztja a halottakat és életre kelti, úgy a Fiú is életre kelti azokat, akiket akar. Az Atya nem is ítél senkit sem, hanem az ítéletet egészen a Fiúra bízta, hogy mindenki úgy tisztelje a Fiút, ahogy tisztelik az Atyát. Aki a Fiút nem tiszteli, az Atyát sem tiszteli, aki őt küldte.» (Jn 5,16 sk)

A szombat megsértése már nem is nagyon izgatta a zsidókat, amikor megértették, hogy Jézus egyenlővé teszi magát az Atyával, azaz Istennel. A főtanács előtt, elfogatása után is ez volt a döntő, sorsát meghatározó vád: Istenné teszi magát.

Jézus megmagyarázza nekik, hogy ez az önistenítés nem az Atya ellenére történik; nem azért történik, hogy az Atyát megfossza hatalmától, méltóságától. Ellenkezőleg: teljes az egység kettejük között, mert amik az Atya művel, azokat műveli a Fiú is. A legnagyobb: az élet-adás (földi és örök élet egyaránt) is közös, egyforma képessége az Atyának és Fiúnak. Éppen a Fiúnak az élet feletti uralma mutatja, hogy az ítélet, vagyis az örök élet és halál feletti döntés joga is őt illeti meg az Atya akaratából. Minden, ami az Atyáé, megvan a Fiúnak is, vagyis ő a legtokéletesebb küldött és így természetes, hogy aki a Fiút nem tiszteli, az az Atyát sem tiszteli.

„Mindent átadott nekem Atyám, és senki sem ismeri a Fiút, csak az Atya, senki sem ismeri az Atyát, csak a Fiú és akinek a Fiú kinyilatkoztatja.” (Mt 11,27)

Ez a szöveg más szempontból világítja meg ugyanazt az igazságot. (Érdekes párhuzam egyiptomi szövegben: IV. Amenophis, aki isten fiának érezte magát, a Napistenhez intézett himnuszában ezeket mondja: „Szívemben vagy, senki sem ismer téged fiadon, Echnatonon kívül. Őt beavattad tervedbe és erődbe.”)

Az ismeretnek az a foka, amellyel Jézus rendelkezik az Atyára vonatkozóan, nem magyarázható mással, mint a lényegi egységgel. Hiszen mindig azt ismerjük meg, ami valamiképpen bennünk is megvan. (Ilyen értelemben is igaz a híres mondás: nem keresnél, ha már meg nem találtál volna. (Istent annyira ismerjük meg, amennyiben részesülünk természetében. Teremtényi voltunk egy fajta részesedés az isteni létben és természetes ismeretünk ennek a létközösségnek megfelelő ismeret. A természetfeletti élet-részesedés magasabb szintű életközösség, ennek megfelelő ismeret a hit, ill. kiértett formájában a színről-színre

való látás. Mivel Isten a fiúságot, azaz önismeretét közli velünk a kegyelemben, ezért jár ezzel ilyen tökéletes ismeret. Szt. Pál írja a korintusiaknak: „Most még töredékes a tudásom, akkor majd ismerem mindent, ahogy most engem ismernek.” (1Kor 13,12), vagyis ahogy Isten ismer engem közvetítő nélkül, saját lényegében.

„...kérni fogom az Atyát, hogy más Vigasztalót küldjön nektek, aki veletek marad mindörökre: az igazság Lelkét. . . . A Vigasztaló, a Szentlélek pedig, akit az Atya küld az én nevemben, majd megtanít titeket mindenre és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek.” (Jn 14,15 sk)

Itt már mindhárom személy szerepel; egymástól való különbözőségük egészen nyilvánvaló. Más helyen azt mondja Jézus, hogy ő küldi a Vigasztalót: „Ha én el nem megyek, a Vigasztaló nem jön el hozzátok, ha azonban elmegyek, elküldöm hozzátok. . . . Ő majd megdicsőít engem, mert az enyéből kapja, amit hirdet nektek. Minden, ami Atyámé, az enyém is, ezért mondtam, hogy az enyéből kapja azt, amit hirdet nektek.” (Jn 16,7 sk)

Tehát az Atya küldi a világba a Szentlelket, akinck eljövetele azonban a Fiú megváltói műve által válik lehetővé és azt érteti meg az emberekkel, ami Jézus életében: szavaiban és tetteiben nyilvánvalóvá vált az Atyáról. Ha Jézust megérteti, az Atyát is megérteti, mert mindaz, ami az Atyáé, Jézusé is.

A nagy számban szaporítható szövegekből világosan kitűnik, hogy Isten hol mint Atya, hol mint Fiú, hol mint Szentlélek szerepel a szentírásban. Mégis ragaszkodni kell hozzá, mert ugyancsak a kinyilatkoztatás tanítja, hogy csak egy Isten van.

b) *Jelentkeznek az „egyszerű” megoldások*

A helyzet egyáltalán nem egyszerű és minél jobban belegondol az ember, annál bonyolultabb. Annyira bonyolultnak tűnik, hogy az ember hajlamos azt mondani: ez így nem lehet igaz. Valami egészen egyszerű megoldása lehet a kérdésnek.

Két ilyen megoldás is kínálkozott (a harmadikról, mely azt állította, hogy három isten van, nem is érdemes bővebben szólni), és mindkettő annyira egyszerű és „világos”, amelyet csak kívánni lehet. Az egyik az alárendeléssel magyarázó elmélet. (subordinationizmus) Eszerint Krisz-

tus nem Isten, csak egészen közel került Istenhez, felmagasztalta őt az Isten. Ebben a felfogásban a Szentlélek is alárendeltje az Atyának.

A másik megoldási kísérlet a monarchianizmus, mely szerint egy és ugyanazon Isten hol az Atya, hol a Fiú, hol a Szentlélek álarcában, színében jön hozzánk. Tehát színjáték az üdvtörténet, egy szereplővel és három maszkkal.

Témánk szempontjából nagyon érdekes az a hullámverés, melyet ez a kő keltett, miután a mély titok felszínére dobták. A gondolatot ugyanis továbbfejlesztette Hegel és Schelling. Az alapgondolat tehát így volt adva: a szentháromság tana az Isten történeti módon való bemutatása, vagyis annak leírása, hogyan mutatkozik meg Isten az ember előtt a történelem során. Ezt Hegel újra átgondolja, továbbgondolja és azt mondja: ez a folyamat nem megmutatkozása, fokozatos feltárulkozása a már meglévő, befejezett Istennek, hanem valóságos fejlődés, tényleges időbeni kibontakozás. Így természetesen szó sem lehet Teremtő és teremtmény szeretet-kapcsolatáról. A fejlődési folyamat szükségyszerűsége kizárja az igazi dialógust, melynek szabadság és szeretet képezték az alapját. (Vö. I. r. 5. f.)

c) *Hol keressük a helyes megoldást?*

Mindenekelőtt fel kell hívnunk a figyelmet arra tényre, hogy a szentháromság titkának fogalmazásánál használt szavaknak szinte mindegyike elítélt szó, vagyis olyan, amit használtak-értettek eretnek módon is, mert a szó ezt az értelmezést sem zárja ki. (Ha pl. színélyekről, azaz persona-król beszélünk, olyan szót használunk, mely a monarchianusok szájában a fentebb említett csupán szerepet jelentette; de ugyanezt elmondhatjuk az credésekről vagy az egylényegűségről is. Vagyis minden fogalom úgy használható a szentháromság titkának leírására, hogy tudatában vagyunk elégtelenségének, sőt annak, hogy mindegyikük csak saját tagadásával együtt kerülhet felhasználásra. (*Ratzinger*)

Azt is figyelembe kell vennünk, hogy amit a modern fizikában a komplementaritás elvének neveznek, az mutatis mutandis a teológiában is érvényes. (N. Bohr, aki a komplementaritás elvét a fizikában bevezette, a maga részéről a teológiára hivatkozott ennek kapcsán, mondván, hogy az Isten igazságossága és irgalma is kiegészíti egymást. Vagyis Isten végtelenül igazságos is, tehát a jót jutalmazza, a rosszat bünteti, de ugyanakkor végtelenül irgalmas is, szánalommal van az ember iránt. E két

kijelentést összehangolni, együttes tökéletes megvalósulásukat megérteni nem tudjuk.)

Tehát amint a fényt sem a korpuszkuális, sem a hullámelmélettel teljesen maradéktalanul nem lehet megmagyarázni, hanem e két nézőpont kiegészíti egymást és együttesen tud teljesebb képet adni a valóságról, úgy az Istenre, szentháromságra vonatkozó kijelentéseink is egymást kölcsönösen kiegészítik, bár bizonyos fokig ellen is mondanak egymásnak, amint a korpuszkuális és hullámelmélet is.

Valószínű, hogy egyre több tárgyra vonatkozóan leszünk kénytelenek a komplementaritási elvet alkalmazni. Úgy tűnik, mintha a hittitkok mellett a természet titkai is egyre áttekinthetetlenbé válnának számunkra és hit és tudás területén egyaránt le kell mondanunk arról, amiről Aristoteles álmodott: egy végső fogalom az egész valóságot átfogja. Csak arról lehet szó, hogy minél több oldalról, minél gazdagabban igyekszünk megragadni a valóságot.

Mielőtt a szentháromság tanának egyházi megfogalmazását fejtegetnénk, előre kell bocsátani két alapvető fontosságú fogalmat: a természet és a személy fogalmát. Az isteni természet magát az isteni lényecget jelenti, mely tehát Istent Istenné teszi. Az isteni tulajdonságok összessége, az isteni tevékenység forrása.

Amikor isteni személyekről beszélünk, akkor nem ugyanazt gondoljuk, mint amikor emberi személyekről van szó. Lényeges közös vonás az isteni és emberi személyben a másra való irányulás. Personare azt jelentette: álarcon keresztül szólni. De ha szól az ember, akkor valakihez szól. Tehát a személy éppen azt fejezi ki, hogy nem önmagában lezárt és így is teljes lét, hanem megnyitott más felé.

Isten egy van, isteni természet egyetlen egy létezik. De ez úgy létezik, mint három személy birtoka. Ezt a természetet az Atya önmagától bírja, senkitől nem kapta, míg a Fiú az Atyától kapja. Az Atya általa lesz Atya, hogy ezt az isteni természetet közli a Fiúval.

Nem úgy kell tehát felfognunk a dolgot, hogy létezik az Atya, mint isteni személy és életét továbbadja a Fiúnak. A továbbadás maga teszi őt Atyává, anélkül csak Isten lenne. A Fiú szintén nem mint már meglévő Fiú fogadja el az isteni életet, hanem általa lesz Fiú, hogy kapja és elfogadja ezt az életet. A Szentlélek általa lesz Szentlélek, hogy Atya és Fiú lehelik, egymás iránti kölcsönös szeretetben.

Az ember lelki életéből vett analógiával próbálják a teológusok azt. Ágoston óta ezt a titkot valamiképpen közelebb hozni az emberi érte-

lemhez. Amikor az ember megismeri önmagát, ezzel létét tulajdonképpen megkettőzi: önmagának többé-kevésbé pontos mása jön létre tudatában.

Az ember szereti is önmagát, megismert önmaga szeretetének tárgya is lesz.

Hasonló folyamat megy végbe Istenben: az ismeret révén a Fiú születik, az Atya tökéletes képmása, a szeretet révén a Szentlélek, az Atyától és a Fiútól, mint közös princípiumtól.

Az isteni természet tehát megismerő és megismert, a megismert a megismerőtől ered. A megismerő és a megismert lényegében ugyanaz, csak ebben az ellentétben különböznek, mely tehát a lényeggel való azonoság mellett is valóságos különbséget létesít közöttük.

Az isteni természet szeretővé és szeretetté is lesz: ez a Szentlélek.

A Fiú eredését születésnek mondjuk, mert egy már meglévő természet mása jön létre általa. A Szentlélek származására nincs külön szavunk, azt egyszerűen származásnak nevezzük.

A szentháromságos egy Istenben tehát két eredés van: a Fiúé az Atyától, a Szentléleké az Atyától és Fiútól. E két eredésnek megfelelően van négy reláció: nemzés, nemzettség, lehelés, leheltség. Ezek a relációk nem valósan, hanem virtuálisan különböznek az isteni lényegtől.

Mindegyik isteni személy teljes egészében a másikkban is van. (Perichorésis, circuminsessio), mindegyikük valóságos Isten és kifelé való működésében a szentháromság mindig mint egy hatóelv működik. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy az egyes személyeknek bizonyos tevékenységet tulajdonítsunk (appropriatio) annak alapján, hogy a tevékenység és az isteni személy sajátossága között bizonyos affinitas, megfelelés van. Így az Atya az, akiből minden teremtett, a Fiú az, aki által és a Szentlélek akiben lett, vagyis az Atya mindent a Fiú és a Szentlélek által teremtett.

Világosabb különbségétellel: az Atyával hozzuk kapcsolatba mindazt, amiben a mindenhatóság nyilvánul meg, a Fiúval azt, amiben a bölcsesség (ő mindennek a mintaoka) és végül a Szentlélekkel azokat az Isteni tevékenységeket, amelyekben a jóság nyilatkozik meg.

Így tanít erről XIII. Leó pápa „Divinum illud munus” kezdetű, főleg a Szentlélek bennünk lakásáról szóló enciklikájában:

„Az egyház nagyon helyesen az Atyának szokta tulajdonítani az istenség azon ténykedéseit, melyekben a hatalom mutatkozik meg, amikben meg a bölcsesség, azokat a Fiúnak, és amelyekben a szeretet tűnik ki, azokat a Szentléleknek. Nem mintha nem lenne közös tulajdona az isteni személyeknek minden tökéletesség és külső tevékenység; azok ugyanis

„a Szentháromság oszthatlan művei, amint az isteni lényeg is oszthatlan”, mert amint az isteni személyek elválaszthatatlanok, úgy a tevékenységük sem osztható fel közöttük, mégis az az igazság, hogy a művek és személyek közötti összehasonlítás és szinte rokonság alapján azokat inkább az egyiknek ítéljük, mint a másiknak, vagyis neki appropriáljuk. . . . Így az Atya, aki „az egész Istenség principiuma”, egyszersmind oka és létrehozója a mindenségnek is, meg az Ige megtestesülésének és a lelkek megszentelődésének is, „akiből minden lett”, ti. az Atyán kívül. A Fiú pedig, Isten Igéje Képmása, egyszersmind minta-ok is, melynek minden dolog formáját és szépségét, rendjét és egységét mintázza, aki számunkra az út, az igazság és az élet, és aki kibékíti az emberket az Istennel, általa van minden, általa, a Fiú miatt. A Szentlélek pedig minden dolog végső oka, mert amint célhoz érve az akarat és minden más megnyugszik, ugyanúgy ő is, aki az isteni jóság és az Atya és Fiú egymásközi szeretete, az emberek üdvözítésére vonatkozó titokzatos műveket végzi és végre is hajtja, „benne van minden”, benne, a Szentlélek miatt.” (Denzinger–Schönmetzer 3326)

A Szentléleknek tulajdonítjuk tehát az Ige megtestesülését, az emberek megszentelését, bentlakást az igazak lelkében, stb., amikről az előző fejezetekben szó volt.

Az is világosan kitűnik a szentírásból, hogy vannak küldések a szentháromságban. „Amikor elérkezett az idők teljessége, az Isten elküldte Fiát.” (Gal 4,4) „Aki a Fiút nem tiszteli, az Atyát sem tiszteli, aki őt küldte.” (Jn 5,23) „A Vigasztaló Szentlélek pedig, akit az Atya küld az én nevemben . . .” (Jn 14,26)

A teológusok ezt a következőképpen fejtegetik: a küldés, vagyis akaratközlés az eredés révén történik, mert ha számszerint csupán egy isteni akarat van, nem lehet elgondolni más módot az isteni személyek közötti küldésre. Másrészt arra is felelnünk kell, mi a célja és értelme a küldésnek, hiszen Isten mindenütt jelen van. A küldés következtében új címen, új módon lesz jelen valamelyik teremtményben, mert valamit létrehoz benne. Így pl. a Szentlélek, akit az Atya és a Fiú szívünkbe küld, Isten gyermekeivé tesz bennünket, felékesít a kegyelemmel, felruház ajándékaival stb. Mivel a küldés eredménye Istennel kívül valósul meg, természetesen közös műve az a szentháromságnak, mégis valamelyik személynek tulajdonítjuk, amint már említettük.

A szentháromság harmadik személye

Az előző fejezetben vázlatosan áttekintettük azt, amit a kinyilatkoztatás a szentháromságról tanít. Most a Szentlélek személyére vonatkozó kinyilatkoztatást bővebben is összefoglaljuk.

a) A Szentlélek az Atyától és a Fiútól származik

A Szentírásnak igen sok helyén olvashatjuk, hogy a Szentlélek az Atyának ill. a Fiúnak Lelke (ill. helyenkint az Atya helyett: Isten Lelke): Jézus keresztrekeresésekor „megnyílt az ég és . . . az Isten Lelke, mint galamb, leszállt . . .” (Mt 3,16) „Mert nem ti beszéltek, hanem Atyátok Lelke szól bennetek.” (Mt 10,20) Ananiás és Szafira „az Úr Lelkét” tették próbára (Apc 5,9) „Akiben . . . nincs Krisztus Lelke, az nem az övé. . . Ha pedig bennetek lakik annak Lelke, aki Krisztust (Jézust) feltámasztotta a halálból . . .” (Ro 8,11)

Ha pedig a Szentlélek az Atya és Fiú Lelkének nevezhető, akkor tőlük származik. Más módon egyik szentháromsági személy sem lehet a másiké, csak az eredés révén, hiszen mindenben egyenlők egyébként és mindenképp közös.

A már említett küldés tényéből is következtethetünk az eredésre. (L. 1. fejezet.)

Jól alátámaszthatjuk a mondottakat Jézusnak szent János evangéliumában olvasható szavaival: „Mikor . . . eljön az Igazság Lelke, rávezet titeket a teljes igazságra, mert nem magától beszél, hanem azt mondja majd, amit hall és a jövődöt hirdeti nektek. Ő majd megdicsőít engem, mert az enyéből kapja, amit hirdet nektek. Minden, ami Atyámé, az enyém is, ezért mondtam, hogy az enyéből kapja azt, amit hirdet nektek.” (Jn 16,12-15)

Azt mondja tehát Jézus, hogy a Szentlélek a Fiútól hall, a Fiúból kap. Ez – mivel isteni személyekről van szó – nem lehetséges másként, mint az isteni lényeg közlése, átadása révén, – melytől tudás sem különbözik, hanem azonos vele – vagyis ha a Lélek a Fiútól hall, tanul, akkor tőle származik is.

A teológiai megfontolás pedig így jut el az igazság igazolására: az

Atya az atyaságon kívül mindent közöl a Fiúval. Tehát azt is, hogy tőle származzék a Szentlélek.

Aquinói szt. Tamás pedig így érvel: az istenségben más alap nincs a különbségtételre, mint a principium és a terminus, az eredetető és az eredő közötti különbség. Mivel a Fiú különbözik a Szentlélektől, és másrészt biztos, hogy a Fiú nem ered a Szentlélektől, nyilvánvaló, hogy a Szentlélek a Fiútól származik. (I. q. 36. a. 2.)

b) *A Szentlélek az Atyától és a Fiútól mint egy principiumtól, egyetlen leheléssel származik.*

A II. lyoni zsinaton megfogalmazott igazság elfogadása azért jelentett többeknek nehézséget, mert két személy, az Atya és Fiú leheli a Szentlelket és mindkettő szükséges a leheléshez.

A teológiai megfontolás főleg Jn 16,15-re támaszkodik (l. fentebb), amelyből kitűnik, hogy ami az Atyáé, az a Fiúé is, tehát a Szentlélek lehelése is; együttesen Leleke a Szentlélek az Atyának és a Fiúnak, a Fiú nevében küldi az Atya a Lelket.

Szent Ágoston, és őt követően a flórenci zsinat így fogalmazzák meg ezt az igazságot: „Ha tehát az, ami adatik, attól ered, akitől adatik, mert nem máshonnan kapta azt, ami tőle származik, azt kell vallanunk, hogy az Atya és a Fiú egy principiuma a Szentléleknek, nem két principiuma; hanem az Atya és Fiú egy Isten és a teremtményekhez viszonyítva egy Teremtő és egy Úr, így a Szentlélekhez viszonyítva egy principium; a teremtményekhez viszonyítva az Atya, Fiú és Szentlélek egy principium, mint egy Teremtő és egy Úr.” (R 1662)

c) *A Szentlélek eredése isteni akarati tevékenység*

A Fiú eredésének forrása közvetlenül nem az isteni természet önmagában, hanem annak egy immanens, önmagán belül maradó ténykedése, az ismerés, a Szentlélek eredetének forrása pedig az isteni akarat.

Ez a teológiailag biztosnak tekinthető igazság a Szentlélek szentírásban használt neveiből és tevékenységéből ismerhető meg. Amint a szimbólumokkal kapcsolatban is rámutattunk, a lélek szó erőt, ösztönzést, késztetést jelent; ez viszont az akarattal függ össze, amit a szeretet hajt szeretetének tárgya felé.

Másrészt Szent léleknek is nevezzük és a szentség, ha nem is alapvetően, de következményesen összefügg az akarattal.

Továbbá szt. Pál azt írja a rómaiaknak, hogy „a Szentlélek által kiáradt a szívünkbe az Isten szeretete” (5,6), vagyis a belénk árasztott Szentlélek szeretetre gyűjti szívünket, ami megint az akarattal való kapcsolatára utal.

A Szentléleknek az akaratból való eredeztetése a magyarázata annak, miért nem nevezzük származását születésnek. Aquinói szt. Tamás szerint az ismeret arra törekszik, hogy a megismert tárgynak minél hüebb, pontosabb mását hozza létre, míg az akarat, a szeretet nem a tárgy hasonmása, hanem törekvés, a szerető lelkesült törekvése szeretetének tárgya után. Tehát – bár az akarati tevékenység következtében is az isteni lényeg közlődik a hamadik személlyel, vagyis az Atyához hasonló lesz ő is, a hasonlóság nem formális következménye a módnak, ahogyan ered.

Foglaljuk össze ennek a fejezetnek mondanivalóját Schütz Antal szavaival: „Isten a maga ismeretének hű, sőt kimerítő kifejezést ad; azt belemondja egy szóba – nem azért, hogy általa teljesüljön az önismerete, (miként az ember azért fogalmazza meg gondolatát, hogy ily módon ismerete határozottságot és teljességet nyerjen), hanem: éppen mert ismerete teljes és tökéletes, s emellett élettől és erőtől duzzadó, azért mondja belé egy páratlanul kifejező szóba, mely felöleli az isteni ismeretnek teljes tartalmát, és magán viseli egész elcvenségét és erejét. De ha az isteni ismerés ilyen termékeny, terméke nem lehet járulék, mint a teremtmény gondolata és szava, hanem csak maga az osztatlan isteni valóság (Istenben ugyanis járulékok nincsenek). És ha a gondolt különbözik a gondolótól (a kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy más valaki az Atya, mint a Fiú), a különbözőség csak abban állhat, hogy a gondolt másképp birtokosa az isteni valóságnak, mont a gondoló. Ámde az isteni valóságnak sajátos birtoklása isteni személy; csak a személyiség az, ami nem osztja meg a szubsztanciát, hanem azt a maga osztatlan egészében tartja és bírja.

Így az örök Ige isteni kimondása az Istenségben *kettőséget* statuál: Isten azzal, hogy az abszolút isteni gondolatot elgondolja és kimondja egy kimerítő Ígében, és ezzel az isteni valóságot beleviszi az Ígébe, statuálja magát, mint az Ige elvét, mint Atyát, és az Igét, mint Fiút. . . .

Az *isteni szeretet* a maga termékenységében szintén megfelelő *tökéletes kifejezést érlel*: gazdagságának, mélységének egész tartalmát beléönti szeretetűjjongásba. Az Atya ti. a maga képmását nemzi a Fiúban: mivel e képmás az Atyának tökéletes hasonlósága és tartalmazza szeretetreméltóságának összes mozzanatait, az Atya szereti a Fiút azzal a ben-

sősséggel, hévvel és odaadással, melyet kivált a hiánytalan tökéletes szeretetreméltóság; és ezt a szeretetet a Fiú ugyanazzal a bensőséggel, erővel és teljességgel viszonzja. Ez a kölcsönös szeretet egy közös szeretetlángban csattan ki (l. a pünkösdi tűznyelveket), és közös szeretetzáloggal kapcsolja össze az Atyát és a Fiút. E szent zálog és viszonyos szeretetadomány nem abban áll, hogy az isteni valóságot adják egymásnak, mert azt teljesebben nem vehetik birtokukba, az atyaság és fiúság révén már birtokolják, hanem kölcsönös szeretetük egy közös öröm-újjongásba lehel bele a maga egész tartalmát. Ez pedig nem lehet pusztán csak hajlandóság, érzelem, vagyis járulék, mint a teremtményeknél; ha Isten a maga egész szeretetét lehel bele egy szent csókba, csak egész osztatlan szubstanciáját adja. És mert a kinyilatkoztatás tanúsága szerint ez a szeretetsók nem azonos a szeretetet lehelő alannal, személynek kell lennie, mert csak személy képes együtt-birtoklásra úgy, hogy a birtokot magát nem osztja meg. Vagyis a Szentlélek az Atya és Fiú szeretetének záloga és csókja.

Tehát Atya és Fiú nem azért lehelik a Szentlelket, mert különben szeretetük nem valósul (az embernek ugyanis azért kell szeretet-gerjedelmeket éleszteni, mert szeretete csak így lesz tényleges szeretés), hanem éppen mert szeretetük a végtelen szeretetreméltót ölelik át e tartalomnak teljesen megfelelő bensőséggel és erővel, ezért e szeretetnek föllobbanása nem múltó, halvány érzemény, hanem az osztatlan isteni valóságot átölelő személyiség. S épp ezért a szeretetnek ez az árama, mely az Atya és Fiú szívében fakad és a Szentlélekbe ömlik át, onnan visszaárad: a Szentlélek, a személyes isteni szeretet az a kapocs, mely egybefűz Atyát és Fiút; a Szentlélek az a gyöngédség, mellyel az Atya mondja: Fiam vagy te, és a Fiú visszamondja: én Atyám. Az Atya a Fiúban öröktől fogva a maga szépségének visszfényét, sőt birtokosát látja, és azt miként önmagát, föltétlenül szeretetreméltónak találja; a Fiú az Atyát gyöngéd örömmel elismeri eredetének, és mint „lelkéből lelkezett magzatja” viszonzja az Atyája szeretetét; s ez a kölcsönös szép-szeretet személyes önállásban: ez a Szentlélek.” (Schütz A.: Dogmatika. I. k. Bp. 1923. 235-6. o.)

EPILÓGUS

Próbáljuk meg röviden összefoglalni azt, amit a Szentlélekről elmondunk: ami lehet, hogy sok, de biztosan kevés.

Az ember Isten képmására van teremtve. Ez más szavakkal azt jelenti: szeretetre, önátadásra. Csak a szeretetben és önátadásban tud igazi önmagává válni, csak önmagát elvesztve képes önmagát megtalálni.

A földi viszonylatokban megvalósuló önátadás csak képe annak a véglegesnek, teljesnek, amelyre a természetfeletti létben való részesedés által meg van hívva az ember. Isten életében, a természetfeletti életben való részesedésünket így is leírhatjuk: önátadási igényünk, arra való rendeltetésünk csak képe a szentháromságos Isten szeretetben megvalósuló kölcsönös önátadásának. A felemelés után, a természetfeletti létben való részesedés után a kép azzá lesz, amit jelez. Az ember élete nemcsak szimbóluma lesz a szentháromsági életnek, hanem megvalósulási helye. A földi viszonyok közt megvalósuló legnagyobb önátadás és egygyéválás: a házasság nemcsak jelképe már Isten és választottai szeretetviszonyának, életegységének, hanem az meg is valósul benne. De ugyanez mondható minden rendezett, Isten akarata szerinti szeretetről.

Minden szeretetről, melyet az Isten Szeretete, a Szentlélek lelkesít. Az ember saját erejéből nem képes az isteni életközösségbe kapcsolódní. Ez csak általa válik lehetővé számára, hogy éltető lelkévé, szívének szeretetévé lesz az Isten Lelke, az Isten szeretete.

Ezt az igazságot sejtették meg a kinyilatkoztatás körén kívül élő nép is levegő-lélegzés, és a tűz meg a galamb szimbolikájában: áthatja, élteti, megtisztítja, felemeli az embert az Isten lelke-lehelete. Ezt kezdte értetni Isten az ószövetségi választottakkal: új szívet ad, lelke által újjáformál közösséget és egyént. Ez természetesen hosszú folyamat, több állomással, amelyek egyre világosabban formázzák az új embert és új

világot. Szimbólumai az egyes szövetségek is a végsőnek, a Krisztusban kötöttek, akiben – Krisztusban – az új ember meg is jelent a földön, a Szentlélek által alkotott és ajándékokkal elhalmozott testben.

Krisztus megtestesülése az üdvösség történetének, a világtörténelem Isten felé való áramlásának magaslati pontja. Az Atya gyönyörűségét leli szentháromsági életközösségükben a Fiúban. A Fiú mintegy az ősmintája a teremtésnek: az isteni lényeg utánozhatóságának, ajándékozhatóságának. A kettőjük közötti Szeretet feladata lesz, hogy a tökéletes Képmás mintájára formálja egyre jobban a világot. Krisztus megtestesülésében a világnak már mindent odaajándékozott az Isten. Akarja a Fiút; akarja minél sokrétűbben felragyogtatni a benne visszatükröződő isteni életgazdagságot. A Fiú életét, kegyelmét az egyházon keresztül évezredek át bontja ki; különböző korok, változatos egyéniségű szentek, a folyton fejlődő egyház élete révén.

Egyháza a világ lisztjébe vetett kovász. A Szentlélek – nagyrészt az emberi szemek elől elrejtetten, mint ahogy a kovász dolgozik – alakítja a kinyilatkoztatott igazságokkal és szentségeivel az emberket és a világot. Ez az alakítás úgy is jellemezhető, mint az Istennel folytatott párbeszéd. Isten különféle módon szól az emberhez, társává, partnerévé teszi. Hitet, reményt, szeretetet akar kelteni benne; azt akarja, hogy a Szeretet erejében az ember egyre jobban képes legyen átadni magát Istennek.

Valóságot nemcsak mutató, hanem tartalmazó szentségekkel: keresztséggel, mely lefoglal, beolt, megpecsétel; bérnállással, mely még tudatosabb és szabadabb, személyesebb állásfoglalás; oltáriszentséggel – szentmisével, mely az önátadásnak, a kölcsönös egymásban levésnek megvalósítója – ezekkel akarja Isten az embert egyre jobban felszabadítani, képessé tenni az önmagától és a nem-Istentől való megszabadulásra.

A Lélek egyre jobban a Fiúévé akarja tenni a világot: nemcsak birtozává, hanem legszemélyesebb sajátjává, főleg az embert, aki csak úgy lehet a Fiúé, ha a szabadságra eljutva magát adja neki szeretetben.

Ennek a Lélek nyújtotta szabadságnak különböző szintjei és megvalósulási formái vannak. Legmagasabb csúcsa a vértanúság, legalacsonyabb szintje az talán, amikor az ember csak annyit tud elérni, hogy szinte állandó kudarcra, eredménytelen jóra való törekvése ellenére sem adja fel a harcot, nem törődik bele, mint változtathatatlanba, gyengeségébe. Minden gyarlósága és esendősége mellett is újból meg újból hallja, amint a Lélek által azt mondja neki az Atya: fiam – és ugyanazon Lélek erejében feleli: Atyám.

Az egyházat folyton megújítva – nagyon gyakran egészen váratlan,

nem remélt módon – egyre jobban kialakítja benne Krisztus vonásait a Lélek. Egyre tökéletesebb szimbóluma lesz az egyház annak a Krisztustestnek, amivé a mindenségnek formálódnia kell, hogy eljutva Isten fiainak dicsőséges szabadságára valóban egy szív legyen, mely szereti az Atyát: Jézus szíve, amelyben ott dobog mindannyiunk szíve; egy száj mondja: Abba, Atya! – Jézusé, de mindannyiunk nevében, akik valóban tökéletes egy testet alkotunk vele. Ami jelképe volt Krisztusnak, az Krisztussá lesz; minden megosztott eggyé lesz: az ég föld és föld ég; a kép az lesz, amit jelent és nem tükör által, homályban látunk már. A Lélek, akiben örök szeretetben összeforr Atya és Fiú, az embert is képessé teszi arra, hogy végérvényesen, visszavonhatatlanul átadja magát az Atyának és így találja meg igazi önmagát. A szeretetre és a szeretetben egyre jobban felszabadulva mind teljesebben tudjuk egész valónkat kifejezni a Lélek által sugallt szóban:

Abba, Atyám!

IRODALOM

- A Szentírás magyarázata.* Jubileumi kommentár. (Kiadja a Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya. Budapest, 1969.)
- Gustav E. Closten:* Wege in die Heilige Schrift. (Fr. Pustet, Regensburg.)
- Dr. Cserbáti József:* Az egyház saját tanítása tükrében. Szent István Társulat, Budapest, 1964.
- Denzinger-Schönmetzer:* Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum. – Herder. MCMLXIII.
- Die katholische Glaubenswelt.* I–III. (Wegweisung u. Lehre. (Herder. 1959. 2. Auflage.)
- Echter-Bibel* (Die hl. Schrift in deutscher Übersetzung) Echter-Verlag, Würzburg. 2., neubearbeitete Auflage 1968.
- Dr. Gálos László:* A Szentlélekisten. Szent István Társulat, Budapest, 1934.
- Handbuch theologischer Grundbegriffe. I–II. Herausgegeben von *Heinrich Fries.* – Kösel Verlag (München), 1962.
- Dr. Horvát Sándor O. P.:* Krisztus királysága. – Budapest, a „Credo” kiadása.
- K. Rabner:* Von der Not und dem Segen des Gebetes. (Herder-Bücherei) 7. Aufl. 1965.
- K. Rabner:* Gefahren im heutigen Katholizismus. Johannes Verlag, Einsiedeln. 3. Aufl. 1955.
- K. Rabner:* Kleines Kirchenjahr.–Verlag Ars sacra. München, 1954.
- K. Rabner–H. Vorgrimler:* Kleines theologisches Wörterbuch. – Herder-Bücherei, 1961.
- J. Ratzinger:* Einführung in das Christentum. – Kösel Verlag, München, 7. Aufl. 1968.
- Sacramentum mundi.* 1–4. Theologisches Lexikon für die Praxis. Schriftleitung: *Adolf Darlap.* – Herder, 1968.
- Sacrae Theologiae Summa.* I–IV. – Bibliotheca de autores cristianos. Matrini, MCMLVI.
- G. Schiwy:* Weg ins Neue Testament. Kommentar und Material. 1–4. Echter-Verlag, Würzburg. 1968.
- M. Schmaus:* Der Glaube der Kirche. 1–2. Hueber Verlag, München. 1969.
- Schütz A.:* Dogmatika. A katolikus hitigazságok rendszere. I–II. Szent István Társulat, Budapest, 1923.
- C. Spicq, O. P.:* Vie morale et Trinité Sainte selon Saint Paul. Les Editions du Cerf, 1957.
- W. Theurer:* Das Programm Gott (Theologische Brennpunkte. 18/19.) Verlag Gerbard Kaffke, Bergen-Enkheim bei Frankfurt am Main. 1970.

BESZÉDVÁZLATOK

A Szentlélek öröme

Lk 10,17 sk (Évk. 14. vas. C.)

Jézus elküldte a hetvenkettőt kettesével maga előtt, azzal a céllal, hogy előkészítsék útját. Utasításokat ad nekik, hogy minél eredményesebbé tegye működésüket: Kérjétek az aratás urát, hogy küldjön munkásokat – érthetiük úgy is: fogadjon be munkásnak benneteket aratásába. Minél kevesebb teherrel, gonddal járjatok; maradjatok abban a házban, ahol először megszálltatok, legyetek igénytelenek; gyógyítsátok meg betegeiket és így adjátok jelét annak, hogy valóban erő van kezetekben.

A hetvenkettő visszatérve boldog örömmel újságolja, hogy Jézus nevére még az ördögök is engedelmeskednek nekik. Jézus megjegyzi: valóban villámként zuhant le az égből a gonosz. A kígyók és skorpiók – a gonosz szimbólumai – nem árthatnak nektek, mert a gonosz hatalmas megtört. Mégse ez töltse el örömmel a szíveteket, hanem az, hogy fel van írva nevetek a mennyben. Bármennyire varázslatos is érezni, milyen hatalom van kezetekben: még a gonosz lelkek is engedelmeskednek nektek, sokkal nagyobbra tartásotok, hogy Isten országának polgárai vagytok. Jézus szavai arra a régi szokásra utalnak, hogy a városokban polgárlistát állítottak össze és akiknek a neve ezen a listán szerepelt, azok bizonyos kedvezményeket élveztek a városban. Annak örüljenek tehát az apostolok, hogy Istent Atyának szólíthatják, hogy országában otthon érezhetik magukat, a mennyi öröme várományosai.

Gal 6,14-18: „Én azonban nem akarok mással dicsekedni, mint Urunk Jézus Krisztus keresztségével. Átala keresztre szegezték nekem a világot és engem is a világnak.” Pál is dicsőkszik és örül. Annak örül, hogy Jézusban új teremtmény lett és Jézussal való hasonlósága odáig megy, hogy Vele és érte kereszteset is viselhet. Megkövezése után írja ezeket a sorokat, mikor még be sem gyógyultak sebei, még ott sajgott testében a fájdalom és ő örül, mert Krisztus sebeit viseli.

„Abban az órában Jézus kitörő örömmel dicsőítette az Istent a Szentlélekben e szavakkal: »Dicsérlek Atyám, ég és föld Ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsek és okosok előtt, és kinyilvánítottad a kicsinyeknek . . .« (21sk) Ami Jézusban nyilvánvaló lett: istenfiúságunk. örök életre való elhivatottságunk, azt csak az alázatosok, a kicsinyek, a saját bölcsességekről lemondani tudók ismerheti meg, de az igazi öröm forrása, amit így feltár a hit által előttünk Isten Jézus Krisztusban.

A régick is kutatták Isten tervét, titkát és nagyon boldog lettek volna, ha ezt megértik, amit most Jézus kijelent hallgatóinak és ami általa meg is valósul.

És mi mincként örülünk? valóban a Szentlélek felvilágosítása nyomán nyert belátás, a hitben szerzett ismeret arról a kimondhatatlan nagy ajándékról, melyet Jézus Krisztusban nekünk adott az Atya? Vagy inkább annak tudunk csak örülni, ha úgy érezzük, hogy hűségünkért jutalmul egészséget, szerencsét, földi örömet és boldogságot kapunk Istentől? Hogy a gonosz művének ezeket az oly kellemetlen következményeit száműzi életünkől az Isten? Kérjük a Szentlélek segítségét: érezni tudjuk az Ő örömét. Nem csak a remélt mennyei javakat, hanem örömet akkor, amikor áldozatot hozhatunk Krisztusért, vállunkra nehezeden érezhetjük keresztyét. Az igazi öröm virága-gyümölcse a kereszty fáján terem.

Szentlélek és imádság

1. Amikor imádkozni akarunk, a Szentlélek siet segítségünkre, mert magunktól nem tudjuk, mit kérjünk. A Zebedeus-fiak sem tudták, anyjuk sem tudta. A Szentlélek megnyitja szívünket azoknak az ajándékoknak befogadására, amelyekre leginkább szükségünk van és amiket éppen ezért leginkább adni akar nekünk Isten, akitől minden jó származik. Ő kutatja ki a szív mélységeit: az ember szívét és Isten mélységeit is. Ő tudja, mi kell ahhoz, hogy még közelebb kerüljön Istenhez, Ő a miénk legyen és mi az Ővé.

2. Jézus nevében kérni ugyanazt jelenti, mint a Szentlélek ösztönzésére kérni. Ezért is biztos, hogy az ilyen ima meghallgatásra talál. Hiszen az indít imára, aki adni akar és azért imádkoztat, amit adni akar.

3. Hogy Jézus nevében kérünk, az abból is kiderül, hogy abbanak, apukánknak szólíthatjuk Istent. Ez a megszólítás Jézushoz illik igazán és azok-

hoz, akiket magához fogad, magához hasonlónak tesz, atyjának beajánl. A megszólítás általában megadja az egész beszéd alaphangját. Kifejeződik benne a megszólító és megszólított viszonya, a mondanivaló jellege: kérés, dorgálás, köszönet . . . Azzal, hogy így szólíttatja velünk a Szentlélek az Istent, egyben el is igazít, hogyan kell tovább is beszélnünk vele. Nem csak a szavakat, hanem a hangnemet, lelkületet is kifejezi ez a megszólítás.

4. Ahogyan a Szentháromságban a Szentlélekben kapcsolódik össze kölcsönös szeretetben Atya és Fiú, úgy itt is a Szentlélek által Jézus szeretetét odaadását juttatja el szavainkon, érzelmeinken keresztül a Lélek az Atyához. Szívünk vágyait, kéréseit, érzelmeit úgy áthatja, hogy Jézusévá teszi és Jézus sokszorosan sokféle módon fejezheti ki az Atya iránti odaadását.

5. Természetesnek kell tartanunk, hogy az apostolok azt kérték Jézustól, tanítsa meg őket, mint Ker. szt. János is az ő tanítványait, imádkozni. (Lk 11,1-13) Ők tudják, hogy imádkozni kell. Jézuson látták – nem is egyszer –, hogy imádkozni jó. Tudták, hogy nem azért tölt el éjszakákat imádságban, mert valami lelki kényszer nem hagyja pihenni. Másrészt Ker. János említése is helyénvaló. Az igazán jó imádság visszatükrözi azt a helyzetet, amelyben valaki van. Tehát a keresztény ember imádsága nem lehet azonos a zsidóéval vagy mohamedánéval, sőt a lelki fejlődés egyes stádiumai is kell, hogy tükröződjenek imádságunkban. Ha nem is feltétlenül a szavakban, de abban, amit ezek a szavak számunkra jelentenek. A Miatyánkot a Lélek vezetésével egyre mélyebb, teljesebb megértéssel tudjuk elmondani, ha valóban átengedjük magunkat erkölcsi-kegyelmi életünkben a Lélek ösztönzésének.

5. Az imádságban a leglényegesebb az, hogy Isten felé fordul az ember. Isten nagyon sokszor azért küldi a bajokat, testi-lelki csapásokat ránk, mert különben megfeledekezünk az imáról, feléfordulásról, amire pedig szükségünk van. Nem az a legfontosabb, hogy a baj elmúljon, hanem az, hogy szívünk megint Isten felé forduljon. Ha már – sajnálatos módon – nem érezzük hiánynak Isten-nélküliségünket, legalább egészségünk stb. hiánya késztesse a lényeges, igazi hiány megszüntetésére.

Az imádság fontossága és problémái

A Szentlélek egyik legnagyobb jótéteménye irányunkban az, hogy ösztönöz és segít az imádságra. Mégis olyan sok esetben hasztalan igyekszik imára készíteni bennünket. Probléma lett az ima, és még jó, ha valakinek számára probléma és nem siklik át a tény felett, hogy már alig, vagy egyáltalán imádkozik.

Ezzel kapcsolatban vegyünk szemügyre egy-kétényt.

1. Szinte kivétel nélkül mindenki tapasztalta már, hogy a Szentlélek az imában mennyi világosságot és békét öntött a szívébe. Betérdelünk a templomba gondokkal terhelt, indulatoktól felkorbácsolt lélekkel és amikor a Szentlélek az ima során világosságát lelkünkbe árasztotta – mert tudtunk kitartóan várni erre, – akkor éreztük, hogy erő száll belénk, lecsendesedik a vihar, az elkerülhetetlen baj is Isten szeretetének jele lett számunkra és alkalom arra, hogy saját szeretetünket is tanúsítsuk általa. Mint a bombázás során lábukat elvesztett angol házaspár mondta egy kérdezősködőnek: igen, a jó Isten ezt a csapást mérte ránk, de mi nem haragszunk rá, tolokocsiban is eljövünk minden vasárnap hozzá. Amikor nehezünkre esik imára elszánni magunkat, gondoljunk vissza életünknek ezekre a különös világosságú és megnyugvást jelentő időpontjaira, amelyeket az imádságnak köszönhetünk.

2. Szeretünk arra is hivatkozni, hogy a mai hajszolt élet, a sok gond és baj természetszerűleg hozza magával, hogy kevesebb időnk-erőnk marad az imádságra. Ez a kifogás nagyon kevés ember szájában őszinte. Hiszen igen sok időt fordítanak szórakozásra; hány családban hiányzik az erő a tv-kapcsológombjának lenyomásához . . . Sokkal inkább arról van szó, hogy sodortatni engedjük magunkat kormányzás, irányítás helyett. Passzív élvezés, az erőfeszítés mellőzése és az eredmény nem a tökéletes kikapcsoltság és a jobb munka, hanem az állandó fáradtság és gyűröttség, a félgözzel végzett munka. Mégiscsak hiányzik, ami az imádságnak ill. a vele kapcsolatos összeszedettségének az eredménye.

Ne hallgattassuk el magunkban az imára ösztönző Lelket.

Szórakozásra is szükség van, de az imára is és egyik sem pótolhatja a másikat. A tudomány és technika csodálatos eredményei gondolkozásának el bennünket; ezek mind hasznosak, de önmagukban még nem tesznek boldogabbá bennünket. Ha a Lélek ösztönzésének engedve az imára is, Istennel való találkozásunkra is olyan nagy gondot fordítanánk, mint amekkorával életünk anyagi feltételeit igyekszünk biztosítani, ak-

kor tennénk igazán szebbé életünket. Ne tévesszük szem elől: nem azzal oldjuk meg életünk problémáit, hogy nem gondolunk rájuk, szórakoztató képek leplelve borítjuk le őket, hanem azzal, hogy a szabad lélek erejével vállaljuk, a Szeretettől szeretettel fogadjuk.

Szentlélek és életcél

Isten a Szentlélek közreműködésével tette alkalmassá az apostolokat igéjének hirdetésére, országának építésére. Ezt valahogyan természetesen is tartjuk, hiszen lelki, kegyelmi ország építéséről, szent dologról volt szó, Szentlélek nélkül ezt el nem lehet képzelni.

Az igazság azonban az, hogy valamennyiünk megszentelődése célja, akarata Istennek és mindegyikünk elé szent célt tűzött: a Vele való életközösség egyre tökéletesebb megvalósítását. Ennek a célnak felismerése, elfogadása és elérése szintén csak a Szentlélek segítségével lehetséges.

Igaz, hogy hétköznapi, közönséges tapasztalatunk is meggyőzhet bennünket arról, hogy céljainkkal valami nincs egészen rendben. Hiszen akár kocsit, akár házat, akár villát tűzünk ki célul magunk elé és fáradságot nem kímélve törünk is a cél felé, elérve a célt, általában nem tapasztalunk akkora boldogságot, kielégülést, – legalább is tartósan nem, – mint amekkorát reméltünk. Néha úgy érezzük, hogy tényleg, – mint a költő mondja, – az élet célja a küzdelem maga. De valójában arról van szó, hogy szívünk vágya többre irányul, mint amennyit a föld adni tud. Ám ezt meggyőződéssel vallani, erről nem mondani legyintve, hogy ilyen csalóka a szívünk vágya, mert olyan boldogságot rajzol elénk, mely nem létezik, el nem érhető, – hanem erős lélekkel törekedni még az itt elérhető örömek megkurtitásával is arra a többre, különbre, – ezt csak a Lélek erejében tudja megtenni az ember.

Igen, a Lélek tanításának egyik lényeges pontja az a nagyon nehezen megérthető lecke, hogy a boldogsághoz nem a vágyak feltétlen Isten törvényeit figyelmen kívül hagyó kielégítésén keresztül vezet az út, hanem az áldozatkészség, Istenhez és törvényéhez való ragaszkodáson keresztül. Isten nem is olyan nagyon ritkán statuál erre példát. Nemrég a rádióban nyilatkozott egy boldogtalan fiatalasszony, aki pedig férjével együtt olyan „okosan” megtervezte a szép, boldog életet: először felépítetek egy nagyon szép családi házat, autót vesznek, stb. és majd csak

azután fogadják el Istentől a gyermeket. A folytatását könnyű kitalálni, pedig az élet írta, nem sematikus regényíró: mikor minden meglett, akkor meg kellett tudniok a fájdalmas igazságot, hogy gyermekük ezek után nem lehet.

Az Isten, a vele való életközösség mint életcél sokak szemében természetellenesnek, hamisnak tűnik, mely elidegeníti az embert az élettől, annak igazi örömeitől. Valójában sokkal több örömet tud nyújtani az élet: család, természet, művészet, ha mögöttük meglátjuk az ajándékozó, szerető Istent, mint ha tőle elvonatkoztatunk. Ennek bizonyítéka az is, hogy a helyesen és valóban vallásos emberek között sokkal több a valóban megelégedett, az életnek örülni tudó, mint azok között, akiknek szeme csak a világra irányul.

Szt. Pál az efezusiaknak arról ír (4,17 sk), hogy ne úgy éljenek, mint a pogányok, akik éppen a túlvilágba vetett hit és remény hiánya miatt kicsapongásra adták magukat, minden csepp élvezetet ki akarnak facsarni a földi életből, mutatva ezzel, hogy igazán beletörődni az általuk vallott emberi sorsba mégsem tudnak. „Ne okozatok szomorúságot Isten Szentlelkének, akivel meg vagytok jelölve a megváltás napjára.” (64,30) A kicsapongás, kapzsiság stb. nem öröm. A Lélek által megismert és bizonyított életcél segít el bennünket az igazi öröme és szabadságra.

Jézus egyéniségének vonásai

A Szentlélek csodálatos gazdagsággal formálta meg Jézus szent emberiségét. Neki köszönhető, hogy Jézusban az eszményi ember áll előttünk. Az az ember, aki nem ebben vagy abban kiváló, hanem mindenben és legfőképpen emberségben. Nem nagy tudós, nagy hős, nagy író, vagy művész, hanem nagy ember.

Jézus igazi nagysága iránt nem mindekinek van érzéke. Tulajdonképpen a Szentlélek tud rávezetni bennünket annak megértésére, mi is az, ami Jézust legnagyobbá teszi és amiben egyre jobban hasonlítanunk kell nekünk is hozzá. Más szóval: mi az, amitől az *ember* lesz nagy.

Jézus emberi, erkölcsi nagyságának egyik legnagyobb jele a bűnösökkel, az emberségükben megfogyatkozottakkal szembeni magatartása. Mi ösztönösen többnyire úgy viselkedünk, mint az írástudók és farizeusok viselkedtek: elítéléssel, megvetéssel, vagy legjobb esetben közöny-

nyel. Ha Jézus viselkedését nem ismernénk meg az evangéliumból, nem is tűnne ki, mennyire embertelen, lelketlen ez a viselkedés, sőt egyenesen a jóság velejárójának, következményének tekintenénk, amint tekintik nagyon sokan ma is, Jézus ellenkező példája után is. De aki a Szentlélek feivilágosítása nyomán egyszer megértette, hogy miről is van itt szó, az látja egyre jobban, hogy micsoda emberi-erkölcsi nagyság mutatkozik meg Jézus viselkedésében és milyen kicsivé törpülnek azok az emberek, akiket egyébként példaszzerű életük miatt tisztelnünk kellene.

Másik rendkívül imponáló vonása az a szabadság, mellyel reagált a megaláztatásra, megvetetésre. Bolondnak, csalónak, ördöggel cimborálónak, falánk, és borissza embernek, istentelnek – mindennek tartották és mondták, ám számára egy percig sem volt kétséges, hogy a mennyei Atya akaratához kell igazodnia, és nem az emberek véleményéhez. Tudta ő nagyon jól, hogy mi tetszenék a zsidóknak vagy apostolainak, mivel növelhetné tekintélyét és népszerűségét, vívhatná ki kortársai csodálatát. Nem gőg és megvetés, ami visszatartja a tömegizléshez való igazodástól. Az megint látszatnagyság lenne. Ő tudja, mi a helyes, mi az Atya akaratja és teljes szabadsággal, szeretettel azt teszi. Ez igazi nagyságának alapja.

Ezzel függ össze egyéniségének harmadik csodálatos vonása: feltétlen engedelmissége. Számunkra ez legkevésbé látszik a nagy ember vonásaihoz tartozónak. Csak akik átengedik magukat a Lélek ösztönzésének, vezetésének, értik meg igazán az engedelmisség nagyságát. Korunk emberének nagyon nehezére esik az engedelmisség. Nem ez vagy az a tekintély, hanem a tekintély jutott válságba. A nagyság velejárója lett a függetlenség, a teljes önelhatározás. A Lélek értesse meg velünk minél teljesebben, hogy ennek a függetlenségnek az igazi szabadsághoz és nagysághoz semmi köze és ébresszen vágyat szívünkben az után a szabadság után, melyet Jézus engedelmisségében valósított meg és amit bennünk is kész megvalósítani.

A lelki erősség ajándéka

A bérnálás arra való vállalkozás is kell, hogy legyen, hogy erős lélekkel megakadályozom a kettős lelkűvé válást magamban. Régebben a környezet nem jelentett a keresztyén ember számára akkora akadályt keresztyén voltának kiteljesítésében, mint ma. Éspedig azért nem, mert

ha gyakorlatában nem is volt mindig keresztény, de legalább lelkületének alapvető vonásai egyeztek a keresztény életfelfogással. Ha vitte is a rossz társaság italozásra, kártyázásra stb. az embert, igen ritka esetben hatott oda, hogy hitében, vallásához való ragaszkodásában ingassa meg.

Ma a helyzet lényegesen más. Lényegretörőbb. Nemcsak vallásának gyakorlásától: templombajárástól, gyónás-áldozástól húzza vissza az embert a környezet hatása, hanem egyszerűen az Istentől, Krisztustól.

Az iskolából kikerülő, a szülői felügyelettől függetlenül fiatal egy ideig őrzi-ápolja szívében azt a vallásosságot, melyet magával hozott, sőt a környezet ellentétes hatása meg is erősíti ebben. Később azonban a gúnyos megjegyzések, az imponáló formában megmutakozó „szabadság” stb. kettősséget igyekszik kialakítani benne: nem akarok olyan lenni, mint ezek, de nem is akarom, hogy folyton gúnyoljanak, tehát megjátszom magam. Mi közük nekik ahhoz, hogy mi van a bensőmben? Nem tartozik senkire a meggyőződésem . . . Főleg azt viselik el nehezen a fiatalok, hogy őket még gyerekek tekintsék, mert hogy ezt vagy azt nem „merik”. Persze ez a kettősség általában nem sokáig tartható fenn. Megfordul a kettősség: lélekciben már átáll, de külsőleg még – szülők, fiatalabb barátok stb. előtt még őrzi a réginek látszatát. Aztán ez a kettősség is megszűnik, és teljes lesz a környezethez való hasonulás.

Ez persze nem szükségképpen van így. Főleg akkor nem, ha a Szentlélektől kapott lelki erősséggel él az ember. Ez a lelki erősség külső megnyilvánulásában nem nagyon hasonlít az erősségre. Legalábbis nem feltétlenül és mindig.

Elsősorban a tűrés ereje van meg benne. „Nem az a legény, aki üt, hanem aki állja.” Az igazi erőben, az erő tudatában mindig ott van a tűrni tudás; csak az hadakozik azonnal és hevesen, aki nem egészen biztos ereje felől. A keresztény számára a tűrés képességét, az igazi erő tudatát megadja alapvetően az, hogy Isten ereje van vele. Az az erő, mely szeretet gyengeségbe rejtőzni és a gyengéken keresztül megmutakozni, diadalt aratni. Az általunk képviselt igazság erejét sokszor azzal bizonyítjuk a legmeggyőzőbben, hogy tűrni tudunk miatta.

Aztán megvan benne a szelidség ereje. Aki gúnyra gúnyval, görgöggel stb. felel, a szelidség helyett az erőnek látszatát ölti magára, az nem a Szentlélek fegyverzetében harcol. Az ilyen máris hasonulni kezdett ahhoz, akivel szembenáll, az első csatát már el is veszítette.

A lelki erősség megmutakozik abban, hogy az ember bízik az élet, a példa erejében. Teszi, amit Krisztustól tanult abban a szilárd meggyőződésben, hogy ez egészen hatástalan nem lehet. Minél jobban ha-

sonlít az életünk-lelkületünk Krisztuséra, annál biztosabb a hatás, melyet a környezetre kifejt. Lehet, hogy látszata nem sok lesz. De még azok is, akik nem mernek megnyilatkozni Krisztus oldalán, szívükben ők is – akarva nem akarva – alakulnak e tanúságtétel nyomán.

Egyszóval: a leiki erősség sok szempontból tűnhet gyengeségnek, amint a gyengeség, a környezethez való, meghunyászkodásból való alkalmazkodás tűnhet erőnek.

Persze, az intő szó, a bátorítás vagy korholás sem mindig felesleges és eredménytelen. Az ingadozót sokszor érdemes figyelmeztetni arra, hogy ne kezdjen kétszínű játékot, mert végül is olyan marad, amilyennek megjártssa magát. Lehet bátorítani, hogy minden csoda három napig tart, a személyével való foglalkozásra is ráúnnak majd . . . de legfőbb környezetet-alakító erő a kezünkben mégis a bátor, hitvalló magatartás, mely magamutogatás nélkül, bántó szándék és él nélkül Krisztust akarja érzékelhetően is megjeleníteni környezetében.

Szentlélek és szentmise

A Szentlélek gyűjt össze bennünket szentmisére, az *új szövetség* áldozatának megújítására.

A szentmisét úgy tekintjük, mint az Istennek velünk kötött szövetségének megújítását.

A Szentlélek összegyűjt bennünket, ő tesz Isten népévé és cszünkbe juttatja ezzel is, hogy nem egyenkint kötött velünk szövetséget az Úr, hanem úgy, amint Jézusban éppen a Lélek erejében egyet alkotunk.

A szentmise első részében halljuk az Isten tanítását. Megismerjük üdvözítő szándékát, akaratát, törvényeit. Ahogy a Sínai hegyi szövetségkötéskor is kihirdette a tizparancsot, úgy most is közli akaratát.

Az ige gyümölcsöző hallgatására a Szentlélek nyitja meg szívünket. Nem akarja, nem engedi, hogy látván ne lássunk és hallván ne értsünk. Nem engedi, hogy megkeményedjék a szívünk.

Tréfaként szoktuk emlegetni: az tetszett a prédikációban, hogy olyan szépen mondta: Mezopotámia. Pedig valami igazság van ebben: a prédikáció eredményessége azon mérhető le, mennyire buzdulunk fel a jóra, az Isten szeretetére. Nagyon kívánatos, hogy a hirdetett igéből minél többet megértsünk; de ha csak egy szó is szíven talál bennünket és Isten felé

fordít, az többet ér, mintha mindent értünk, de jobbak, törekvőbbek nem leszünk. Olyasféleképpen van ez, mint a növény magja: egy mag is tartalmazza az egész életerőt, abból is kifejlődhet az egész növény. Egy igazság, egy belátás is elég lehet arra, hogy az isteni élet teljességébe mélyebben vezessen bennünket.

Egyik teológus felveti a kérdést: miért a szentírás a bestseller és nem az exegéták művei (még azok sem, amelyek pedig igazán világosan és túlzások nélkül ismertetnek meg a kinyilatkoztatással). Egyik oka ennek bizonyára az, hogy az emberek ezt az élményt várják, a Lélek hatását, a szentírásból áradó varázsát.

De a szentmise egyben arra is figyelmeztet, hogy az új szövetség lényegesen különbözik a régitől. Az új hegy a Kálvária. Igaz voltunk nem abból van, mintha hibátlanul meg tudnók tartani a törvényt vagy tökéletes bünbánatunkkal és jóvátételünkkel igazzá tehetnénk magunkat. A mi igaz-voltunk Jézus Krisztus által van, aki feláldozta magát értünk és érdemeit nekünk ajándékozta. Jézus a Lélek által mutatta be áldozatát és bennünket ugyanezen Lélek által képesít arra, hogy hittel-reménnyel-szeretettel tekintsünk áldozatára és egyesüljünk vele.

Isten elsősorban nem fenyegetéssel akar bennünket a szövetség megtartására rábírní. Szent Fiának halála mutatja a bűnös, megátalkodott ember sorsát, de egyben azt, hogy mennyire meg akar ettől a sorstól menteni az Isten.

A szentáldozás fejezi ki és valósítja meg legjobban Jézussal való egyesülésünket, sorsában való osztozásunkat. Éltet, de olyan értelemben is, hogy mintegy átadja életét: folytatd, élj velem, bennem.

A szentáldozásban szívembe fogadom Krisztust. Szentségi jelenléte megszűnik. Emléke maradjon meg, kegyelmét őrizzem és figyelmeztessen arra: benned él, formálódik Krisztus. A Szentlélek ereje leszállt rád is, szívedben tevékenykedik és akarja egyre tökéletesebben kiformálni Krisztust. Ez a tökéletes szövetség: te Istené leszel és Isten a tiéd a lehető legnagyobb fokban. Ezért kellene gyakrabban áldozni: ezen az úton is megszilárdítani azt a szövetséget, mely Istennel kapcsol össze bennünket. Különböben milyen könnyű elhidegülni Jézustól, az élet forgatagában megfeledkezni róla. Pedig egyszer szentől szembe is találkozni kell Vele. Isten kész arra, hogy várakozásunkon felül megadja, amit ígért, hűség szövetségesként. Kérjük a Szentlelket, hogy tudjunk résztvenni a szentmisén, hogy hűségünkben megerősödjünk.

A fiatalok, mint a Szentlélek eszközei

A sokat szidott fiatalokat próbáljuk egyszer úgy tekinteni, mint a Szentlélek eszközeit.

Ehhez az első lépés az, hogy nemcsak a negatívumokat vesszük észre bennük, hanem a pozitívumokat is és nem festjük feketébbnek a helyzetet, őket magukat, mint amennyire tényleg azok.

Nem igaz, hogy egyáltalán nem érdekli a mai fiatalságot a vallás és ezért az sem igaz, hogy a vallásnak nincs jövője, mert a jövő nemzedék elfordult tőle. Az a sok-sok fiatal, aki vasárnaponként főleg városhelyen valódi összeszedettséggel, lelki igénytől hajtva és nem megszokásból résztvesz a szentmisén, azt bizonyítja, hogy a fiatalság egészének szíve nem fordult el a vallástól.

Még azoké sem, akik nem járnak rendszeresen vagy egyáltalán templomba. Az az ember, aki teljesen szakít vallási gyakorlataival, mert azoknak semmi értelmét nem látja, könnyebben talál vissza Istenhez, mint az, aki immel-ámmal, félszívvvel teszi, amire megtanították.

Ha valaki nem jár templomba, nem gyónik-áldozik, talán nem is imádkozik, az még nem biztos, hogy nem is keresi az igazságot. Az meg egészen biztos, hogy a Szentlélek ilyeneknek a szívében is működik és üdvös nyugtalanságot kelt bennük. Persze vannak, akik megjátsszák az igazság keresését, kissé pózolnak is benne, de nem mindenki ilyen.

A Szentlélek eszközei lehetnek az ilyen emberek. Azokat ugyanis, akik a hitet hirdetik, terjesztik, arra ösztönzik, hogy gondolják át alaposabban mondanivalójukat, kerüljék az üresjáratokat, a frázisokat. Igyekezzenek megújulni. Igen, a Szentlélek a folyton megújító erő. Nem újdonsághajhászás, hanem az igazság új meg új arcának, eddig fel nem derített mélységeinek, korunk emberéhez szóló megfogalmazását sürgeti és teszi lehetővé.

Tehát a fiatalság szíve nem használhatatlan talaj. Csak meg kell keresnünk azt a formát, ahogyan a magot a talajba juttathatjuk.

Ennek a módnak egyik lényeges tartozéka, az őszinte, mély meggyőződés. A fiatalságnak különösen fejlett érzéke van az őszinteség, ill. annak hiánya iránt. És van-e ember, akinek ne volna szüksége újból és újból őszintébbé tenni szavait és tetteit? Hogy szívében valóban az legyen, amit szavai és tettei mutatnak. Igen, fogjuk fel úgy a „nemzedéki ellentétet”, hogy a fiatalok sokszor olyan keserű kritikája és elutasító magatartása a Szentlélek külsőleg is ösztönözni akar bennünket a megtérésre.

Ne álljunk tehát tanulni a fiataloktól. Sok mindenre meg tudnak ők tanítani bennünket, anélkül, hogy minden esetben tudatában lennének a számunkra hozott fontos üzenetnek, tanításnak. Annyi bizonyos, hogy aki nem akar újulni, tanulni, fejlődni, az ellenáll a Szentléleknek, aki minduntalan meg akarja újítani a föld színét.

Ha a Szentlélek ösztönzésére több szeretetet nevelnénk szívünkben, könnyebb volna megérteni a fiatalokat és megértetni magunkat velük. Hányszor döbbennék rá, hogy amit védünk, az nem az igazság, az Isten ügye, hanem a kényelmünk, a tunyaságunk, a gőgünk, a félmegoldásaink. Mind azért, mert magunkat rendetlenül szeretjük. Engedjük, hogy a Szentlélek lebontsa rendetlen önszeretetünket és máris könnyebb lesz a fiatalokkal is szót érteni.

Ha magunkkal szemben is olyan igényeket támasztunk, mint a fiatalokkal szemben és ugyanolyan szigorúsággal igyekszünk is a követelményeket teljesíteni, ill. önmagunkat megbírálni, több önkéntes tiszteletet váltunk ki a fiatalokból. És főleg: nemcsak hozzánk kerülnek hamarabb közlebb, hanem Istenhez, akinek meg akarjuk nyerni őket.

Egyház, hierarchia, karizmatikusok

1971-ben Zágrábban mariológiai kongresszus volt, melyen Suenens bíboros is részt vett. A Glas Koncila (A zsinat hangja) c. jugoszláviai katolikus lap interjú közölt, melyet a lap munkatársa a bíborossal készített.

Suenens bíboros a többi között ceket mondta: „Minden emberi intézmény szükségszerűen megkívánja a szervezettséget, mint ahogyan a testnek is szüksége van a csontvázra.

Másrészt az egyháznak mindent el kell követnie, hogy lehetővé tegye a Szentlélek számára, hogy rajta keresztül működni tudjon. Éppen ezért szívesebben hangsúlyoznám az egyház karizmatikus jellegét. Vannak pünkösdisták, de van katolikus Szentlélek-mozgalom is. Állítom, hogy az egyháznak mindig jobban és jobban hangsúlyoznia kell a Szentlélek szerepét.

Ha valamit a templomban ma hangsúlyozni kell, akkor én mindenek előtt a hit lelkületét hangsúlyoznám, amit az emberekben fel kell ébreszteni. Tudom, hogy a szeretet a főerény, de annak a hitben kell gyökerez-

nie. Enélkül a közönségszociális emberszeretet kísértésébe esünk. A kereszténység mélyebb ennél. Ez az Isten titkához való hozzáállás (az abba való behatolás) a hit lelkületével.

Kell lennie helynek a próféták számára, mert az Anyaszentegyház történelme a szentek hosszú története, akik előrevisznek; szenteké, akik legtöbbször próféták, akik az igazságot kimondják, azt az igazságot, amelyre korunk még nem ért meg.

A lap munkatársa megkérdezte: Vannak-e ma próféták?

A bíboros így válaszolt: Megadhatom a nevüket és címüket, de várjunk inkább, míg meghalnak.”

„Örüljétek!”

(Fil 4,4)

Olyan hangon szól hozzánk Isten szava, amelyről hisszük, hogy mindenki megérti s minden ember vélcsményével meggyezik: örüljétek Istennek, aki már a közelben van. Méginkább megindokolja ezt a Keresztelő, aki szinte a helyszíni közvetítés hitelével mondja: „Köztetek van Isten, akit nem ismertek . . . akinek nem vagyok méltó sarúszíját megoldani.” Így fonódik egybe a sz. lecke és az evangélium: örüljétek Istenben. (Adv. 3. v. C.)

Itt azonban már különvélemények vannak, tipikusan emberi hang, mely azt mondja: mi is örülni akarunk, de a mi örömünk vidámabb, elsodröbb, természetesebb, boldogabb, mint amit a Lélek ad azoknak, akik tőle kéri.

Nézzük meg, mi az igazság.

Az ún. természetes, ösztönös öröm, alighogy megszerztük, máris darabokra török a kezünkben. Ahogy Pctőfi énekelte:

A bánat? egy nagy occán.

S az öröm?

Az occán kis gyöngyc. Talán,

Mire fölhozom, össze is töröm.

Szinte specialisták vagyunk abban, hogyan lehet az örömet megrontani. Hisz van öröm az ifjúságban, van öröm a családi életben, a munkában. És mit teszünk vele? Az egészséges, tiszta-friss ifjúságot lezülleszti az ember, a családi életet képes úgy feldúlni, hogy az már nem is otthon, hanem valóságos rácsnélküli börtön, ahonnét annyifelé menekülnek, ahány családtag van; a munka örömeinek is rengeteg a selcjtje, mert az önzés a divat, amikor a jelszó: ide a pénzt, többi nem érdekel.

És ami a meglepőbb, mekkora áldozatot hozunk, mit költünk arra, hogy az örömeiket tönkretegyük. A világ hadikiadásai, s ami ezt nyomon követi: az a költség, amit italozásra költenek; ki mondhatná meg, mennyi megy az ösztönök, a sex örömeire? Bevétel-kiadásuk alig összegezhető, de annál kiáltóbban beszélnek róla a síró gyerekek, az anyák, orvosok, a börtönök, menhelyek. A társadalom erőfeszítésének, egyesek keresetének hatalmas összege megy mindezekre, amikor inkább kellenének közjólétre, kultúrára. Ez nem az öröm, ez a bűn költségvetése.

Pedig az az igazság, hogy nem tudunk öröm nélkül élni.

A forrása ott van, ahol az Isten. – Mózes a Sínai pusztaságban látott egy csipkebokrot, amely lángolt, de nem égett el. Amikor odament, a lángból Isten szólt hozzá. Ahol Isten megjelenik, ott el nem alvó tűz van.

Ismerjük mi is a csipkebokrot, csak más változatban. Az, ami összegyűlik bennünk napról napra, a gond, a keserűség, csalódások, megbánások: mindez egy halom túske, egész csipkebokor, amelynek csak a szúrása okoz égő sebeket. Ott nincs az Isten.

De jön a karácsony, földre száll a Gyermek, Isten fia: Isten hozza Őt, a szeretet. A mosolyát, ártatlanságát nemcsak hozza, de adja is nekünk. Még igénytelenségében, szegénységében, hírnév nélkül is adni tud örömet. Nekünk is ezt kell adnunk a tágra nyílt szemű, várakozó gyermekeknek. A Téliapó szűkös órabérben talpal egyik áruházból a másikba; kár ezzel félrevezetni a gyermekeket. Azt az örömet tanítsuk meg nekik, hogy itt az Isten, a Jóság, a Gondviselő, a megbocsátó, a fölemelő, a szívhez szorító Isten. Ha adunk valamit, ezt az Istenben lévő örömet adjuk.

De nemcsak karácsonykor. Minden napra legalább egy kis örömet, egy mosolyt, csak annyit, ami egy szóban elfér: köszönöm; legalább egy dicsérő szó öröme; hacsak egy lehetlenyi örömet, de mindennap, mert enélkül megöl bennünket a szívinfarktus.

És melegedjünk föl a Karácsony, a szeretet tüzeinél, ezzel gyűjtsuk föl magunkban azt a bozótot, csipkebokrunkat, hamvasszuk el a bűnt a szívünkben, s aztán már ne a hamut őrizzük, csak a lángot, amely meg-

világítja az igazi boldogságot: az örömet Istenben. A Lélek, akinek erejéből a Kisdéd megtestesült, a tisztító Tűz, megvilágosító és melegítő Láng, adja szívünkbe Karácsony igazi örömét!

„Töltsétek meg a korsókat!”

(Jn 2,7)

Jézus nyilvános szereplését az emberek között azzal kezdi, hogy résztvesz örömeikben. Az emberrel egyidős, klasszikus öröm a házasságkötés. Ebben hangzik együtt az élet többi, sokszólamú öröme. Amikor Jézus résztvesz ebben, az emberi örömet tiszteli meg.

Az öröm skálája sokféle; ki akarjuk méríteni a lehetőségeket, de sokszor igéznek meg, melyeket a szórakoztató ipar árusít, szabott áron: a mámort, a testet, a szenvedélyek játékát, amelyeknek minőségét sikerreink színhelyén lehet lemérni. Egy-egy farsangi bálnak, házi bulinak a vége néha romokra emlékeztet, néma csatatérre, amelyben ott fekszik az ember. Mintha csak teste lenne, s az bukott el.

Pedig testet öltött lélek az ember. Örömeinkben a lélek színeinek kell csillognia. Az alkotó öröm a méltó az emberhez; a szórakozás ennek csak kiegészítője, pihentetője lehet.

Dante II Paradiso-jában, a San Pietro kupolájában, a IX. szimfóniában alkotóik öröme tükröződik. Assisi szt. Ferenc Naphimnusza, Teilhard de Chardin Himnusza az Anyaghoz, egy megépített gyárkomplexum, egy vérző kezű szent extázisa, vagy akár egy jó bizonyítvány gazdagabb, mérhetetlenül nemesebb, mint a pénztárcánkhoz mért öröm, vagy a „könyörületes csók” ajándéka.

Jézus a kis igényekhez is utat talált. Bort adott a házaselethez, s a vizet változtatta borrá. S ez nem kicsinyíti le ajándékát; jobb volt ez a bor, mint a házigazdáé. A víz, bármilyen köznapi, a világkereslet drága kincse. A föld háromnegyed részét víz, tenger borítja, de ez époly ihatatlan, mint amilyen ihatatlan az emberi örömök nagy része.

Jézus csodája arra is rámutat, hogy a tiszta örömet, mely a lélek, a lelkiismeret tükrében fénylik, nemcsak a nagy dolgokban találhatjuk. Örömeink forrászve felbukkan a családi életben, a jól végzett munka feltett öntudatban, tehetségeink kifejtésében, amikor ahhoz megszerezünk a győzelem borát, Isten áldását.

A vízből lett Jézus-bora azonban nemcsak szimbólum. Később a bort Jézus saját szta. Vérvé változtatta át, ezt nyújtja, mert azt akarja, hogy igyunk belőle mindnyájan. Az együttérzést, az együttlevést, a csodával hitet feltüzelő szomjúságot csak bevezetőül szánta Vérenék vételéhez, mert nem a víz, a bor de még a szellem diadala sem, hanem a Vér átömlesztése, adaptációja, Isten áramlása bennünk a teljes öröm melege, s bármely kis érből fakad, vagy ha nagy teljesítményeinkben lobog is, a megszentelt öröm az igazi életszínvonal.

De „elfogyott a borunk.” S ezt egy csaiádi élet jellemzésére mondotta Jézus anyja, akinek jószágos észrevétele épp egy házassáletre adja a legtalálób szavakat. Mert elfogy valóban a házasság „bora”. Elfogy, ami olyan vonzó benne, elfogy a sok ígérte, álma, tüze, melege. Az egyetlen megoldást ismét Mária adja: „Tegyétek, amit Fiam mondl” Tevékenységünk egyetlen, problémáinkban is eligazító irányvonala, amit Jézus mutat. A házassálet drámai dialógusait Jézus oldja meg: Töltsétek fel a kiürült korsókat!

Egyszer nekünk is tele volt minden „korsónk”, tele voltak ifjúságunkkal, erőnkkel, reményeinkkel. De „korsóink” lassan kiürültek, a fiatal éveket elvitte az idő, erőnket leterhelte az élet, reményeinket pedig tépte, aki csak tudta.

A kiüresedett házassáletben is fel kell tölteni a korsókat a mindent megújító Lélek erejében: a megszokást, unalmat, a kölcsönös fáradságot kölcsönös segítséggel, az indulatokat türelemmel, a megbánást megbocsátással, a hűtlenséget hűséggel, az önzést áldozathozatallal, az elfogyott szerelmet szeretettel.

A házassáletet fel kell tölteni hittel, imádsággal, Isten kegyelmeivel és akkor megtörténik Jézus erejében a nagy csoda: megújul házassáletünk rendje, meleg békéje és Isten öröme tölti be szívünket.

Bocsánat a megbocsátbatatlanra

Mindennapi életünk felvevő kameráinak gyakran forgatott témája a bűn és következményei. Bár különféle indulatok kritikái kísérik, a közöny, vagy a sírás, tiltakozás vagy ünneplés, a bűnnek mindig éles visszhangja van, mely visszaüt: a büntetés. A bűnös sorsa a bűnhődés.

Erről szólnak a görög tragédiák, ahol az ember konfliktusaiban a bűn

kérlelhetetlen vasöklű rázuhan az emberre, és megrázó áldozataiban is el is kell pusztulnia Elektrának, Oidipusnak, Medeának. A vijjogó satyr dalok hahotája ráfagy az arcokra, és az emberiség klasszikus kórusa a görög orchestra zúgásával kérdi: miért is van a bűn, ez a megbocsáthatatlan titok, amelyre csak az engesztelhetetlen, minden elnémitő katharizis válaszol, az igazság büntető ítélete. Ezért oly szomorú a sorstragédiák kibékíthetetlen végzete.

A bűn titok. Vak távlatokat nyit, számítóan értelmet, felhőborító, lázadó, de tehetetlen „grimasz az égre”; aki a rabja lett, beledermedt, elfedte arcát, aztán eltemette a sorsa. A végzetes halál némitotta el az emberiséget Húsvétig.

A történelem ragyogó napja a Húsvét.

Az eredeti bűn óta az ember áldozat volt, akit senki sem tudott bemutatni irgalomra. De a názáreti Jézus vállalta az emberi életet, a szenvedést, ártatlanul a bűnt, a halált; vállalta az áldozatot. Benne nemcsak az ember, hanem az Istenember áldozta föl magát, s ez végtelen értéket adott áldozatának. Ez az Ecce homo kiengesztelt minden sértést, amelyet az ember rúgott Isten felé, elégtételt adott minden bűnért, feltámadásával elsöpörte a halál hatalmát, a sírkövel együtt elsöpörte a végzetet. Az Istenember áldozatából, a halálból a megváltás fénye, kegyelem, élet ragyogott föl a testvérré fogadott emberre is.

A sorsforduló a föltámadt Krisztus első szava volt: Békesség nektek. Vegyétek a Szentlelket. Akiknek megbocsátjátok bűneit, én is megbocsátom azoknak. – Ekkor lépett a történelembe a világ legnagyobb csodája: a bűnre nem büntetés jön, hanem megbocsátás.

A sírás átkát a sírás áldása váltotta fel, a bánatét, mellyel az örök Támas, az ember meglátja Krisztus fénylő sebeiben a megbocsátás titkát, Isten mérhetetlen szeretetét irántunk.

A feltámadás lezárta az antik tragédiát, a végzetet a kódexekbe tette. Krisztus után korszerűtlen a halálban elpusztuló ember. Aki a halállal vívott harc távlattalanságában él, minél közelebb jut hozzá, annál reménytelenebbre, kisebbre zsugorodik össze, por lesz; viszont óriás lesz, aki hisz Krisztusban és hite erejében az élet végén aratja legnagyobb győzelmét: legyőzi a halált. „Aki bennem hisz, még ha meg is hal, élete lesz és én föltámasztom őt az utolsó napon.” Kiharcolja az élet örök távlatát, az ember legyőzhetetlen életének örökkévalóságát.

Húsvétkor a teljes élet nyílott meg, amelyben megjelenik a Föltámadott, hív a megbocsátó Szeretetet, amelynek kegyelmében újjászületik a megfajított titok: a boldog ember.

„Ha ismernétek engem, Atyámat is ismernétek, de mostantól fogva ismeritek és láttátok őt”. Fülöp közbeszólt: „Mutasd meg nekünk az Atyát, ez elég nekünk.” Jézus azt felelte: „Oly régóta vagyok már veletek és nem ismertek engem? Fülöp, aki engem látott, látta az Atyát is.” (Jn 14,7 sk)

Jézust nehéz volt megismerni, benne Isten Fiát meglátni. Erről nemcsak a fent idézett párbeszéd tanúskodik, hanem úgyszólván az evangélium minden lapja. Jézus igazi megismerésére csak a Szentlélek felvilágosítása által juthat el az ember. Hiszen csak a hit fényénél lehet meglátni az Atyával való egységét. A megismerés nem ismeretszerzést jelentett csupán a keletiek szájában, hanem életközösséget is. Jézus megismerése szorosan összefügg azzal a készséggel, mely megvan bennünk és gyakorlatilag meg is valósul a Vele való életközösségre.

Ez más szempontból annyit is jelent, hogy magunkat is meg kell ismerünk, éppen Jézushoz viszonyítva. Ő az, akivé lennünk kell. Ő az, aki bennünk meg akar testesülni, életét folytatni akarja. Tudnom kell, mi áll ennek útjában; mi homályosítja el élet-tükrömet és emiatt nem ragyoghat fel bennem Krisztus képmása. Az önismeretnek, lelkiismeretvizsgálatnak ez a célja: minél tisztábban tükrözhessem Jézus, ill. a menyeyei Atya dicsőségét.

A Lélek fényében nézzem erényeimet és bűneimet. Nem lehet kizárólagos vagy akár elsődleges indíték a félelem, a jutalom reménye, az erkölcsi tökéletesség. Jézusé, és rajta keresztül az Atyáé akarok lenni. Ezt a vágyat a Lélek oltotta szívembe és Ő tanít meg a módra is, ahogyan ezt megvalósíthatom. Ezt más szóval úgy is mondhatom: szent akarok lenni. Egészen az Istené. Aki lát engem, az lásson meg valamit az Atyából. Minél többet láttatok meg az Atyából, annál jobban látom majd Őt az örök életben.

Bárcsak megértetné velem a Lélek, mennyire szeret, magának akar az Atya és ehhez méltó vágyat keltene lelkemben!

